Hk
283

Emlèkirat
a hazai
kisipar
és
gyáripar
állásáról.

III.
218

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

EMLÉKIRAT

A HAZAI KISIPAR ÉS GYÁRIPAR ÁLLÁSÁRÓL ÉS FEJLESZTÉSÉNEK SZÜKSÉGÉRŐL.

Á. k. 2626.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

Budapest, az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Tartalomjegyzék.

	Az iparfejlesztés jelentősége	1—12
I.	Vas- és fémipar	15—62
II.	Gép-és műszergyártás	65—78
III.	Hangszeripar	81—87
IV.	Kő-, agyag- és üvegipar	91—105
V.	Faipar és ezzel rokon iparok	109—164
VI.	Bőrgyártás	167—181
VII.	Fonó- és szövőipar	185—218
VIII.	Konfekcióipar	221—230
IX.	Papirosipar	233—256
X.	Kémiai ipar	259—283
XI.	Kisipar	287—310
	A fejlesztendő iparágak segélyezése	313—324

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

AZ IPARFEJLESZTÉS JELENTŐSÉGE.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

OROSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Az iparfejlesztés jelentősége.

A magyar korona országainak külkereskedelmi forgalma a közelmultban, érték szerint is, kiviteli többlettel záródott. Ugyanis

1901-ben.....	a kivitel.....	1.265,187.000	korona	értéket	képviselt
	a behozatal.....	1.147,581.000	»	»	»
1902-ben.....	a kivitel.....	1.323,735.000	»	»	»
	a behozatal.....	1.158,279.000	»	»	»
1903-ban.....	a kivitel.....	1.352,576.000	»	»	»
	a behozatal.....	1.215,264.000	»	»	»
1904-ben.....	a kivitel.....	1.355,544.000	»	»	»
	a behozatal.....	1.328,881.000	»	»	»
1905-ben.....	a kivitel.....	1.397,876.000	»	»	»
	a behozatal.....	1.363,674.000	»	»	»

Noha a kivitel és behozatal emelkedése közgazdaságunk fejlődése mellett bizonyít, mégis az a körülmény, hogy a behozatal a kivitelnél aránylag jobban emelkedett, szinte bizonyos volt, hogy a közeljövőben a mérleg egyensúlyba jut vagy passzivvá változik, a mi arra a megdöbbentő jelenségre vallana, hogy az ország szükségletének gyarapodásával mezőgazdaságunk és iparunk fejlődése lépést nem tud tartani.

A kedvezőtlen fordulat, sajnos, már is bekövetkezett. Az 1906. évben a behozatal összes értéke 1555·6 millió korona értéket képviselt, a kivitel pedig 1508·8 millió koronára rúgott, tehát külkereskedelmi forgalmunk mérlege 46·8 millió koronával passzivvá változott; vagyis mivel az előző évben a mérleg 34·2 millió koronával aktiv volt, az 1905. évi állapothoz viszonyítva mérlegünk 81 millió koronával rosszabbodott, pedig éppen ekkor indult meg a magyar társadalom részéről a hazai ipar termékeinek intenzivebb pártolása, és az 1906. év gazdaságilag a jobbak közé tartozott, tehát joggal várhattuk az ellenkező eredményt.

Szembe állítva a szóbanforgó hat év kivitelének és behozatalának százalékos emelkedését, mely

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

az 1901. és 1902. évek	{ kiviteli	értékénél	4·6%-os	emelkedés	mutat
	{ behozatali	»	0·9%-os	»	»
az 1902. és 1903. évek	{ kiviteli	»	2·2%-os	»	»
	{ behozatali	»	4·1%-os	»	»
az 1903. és 1904. évek	{ kiviteli	»	0·2%-os	»	»
	{ behozatali	»	9·3%-os	»	»
az 1904. és 1905. évek	{ kiviteli	»	0·4%-os	»	»
	{ behozatali	»	2·6%-os	»	»
és az 1905—1906. évek	{ kiviteli	»	7·9%-os	»	»
	{ behozatali	»	14·1%-os	»	»

joggal következtethető, hogy a mérleg közgazdasági állapotunk kárára a jövőben sem lesz kedvezőbb, ha a helyzet nem javítható meg iparunk hathatós fejlesztésével.

Legfontosabb kiviteli czikkeinkben, melyek közé a gabona, liszt, szarvasmarha, fa és szén tartozik, az utolsó hat év alatt, a statisztikai adatok szerint, úgylátszik elértük már a maximumot.

I. Gabonából.

	Érték ezer koronákban					
	1901-ben	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben	1906-ban
Kivitel	223.939	251.016	240.047	198.804	238.266	268.200
Behozatal ...	14.625	11.254	17.482	42.149	42.699	16.152

II. Gabonából készült lisztből és buzadarából.

	Érték ezer koronákban					
	1901-ben	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben	1906-ban
Kivitel	166.992	176.756	182.818	199.457	183.056	186.303
Behozatal ...	1.147	1.385	1.628	2.084	1.912	1.367

III. Szarvasmarhából.

	Érték ezer koronákban					
	1901-ben	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben	1906-ban
Kivitel	110.563	128.942	149.192	175.177	147.960	136.767
Behozatal ...	10.622	15.632	21.943	16.691	21.591	9.788

IV. Fa, szén és tőzegből.

	Érték ezer koronákban					
	1901-ben	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben	1906-ban
Kivitel	87.990	75.938	71.545	75.672	83.015	79.511
Behozatal ...	48.456	45.767	45.616	50.854	55.790	69.158

Az 1905. és 1906. évi állapotokat hasonlítva össze, némi gyarapodás csak az I. csoportban (13·5%) mutatkozik, mert a II-ik csoport gyarapodása 0·3-, és a IV-iké 7·5%; ez utóbbi is csak a faárúk jelentékeny áremelkedésének tudható be, mert a mennyiségben 4·1%-os csökkenés állapítható meg.

Jelentékeny a csökkenés a III-ik csoportban, mely az érték 14·3%-át és a kimutatásban nem szereplő mennyiség (1905-ben 374.642 darab és 1906-ban 205.805 darab) 21%-át teszi.

Megjegyzendő, hogy legfontosabb kiviteli czikkünk termelésében, a joggal várható maximumot korántsem értük el, hisz ha-kint az utóbbi öt év buza termésének átlaga csak 12·13 q volt, holott Alsó-Ausztria példáját és a hazai inten

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

ziven kezelt uradalmi gazdaságainkat szem előtt tartva 19, illetőleg 20 q is lehetett volna, vagyis az 1906-ban buzával bevetett 3,722.210 ha terület 46 millió q hozamát, megfelelően fokozva, 75 millió q-ra emelkedhetnék kivitelünk is, mert a mai viszonyok mellett a földbirtok jövedelmezőségének emelkedése, a kivitel természetszerü gyarapodásával járna, akár a gabonakivitelt, akár pedig a gabona termelésével szervesen összefüggő lisztkivitelt tekintjük.

Földmüvelésügyi kormányzatunknak és az egész gazdatársadalomnak már régóta komoly törekvését alkotja buzatermelésünk jelzett fokozása, azonban kivitelképességünk nem csak ettől, hanem a világ konjunktúráktól is függ.

Tariffális tekintetben Magyarország helyzete kedvezőtlen, mert a tengeren való szállításra nem támaszkodhatik oly mértékben, mint azok az államok, melyek a buza és a lisztermelés terén a világversenyben számottevő helyet foglalnak el.

Kivitelünket megnehezíti még az a körülmény is, hogy a főfogyasztó külföldi piaczainkon mindig több és több versenytárssal állunk szemben. Eltekintve attól, hogy a buza- és liszt behozatalra szoruló államok is mindent elkövetnek termelésük fokozására, nem szabad figyelmen kivül hagyni a Középtenger déli és keleti részeivel határos államoknak a világ forgalomba való bevonását s ezzel kapcsolatos kulturális haladását sem.

Kivitelképességünket ujabban a béremelkedések is csökkentették.

A statisztikai évkönyv szerint a férfiak nyári átlagos munkabére 1901-től 1905-ig átlag 189 fillér — a nőké pedig 124 fillér volt s ezen idő alatt az emelkedés a férfiaknál 24%-ra, a nőknél pedig 17%-ra rugott.

Hosszu évek munkája kell arra, hogy elvesztett gabona- és lisztpiaczainkat a mezőgazdaság egyéb termékeivel visszahódítsuk. Oly segítségre van tehát szükség, mely mezőgazdaságunkra nézve a kivitel gondjait csökkentené és külkereskedelmi forgalmunk mérlegének megjavításával, közgazdasági helyzetünket is kedvezőbbé tenné.

Ez a segítség iparunk fejlesztésében rejlik.

A statisztikai adatok szerint legnagyobb a behozatalunk a pamut, gyapjú és félgyapjú szövetekben, a bőr és bőrárúkban, a vas és vasárúkban és a konfekczionált árúkban. A forgalom nagyságáról a következő kimutatás tájékoztat:

I. Pamut-, gyapjú- és félgyapjú-szövetek, kender- és jutagyártmányok.

	Érték ezer koronákban					
	1901-ben	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben	1906-ban
Behozatal ...	323.321	343.218	367.742	392.603	387.867	430.626
Kivitel	528.978	65.403	68.979	72.229	78.911	84.129

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

II. Bőr és bőrárúk.

	Érték ezer koronákban					
	1901-ben	1902-ben	1903-bbn	1904-ben	1905-ben	1906-ban
Behozatal ...	63.941	60.536	62.667	67.220	68.451	83.234
Kivitel	19.744	20.698	23.104	23.948	26.187	30.655

III. Vas és vasárúk.

	Érték ezer koronákban					
	1901sben	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben	1906-ban
Behozatal ...	55.439	53.423	53.426	58.774	62.171	76.682
Kivitel	31.408	28.523	29.232	29.559	31.633	33.916

IV. Konfekczionált árúk.

	Érték ezer koronákban					
	1901-ben	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben	1906-ban
Behozatal ...	70.742	64.433	63.449	66.362	65.710	80.874
Kivitel	11.238	8.894	6.144	6.496	7.563	5.983

A mint látjuk, a behozatal a szóbanforgó iparczikkekben állandóan növekedik; csak az 1905. és 1906. évek gyarapodását véve számításba, a behozott textilgyártmányok értéke 11·0%-kal, a bőr és bőrárúké 29·0%-kal, a vas és vasárúké 39·5%-kal és a konfekczionált árúké 27%-kal növekedett.

A behozatal, a mint a később közölt kimutatások láttatják, a legtöbb egyéb iparczikknél is emelkedő irányzatot mutat s ez természetes is, mert a szükségletek emelkedésével vagyis piaczaink felvevő képességével iparunk lépést nem tartott.

A szükségletek természetszerű emelkedése és az a körülmény, hogy az intenzivebb mezőgazdaság is nagyobb fogyasztó kört kiván, szinte parancsolólag követelik, hogy népünk kereset képességét fokozzuk és minden rétégének megadjuk a módot ahhoz, hogy összes szükségleteit a hazai termelés utján elégíthesse ki.

Azzal, hogy a mezőgazdaságban a kézi munkát a gépmunkával (géppel való szántás, vetés, aratás, cséplés stb.) helyettesitjük, a mezei munkások már említett keresetképessége növekedik ugyan, de hová lesz a feleslegessé váló munkaerő? Már is ijesztővé vált a kivándorlás, melyet nem lehet csak a kivándorlásra való csábításnak és a jó szerencse után való vadászatnak tekinteni. A legtöbbnek bizonyára az adja kezébe a vándorbotot, mert egyre növekvő szükségleteinek megfelelő nagyobb keresetet az országban ezidőszerint még nem talál. Az utolsó öt évben összesen 424.238 ember hagyta el Magyarországot, vagyis évenkint átlag 84.848. Tehát rajtunk is beteljesedett *Carey* Henrik amerikai közgazdasági irónak az a jóslata, hogy *az az ország, mely nyerstermékek alakjában talaját viszi ki, végre kénytelen lesz embereket kivinni.*

A kivándorlás nemzetsorvasztó hatását leggyökeresebben iparunk fejlesztésével gyógyithatjuk meg. Németország

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

példája mutatja, hogy az ipari fejlődés mennyire megköti a lakosságot. Ezelőtt negyedszázaddal évenkint 100.000-nél több német vándorolt ki hazájából, ma, noha a lakosság száma 1870 óta 50%-kal (40 millióról 60 millióra) szaporodott, az utolsó 20 évben közel az előbbinek tizedrészére csökkent azok száma, kik idegenben keresik boldogulásukat. Az azelőtt tengeren túlra irányuló vándorlás a német városokba, mint centrumok felé terelődött, melyeknek óriási fejlődését a következő néhány adat világítja meg:

A 60-as évekig Németországban a városi lakosságnak az összlakossághoz való viszonya állandó. Poroszországban például

1753-ban	1000 lélekből	302.5	lakott	városban
1864-ben	1000 »	310.7	»	»

míg

1871-ben	1000 »	324.1	»	»
1885-ben	1000 »	372.7	»	»
1895-ben	1000 »	406.7	»	»

1901 december 1-én a német birodalom városainak lakossága már 5 millióval nagyobb a falusi népességnél. Az előbbiek száma volt: 30,633.075 (= 54·3%), az utóbbiaké 25,734.103 (= 45%). Különösen erősen jelentkezik a városi lakosság szaporodása a vidék rovására a rajnai tartományban és Vesztfáliában, ahol a legutolsó két évtizedben

10 város lakossága	80—100%-kal
14 » »	58—80%-kal

gyarapodott, ami tisztán az ipar javára irható.

Ezt igazolja egyébként az a körülmény is, hogy míg a kis- és középnagyságú községek ipari népessége az 1882—1895 időközben közel állandó maradt, addig a városok *ipari népessége* 1.575,000-ről 3.575,000-re, azaz több, mint kétszeresre emelkedett.

Ennek következménye azután a szemmel látható vagyonosodás, melyet Németországban tapasztalunk s mely abban is nyilvánul, hogy a legutolsó husz évben a kisebb jövedelmű adóalanyok száma csökkent, a nagyobb jövedelmüeké pedig növekedett. Csak a munkássorba tartozó foglalkozásokat véve, azt látjuk ugyanis, hogy:

	1879-ben	1898-ban
800 márkás jövedelmű a lakosságnak	39.7%	23.4% volt
3000 » » » »	33.5%	42.0% »

A népességnek foglalkozás szempontjából való eltolódása, a mezőgazdaságról az ipar és kereskedelem felé irányult, ugyanis:

	1882-ben	1895-ben	A kereső népesség emelkedése
a mezőgazdasággal foglalkozók alkották a lakosság	19.2%-át	18.5%-át	0.7%
az iparral foglalkozók alkották a lakosság	16.%-át	20.2%-át	29.5%
a kereskedelemmel és szállítással foglalkozók alkották a lakosság	4.5%-át	5.9%-át	48,9%

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Az ipari népességnek az utolsó két évtizedben való 58%-nyi gyarapodása volt Németországban is az az eszköz, mely a mezőgazdaságban a gépek alkalmazásával fölszabadult munkáskezeket megkötötte.

Mily nagy munkástömeget lehetne megkötni azzal, hogyha a behozatali többletet alkotó fontosabb iparczikkeket saját magunk állítanánk elő, az alábbi számítások igazolják.

	behozatal	Az 1906. évi kivitel	behozatali többlet
	értéke koronákban		
Pamut és pamutáruk	253.054,351	32.415,675	220.638,676
Len, kender, juta és ezektől készült árúk	43.870,519	16.752,011	27.118,508
Gyapjú és gyapjúárúk	133.701,497	34.953,342	98.748,155
Selyem és selyemárúk	47.261,220	9.216,956	38.044,264
Konfekczionált árúk	80.873,518	5.983,447	74.890,071
Szalma- és háncsárúk	2.225,766	997,271	1.228,495
Papiros és papirosárúk	30.430,284	13.071,312	17.358,972
Kaucsuk, guttapercha és az ezekből való árúk	10.019,471	5.670,840	4.348,631
Vászos vászon	3.660,022	2.567,355	1.092,667
Bőr és bőrárúk	83.234,669	30.655,126	52.579,543
Szűcsárúk	7.243,030	967,940	6.275,090
Fa- és csontárúk	34.757,132	14.545,711	20.211,421
Üveg és üvegárúk	15.230,627	3.396,268	11.834,359
Kőárúk	6.689,752	2.558,572	4.131,180
Agyagárúk	11.437,981	1.932,706	9.505,275
Vas- és vasárúk	76.681,765	33.915,628	42,766,137
Nem nemes fémek és ezekből való árúk	41.400,892	10.167,626	31.233,266
Gépek, géprészek és elektrotechnikai czikkek	66.118,714	22.908,995	43.209,719
Nemes fémek, ékszeripar, érczpénz	45.110,236	11.068,567	34.041,669
Mű- és hangszerek árúk	26.210,564	2.309,580	23.900,984
Vegyészeti segédanyagok és árúk (firnász, gyógyszer, festőszer stb.)	43.619,547	28.695,594	14.923,953
Gyertya és szappan	9.662,416	1.189,594	8.472,822
Irodalmi- és műtárgyak	13.355,160	4.043,825	9.311,335
Összesen	1,085.849,133	289.983,941	795.865,192

Mivel az 1898. évi iparstatisztikai felvételek szerint egy gyári szakmunkásra mintegy 4000 korona értékű gyártmány számítható, a behozatali többlet előállítására legalább $\frac{795,865.192}{4000} = 198,965$ vagyis közel 200.000 szakmunkásra van szükség, ha pedig ezek hozzátartozóit is számítjuk, legalább 6—800.000 embernek volna a megélhetése biztosítva. Arra való tekintettel, hogy a termelt iparczikkekhez szükséges s a fentebbi kimutatásban nem szereplő nyers, félkész és készgyártmányok előállítása is sok munkást kíván, legalább 1 millióra becsülhető azoknak a száma, akiket az új keresetforrások megnyitása röghöz kötne.

Ez a szám kétszerese az utolsó öt évben kivándorlott magyar honpolgárok számának.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Annak megitélésére, hogy ily nagy munkás néptömegnek állandó ipari munkával való megkötése a mezőgazdaságra minő kedvező hatással lehet, elég utalni arra az általánosan ismert tényre, hogy az ipari termeléssel együtt emelkedik a népesség vásárló képessége. Az iparosság mind az ipar-, mind a mezőgazdaság termékeiből aránylag többet fogyaszt, mint a mezei munkásnép, mert túlnyomó részben városi lakos, a kultura magasabb fokán is áll és átlagos keresete nagyobb. Míg egy-egy mezei munkás évi bérének átlaga legfeljebb 400-, addig a gyári munkásoké 700 koronára tehető s ennek a keresetnek jó részét a munkás élelmi szerekre, tehát mezőgazdasági, vagy a mezőgazdasággal szervesen összefüggő iparczikkekre adja ki.

A fogyasztóképesség emelkedésére érdekes példát, a Németország életéből vett, legutolsó két évtized idevágó adatai nyújtanak. Ugyanis:

A fogyasztás emelkedése Németországban fejenként:

	1879/84.		1897/98.	
buzában	60		72	kg.
árpában	46·6		58·7	»
burgonyában	340		438	»
zabban	82·1		87·3	»
húsban	25	(1871)	51	»
tejben	225	(1880)	310	l
alkoholban	4·4	(1887—88)	5·9	l
sörben	87·4	(1878)	123.1	l
czukorban	6·7	(1872—76)	11.8	l
dohányban	1·6	(1876—77)	1·8	kg.
vasban	51·6	(1876—80)	134·1	kg.
kőszénben és barnaszénben	1169	(1876—80)	2276	kg.

Hogy a keresőképesség szoros összefüggésben van az állam ipari fejlettségével, az a következő táblázatból is kitünik, mely a különböző államok és állampolgárok jövedelmeit tünteti fel:

Ország	Mezőgazdasági jövedelem	Ipari jövedelem	Kereskedelmi jövedelem	Összes jövedelem	Fejenkénti jövedelem korona
	millió koronában				
Egyesült államok	11712	28.300	14.400	74.784	1056
Anglia	3312	12.600	7920	34.152	864
Németország	6000	9432	6648	30.828	693
Európa	36.960	48.000	37.848	139.896	228
Magyarország	2327	767	409	3816	185

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Magyarország gazdasági életének egyoldalú fejlődését tünteti fel a következő összeállítás is, melyből az tetszik ki hogy az összes kulturállamok között nálunk foglalkozik a legtöbb ember mezőgazdasággal s a legkevesebb iparral és kereskedelemmel. Ugyanis *Huber*-nek »Deutschland als Industriestaat« című 1901-ben megjelent munkája szerint:

1000 kereső munkás közül:

mezőgazdasággal foglalkozik		iparral foglalkozik		kereskedelemmel foglalkozik	
Magyarország	586	Brit királyság	537	Hollandia	163
Olaszország	567	Svájcz	407	Egyesült államok	149
Ausztria	559	Belgium	382	Francziaország	134
Svédország	540	Németország	374	Norvégia	117
Norvégia	496	Hollandia	322	Belgium	116
Francziaország	400	Francziaország	279	Svájcz	107
Egyesült államok	380	Olaszország	276	Németország	106
Németország	375	Egyesült államok	241	Brit királyság	100
Svájcz	374	Dánia	239	Dánia	82
Hollandia	327	Norvégia	229	Ausztria	64
Dánia	271	Ausztria	219	Svédország	58
Belgium	229	Svédország	150	Olaszország	39
Brit királyság	151	Magyarország	126	Magyarország	33

Az ipar fejlesztése tehát elsőrendű közgazdasági érdeket alkot s a feladat megoldásának oroszlánrésze, annak nemzeti és állami vonatkozásai miatt is, csak az államot illetheti.

Erre a körülményre a kereskedelemügyi m. kir. miniszter az 1904. évi költségvetéséhez csatolt: »Emlékirat az iparfejlesztésről« című memorandumban már rámutatott, szabatosan körvonalazta a teendőket.

A programm azon pontját, hogy *az iparfejlesztésnek közvetlen anyagi áldozatokkal való előmozdítása is, tehát államsegélyek nyujtása, mint az iparfejlesztés egyik fontos eszköze, magában a törvényben volna kifejezésre juttatandó, kimondva, hogy új vállalatok létesítésére, már fennállók kibővítésére és általában ipari vállalatok támogatására a kereskedelemügyi tárcza költségvetésében évenkint megfelelő összeg irányozandó elő* a hazai iparfejlesztéséről szóló 1907. évi III. törvényczikk 9. §-a valósította meg.

E törvény kapcsán a kereskedelmi miniszterre most már az a feladat vár, hogy kijelölje azokat az iparokat vagy iparcsoportokat, melyeknek a jelzett módon való fejlesztése elsőrendű közgazdasági, nemzeti és állami érdeket alkot.

Egybe vetvén a hazai termelésnek a hazai fogyasztáshoz való arányát, a külkereskedelmi forgalomról szóló statisztikánk adatait és az ipari fejlődés természet adta vagy mesterségesen létre jött tényezőit, továbbá szem előtt tartva a kereskedelemügyi m. kir. ministeriumnak az 1904. évi

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

költségvetéshez mellékelt iparfejlesztési *Emlékirat*át, az alábbi I.—XI. fejezetben összeállított eredmények szürődtek le.

A tárgyalásokból teljesen hiányzanak a sokszorosító- az élelmezési- és élvezeti iparok, ide értve a szeszipart is továbbá az épitőipar.

A *sokszorosító-ipar* fejlettsége közismert és kivéve a plakátok egyrészét, képes-levelezőlapokat és ehhez hasonló czikkeket, a hazai szükségletet egészben a hazai termelés fedezi és ez természetes is, mivel a szükséglet túlnyomó része olyan, hogy az csak a megrendelő tartózkodási helyén, vagy legalább ahhoz közel készíthető. Ennek az iparnak létfeltételei nagyjában egyenlően megvannak minden kulturállamban és az a fogyasztáshoz képest a maga erejéből, minden állami beavatkozás nélkül is fejlődik.

Az *élelmezési-* és *élvezeti*-iparban Magyarország összes kivitele jóval meghaladja a behozatalt és így ezt az iparcsoportot iparfejlesztési szempontból tárgyalni felesleges. Igaz ugyan, hogy ebbe a csoportba tartozó néhány iparág tekintélyes behozatali többlettel szerepel, azonban ezek közül a legfontosabbak oly erős lendületet vettek, hogy a hazai termelés alkalmasint rövid időn belül a hazai szükségletet teljesen fedezi, sőt idővel kiviteli többlete is lesz. Ezek az iparágak a czukorka, a csokoládé és kétszersült (teasütemény) ipar. Az ugyancsak e csoportba tartozó *húskonzerv, főzelék, befőtt* s más efféle gyáraink ez idő szerint az ország csekély szükségletét már is fedezik, de ez korántsem jelenti ezeknél az iparágaknál, hogy leghathatósabb fejlesztésük az állam részéről szükségtelen. Magyarország elsősorban mezőgazdasági állam és ezért kivánatos, hogy a föld hozadéka a lehető legmagasabb fokra emeltessék. Ez pedig a mezőgazdasági termények nemesítésével érhető el, a miben a konzerv-ipar a legelső helyek egyikét foglalja el. Tehát ez az ipar igenis támogatandó, de a támogatás alapjául szolgáló tőkeszükséglet előre meg nem állapítható, mert a magyar konzerv-ipar a hazai fogyasztás természetes emelkedésétől eltekintve, jobbára csak exportiparként fejleszthető. A *halkonzervgyártásról* sem állapithatók meg pontos adatok, de ez az ipar nem is egyedül az ország tengerihal-konzervekben való tekintélyes behozatali többletének apasztása szempontjából bir fontossággal, hanem elsősorban a magyar tengerihalászat fejlesztését, a partvidéki lakosság könnyebb megélhetését, sőt a közélelmezés jobbulását fogja eredményezni. Ez idő szerint két nagyobb halkonzervgyár létesítése van biztosítva és ha ezeknél a jövedelmezésükbe fektetett remények beválnak, úgy bizonyára több vállalkozó fogja tőkéjét ujabb halkonzervgyárakba fektetni, ami nemcsak a magyar tengeri halászatnak korszerű irányban való fejlesz-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

tését biztosítja, hanem édesvizi halászatunkat is emelni fogja, amint ezt a nyugati államokban tett tapasztalatok bizonyítják

Az *építőipar* tárgyalásának elhagyását az okolja meg, hogy az ennek keretébe tartozó specziális iparágakról (kőfaragás, asztalosság, lakatosság, bádogosság stb), azokban az alább felsorolt iparcsoportokban lesz szó, hová jellegüknél fogva tartoznak.

A következő fejezetekben a gyáripar rendkívüli eszközökkel fejlesztendő ágairól s ezek után a kisiparokról lesz szó.

Az első csoportban szerepelnek:

1. a vas- és fémipar,
2. a gépgyártás s ezzel rokon iparok,
3. a hangszeripar,
4. a kő-, agyag- és üvegipar,
5. a faipar s ezzel rokoniparok,
6. a bőripar,
7. a fonó- és szövőipar,
8. a ruházati ipar,
9. a papirosipar és
10. a kémiai ipar.

Az 1906. évi termelési adatok és munkáslétszám, az 1907. év második felében megkezdett, de még be nem fejezett iparstatisztikai felvételek adatainak hiánya miatt, becslés szerint lettek megállapítva, különös figyelemmel az 1898. évi termelési statisztika eredményeire.

Az 1906. évi külkereskedelmi forgalom adatai is némely helyen esetleg helyesbítésre fognak szorulni, mert az *Emlékirat* megszerkesztésekor csak »A magyar korona országai külkereskedelmi forgalmának havi eredményei« alapján összeállított ideiglenes jellegű eredmények álltak rendelkezésre.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

I.

VAS- ÉS FÉMIPAR.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

I. Vas- és fémipar.

Az 1898. évi részletes iparstatisztikai felvételek tanusága szerint a vas- és fémipari termelésünk — nagyságát illetőleg — 181·9 millió korona értékkel a második helyet foglalta el. Előtte csak az élelmezési és élvezeti iparágak vannak, melyeket az ott szereplő malomipar, czukoripar, dohánygyártás, szesz- és söripar nagy termelési értékei juttattak 645·98 millió koronával első helyre. Ha azonban a munkások számát tekintjük, sokkal kisebb az eltérés, mert a gyáriparban alkalmazott 245.564 munkásnak 18·79%-ka jut a vas- és fémiparra, az élelmezési és élvezeti iparok 20·24%-ával szemben.

Noha vas- és fémiparunk a legrégibb s már századokkal ezelőtt a legfejlettebb volt, mert az ország érczekben és a kohászat akkor legfontosabb tüzelőszerében (faszén) elég gazdag, a fejlődés a modern szükségletekkel nem tudott lépést tartani.

Az 1901—1905. évi termelés adatai arra vallanak, hogy iparunknak szóbanforgó ágai fejlődésükben vagy megakadtak, vagy visszaesés következett be.

A kohótermelés mennyisége és értéke 1901-től 1905-ig.

A fém neve	A termelés mennyisége q-ban és értéke ezer K-ban					
	1901-ben	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben	Suly-egység Érték K.
Arany	32.948	34.007	33.756	36.687	36.654	q
	10.804	11.150	11.068	12.026	12.017	1000 K
Ezüst	236.360	230.197	192.807	163.523	159.461	q
	2.710	2.314	2.902	1.596	1.518	1000 K
Réz	1.615	888	447	630	734	q
	237	98	57	83	111	1000 K
Ólom	20.286	22.435	20.569	21.037	21.455	q
	575	663	601	611	661	1000 K
Nyers vas	4,513.265	4,354.039	4,155.485	3.875.007	4,212.820	q
	36.012	35.422	33.194	31.313	33.723	1000 K

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A fém neve	A termelés mennyisége q-ban és értéke ezer K-ban					
	1901-ben	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben	Suly-egység Érték K.
Antimon	3.225	7.479	2.050	10.801	9.491	q
	39	61	25	74	143	1000 K
Kéneső	333	446	437	451	360	q
	166	223	218	203	163	1000 K
Czink	136	—	263	—	—	q
	5	—	12	—	—	1000 K
Bizmut	16	9	15	9	14	q
	16	9	15	9	14	1000 K

Az 1905. évi termelés értékét véve alapul, százalékos arányszám szerint a gyártott fémek következőképen sorakoznak:

A fém megnevezése	Az 1905. évben gyártott fém értéke Korona	Az 1905. évi termelés összértékének hány %-a
Nyers vas	33,723.000	69·75
Arany	12,017.000	24·85
Ezüst	1,518.000	3·14
Ólom	661.000	1·37
Kéneső	162.000	0·33
Antimon	143.000	0·29
Réz	111.000	0·23
Bizmut	14.000	0·04
Czink	—	—
Összesen	48,349.000	100%

A nem nemes fémek közül ipari szempontból legnagyobb fontossága van a vasgyártásnak, utána következik a réz, czink, ólom, ón, aluminium és nikkel. Ezek közül, a gyártás alapfeltételeit tekintve, legkedvezőbb helyzetben van a vasgyártás. A többi fémek termelését részben érczeink csekély fémtartalma nehezíti meg, vagy hiánya teszi lehetetlenné, részben pedig a kereslet csekély, miért is ezek gyártásának fejlesztésére, már csak arra való tekintettel is, hogy az ólomtól és a czinktől eltekintve, a szóbanforgó többi nem nemesfém *vámmentesen* hozható be, egyelőre csak akkor lehetne gondolni, ha egyik vagy másik fémből a kereslet igen nagy és tartós. Ez az eset volt a közelmultban a vörösréznél, s nem lehetetlen, hogy a járóművek némely csoportjának fejlődése kapcsán a jövőben bekövetkezik az aluminiumnál, mely utóbbi fém gyártásának meghonosítására a biharvármegyei ércztelepülés gazdagsága és a közeli vizierők bősége kellő alapot szolgáltatnak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Vas- és fémiparunkról és az ezekkel kapcsolatos feldolgozó iparokról a további adatok az egyes alczímek alatt szerepelnek.

A/ Vasipar.

Az 1898. évi iparstatisztikai felvételek évében a külkereskedelmi forgalmunk adatai szerint a vasiparban

behozatalunk volt.....	1,434.427 q	64,083.000 K értékben
kivitelünk	919.298 »	22,811.000 » »
Behozatali többletünk ...	515.129 q	41,272.000 K értékben

vagyis értékre termelésünknek 22·7%-a. Ezzel együtt az ország vasipari czikkekben való szükséglete kereken *193 millió* korona értékre rug.

Ujabban mind a szükségletek, mind a termelés természetes fejlődése következtében ez értékek növekedtek; új gyárak keletkeztek, új iparczikkek előállítását karolták fel azonban külkereskedelmi mérlegünk vas- és fémipari részének sok ágában jelentkező nagymértékű passzív eredmények egyrészt hiányokra mutatnak, másrészt kijelölik a tervszerű iparfejlesztési akció részletes programmját, megjelölvén az állandó szükségletet alkotó azon legfontosabb czikkeket, melyek meghonosítására áldozatok árán is törekedni kell.

Vastermelés dolgában Magyarország számottevő helyet foglal el a világ vastermelő államai között is. 1898-ban a világ 35,665.387 tonna nyersvastermelésében hazánk 469.404 tonnával vett részt és e tekintetben, mint az alábbi összeállítás láttatja, a 9-ik helyet foglalta el. A termelést az ország területéhez arányítva Magyarország 5-ik, a lakosság számát tekintve 6-ik a sorrendben.

A világ nyersvastermelése 1898-ban.

Ország	Termelés					
	Összesen q-ban	Az egésznek %-ában	1 km²		Egy lélekre	
			terület	kg	millió lélek	kg
Egyesült-Államok	115,885.170	32·50	7,838.300	1.478	77	150·5
Nagybritannia ...	84,952.270	23·88	313.336	27.112	40·2	212·3
Németország	73,127.660	20·50	543.091	13.465	53	135·2
Franciaország ...	25,344.270	7·10	528.876	4.793	38·5	65·8
Oroszország	22,235.340	6·20	5,515.057	403	100	22·2
Belgium	9,791.010	2·72	29.457	33.239	6·3	155·4
Ausztria	9,578.350	2·70	300.232	3.190	27·8	37·8
Svédország	5,239.600	1·63	450.574	1.163	6	87·3
Magyarország	4,694.040	1·30	279.759	1.680	18·7	27·6
Többi államok ...	5,806.160	1·47	—	—	—	—
	356,653.870					

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Az elmult 7 esztendő több irányban módosította a világ vastermelésének képét. Anglia leszorult a második helyről s helyébe az ipari téren óriási arányokban fejlődő Németbirodalom lépett, míg Magyarországot, a vasiparát céltudatos politikával fejlesztő s támogató *Kanada* helyezte a 9-ik helyről a 10-ikre. Hazánk vasiparának a világtermelésben 1905-ben elfoglalt állását több oldalról a következő táblázat világítja meg, melyből kitünik, hogy az összprodukczió 0·75%-ával 10-ik helyen álló Magyarországban 1 km² területre eső vastermelés 1443 kg. s a fejenkénti jutalék 20 kg. A területre eső termelés dolgában már 7-ik helyen állunk, a lakosság egy fejére eső termelésnél pedig a 9-iken.

A világ nyersvastermelése az 1905. évben.

Az ország neve	Nyersvastermelés tonnákban		Változás + növekedés — fogyás	Az 1905. évi termelés az egésznek %-ában	1905-ben 1 km²-ra eső termelés kg.-ban	1905-ben egy lélekre eső termelés kg.-ban
	1904	1905				
Egyesült-Államok	16,760.986	23,360.258	+ 6,599.272	43·2	2980	280
Németország és Luxemburg	10,103.941	10,987.623	+ 883.682	20·3	20233	170
Anglia	8,699.661	9,746.221	+ 1,046.560	18·0	31137	200
Francziaország	2,999.787	3,077.000	+ 77.213	5·6	5827	80
Oroszország	2,978.325	2,125.000	— 853.325	3·9	385	15
Belgium	1,307.399	1,310.290	+ 2.891	2·72	44407	250
Ausztria	999.202	906.570	— 92.632	1·7	3017	33
Svédország	528.525	537.200	+ 8.675	1·0	1192	90
Kanada	274.777	475.491	+ 200.714	0·88	55	90
Magyarország	370.297	403.719	+ 33.422	0·75	1443	20
Spanyolország	386.000	383.100	— 2.900	0·7	770	20
Olaszország	27.600	31.300	+ 3.700	0·05	103	1
Többi állam	633.000	655.000	+ 22.000	1·2	—	—
	46,069.500	53.998,772	+ 7,979.272	100·00		

Vasércz-termelésünknek az utolsó években átlag 15·2 millió métermázsát kitevő összegéből folyton fokozódó s az utolsó években majdnem a termelés felére emelkedő kiviteli többletünk volt. Hasonlóképen kedvező a mérleg a nyersvasban és a vasipar félgyártmányaiban, azonban e csoportokban már találunk egyes czikkeket, a melyek nálunk vagy egészen hiányzanak, vagy még fejlesztésre szorulnak. Nagy mértékben passzív a mérleg a vasipar gyártmányaiban, a hol növekedő irányzatú, 30 millió koronát elérő behozatali többlet mutatkozik.

A vasipar főbb csoportjaiban külkereskedelmi forgalmunk utolsó öt évi alakulásáról a következő összeállítások tájékoztatnak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Vasércz:

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Kiviteli többlet q	Kiviteli többlet K
1902	151.141	211.597	4,781.131	6,693.583	4,629.990	6,481.986
1903	130.157	182.220	5,060.493	7,084.690	4,930.336	6,902.470
1904	174.332	244.065	5,805.542	8,127.759	5,631.210	7,883.694
1905	200.160	300.240	7,173.523	10,760.285	6,973.363	10,460.045
1906	298.626	433.008	6,376.003	9,235.204	6,087.377	9,812.296

Nyersvas és hulladékvas:

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Kiviteli többlet q	Kiviteli többlet K
1902	203.569	2,037.837	347.536	2,524.545	143.967	486.708
1903	174.743	1,874.274	359.994	2,372.515	185.251	498.241
1904	214.690	2,145.196	364.581	2,454.886	149.891	309.690
1905	267.056	3,155.919	425.814	3,194.881	158.758	38.962
1906	288.076	3,047.916	301.467	2,193.623	13.391	—854.293

A vasipar félgyártmányai. (Vas- és aczélrudakban, vas- és aczéllemezek, fehérbádog, drót):

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali (—), kiviteli (+) többlet q	Behozatali (—), kiviteli (+) többlet K
1902	524.455	12,657.847	526.094	11,188.163	1.639	—1.469.684
1903	385.269	10,518.398	514.801	11,730.385	129.532	+1,211.987
1904	400.548	11,732.454	549.295	12,406.126	148.747	+ 673.672
1905	438.280	12,531.925	534.726	11,870.238	96.446	— 661.687
1906	515.281	14,616.591	564.730	12,829.061	49.449	—1,787.130

A vasipar gyártmányai:

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet q	Behozatali többlet K
1902	645.389	38,727.066	488.286	14,810.655	157.103	23,916.411
1903	626.255	41,033.045	409.497	15,128.941	216.758	25,904.104
1904	665.799	44,896.713	405.796	14.697.592	260.003	30,199.121
1905	699.404	46,483.584	444.032	16,597.398	255.372	29,886.186
1906	824.629	59,017.258	434.501	18,892.544	390.128	40,124.714

Ezen táblázatok alapján a legutolsó öt évben a kiviteli, illetőleg behozatali többlet átlaga volt:

	Behozatali többlet q	Behozatali többlet K	Kiviteli többlet q	Kiviteli többlet K
Vasércekben	—	—	5,648.455	8,108.098
Nyersvasban	—	—	130.251	95.861
Félgyártmányokban	—	406.568	85.162	—
Készárúkban	255.872	30,006.107	—	—
Összesen:	255.872	30,412.675	5,863.868	8,203.959

A vasércztől eltekintve, a vasiparban mutatkozó behozatali többletünk átlaga 1902-től 1906-ig 30,316.814. Az adatokat súlyban összehasonlítva, aránytalanul csekély a behozatali többlet — mindössze 40.459 q — jeléül annak, hogy nyersvas- és félkészárúgyártásunk elég fejlett, s csak a vasgyártmányok szorulnak fejlesztésre.

1906. évben a vasipari gyártmányok főbb csoportjaiban a külkereskedelmi mérlegünk a következőképen alakult:

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A vasipar gyártmányai.

Sorszám	A gyártmányok	Behozatal		Kivitel	
		mennyiség métermázsa	érték korona	mennyiség métermázsa	érték korona
1	Pléhárúk	90.736	7.684.073	65.709	5,045.369
2	Sodronyárúk	20.785	2,058.254	3.357	301.499
3	Öntött vasárúk	157.159	7,551.168	49.984	1,824.001
4	Kovácsolt vasárúk	278.346	15,633.332	240.250	7,740.424
5	Szerszámok	52.669	7,644.336	10.376	779.815
6	Szögek és szögecsek	151.573	4,949.043	42.187	1,079.844
7	Csavarok	31.103	1,747.881	6.854	434.335
8	Tűáruk	2.103	1,217.400	13	8.200
9	Kapcsok és csattok	4.615	1,384.500	84	25.200
10	Fegyverek	2.359	2,805.640	267	304.160
11	Késművesárúk	13.001	4,510.050	753	315.100
12	Bútorok és bútorrészek	6.052	441.796	9.050	506.800
13	Tűzmentes szekrények	11.599	985.915	1.997	169.745
14	Irótollak	254	214.050	73	42.340
		822.354	58,827.438	430.954	18,576.832

Behozatalunknak súlyban 92%-a, értékben 87%-a osztrák eredetű, míg kivitelünknek csak 45%-a, illetőleg 56%-a irányult Ausztriába.

Fejlesztendő iparágak.

Az alábbi táblázatban összeállítvák azok a czikkek, a melyek — a bennük mutatkozó behozatali többlet következtében — elsősorban volnának fejlesztendők:

A czikk neve	Behozatal		Behozatali többlet		Behozatal Ausztriából K %
	q	K	q	K	
Drót	77.310	2,733.384	75.610	2,680.433	100
Fehérvasbádog	23.990	1,679.300	16.681	1,167.670	100
Fűrészek	6.406	1,153.080	6.147	1,120.800	65
Reszelők	6.582	1,272.880	5.635	1,179.670	74
Fejsze és vágószerszám	7.122	640.980	6.978	628.020	99
Fogó	2.106	716.040	1.896	644.980	56
Fúró és egyéb fúrószerszám	3.929	1,025.950	3.721	981.500	60
Lakatok és zárak	14.184	2,553.120	13.732	2,471.760	100
Láncok	13.329	1,132.965	12.582	1,069.470	100
Drótszegek	125.647	3,769.410	88.593	2,923.118	99
Varrótűk	702	657.000	696	651.600	83
Gombostűk és tűárúk	1.401	560.400	1.394	557.600	97
Kapocs, csatt, gyűszű s hasonlók	4.615	1,384.500	4.531	1,359.300	94
Kézi lőfegyver	2.157	2,741.000	1.958	2,458.600	60
Ipari és mezőgazdasági ollók, durvák	4.745	949.000	4.507	901.406	76
Finom kések	1.738	995.900	1.470	848.500	87
Evőeszközök	2.187	568.620	2.161	561.860	98

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Vasiparunk *termeléséről* csak az 1898. évi felvételek nyujtanak részletes adatokat. Ezen idő óta csak az újonnan keletkezett gyárakról vagy a régiek új üzemágairól vannak adataink, míg a régi gyárak termelésének czikkenként való megoszlását pontosan nem követhetjük, mert az e szakba tartozó gyárak nem speczializált üzemű iparlelepek, hanem több, sokszor igen sok csoportba tartozó iparczikk előállításával foglalkoznak s költségeiknek, munkásaiknak, sőt sokszor termelésüknek egyes czikkek szerint való megoszlását maguk sem tartják nyilván.

1898-ban a vasipari telepekre vonatkozó adatokat a következő összeállitás tünteti fel:

	Telepek száma	Lóerők száma	Munkások száma	Termelés értéke
Vasgyártás	54	66.105	35.481	106,688.020
Vas- és aczélöntés	7	151	642	18,689.466
Kovácsolt árúk gyártása	44	2.347	1.175	6,833.733
Szeg- és csavargyártás	4	608	696	7,115.439
Drót és drótárúk	1	76	93	1,086.200
Vasedénygyártás	2	80	522	2,336.134
Késgyártás	2	98	158	175.918
Épület- és műlakatosság	25	490	2.522	7,523.767
Vasbútorok és pénzszekrények	9	86	353	1,866.499
Bádogipar	4	196	1.373	5,427.495
Összesen	152	70.237	43.015	157,742.671

Újabbi időkből származó termelési statisztikával Ausztria nem rendelkezik; miért is összehasonlitásul csak a foglalkozók száma áll rendelkezésre. Az 1902. évi üzemi felvételeket a magyar felvételekkel összehasonlitva, a következő adatokat nyerjük:

A gyártás vagy gyártmányok neve	Ausztria		Magyarország	
	üzemek száma 20 munkáson felül	20 munkáson felüli üzemekben alkalmazottak	üzemek száma 20 munkáson felül	20 munkáson felüli üzemekben alkalmazottak
Vasöntés	139	18.921	53	24.806
Aczélgyártás és kovácsoltvasgyártás	105	33.849		
Tengelygyártás	8	662	29	1.391
Kovácsolt árúk, szerszámgyártás	86	6.134		
Kaszák és sarlók	51	2.798		
Vasedénygyártás	28	7.747	3	673
Vasbútorgyártás és pénzszekrények	16	1.233	10	366
Lakatosárúk	152	7.573	41	1.803
Drót, szeg és csavar	67	8.517	4	645
Vas- és aczélapróárúk	8	725	1	65
Tűárúk	14	886	—	—
Drótfonás és szövés	9	489	2	110
Bádogárúk	35	2.041	18	1.064
	718	91.575	161	30.923

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Ausztria és Magyarország vasiparának egymáshoz való viszonya a következő:

1905-ben Ausztria vasérctermelése 19,137.819 q 16,814.437 korona értékben.

1905-ben Magyarország vasérctermelése 16,613.582 q 8,259.002 korona értékben.

A viszony: 1·15 : 1.

1905-ban Ausztria nyersvastermelése 11,196.136 q 83,227.196 korona értékben.

1905-ben Magyarország nyersvastermelése 4,212.820 q 33,723.000 korona értékben.

A viszony: 2·66 : 1.

Ausztria vasiparának 718 telepe és ezeknek 91.575 munkása úgy aránylik Magyarország 161 telepéhez és 30.923 munkásához, mint 4·5 : 1, illetőleg 3·05 : 1.

a) *Vas- és aczélgyártás.*

Miként az eddigi adatokból is kitünik, a termelés oroszlánrésze a vas- és aczélgyártásra esik, még pedig volt a termelés:

nyersvasból	4,476.987 q	35,777.099 K értékben
kovácsvas és aczélból...	3,433.325 »	70,910.921 » »
Összesen.....	7,910.312 q	106,687.930 K értékben

A közbejött gazdasági depresszió éveiben ezek az értékek állandóan csökkentek.

Az utolsó öt évben *a magyar vasművek termelését nyersvasban és félgyártmányokban* a következő összeállítás tünteti fel:

	1901	1902	1903	1904	1905
	Métermázsa				
Nyersvas	4,081.000	4,159.000	3,753.000	3,678.000	3,974.000
Rúd és idomvas	1,147.000	1,214.000	1,151.000	1,403.000	1,447.000
I és ⌶ tartó	586.000	590.000	571.000	380.000	702.000
Vaslemez	493.000	538.000	539.000	650.000	634.000
Drót és drótszeg	104.000	126.000	123.000	139.000	139.000
Kovácsolt vascső	51.000	52.000	57.000	54.000	50.000

1898—1900-ig üzemben volt 54 nagyolvasztó, 1901-ben 51, 1902-ben 48 és 1904-ben 38.

A vasművekről szóló legutolsó (1903) felvétel szerint 35 gyár volt üzemben, még pedig:

6 részvénytársaság tulajdonában 19 telep 50.006 lóerővel, 353 tisztviselővel, 14.095 munkással és *106,235.000* korona alaptőkével; 8 magántulajdont alkotó ipartelep 1398 lóerővel, 86 tisztviselővel, 1759 munkással és végül az állami üzemek 8 teleppel, 16.359 lóerővel, 437 havidíjassal és 8260 munkással

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A vasgyártás tehát 35 ipartelepet 67.763 lóerővel, 876 havidíjassal és 24.114 munkással foglalkoztatott. Ezen értékek több mint felét két részvénytársaság, a Rimamurány-Salgótarjáni vasmű r.-t. és a Szab. Osztr.-Magy. Államvasuttársaság szolgáltatja.

1905. évi nyerstermelésünk a következőképen oszlott meg az egyes nagyobb művek között:

Állami művek (Vajdahunyad, Tiszolcz, Libetbánya)	80.675 t.
Osztrák-magyar államvasúttársaság	82.725 »
Rimamurány-Salgótarjáni vasmű r.-t.	117.752 »
Hernádvölgyi vasmű r.-t.	79.113 »
Kaláni vasmű r.-t.	23.108 »
Heinzelmann-féle vasgyár	7.135 »
Concordia	6.797 »
Nadrági vasmű r.-t.	5.973 »
Topuskó	4.011 »
Prakfalva	1.565 »
Szentkeresztbánya	600 »
Kassa-Hámor	572 »

A rimamurány-salgótarjáni vasmű r.-t. a korompai (hernádvölgyi) művével együtt is felét adja összes termelésünknek, eltekintve attól, hogy időközben a kaláni vasművel is fuzionált.

E gyárak a teljes szükségletet nehány czikk kivételével megfelelően ellátják, ami a külkereskedelmi statisztikából is kitünik, ugyanis 1906-ban volt:

Nyersvas és félgyártmányok.

	Behozatal		Kivitel		Behozatali (+), kiviteli (—) többlet	
	q	K	q	K	q	K
Nyersvas ...	257.517	2,329.799	301.476	2,193.623	— 43.959	+ 136.186
Mangánvas ...	30.559	718.137	—	—	+ 30.559	+ 718.137
Nyersaczél ...	33.990	477.604	20.971	300.931	+ 13.019	+ 176.673
Vas és aczél rudakban ...	226.993	4,426.364	251.288	4,720.950	— 24.295	— 294.586
Vasgerenda	18.480	351.120	85.100	1,616.900	— 66.620	—1,265.780
Tégelyaczél rudakban ...	10.958	768.950	128	8.960	+ 10.830	+ 759.990
Fekete pléh, nyers	79.992	2,064.555	176.337	4,582.044	— 96.345	—2,517.489
Fehérbádog	23.990	1,679.300	7.309	511.630	+ 16.681	+1,167.670
Pléhek megmunkálva ...	47.541	2,145.314	22.993	1,035.095	+ 24.548	+1,110.219
Vas- és aczéldrót	77.310	2,733.384	1.700	52.951	+ 75.610	+2,680.433
	807.330	17,694.527	867.302	15,023.084	— 59.972	+2,671.453

Jelentékenyebb behozatali többlet tehát a *mangánvasból, tégelyaczélból, fehérbádogból és drótból* mutatkozik s noha

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

nyersanyagból és félgyártmányokból súlyban kereken 56.000 q a kiviteli többlet, értékre behozatali többlet mutatkozik mintegy harmadfélmillió korona értékben, jeléül annak, hogy a fenmaradt félgyártmányokban vasiparunk versenyképessége még fejlesztésre szorul. Tégelyaczél gyártására a folyó évben rendezik be a gróf Csáky-féle prakfalvi gyárat, mely a tervezet szerint az egész szükségletet fedezni fogja s ezen okból a vasipar ezen ágának rendkivüli eszközökkel való további fejlesztése nem szükséges.

Összesítés:

Két milló korona értékű dróttermelésre berendezett gyár, ha az nyersvasból az aczélt is maga gyártaná, 900.000 korona lekötött és 750.000 korona forgótőkét igényelne s e mennyiség előállításával 300 munkást foglalkoztathatna.

A két millió korona fehérbádogtermelés elérésére pedig 1,100.000 korona álló- és 500.000 korona forgótőke szükséges s az alkalmazott munkások száma 230 lenne.

b) *Pléhárúk.*

A külkereskedelmi statisztika ezen csoportjába tartozó árúkat a termelési statisztika 4 külön csoportban tárgyalja, még pedig:

1. a bádogárúk gyártásánál;
2. az épület- és műlakatosságnál;
3. az edénygyártásnál és
4. a töltény- és lövedékgyártásnál.

1898-ban foglalkozott e czikkek egyik-másikának előállításával:

17 bádogárú-gyár	196	lóerővel,	1.373	munkással	és termelt	1,344.295	K	ért.	árút
41 lakatosárú-gyár	490	»	2.522	»	»	»	1,981.936	»	»	»
6 edénygyár	80	»	522	»	»	»	2,314.134	»	»	»
2 tölténygyár	116	»	871	»	»	»	5,152.000	»	»	»
66 gyár	882	lóerővel	5.288	munkással	és termelt	10,792.365	K	ért.	árút	

Alig van a vasiparnak olyan ága, mely az elmúlt 8 év óta olyan mértékben fejlődött volna, mint éppen ez a csoport. A felvétel óta keletkezett a *Magyar Fémlemezipar r.-t., a Hazai Fémlemez-bádogipar- és konzervgyár r.-t., Spindler Adolf fémlemezárúgyára,* mind a három Budapesten és a *Magyar fém- és fényezett lemezárúgyár* Szomolnokon. Mind a négy czég nálunk azelőtt nem gyártott czikkeket készit, még pedig az előbbiek különböző szinekben nyomott dobozokat, reklámtáblákat, festék- és olajkannákat, az utóbbi fényezett és mázolt

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

használati és fényűzési czikkeket (edények, tálczák, spanyolfalak, kályhaellenzők stb.).

Új üzemágak a *Fuchs és Schlichter,* valamint a *Bachmann és tsa* budapesti és *C. A. Scholz* matheóczi gyárosok ónozott és czinkezett tejgazdasági készülékei. A lakatosságba vágó lemezárúkban szintén figyelemre méltó haladás tapasztalható. A *Révai Oszkár*-féle budapesti fűtőkészülék és fémárúgyár, valamint *Brenner Elek* győri füstcsőgyára czikkeik minőségére és mennyiségére nézve is számottevő s teljesen új telepek.

Lövedékhüvelyeket két ipartelep készit most is, azonban ezek egyike olyan mértékben fejlesztette üzemét, hogy egymaga kétszerannyi munkást foglalkoztat, mint 1898-ban a kimutatásban szereplő három gyár.

Legnagyobb a fejlődés a *zománczolt bádogedényárúknál.* Ezek előállításával a felvétel idején csak két gyár foglalkozott (a másik 4 öntött vasedényeket zománczolt vagy serpenyőket készitett), ma már a 6-ik gyár került üzembe, melyek mind a legmodernebb berendezésüek, mintegy 3000 munkást foglalkoztatnak s az egész a legutolsó évig állandóan mutatkozott behozatali többletet nemcsak eltüntették, hanem 851.081 korona kiviteli többletet értünk el.

1906-ban az idetartozó árúkban külkereskedelmi forgalmunk a következőképen alakult:

Pléháruk.

	Behozatal		Kivitel		Behozatali (+), kiviteli (—) többlet	
	q	K	q	K	q	K
Kályhacső, fekete pléhből	4.654	186.160	319	12.760	+ 4.335	173.400
Egyéb pléhcső, szegecselve, forrasztva v. hornyolva	1.861	78.162	143	6.006	+ 1.718	+ 72.156
Hordók és üstök	5.729	257.383	1.463	69.063	+ 4.266	+188.320
Kályha, takarék-tűzhely és részei pléhből	13.120	708.480	2.199	118.746	+10.921	+589.734
Lóvakaró	743	61.669	1.445	115.600	— 702	— 53.931
Lámpák pléhből	2.767	237.962	853	73.358	+ 1.914	+164.604
Pléhedény (fekete)	2.969	261.184	445	39.160	+ 2.523	+222.024
Pléhedény zománczolva	34.181	2,597.756	52.421	3,983.996	—18.240	—1,386.240
Pléhedény másféle	6.674	634.030	2.196	208.620	+ 4.478	+425.410
Csille, bányakocsi, billenő kocsi	773	43.288	1.939	108.584	— 1.166	— 65.296
Egyéb fekete pléhárú	2.316	182.964	671	53.009	+ 1.645	+129.955
Vasredőny	995	62.685	169	10.647	+ 826	+ 52.038
Egyéb pléhárú megmunkálva	13.955	2,372.350	1.446	245.820	+12.509	+2,126.630
	90.737	7,684.073	65.709	5,045.369	25.027	2,638.804

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Jelentékenyebb behozatali többlet a *vaslemezárúkban, kályhákban és ónozott árúkban* mutatkozik. Az első két czikkben a természetes fejlődésre kell bizni a behozatali többlet kiszorítását, mert itt meglévő ipartelepeink megfelelőek, elegendők s csak a külföld jobb, meglévő összeköttetésein s tőkeerején múlik az utóbbiak elért üzleti eredménye. Újabb időben a két legnagyobb gyár telepét nagy mértékben óhajtja fejleszteni.

Hasonlóképen nem szorul államsegélylyel való fejlesztésre az *ónozott pléhárúk* gyártása sem, mert a meglévő és ismertetett gyárak fokozatos fejlődése biztosítja a kellő termelést.

Ha az e csoportba tartozó árúkból iparunk a teljes behozatali többletet maga fedezné, a tapasztalatok szerint mindössze mintegy 760 emberrel többet foglalkoztatna, vagyis itt a fejlesztésnek már nincs is nagy tere a hazai fogyasztás szempontjából.

c) *Sodronyárúk.*

Drótot csak egy ipartelep, a Rimamurány-salgótarjáni vasmű részvénytársaság készít, sodronyszövéssel gyárilag ma is csak két ipartelep, a *Kollerich* Pál és fiai és *Haidekker* Sándor foglalkozik. Az utóbbi az általános felvételek után keletkezett. Sodronykötéleket 4 ipartelepünk állít elő, még pedig egy Budapesten és három vidéken.

1906. évben az idevágó czikkekben külkereskedelmi forgalmunk a következőképen alakult:

Sodronyáruk.

	Behozatal		Kivitel		Behozatali (—) Kiviteli (+) többlet	
	q	K	q	K	q	K
Drótkötél	6.605	468.955	521	38.554	— 6.084	— 430.401
Tüskés drót	5.439	222.999	45	1.845	— 5.394	— 221.154
Drótszövet	927	92.700	77	7.700	— 850	— 85.000
Drótfonadék finoman megmunkálva, egyéb drótáruk	5.991	898.650	1.299	194.850	— 4.692	— 703.800
Drótfonadék nyersen v. közönségesen megmunkálva	1.159	57.950	331	16.550	— 828	— 41.400
Gyaratoló, takácsborda stb.	664	317.000	84	42.000	— 580	— 275.000
	20.785	2,058.254	3.357	301.499	18.428	1,756.755

Miként látható, behozatalunk egyik czikkből sem elég jelentékeny arra, hogy a gyártásra új nagy vállalat berendezkedhessék. A különben jó kézben levő és nagyipart feltételező sodronyköteleken kivül a többi czikket kisiparosok állítják elő s ezek üzemeinek államsegélylyel való továbbfejlesztése, legalább az eddigi tapasztalatok szerint, jogos reményt nyújt arra,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

hogy az ország szükséglete ez úton hazai forrásból is fedezhető lesz. Különösen *kalitkák, kosarak, szájkosarak s háztartási finomabb sodronyszövetek* és *fonatkészítményekben* van hiány. Ilyen czikkeket jó és tetszetős minőségben az 1903. évi zsolnai kiállításon mutattak be trencséni kisiparosok; az alap tehát megvan a fejlődésre. A 4. csoportbeli czikkek legnagyobb része kézimunka, melyekben a többlet előállítása fejenként 2000 korona évi átlagos termeléssel 350 embernek biztosítana megélhetést. A többi csoportban 280 gyári munkás állíthatja elő a többletet.

d) *Öntött vasárúk.*

1898-ban vasöntéssel 7 főüzem és melléküzemként 26 vasgyár, valamint 46 gépgyár foglalkozott. Aczélöntvényeket 5 vállalat gyártott. A 7 főüzemben alkalmazott hajtóerő 151 lóerő, az alkalmazottak száma 642.

1906-ben a külkereskedelmi statisztika a következő adatokat tünteti fel:

Öntött vasáruk.

	Behozatal		Kivitel		Behozatali (+) Kiviteli (—) többlet	
	q	K	q	K	q	K
Aczélpor	194	11.640	29	1.740	+ 165	+ 9.900
Henger öntöttvasból	6.850	542.594	946	74.037	+ 5.904	+468.557
Csövek és kapcsoló részek öntöttvasból	27.632	592.135	3.634	75.317	+23.998	+516.818
Mezei-, ipar- stb. vasuti kocsikerék	4.141	207.050	1.646	82.300	+ 2.495	+124.750
Féktuskó	4.325	75.688	163	2.853	+ 4.162	+ 72.835
Diszműárú, játékszerek	3.449	1,626.560	97	46.650	+ 3.352	+1,579.910
Kályha és takaréktűzhely s részei	29.794	864.026	21.364	619.556	+ 8.430	+244.470
Öntöttvasedény nyers	606	12.020	1.420	28.400	— 814	— 16.380
Öntöttvasedény zománczozva	22.073	882.920	4.176	158.688	+17.897	+724.232
Géprészek	3.747	89.928	2.665	63.960	+ 1.082	+ 25.968
Egyéb öntvény	39.992	1,199.760	9.321	279.630	+30.671	+920.130
Lámpa s lámparész műöntvényből	5.256	509.832	3.938	354.420	+ 1.318	+155.412
Műöntvény	4.173	667.680	57.000	7.410	+ 4.116	+660.270
Vasalók	4.897	269.335	528	29.040	+ 4.369	+240.295
	157.129	7,551.168	49.984	1,824.001	+107.145	+5,727.167

Noha vasöntészetünk elég fejlett, külkereskedelmi forgalmunk e czikkekben jelentékeny behozatali többletet tüntet fel, a mi gyáraink hiányos berendezésének és csekélyebb versenybirásának tudható be. Azonkívül egyrészt speciálisan

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

csakis vasöntészettel foglalkozó gyáraink alig vannak, hanem többnyire gépgyárnak vagy vasgyárnak tartozékai, másrészt pedig öntőmunkások hiánya is okozza, hogy a hirtelen beálló nagyobb szükségletet iparunk nem tudja fedezni. Az utóbbi körülmény okozza azt is, hogy olyan czikkekben is jelentékeny a behozatal, a melyeknek főfogyasztói vasutak vagy hasonló, hazai beszerzésre kötelezett vállalatok.

Jelentékenyebb behozatali többlet mutatkozik a következő czikkekben:

vasalók, öntött vascsövek és kapcsolórészeik, zománczozott (öntött) vasedények, mű- és díszöntvények. Mindezen czikkeket a hazai ipar előállítja, még pedig vasalókat és műöntvényeket két gyár: *Hirsch és Frank* budapest-salgótarjáni gépgyár r.-t. és *Brattmann* Emánuel gyertyánligeti gyára.

Lágyvasöntvények és aczélöntvények előállítására a múlt évben létesült két jobban berendezett ipartelep; egyik a fővárosban, a másik Ujpesten.

Öntöttvasból való *fütőcsöveket* túlnyomó mértékben az *első magyar gazdasági gépgyár* készit, *csőkapcsolórészek* előállítására *Forrai és Gugler* budapesti lágyvasöntő czég rendezkedett be, *zománczozott* (öntött) *vasedényeket* a *szab. osztrák-magyar államvasut* aninai és *Barthelmus* kisgarami telepe gyárt. Az utóbbi kettő kivételével, mind 1898 óta keletkezett új üzemágak. Állami beavatkozásokra e czikkek egyikében sincs szükség. Behozatali többletünk teljes kiszorítása, a meglevő adatok alapján, 1550 munkáskezet foglalkoztatna.

e) *Szerszámok.*

Vasiparunk egyik kevéssé fejlett ága ez, melynek állami támogatással való továbbfejlesztése már iparunknak külföldtől való függetlenítése érdekében is nagyjelentőségű. Az 1906. évi külkereskedelmi forgalmunk a következő adatokat tünteti fel:

Szerszámok.

	Behozatal		Kivitel		Behozatali (—) Kiviteli (+) többlet	
	q	K	q	K	q	q
Kasza	6.007	786.917	476	62.356	— 5.531	— 724.561
Sarló	444	81.252	11	2.013	— 433	— 79.238
Nehéz kovács-fogó, feszitőrúd, kecskeláb, kő-fúró	225	16.875	20	1.500	— 205	— 15.375
Csákány	1.438	64.710	68	3.060	— 1.370	— 61.650
Kapa, lapát, ásó	8.644	501.352	4.936	246.800	— 3.708	— 254.552
Széna- s egyéb durva villa	4.276	342.080	1.592	127.360	— 2.684	— 214.720
Kézi kalapács	2.187	198.830	128	11.520	— 2.059	— 187.320
Fejsze	7.122	640.980	144	12.960	— 6.978	— 628.020
Fogó	2.106	716.040	209	71.060	— 1.897	— 644.980

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

	Behozatal		Kivitel		Behozatali (—) Kiviteli (+) töblet	
	q	K	q	K	q	q
Reszelő és ráspoly	6.582	1,272.880	947	93.210	— 5.635	—1,179.670
Fürész	6.406	1,153.080	269	32.280	— 6.147	—1,120.800
Marók, csavarfúrók stb.	615	399.750	25	16.250	— 590	— 383.500
Gyalu, gyaluvas	2.190	324.120	297	43.956	— 1.893	— 280.164
Vésők és aczélbélyegzők stb.	498	119.520	46	11.040	— 452	— 108.480
Fúrók	1.601	560.350	19	6.650	— 1.582	— 553.700
Egyéb szerszám	2.328	465.600	189	37.800	— 2.139	— 427.800
	52.669	7,644.336	9.376	779.815	— 43.303	— 6,864.530

Miként e táblázatból látható, az összes szerszámokban behozatali többlet mutatkozik. Még kapa és ásó dolgában sem képes hámoriparunk a szükséglet fedezésére és félős, hogy meglevő kivitelünk is megszünik, mert gyárosaink még mindig nem akarják a modern, gyorsabban termelő és tetszetősebb külsejű árút szolgáltató eljárásokat bevezetni s konzervativizmusuk az állam felajánlott segitségét is visszautasította. A kereskedelmi múzeum is értesitette az érdekelteket, hogy legfontosabb piaczunk, a Kelet, a géppel készült sima, sajtolt fülű kapákat és ásókat keresi, azonban legnagyobb kapa-, ásó- és lapáttermelő központunk nehezen tudja magát elhatározni a százados, de primitiv gyártási mód mellőzésére és a megfelelő befektetésekre. Valószinű azonban, hogy a külföld fokozatosan nyomasztóbb versenye jobb belátásra birja ez iparral legrégibb idő óta foglalkozó gyárosainkat s állami hozzájárulással sikerülend ez ősrégi ipart modern alapokra fektetni. Több egyedül álló gyáros olyan helyen, a hol érdekeket nem sértett, államsegélylyel szerzett modern berendezést, ennek hatása azonban csak ezután lesz látható.

1898-ban a 16 alsó- és felsőmeczenzéfi hámoron kivül még az országban elszórtan 15 hámor, illetőleg vasgyár foglalkozott 1690, többnyire vizieredetű lóerővel, szerárúk gyártásával. Az alkalmazottak száma az egész szerszámiparban 1175, a termelés csak ásókban, kapákban és lapátokban 1,483.291 korona értékű. A fejenkénti termelés a szerárúkban 1898-ban 3500 korona volt.

A statisztikai felvétel alkalmával szerárúk gyártásával 41 ipartelep foglalkozott a fenti létszámmal s 4,103.203 korona értékű termelést ért el.

Ebben az összegben azonban befoglalvák az ide nem tartozó lánczok, rugók (kocsi, vasuti kocsi stb.), tengelyek, úgy hogy a kapák, ásók és lapátokat előállító czégeken kivül tulajdonképeni szerszámokat csak *Gaál* István Budadesten (reszelőket), *Zimmer* János utóda Szent-Endre-Izbégen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

(különféle kisipari szerszámok) és *Jurisics* Márton Budapesten (tüziszerszámokat, fuvókat) gyártottak.

1898 óta a szerszámgyártásban némi eredményekre is rámutathatunk. Alakult Szent-Gotthárdon egy *kaszagyár* egy millió korona tőkével és 200 munkás foglalkoztatására, *csákányok* gyártására az *Első magyar acélárúgyár r.-t.* és a *Rimamurány-salgótarjáni vasmű r.-t.* rendezkedett be; az utóbbi társaság, valamint *Reisz és Engelsmann* vágujhelyi gyáros czég kovácsolt acélvillák gyártását karolták fel; reszelőiparunk szintén jelentékeny fejlődést mutat és az állami támogatásban részesült három kisiparos ma már gyárszerű üzemmel rendelkezik, noha még igen távol vannak attól, hogy az ország szükségletét fedezzék. A Zimmer-féle szentendrei gyárat új tulajdonosa *(Csoknyay Jenő)* fejleszti különféle kisipari szerszámok gyártásának felkarolásával és durvább szerszámok tömeges gyártását a kincstár *kudsiri* vasgyára karolta fel.

Legújabban pedig marók, valamint precziziós fúrók gyártására rendeztek be gyárat *Hirmann István és társa,* valamint *Légrády György* budapesti gyárosok.

Szerszámiparunk elmaradott volta újabb időben több bel- és külföldi gyáros figyelmét felkeltette s újabban gyárak alapítására való ajánlatokban nincsen hiány. Versenybirásunkat megnehezíti az a körülmény, hogy megfelelő nyersanyaggal nem rendelkezünk, mert, mint elől említők, tégelyacélgyártással csak 3 ipartelep foglalkozik, de csak egy (Kudsir) hozza termelésének egy kis részét forgalomba. Kilátás van itt is javulásra, mert éppen a legutóbbi időben vette meg és alakítja át új tulajdonosa a prakfalvi gyárat finom acélok, valamint szerszámok gyártására. Az új czég 1,000.000 korona új tőkét fektet a vállalatba s meglévő elsőrendű hírű osztrák hasonló telepe biztos záloga a termelendő czikkek jóságának és a vállalat prosperálásának. Hasonlóképen államsegélylyel sikerült Trencsénben egy durvaszerszámgyár létesítése s ugyancsak Felsőmagyarországon fog egy remscheidi vállalkozó fűrészgyárat berendezni.

Legnagyobb behozatali többlet mutatkozik a következő szerszámokban: kaszák (724.561 korona), fűrészek (1,120.800 korona), reszelők (1,179.670 korona), fejszék (628.020 korona), fogók (649.980 korona) és fúrók (553.700 korona).

A teljes behozatali többlet 6,865.000 korona, fedezése az 1898. évi összes szerszámtermelésből vett átlag (fejenként 3500 korona termelés) szerint 1960 munkásnak nyújtana kenyeret. Ez iparágak mindegyike, a fejszék kivételével, elbirna egy-egy nagyobb vállalatot, a csákányok gyártása pedig a meglévő vállalatok támogatásával már biztosítva van.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A német szerszámipar hazája Remscheid és Solingen, úgy él a köztudatban, hogy ott a szerszámok háziiparszerüleg készülnek. Ez nagy tévedés. A vesztfáliai szerszámgyárak ma már teljesen speczializált üzemüek s a remscheidi szerszámkisiparos nem fedi a mi kisiparosunk fogalmát, mert az előbbi rendesen 30—50 munkással, a legmodernebb gépfelszereléssel (marógépek, automaták) s teljes munkafelosztással dolgozik. Vannak háziiparosok is, a kik egyes műveletek elvégzése végett a gyártól haza kapják a munkát (ilyen pl. a köszörülés, csiszolás, fényezés; késeknél összeállitás), azonban ezek hovatovább kipusztulnak, illetőleg gyárakba szorulnak. Igen sokan gyárban bérelnek munkahelyet, azonban ezek már háziiparosoknak nem, hanem tágabb értelemben vett akkordmunkásoknak tekinthetők.

Szerszámipart teremteni nálunk a már Németországban is visszafejlődött háziipar útján, — eltekintve attól, hogy nagyobb tömegben vasiparral foglalkozó lakosság nálunk nincsen — hiú, vagy legalább is elhibázott kisérlet volna. Gyárakra van szükség, melyek nagy tömegben s olcsóbban termelnek s a melyek az értékesités nagyobb apparátusát és koczkázatát, mely alól a német termelő mentesitve van, elbirják.

Összesités:

A hazai szükséglet fedezésére öt nagyobb szerszámgyár kellene, ezek:

1. reszelőgyár,
2. a fűrészgyár,
3. fejsze- és vágószerszámgyár,
4. fogógyár,
5. finomabb szerszámárúgyár.

A reszelőgyár 800.000 korona termelésre volna berendezendő s 500.000 korona lekötött, ugyanannyi forgótőkét tételez fel. A munkások száma 3000 korona fejenkénti évi termelés mellett 260-ra rugna.

Teljesen hiányzó iparág a fűrészgyártás, 1·0 millió korona termelésű fűrészgyár létesitéséhez 800.000 korona lekötött és 600.000 korona forgótőkére volna szükség s 250 munkást foglalkoztatna.

Vágószerszámokban a behozatali többlet előállitására 300.000 korona lekötött és 200.000 korona forgótőkével biró gyár volna szükséges.

A fogók tömeges gyártására szükséges telep, ha 500.000 korona termelésre rendezik be, 250.000 korona lekötött s 150.000 korona forgótőkét kiván.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Végül egy nagy gyárra volna szükség, mely a különböző kisipari szerszámokat gyártaná. 1 millió termelésre ugyanannyi tőke kellene, mint a fűrészgyártáshoz, de 350 munkás találhatna elhelyezést.

f) *Kovácsolt vasáruk.*

A legutolsó évi külkereskedelmi mérlegünk e czikkekben a következőképen alakult:

Kovácsolt vasáruk.

	Behozatal		Kivitel		Behozatali (+) Kiviteli (—) többlet	
	q	K	q	K	q	K
Cső vas- v. aczélból	83.683	3,682.052	30.189	1,328.316	53.494	+ 2,353.736
Csőkapcsolórészek kovácsoltvas v. aczélból	3.523	281.870	162	12.960	3.361	+ 268.880
Vasszerkezet	8.950	349.050	9.137	297.148	— 187	51.902
Sínek és sínmegerősítő alkotó részek	47.511	636.025	141.981	2,603.605	—94.470	—1,967.880
Vasuti kocsitengelyek	5	2.665	2.648	149.568	— 3.583	— 146.993
Vasuti kerék és részei	10.431	465.210	16.969	651.609	— 6.538	— 186.399
Vasuti kocsialkotó részek	2.759	187.612	3.965	269.620	— 1.206	— 82.008
Közuti kocsitengely	27.589	1,517.395	6.113	305.650	21.416	+1,211.745
Csuklós láncz	177	70.800	2	800	175	70.000
Egyéb láncz	13.329	1,132.965	747	63.495	12.582	+1,069.470
Rugóaczél	1.932	57.960	403	12.090	1.529	+ 45.870
Különböző rugók	6.565	275.996	4.996	224.673	1.569	+ 51.325
Pántok és vasalások	21.080	1,644.240	5.689	481.865	15.391	+1,162.375
Sarkantyus áruk	1.503	270.540	113	20.340	1.390	+ 250.200
Biztossági lakat	54	18.900	2	700	52	+ 18.200
Egyéb zár és lakat	14.184	2,553.120	452	81.360	13.732	+2,471.760
Műlakatos munkák	90	27.000	121	36.300	— 81	— 9.300
Géprészek és készülékek kovácsolt vasból	8.161	863.370	9.202	791.095	— 1.041	+ 72.275
Patkók	3.683	110.490	208	3.240	3.574	+ 107.250
Meg nem nevezett kovácsolt vasárúk, nemes fémekkel is szerelve	22.646	1,473.170	6.242	405.750	16.400	+1,067.420
Tornaszerek, korcsolyák	431	12.930	8	240	423	12.690
	278.286	15,633.360	239.349	7,740.424	37.982	7,892.518

Ugyanaz a jelenség mutatkozik itt is, a mi egész vasiparunkra jellemző, nevezetesen a külkereskedelmi mérlegsúlyra nézve vagy aktív, vagy közel egyensúlyban van, de

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

értékre nyolcz millió korona a passzivitás, világosan igazolván, hogy kivitelünk csak durvább minőségű árúkra szorítkozik a finomabb árúk behozatalával szemben.

Az elősorolt czikkek előállításával a következő gyárak foglalkoznak:

Hordrugókat: Első magyar aczélárúgyár r.-t. és Magyar-belga fémárúgyár r.-t., mindkettő Budapesten.

Vasuti tengelyeket: Ganz és társa, Kincstári vasművek, Szab. osztr.-magy. államvasut társaság Resiczán.

Vasuti sineket: Kincstári vasművek, Rimamurány-salgótarjáni vasmű r.-t., Szab. osztr.-magy. államvasut társ.

Vasgerendát: Ugyanezek és a kaláni vasmű r.-t.

Hengerelt s húzott vascsöveket: Kincstár zólyombrezói vasműve.

Kocsitengelyeket: Rimamurány-salgótarjáni vasmű r.-t. Salgótarján, és a Merkur vasművek Nagykanizsán.

Gőzkazánokat és tartányokat: Eisele József, Röck István, Danubius hajó- és gépgyár, Höcker testvérek, MÁV. gépgyár, Nicholson gépgyár r.-t., Szab. osztr.-magy. államvasut, Schlick-féle gépgyár r.-t. s kisebb mennyiségben a legtöbb nagyobb gépgyár.

Hídalkotórészeket (a gyárak nagysága szerint): MÁV. gépgyár, Schlick-féle r.-t., Szab. osztr.-magy. államvasut társ. Resicza, Danubius hajó- és gépgyár Budapesten, Nicholson-féle vasöntő és gépgyár r.-t., Budapesti szivattyú- és gépgyár, Győri waggon- és gépgyár, Oetl Antal gépgyára Budapest, Fabritius-féle gyár Nagyszebenben.

Lánczokat: A gölniczbányai 7 lánczgyár, Harmatta János Szepesváralján, Magyar-belga fémipar r.-t. és Havas S. Budapesten.

Pántokat és vasalásokat: Vasárúgyár Sopron-Graz, Első magyar lakatos- és lemezárúgyár Egerben, Győrffy Kornél Újpesten, Antony Lajos Gölniczbányán s még néhány kisebb telep.

Zárakat: Vasárúgyár Sopron-Graz s néhány kisebb telep.

Patkókat: Magyar waggon- és gépgyár r.-t. Győrött.

Végül *különféle kovácsolt árúkat:* a vas- és aczélgyárak, a legtöbb gépgyár, a lágyvasöntő gyárak, a lakatosárú gyárak, lánczgyárak, Magyar aczélárúgyár r.-t., Magyar-belga fémárúgyár r.-t., Jurisits Márton budapesti fúvógyára.

Mindezek a gyárak oly sokféle czikket készítenek, hogy az egyes czikkekre eső munkáslétszám meg nem állapítható.

Jelentékenyebb behozatali többlet a következő árúkban mutatkozik: hengerelt vascsövek 53.494 q 2,353.736 korona értékben, csőkapcsolórészek 3361 q 268.880 korona értékben, közuti kocsitengelyek 21.416 q 1,211.745 korona értékben, lánczok 12.582 q 1,069.470 korona értékben, pántok és vasalá-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

sok 15.391 q 1,162.375 korona értékben, zár és lakat 13.732 q 2,471.760 korona értékben.

Kovácsolt vascsövekből az utolsó 5 évben termelésünk csak a kincstár zólyombrezói vasgyára gyártja) és külkereskedelmi forgalmunk a következőképen alakult:

Év	Behozatal q	Kivitel q	Behoz. többlet q	Termelés q
1902	44.734	15.338	29.396	52.000
1903	59.965	21.926	38.039	57.000
1904	53.631	18.421	35.210	54.000
1905	62.191	20.284	41.907	50.000
1906	83.683	30.189	53.494	

Miként látható, a teljes szükséglet átlaga 88.677 q, melynek 59%-át fedezi az állami gyár. Csőgyár nagy berendezést feltételez s így csak ezen gyár termelésének fokozásáról lehet szó (a mire a telep az előkészületeket már megtette) s nem új gyár létesítéséről, melyet a hazai piacz már alig foglalkoztathatna.

A legnagyobb behozatali többletet feltüntető különféle kovácsolt vasárúkból, mivel csak az 1898. évi termelés ismeretes (összesen 7·27 millió koronával), fogyasztásunk külön-külön meg nem állapítható; azonban a nagy behozatali többlet több iparosnak figyelmét keltette fel, kik az állam támogatásával ezen a téren az említett idő óta igen szép eredményt értek el.

Eltekintve a régi gyárak fejlődésétől, a statisztikai felvételek óta a lakatosárúkat 6, a lágyvasöntést 3 új ipartelep karolta fel.

Fejlesztésre szorulnak e csoportból első sorban a *lakatokat* és *zárakat előállító* iparág és az *ajtó-, ablak-, valamint butorvasalásokat* és a *lánczokat előállító* speciális iparágak. Az elsőre új gyár alapítása kivánatos, a másik csoport, tekintettel a nagy számban meglévő vállalatainkra, a természetes fejlődésre volna utalandó. Hasonlóképen megállhat a lábán a lágyvasöntőipar is. Lánczgyártásunk ősi helyén, Gölniczbányán állandóan visszafejlődik. Ennek oka elsősorban az ottani gyárosoknak egymással való nagy versengése, másrészt pedig az, hogy nóna szövetkezésük esetén az állam felajánlotta egy teljes modern elektromos lánczhegesztő gyár engedélyezését, egyesülni s modern termelésre áttérni még mindig vonakodnak. A gölniczbányai lánczkovács munkástörzsnek — melyet a kivándorlás is tizedel — kipusztulásával a több mint félszázados multu gölniczvölgyi lánczipar vége előre megjósolható. Eddig új vállalkozót az állam, épen a gölniczbányaiakra való tekintettel nem támogathatott, azonban az adott viszonyok között új specziális nagy lánczgyár létesítének előmozdítása fontos közgazdasági érdek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A kovácsolt árúk csoportjába tartozó behozatali többlet elméletileg 2400 munkás megélhetését biztositaná.

Összesítés:

Rendkivüli eszközökkel első sorban a lakat- és zárgyártás és másodsorban a lánczgyártás volna fejlesztendő.

Az első czélra kellene egy millió korona értékű termelésre berendezett modern gyár, mely mintegy 700.000 korona lekötött tőkét igényelne. A nagy hitelre való tekintettel, melyet ilyen vállalat nyujtani kénytelen, a forgótőke ugyanannyira vehető s az alkalmazandó munkások száma 270.

A második czélra kellene egy millió korona értékű lánczot előállító modern berendezésű ipartelep, 400.000 korona lekötött és 300.000 korona forgótőke. A munkások száma 250 volna.

g) *Szegek, szegecsek és csavarok.*

Szeggyártással nagyobb mértékben 1898-ban a rimamurány-salgótarjáni vasmű r.-t. salgótarjáni gyára és Reisz Adolf és társai vágujhelyi gyára foglalkoztak. Sínszegeket a szabad. osztr.-magyar államvasut aninai és a kincstár diósgyőri telepei gyártottak, csavarok pedig a következő három telepen készültek főüzemképen:

1. Az első magyar csavargyár r.-t. Budapest.
2. Kirner és társa Budapest (közben megszünt) és
3. Kaszab és Breuer Budapest.

Mind e czikkeket több gyár és kisebb telep gyártotta, melléküzemképen is, különösen szegecseket és csavarokat saját használatára.

A termelés 1898-ban volt

drótszegekben	73.900 q	2,225.600	korona	értékben,
egyéb szegekben ...	52,591 »	389.655	»	»
sínszegekben.....	30.704 »	1,194.126	»	»
szegecsekben.....	23.610 »	1,315.100	»	»
csavarokban	32.743 »	1,973.278	»	»

Ez idő óta két gyár kezdte el a patkószegek és négy a csavarok gyártását.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Külkereskedelmi forgalmunk 1906-ban a következőképen alakult:

	Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet	
	q	K	q	K	q	K
Szegek és szegecsek drótszegek nélkül	25.926	1,179.633	5.133	233.552	20.793	946.081
Drótszegek ...	125.647	3,769.410	37.054	846.292	88.593	2,923.118
Csavarok	31.103	1,747.881	6.854	434.335	24.249	1,313.546

Miként látható, drótszegekben és csavarokban behozatali többletünk olyan jelentékeny, hogy a termelés itt még tetemesen fokozandó.

A behozatali többlet itthon való előállítása mintegy 5000 embernek adhatna kenyeret.

Összesítés:

Egy dróthúzóval felszerelt drótszeggyár 1·5 millió korona értékű termelésre mintegy 600.000 korona lekötött tőkét feltételez. A forgótőke a termelés $^1/_3$-ára vehető s a munkásonkénti termelés legalább 6000 korona, úgy, hogy a munkások száma legalább 250. A három millió koronát meghaladó behozatali többletre való tekintettel két ilyen nagyságú gyár keletkezése kívánatos.

h) *Varrótűk, kapcsok, csattok.*

A szóban lévő árúk nálunk nem készülnek, noha szükségletünk e czikkekben elég jelentékeny. 1906-ban külkereskedelmi forgalmunk a következő adatokat tünteti fel:

	Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet	
	q	K	q	K	q	K
Varrótűk és egyéb tűáruk	2.103	1,217.400	13	8.200	2.090	1,209.200
Kapcsok, csattok stb. ...	4.615	1,384.509	84	25.200	4.531	1,359.300

Ez árúknak 93·67%-a ausztriai eredetű. Varrótűk gyártásának felkarolását egyik nagy ipartelepünk tervezi, kapcsok és csattok előállítására új vállalat létesítése volna kívánatos.

Gombostűk, hajtűk s hasonló tűáruk — a varrótűk kivételével — gyártására ugyancsak hazai vállalkozó most rendezkedik be.

Összesítés:

Egy 600.000 korona értékű tűt előállító gyárat alapul véve, a lekötött tőke 350.000 ezer korona, a forgótőke, — arra való tekintettel, hogy nálunk az értékesítés nincs olyan jól szervezve, mint Németországban — jóval magasabbra, legalább 300.000 koronára becsülhető. A munkások száma 150.

Olyan gyár pedig, mely gombostűkben és egyéb tűárúkban az egész szükségletet fedezze, mintegy 350.000 korona lekötött s 200.000 korona forgótőkét, valamint 150 munkás foglalkoztatását feltételezi.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Kapcsok-, csattok- és apróárúk gyártására két ipartelep kellene, egyenként 600.000 korona termelésre, ezek 400.000—400.000 korona lekötött és 300.000—300.000 kor. forgótőkét igényelnének és 120—120 munkást foglalkoztatnának.

i) *Fegyverek.*

Csak egy gyárunk foglalkozik s az is csak katonai lőfegyverek előállításával.

Külkereskedelmi forgalmunk 1906. évi adatai szerint 2359 q 2,805.640 korona értékű fegyver behozatallal szemben csak 267 q, illetőleg 304.160 korona értékű kivitelünk volt. Ezen összegekben a kézi lőfegyverek 2157 q 2,741.000 korona értékű behozatallal szerepelnek.

Összesítés:

Megfelelő nagyságú kézi lőfegyvereket (katonai czélra szolgálók kivételével) előállító ipartelep létesítésére 800.000 korona beruházás, 600.000 korona forgótőke és 350 munkás kellene.

j) *Késművesáruk.*

Vasiparunk legelhanyagoltabb ága, mely főképen az igen erős osztrák ipar nyomása alatt nem képes kifejlődni. 1898-ban — miként ma is — csak két gyári jellegű iparvállalatunk volt, mely ide tartozó czikkeket állított elő, akkor 158 alkalmazottal 175.918 korona értéket termeltek. Jelenleg 250 munkást foglalkoztatnak. Ezzel szemben 1906-ben a szükségletről külkereskedelmi forgalmunk következő adatai tájékoztatnak:

Késművesáruk

A czikk megnevezése	Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet	
	q	K	q	K	q	K
Késművesárú-alkotórészek nyers.	18	2.610	—	—	18	2.610
Kés és olló, durva	4.745	949.000	238	47.600	4.507	901.400
Egyéb olló	498	149.400	53	15.900	445	133.500
Zsebkés, bicska ...	1.738	995.900	268	147.400	1.470	848.500
Fanyelű bicska ...	926	111.120	7	840	919	110.280
Evőeszköz	2.187	568.620	26	6.760	2.161	561.860
Egyéb késművesárú	2.889	1,733.400	161	96.600	2.728	1,636.800
	13.001	4,510.050	753	315.100	12.248	4,194.950

A behozatali többlet az utolsó öt évben állandó, még pedig késművesárúkban, a mezőgazdasági és ipari ollók nélkül:

1902-ben volt	6.849 q	3,730.200	korona	értékben,
1903-ban »	7.167 »	3,907.110	»	»
1904-ben »	6.876 »	3,778.530	»	»
1905-ben »	6.868 »	3,758.090	»	»
1906-ban »	12.248 »	4,194.950	»	»

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Átlag 3,873.840 korona, melyhez a ma mintegy 250.000 korona termelést hozzáadva, kereken az ország szükségletét 4·0 millió koronának kapjuk.

A külföld enemű gyárainak erőssége az olcsóbb nyersanyagon, gyakorlott munkaerőn kívül a nagytömegű és speczializált termelésben rejlik; éppen ezért nálunk is csak nagy specziális gyárak létesítéséről lehet szó, melyek aczélgyár és vizierő közelébe s lehetőleg nem gyéren lakott vidékre volnának telepitendők.

A teljes behozatali többletnek hazai ipartelepeken való előállítása 1400 munkásnak nyujthatna állandó foglalkozást.

Összesítés:

Három gyár létesítésére volna szükség:

1. finomabb zsebkéseket és késárúkat,

2. evőeszközöket, konyhakéseket és

3. ipari és mezőgazdasági ollókat előállító ipartelepre. Az első csoportban az egy munkásra jutó termelés 3000, az utolsó két csoportban 3500 koronára vehető fel.

A finomabb zsebkéseket és késárúkat előállító gyár, ha azt 1·5 millió korona értékű termelésre rendeznék be, 1 millió korona lekötött és a termelés kétharmadának megfelelő forgótőkét igényelne. Munkáslétszáma 500 főre volna tehető.

Evőeszközgyár 2 millió korona termelésre mintegy 1·2 millió korona lekötött és 1·0 millió korona forgótőkét igényelne s mintegy 550 munkásnak nyujtana megélhetést.

Az ipari és mezőgazdasági, valamint háztartási ollógyárat, mely 800.000 korona forgalmat bonyolítana le, 600.000 korona lekötött tőkét és ugyanennyi forgótőkét, tehát összesen legalább 1·2 millió korona tőkét kötne le s 3—400 munkást foglalkoztatna.

k) *Bútorok és pénzszekrények.*

1898-ban vasbutorok és pénzszekrények előállításával 13 gyár foglalkozott. A teljes termelés 2,009.555 korona értéket képviselt. A munkások száma 353 volt. A behozatali többlet ugyanazon évben 1,412.420 koronát képviselvén, az ország fogyasztása e czikkben 3,421.975 korona.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

1906-ban külkereskedelmi mérlegünk e czikkben a következő:

A czikk neve	Behozatal		Kivitel		Behozatali (—), Kiviteli (+) többlet	
	q	K	q	K	q	K
Vasbútorok	6.052	441.796	9.050	506.800	+ 2.998	+ 65.004
Pénzszekrények, biztonsági szekrények	11.599	985.915	1.997	169.745	— 9.602	—816.170

Noha pénzszekrényekben jelentékeny a behozatali többlet, több meglévő s fejlődésben lévő gyárunkra való tekintettel, új vállalatnak államsegélylyel való létesítésére szükség nincs.

l) *Írótollak.*

1898-ban is csak egy telepünk foglalkozott írótollak előállításával. E gyár 300 embert foglalkoztat különböző üzemágakban.

1905-ben 254 q 214.050 korona értékű tollat hoztunk be s csak 73 q-t vittünk ki 42.340 korona értékben. Új gyár létesítésére szükség nincs.

*

Az a)—l) pontok alatt említetteket összesítve az alábbi táblázat adatait kapjuk:

Az újonnan létesítendő gyárakra vonatkozó adatok összesítése.

Vonatkozás az alcsoportra	Létesítendő vállalatok sz.	A gyártandó czikk neve	Tőke			Munkások száma	Termelés értéke
			lekötött	forgó	összesen		
a	1	Drótgyár	900.000	750.000	1,650.000	300	2,000.000
a	1	Fehérbádoggyár	1,100.000	500.000	1,600.000	230	2,000.000
e	1	Fűrészgyár	500.000	600.000	1,100.000	250	1,000.000
e	1	Fogógyár	250.000	150.000	400.000	150	500.000
e	1	Reszelőgyár	500.000	500.000	1,000.000	260	1,000.000
e	1	Fejsze és vágószerszám	300.000	200.000	500.000	150	600.000
e	1	Finom szerszámok	500.000	600.000	1,100.000	250	1,000.000
f	1	Lakat- és zárgyár	700.000	700.000	1,400.000	270	1.000.000
g	2	Drótszeggyár összesen	200.000	1,000.000	2,200.000	500	3,000.000
f	1	Lánczgyár	400.000	300.000	700.000	250	1,000.000
h	1	Varrótűgyár	450.000	500.000	950.000	150	1,000.000
h	1	Gombostű és hasonló tűárú	1,350.000	200.000	550.000	150	500.000
h	2	Kapocs, csatt, gyűszű stb. összesen ...	1,000.000	600.000	1,600.000	240	1,200.000
i	1	Lőfegyvergyár	800.000	600.000	1,400.000	350	1,500.000
j	1	Ipari, mezőgazdasági ollók	600.000	600.000	1,200.000	300	800.000
j	1	Finom késárúgyár	1,000.000	500.000	1,500.000	500	1,500.000
j	1	Evőeszközgyár	1,200.000	1,000.000	2,200.000	550	2,000.000
	19	Vasipari telep	11,750.000	9,300.000	21,050.000	4.850	21,600.000

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A felsorolt gyárak 4850 munkással vasipari termelésünknek kereken 14%-át képesek előállítani. A teljes behozatali többlet 1906-ban félgyártmányokban 1,787.130 korona, vasárúkban 40,124.714 korona, összesen 41,911.844 korona, ennek előállítása az 1898. évi termelési statisztika tanusága szerint munkásonként átlag 4000 koronát számítva, 10.480 munkásnak nyujtana megélhetést; ezen munkáslétszám 46%-a nyerhetne az előbb felsorolt gyárak létesítésével elhelyezést.

B) Fémipar.

Magyarország fémiparának alapja, a fémbányászat és fémkohászat évszázados multra tekinthet vissza. A ránk nézve kedvezőtlenül megváltozott termelési viszonyok ezen üzemeket a modern technika vívmányainak minél belterjesebb alkalmazására kényszerítették s a kor mai színvonalán álló fémbányászatunk legjobb fokmérője a nemes fémekben mutatkozó állandó és jelentékeny kivitelünk. A közönséges fémek közül, különösen a réznél, Északamerika, Mexikó, Spanyolország és Japán olcsó és jelentékeny termelése miatt kohászatunk elmaradt, egyes kohók megszüntek s a termelés értéke fokozatosan csökkent. Ezt igazolja az a körülmény, hogy 1866-ban még 21718 q-ra rugó réztermelésünk 1898-ban 1536 q és 1905-ben pedig már csak 734 q volt. Azonban az új eljárások és találmányok újabban ez irányban is felébresztették a vállalkozási kedvet s van rá remény, hogy a géptechnika és erőátvitel e legfontosabb anyaga tekintetében is sikerülni fog iparunkat a külföldtől függetleníteni.

A 15—16 lapon már közölt adatok szerint legelőbbre vagyunk az aranytermeléssel, stagnál az ólom — csökken az ezüst — és lassan emelkedik a réztermelés. Különösen elmaradtunk a rézkohászat terén, noha kedvező jelenség gyanánt említendő, hogy 1904-ben alakult a *balánbányai* rézkohászat felujítására öt millió K tőkével 7500 q mintegy 1·2 millió korona értékű finomított réz előállítására franczia tőkésekből álló vállalat, mely a teljes üzemet a székely körvasút ezen részének 1 év mulva várható kiépítése után fogja felvenni.

Hogy réztermelés dolgában hazánk, mely egykor számottevő mennyiséget produkált, mennyire elmaradt, leginkább a világ réztermelésével való összehasonlítás tünteti fel.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

1905-ben a világ réztermelése 7,088.100 q volt (1904-ben 6,440.000 q); ebből előállítottak az

Egyesült-Államok	4,130.700	q-t
Mexiko	651.870	»
Spanyolország és Portugália	448.100	»
Ausztrália	365.700	»
Japán	359.100	»
Délamerika	291.650	»
Németország	221.160	»
Magyarország	734	»

Nagyobb behozatali többlet mutatkozik még a *czinknél* (2·3 millió K), *ónnál* (3·0 millió K), azonban itt ónérczeink hiánya, valamint czinkérczeink szegénysége és kedvezőtlen települési viszonyai állják útját a fejlődésnek. Ón és czinkkohóink nincsenek. Ólomból a hazai kohók 1901-től 1905-ig átlagban 21.213 q-t termeltek, melylyel szemben közel ugyanannyi a külföldről fedezett szükséglet. *Aluminiumból* ugyan ez idő szerint még nem nagy a fogyasztás (218.440 K), azonban e fémnek, amint már említettük jelentősége egyre emelkedik s remény van rá, hogy az aluminum kohászata nálunk is meghonosodik.

Hogy egyébként mily jelentéktelen hazánk fémtermelése az egész világéhoz képest, azt a következő, szintén 1898 évről szóló kimutatás árulja el:

Fém neve	Az egész világ termelése	Magyarország termelése q	%
Réz	4,280.000	1.532	0,36
ólom	4,770.000	23.050	0,30
czink	4,680.350	300	0,0064
ón	699.000	—	—
nikkel	62.000	—	—
aluminium	39.590	—	—
kéneső	40.820	69	2,17

Ezek az adatok azóta megváltoztak, azonban, sajnos, nem a mi előnyünkre. Ugyanis 1905-ben a főbb fémekben a világ termelése volt q-ban:

A fém neve	A világ termelés	Magyarország termelés
ólomból	9,852.000 q	21.455 q
rézből	7,088.100 »	734 »
czinkből	6,587.050 »	— »
ónból	968.000 »	— »
aluminiumból	115.000 »	— »
nikkelből	125.000 »	— »

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A hazai ipar szempontjából elég jelentékenynek mondható fémkohászatunkkal fémiparunk nem tud lépést tartani. A fémtermelés zömét alkotó nemes fémeket nem az országban dolgozzák fel, míg a nem nemes fémek s gyártmányaik egyaránt nagy behozatali többletet tüntetnek fel.

Az 1898. évi iparstatisztikai felvételek alkalmával az országban 77 fémipari telep volt, melyeknek berendezését, munkáslétszámát és termelését a következő táblázat tünteti fel:

Az iparág megnevezése	A gyárak száma			A hajtóerőt szolgáltató gépek lóereje	Az alkalmazott			Az előállított iparczikkek értéke koronákban
	főüzemek	melléküzemek	együtt		férfi	női	összes személyzet száma	
Arany és ezüstárúgyártás	9	—	9	109·50	320	71	391	4,474.334
Réz és czinkhengerlés, rézhámoripar	9	—	9	1.965·00	275	15	290	5,944.862
Rézművesség, bronz és sárgaréz-öntőipar	15	11	26	180·00	688	11	699	3,788.190
Töltényhüvelyek, töltények és lövedékek gyártása	1	2	3	116·00	334	563	897	5,253.100
Csillár és lámpaárú gyártás	4	—	4	54·00	358	104	462	2,370.066
Ónárúk gyártása	3	—	3	71·00	169	103	272	993.503
Ólómárúk gyártása	2	—	2	159·00	57	4	61	938.336
Bádogipar	17	1	18	196·00	1.290	60	1.350	5,427.495
Érczkoporsó gyártás	2	1	3	—	70	—	70	322.400
Együtt	62	15	77	2.850·50	3.561	931	4.492	29,512.286

Miként ebből kitünik, e gyárak a fémipar majdnem minden ágát művelték; egészen hiányzanak e nagyipari felvételből a fémfüstöt, bronzport, arany- és ezüstdrótot, díszműárúkat, fémből való játékárúkat, gombokat, aluminiumot, újezüstöt, nikolt és britanniafémárúkat előállító iparok, mert ezeket akkor nálunk még gyárilag nem űzték. Azóta ezek közül az arany- ezüstdrótokat, díszműárúkat és gombokat előállító már meglevő ipartelepek érték el a gyári jelleget, a díszműárúk egy részét pedig a csillárgyárak karolták fel.

Az egyes iparcsoportok termelési értékeit illetőleg ez időszerint is az 1898. évi iparstatisztikai felvételekre vagyunk utalva, mert mind a régi telepek fejlődéséről, mind az új gyárak méreteiről számszerüleg nem, csak általánosságban lehet tudomást szerezni.

A kivitel és behozatal nagyságának változásait a legutolsó öt évben, az alábbi kimutatások tüntetik fel, melyek-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

ből az tetszik ki, hogy a nyers nemes fémek kivételével fémiparunk minden ágának mérlege passziv.

Nemes fém, érczpénz kivételével.

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Kiviteli többlet q	Kiviteli többlet K
1902	31	1,340.600	681	3,026.200	650	1,685.600
1903	21·85	300.790	539·58	2,272.580	517·73	1,971.790
1904	67·57	10,591.380	670·38	2,913.424	602·81	—7,677.956
1905	19·54	846.800	560·04	2,795.665	540·50	1,948.865
1906	19·62	575.540	600·02	2,605.010	580·40	2,029.470

Gyártmányok nemes fémekből.

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet q	Behozatali többlet K
1902	642·87	12,406.426	244·21	4,373.500	398·66	8,032.926
1903	616·85	9,584.934	94·94	2,247.712	521·91	7,337.222
1904	627·12	12,302.928	75·67	2,105.129	551·45	10,197.799
1905	644·92	13,519.329	70·26	1,828.970	574·66	11,690.359
1906	613·81	16,208.138	61·22	2,750.084	552·59	13,458.054

Nem nemes fémek nyersen, vagy ócskán:

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet q	Behozatali többlet K
1902	100.310	9,463.552	32.983	2,433.295	67.327	7,030.257
1903	106.786	10,515.573	40,683	3,290.907	66.103	7,224.666
1904	116.622	12,963.235	40.044	3,166.277	76.578	9,796.958
1905	115.849	15,055.645	58.067	5,429.356	57.782	9,626.289
1906	133.264	17,468.781	43.791	4,241.136	89.473	13,227.645

Nem nemes fémekből való félgyártmányok: rudak, lemezek, sodronyok, stb.

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet q	Behozatali többlet K
1902	48.447	5,266.721	13.777	1,896.479	34.670	3,370.242
1903	54.000	6,237.560	11.424	1,629.228	42.576	4,608.332
1904	66.330	7,868.289	15.628	2,137.639	50.702	5,730.650
1905	67.912	8,557.434	12.686	2,224.728	55.226	6,332.706
1906	39.882	5,924.601	13.722	2,514.461	26.160	3,410.140

A fémipar gyártmányai:

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet q	Behozatali többlet K
1902	33.640	13,835.674	10.331	2,441.494	23.309	11,394.180
1903	37.246	15,035.571	11.760	2,623.266	25.486	12,412.305
1904	39.365	16,586.900	15.665	3,422.368	23.700	13,164.532
1905	41.652	17,563.551	13.811	3,744.277	27.841	13,819.274
1906	30.810	14,000.286	40.940	7,419.253	—10.130	4,078.214

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

E kimutatások alapján a legutolsó öt évben a kiviteli, illetőleg behozatali többletek átlaga volt:

Árúk neve	Behozatali (+) kiviteli (—) többlet q	K
Nemes fémekben*	— 601·81	— 10,143.272
Nemes fémekből való félgyártmányokban Nemes fémekből való készárúkban	+ 519·85	+ 10,143.272
Nem nemes fémekben	+ 71.452	+ 9,381.160
Nem nemes fémekből való félgyártmányokban	+ 41.867	+ 4,690.414
Nem nemes fémekből való árúkban	+ 18.041	+ 10,973.701
Összesen	+131.879	+ 35,188.547

A fémiparban mutatkozó behozatali többlet átlagának értéke 1902—1906 évben 35,188.547 K; a nemes fémektől és ezekből való árúktól eltekintve, ez a többlet ugyanazon időközben 131.360 q-ra rúg 25,045.275 K értékben.

1906. évben külkereskedelmi forgalmunk a fémipar főbb csoportjaiban a következőképen alakult:

Nemes fémek és az ezekből készült árúk:

Az árúk megnevezése	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali (+) kiviteli (—) többlet q	Behozatali (+) kiviteli (—) többlet K
Arany, nyers	1·54	454.300	1·10	242.000	+ 0·44	+ 212.300
Arany, ócska (töredékarany)	0·08	11.200	1·14	159.600	— 1·06	— 148.400
Ezüst, nyers	12·00	109.200	88·00	800.800	— 76·00	— 691.600
Arany- és ezüstvakarék, olvasztatlan	6·00	840	458·00	140.210	—452·00	— 139.370
Arany- és ezüstvakarék, olvasztott	—	—	51·00	1,122.000	— 51·00	— 1,122.000
Platina, nyers, ócska platinatöredék is	—	—	0·78	140.400	— 0·78	— 140.400
Lemez, pléh, rúd, drót, aranyból v. platinából	0·82	147.600	0·02	3.600	+ 0·80	+ 144.000
Lemez, pléh, rúd, drót, ezüstből	17·00	141.100	—	—	+ 17·00	+ 141.100
Ezüstfüst, valódi	0·67	2.010	0·15	450	+ 0·52	+ 1.560
Aranyfüst, valódi	6·31	148.916	0·87	20.532	+ 5·44	+ 128.384
Bouillon, pililemez és fonál, nemes fémből	5·03	52.312	0·53	88.702	— 3·50	— 36.390
Félgyártmányok, aranyból vagy platinából	0·76	83.600	0·10	11.000	+ 0·66	+ 72.600
Félgyártmányok, ezüstből	3·00	21.600	—	—	+ 3·00	+ 21.600

*) 1904-ben 9·65 millió korona értékü arany jött be Ausztriából.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Az árúk megnevezése	Behozatal		Kivitel		Behozatali (+) kiviteli (—) többlet	
	q	K	q	K	q	K
Ékszerárúk, aranyból v. platinából	9·22	2,673.800	2·34	678.600	+ 6·88	+ 1,995.200
Aranyművesárúk, aranyból v. platinából	20·72	5,801.600	3·75	1,050.000	+ 16·97	+ 4,751.600
Evőeszközkészlet, ezüstből	135	1,512.000	10·00	112.000	+125	+ 1,400.000
Ékszerárúk, ezüstből	2·90	783.000	1·37	369.900	+ 1·53	+ 413.100
Egyéb ezüstművesárúk	412	4,738.000	34·00	391.000	+378	+ 4,347.000
Platinaárúk tudományos vagy ipari használatra	0·38	102.600	0·09	24.300	+ 0·29	+ 78.300
Összesen	633·43	16.783.678	653·24	5,355.094	— 27·81	+11,428.584

Nem nemes fémek, nyersen vagy ócskán:

Az árúk megnevezése	Behozatal		Kivitel		Behozatali (+) kiviteli (—) többlet	
	q	K	q	K	q	K
Ólom, nyers	24.073	974.957	1.237	49.480	+ 22.836	+ 925.477
Ócska ólomtöredék vagy ólomhulladék	1.268	40.576	6.663	213.216	— 5.395	— 172.640
Fehér csapágyfém	580	89.440	290	37.700	+ 290	+ 51.740
Ón, nyers	8.616	3,101.760	69	24.840	+ 8.547	+ 3,076.920
Ócska óntöredék vagy ónhulladék	134	30.820	1.128	257.600	+ 988	+ 226.780
Czink, nyers	36.392	2,401.872	2.047	126.914	+ 34.345	+ 2,274.958
Ócska czinktöredék vagy czinkhulladék	1.288	73.416	6.200	291.494	— 4.912	— 218.078
Vörösréz, nyers ...	41.389	7,656.965	1.677	310.245	+ 39.712	+ 7,346.720
Ócska vörösréztöredék v. vörösrézhulladék	10.874	1,794.210	5.823	960.795	+ 5.051	+ 833.415
Nikkel, nyers, ócska nikkeltöredék vagy nikkelhulladék is	367	154.140	47	13.630	+ 320	+ 140.510
Aluminium, magnézium, nyersen, ezek ócska töredéke vagy hulladéka is	519	223.170	11	4.730	+ 508	+ 218.440
Sárgaréz, nyers ...	801	132.165	18	2.970	+ 783	+ 129.195
Ócska sárgaréztöredék v. sárgarézhulladék	5.994	611.358	17.108	1,710.800	— 11.114	— 1.069.442
Tombak, vörösfém, nyersen, ezek ócska töredéke vagy hulladéka is	588	91.140	884	132.600	— 296	— 41.460

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Az árúk megnevezése	Behozatal		Kivitel		Behozatali (+) kiviteli (—) többlet	
	q	K	q	K	q	K
Bronz, nyers, ócska bronztöredék vagy bronzhulladék is	217	38.192	572	100.672	— 355	— 62.480
Egyéb nem nemes fémötvény nyersen, ezek ócska töredéke vagy hulladéka is	164	24.600	23	3.450	+ 141	+ 21.150
Összesen	133.264	17,468.781	43.791	4,241.136	+ 91.449	+13,681.205

Nem nemes fémekből való félgyártmányok:

Az árúk megnevezése	Behozatal		Kivitel		Behozatali (+) kiviteli (—) többlet	
	q	K	q	K	q	K
Pléhek és lemezek:						
Nikkelanódok	19	9.500	—	—	+ 19	+ 9.500
Pléh és lemez:						
ólomból v. ólomötvényekből	5.656	294.112	261	13.572	+ 5.395	+ 280.540
ónból vagy ónötvényekből	115	44.850	2	780	+ 113	+ 44.070
czinkből v. czinkötvényekből	13.972	1,243.508	3.236	288.004	+ 10.736	+ 955.504
vörösrézből	2.402	533.244	4.842	1,074.924	— 2.440	— 541.680
nikkelből	30	15.900	—	—	+ 30	+ 15.900
aluminiumból, magnéziumból ...	55	35.475	1	420	+ 54	+ 35.055
sárgarézből	2.424	460.560	1.240	235.600	+ 1.184	+ 224.960
tombakból, vörösfémből	41	9.225	1	225	+ 40	+ 9.000
bronzból	32	7.040	14	3.080	+ 18	+ 3.960
egyéb nem nemes fémből vagy fémötvényből	244	73.200	4	1.200	+ 240	+ 72.000
nem nemes fémből vagy fémötvényből, aranyozva v. ezüstözve	—	—	—	—	—	—
Rúddá vert fém és vert forraszok ...	10	5.400	—	—	+ 10	+ 5.400
Rudak és pálczák:						
ólomból v. ólomötvényből	8	416	4	208	+ 4	+ 208
ónból vagy ónötvényből	33	12.870	5	1.950	+ 28	+ 10.920
czinkből v. czinkötvényből	98	8.722	8	712	+ 90	+ 8.010
vörösrézből	784	172.480	257	56.540	+ 527	+ 115.940
nikkelből	7	3.955	—	—	+ 7	+ 3.955

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Az árúk megnevezése	Behozatal		Kivitel		Behozatali (+) kiviteli (—) többlet	
	q	K	q	K	q	K
aluminiumból, magnéziumból ...	8	5.160	—	—	+ 8	+ 5.160
sárgarézből	2.393	418.775	160	28.000	+ 2.233	+ 390.775
tombakból, vörösfémből	6	1.290	—	—	+ 6	+ 1.290
bronzból	90	19.800	9	1.980	+ 81	+ 17.820
egyéb nem nemes fémből vagy fémötvényből	—	—	—	—	—	—
Drótok:						
ólomból v. ólomötvényből	26	1.612	8	496	+ 18	+ 1.116
ónból vagy ónötvényből	—	—	—	—	—	—
czinkből v. czinkötvényből	48	4.272	—	—	+ 48	+ 4.272
vörösrézből	10.292	2,264.240	3.231	710.820	+ 7.061	+ 1,553.420
nikkelből	63	35.910	—	—	+ 63	+ 35.910
aluminiumból, magnéziumból ...	2	1.290	—	—	+ 2	+ 1.290
sárgarézből	831	166.200	32	6.400	+ 799	+ 159.800
tombakból, vörösfémből	31	7.130	1	230	+ 30	+ 6.900
bronzból	68	14.960	406	89.320	— 338	— 74.360
egyéb nem nemes fémből vagy fémötvényből	67	21.105	—	—	+ 67	+ 21.105
nem nemes fémből vagy fémötvényből, ezüstözve v. aranyozva; rézdrót, czementált	27	32.400	—	—	+ 27	+ 32.400
Összesen	39.882	5,924.601	13.722	2,514.461	+ 26.160	+ 3,410.140

Nem nemes fémekből való készárúk:

Az árúk megnevezése	Behozatal		Kivitel		Behozatali (+) kiviteli (—) többlet	
	q	K	q	K	q	K
Fémárúk:						
Csöves henger:						
ólomból v. ólomötvényből	1.169	60.788	9.347	486.044	— 8,178	— 425.256
ónból vagy ónötvényből	2	780	145	56.550	— 143	— 55.770
czinkből v. czinkötvényből	1	89	58	5.162	— 57	— 5.073
vörösrézből	345	89.700	5.188	1,348.880	— 4.843	— 1,259.180
sárgarézből	73	15.330	4.435	931.350	— 4.362	— 916.020
egyéb nem nemes fémből vagy fémötvényből	—	—	11	2.860	— 11	— 2.860

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Az árúk megnevezése	Behozatal		Kivitel		Behozatali (+) kiviteli (—) többlet	
	q	K	q	K	q	K
Nyers, öntött géprész, valamint egyéb durva öntvény:						
vörösrézből, vörösfémből, tombakból	376	82.720	426	93.720	— 50	— 11.000
sárgarézből	86	18.060	471	98.910	— 385	— 80.850
egyéb nem nemes fémből vagy fémötvényből	111	33.300	99	29.700	+ 12	+ 3.600
Üst és üstkovácsárú, durva, nem nemes fémből v. fémötvényből	634	183.860	476	138.040	+ 158	+ 45.820
Gyorsforrasz	56	14.560	91	23.660	— 35	— 9.100
Golyó és sörét, ólomból	198	10.395	7.832	411.180	— 7.634	— 400.785
Keményforrasz	5	900	127	22.860	— 122	— 21.960
Ólom- és ónlevél, palaczkkupak, ónból, ónozott ólomból vagy ólomötvényből	172	29.020	3.080	446.600	— 2.908	— 417.580
Nyomdabetű, betűfémből	248	71.424	1.598	460.224	— 1.350	— 388.800
Nyomdabetű, sárgarézből	1	1.400	27	37.800	— 26	— 36.400
Drótkötél, nem nemes fémből	4	1.020	106	27.030	— 102	— 26.010
Drótszövet, nem nemes fémből	397	158.800	15	6.000	+ 382	+ 152.800
Drótfonadék, nem nemes fémből	1	380	—	—	+ 1	+ 380
Fémgyöngy	1	1.700	—	—	+ 1	+ 1.700
Gyermekjátékszer, nem nemes fémből	427	219.905	7	3.605	+ 420	+ 216.300
Kanál és villa, nem nemes fémből	678	223.740	91	30.030	+ 587	+ 193.710
Tű, fűzőkarika, gomb, csat, kapocs, gyűszű és egyéb kisebb használati tárgy, nem nemes fémből	2.246	786.100	855	299.250	+ 1.391	+ 486.850
Férfi és női ékszer, nem nemes fémből, sem aranyozva, sem ezüstözve	760	988.000	18	18.000	+ 742	+ 970.000
Díszműárú, nem nemes fémből, sem aranyozva, sem ezüstözve	638	303.050	10	4.750	+ 628	+ 298.300
Fémfüst, hamis	34	88.400	3	7.800	+ 31	+ 80.600
Bronz-, horgany- és ónpor	352	126.720	8	2.880	+ 344	+ 123.840
Lámpa és lámparész, nem nemesfémből	2.221	599.670	1.437	366.435	+ 784	+ 233.235

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Az árúk megnevezése	Behozatal		Kivitel		Behozatali (+) kiviteli (—) többlet	
	q	K	q	K	q	K
Csillár és csillárrész, nem nemes fémből	1.496	792.880	259	189.070	+ 1.237	+ 603.810
Cliché	121	387.200	26	59.800	+ 95	+ 327.400
Külön meg nem nevezett árúk, ólomból vagy ólomötvényből	314	23.550	125	9.375	+ 189	+ 14.175
Külön meg nem nevezett árúk, ónból vagy ónötvényből	226	101.700	119	53.550	+ 107	+ 48.150
Fürdőkád czinkpléhből	622	93.300	27	3.780	+ 595	+ 89.520
Mosódeszka, czinkpléhből	543	84.165	6	720	+ 537	+ 83.445
Koporsó és koporsórész, czinkből vagy egyéb nem nemes fémből	1.469	359.905	986	241.570	+ 483	+ 118.335
Épületdiszitmény, czinkből vagy czinkötvényből	73	10.950	165	31.350	— 92	— 20.400
Külön meg nem nevezett árúk, czinkből vagy czinkötvényből	810	145.800	58	9.860	+ 752	+ 135.940
Peronosporafecskendő	1.585	475.500	52	15.600	+ 1.533	+ 459.900
Szeg, szegecs és csavar, vörösrézből	74	22.200	55	16.500	+ 19	+ 5.700
Külön meg nem nevezett közönséges árúk, vörösrézből	1.745	502.560	821	236.448	+ 924	+ 266.112
Külön meg nem nevezett finom árúk, vörösrézből	113	56.500	36	18.000	+ 77	+ 38.500
Szeg, szegecs és csavar, sárgarézből	316	126.400	21	8.400	+ 295	+ 118.000
Felszerelések sárgarézből	1.790	581.750	259	84.175	+ 1.531	+ 497.575
Külön meg nem nevezett közönséges árúk, sárgarézből	1.083	297.825	490	134.750	+ 593	+ 163.075
Külön meg nem nevezett finom árúk, sárgarézből	3.473	1,684.405	1.141	553.385	+ 2.332	+ 1,131.020
Szeg, szegecs és csavar, tombakból és vörösfémből	1	300	1	300	—	—
Felszerelések, tombakból, vörösfémből	91	36.400	14	5.600	+ 77	+ 30.800
Külön meg nem nevezett közönséges árúk, tombakból, vörösfémből	—	—	4	1.080	— 4	— 1.080

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Az árúk megnevezése	Behozatal		Kivitel		Behozatali (+) kiviteli (—) többlet	
	q	K	q	K	q	K
Külön meg nem nevezett finom árúk, tombakból, vörösfémből	30	15.000	3	1.500	+ 27	+ 13.500
Harang, bronzból ...	102	29.580	47	13.630	+ 55	+ 15.950
Külön meg nem nevezett közönséges árúk, bronzból ...	98	29.400	12	3.600	+ 86	+ 25.800
Külön meg nem nevezett finom árúk, bronzból	346	242.200	26	18.200	+ 320	+ 224.000
Külön meg nem nevezett árúk, nikkelből	277	221.600	12	9.600	+ 265	+ 212.000
Külön meg nem nevezett árúk, britannia fémből	38	15.200	—	—	+ 38	+ 15.200
Külön meg nem nevezett árúk, aluminiumból vagy aluminiumhoz hasonló ötvényből ...	83	74.700	8	7.200	+ 75	+ 67.500
Külön meg nem nevezett árúk, újezüstből, pakfongból, alpakkából s efféléből	274	178.100	57	37.050	+ 217	+ 141.050
Férfi és női ékszer, nem nemes fémből, aranyozva v. ezüstözve	217	303.800	—	—	+ 217	+ 303.800
Csillár, lámpa és ezek alkatrészei, nem nemes fémből, aranyozva v. ezüstözve	39	42.900	—	—	+ 39	+ 42.900
Egyéb árú, nem nemes fémből, aranyozva vagy ezüstözve	1.742	2,090.400	71	85.200	+ 1.671	+ 2,005.200
Bouillon, pililemez és fonadék nem nemes fémből, sem aranyozva, sem ezüstözve ...	25	20.000	3	2.400	+ 22	+ 17.600
Bouillon, pililemez és fonadék nem nemes fémből, aranyozva vagy ezüstözve	49	142.100	—	—	+ 49	+ 142.100
Leoni árú, nem aranyozott és nem ezüstözött drótból, bouillonból, pililemezből és fémfonadékból	187	274.890	34	49.980	+ 153	+ 224.910

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Az árúk megnevezése	Behozatal		Kivitel		Behozatali (+) kiviteli (—) többlet	
	q	K	q	K	q	K
Leoni árú, aranyozott v. ezüstözött drótból, bouillonból és fémfonadékból	122	427.000	41	158.260	+ 81	+ 268.740
Ezen osztályba tartozó árúk nemes fémekből való szereléssel	0·9	315	—	—	+ 0·9	+ 315
Összesen	30.810	14,000.286	40.940	7,419.253	— 10.130	+ 6,581.033

Az egész fémipar külkereskedelmi forgalma 1906-ban:

Az árúk megnevezése	Behozatal		Kivitel		Behozatali (+) Kiviteli (—) többlet	
	q	K	q	K	q	K
Nemes fémek és azokból való árúk ...	633	16.783.678	653	5,355.094	— 20	+11,428.584
Nem nemes fémek nyersen v. ócskán	133.264	17,468.781	43.791	4,241.136	+ 91.449	+13,227.645
Nem nemes fémekből való félgyártmányok	39.882	5,924.601	13.722	2,514.461	+ 26.160	+ 3,410.140
Nem nemes fémekből való gyártmányok	30.810	14,000.286	40.940	7,419.283	— 10·130	+ 6,581.033
Összesen	204.589	54,177.346	99.106	19.529.944	+ 107.459	+35,100.962

Miként látható, fémiparunk külkereskedelmi forgalma kereken 35 millióval passziv. Az a nevezetes mozzanat mutatkozik itt is, ami a vasiparban is tapasztalható, hogy nyers és félkész árúkban elég fejlett az iparunk, a készárúkból azonban csak a durvább árúkban vagyunk versenyképesek. Erre vall az a körülmény, hogy például nem nemes fémekből készült gyártmányokban súlyra nézve 10130 q-val több a kivitelünk, mint a behozatalunk, az értékben azonban már 6,581.033 *K*-nak felel meg a behozatali többlet.

A fentebbiek alapján azon czikkekre vonatkozó adatokat, melyeknek előállitására új gyárak létesitése első sorban kivánatos, a következő táblázat tünteti fel.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Azon czikkek, melyeknek előállítására új gyárak létesítése kívánatos:

A czikk neve	Behozatali többlet		Behozatal				Vám
			Ausztriából		Vámkülföldről		
	q	K	q	K	q	K	
Réz	44.763	8,180.135	10.235	1,758.975	34.528	6,421.160	—
Aluminium és aluminium-edények	647	327.445	599	301.065	35	21.275	120—150 K
Ezüstárúk	503	6,250.000	507	5,791.800	40	458.200	125—150 K
Kisebb műipari tárgyak és finom öntvények	2.564	2,515.500	2.419	2,496.850	347	213.850	—
Bijoutériák, gombok, csattok, gyűszűk stb.	2.350	1,760.650	2.996	1.906.800	227	170.500	—
Fémjátékárúk[1]	3.647	1,823.500	2.643	1,321.500	1.113	556.500	—
Háztartási czikkek, rajzos plehárúk, edények[2]	12.651	1,144.640	14.588	1,384.910	1.438	136.610	66·5—120 K

[1] 1905-ös adat. — [2] 1906-ban külön van kimutatva.

A felsorolt czikkek részben a nagy behozatali többletre való tekintettel tehát a jelentékeny szükséglet következtében, részben pedig azért volnának elsősorban fejlesztendők, mert a hazai gyáripar azok előállításával általában nem foglalkozik. A nagy behozatali többlet, mely a többi fémárúkban, különösen a sárgaréz és bronzárúkban mutatkozik, azok fejlesztését is megokolttá teszi, azonban a meglévő sok hazai vállalatra való tekintettel csak az útóbbiaknak szélesebb alapokra való fektetése útján.

a) *Arany és ezüstárúgyártás.*

Rendkívül nagy behozatali többletünk mellett sem igen lehet megemlékezni a lefolyt 8 év alatt nagyobb fejlődésről, sőt a felvétel évében legnagyobb gyárunk, a Geramb J. J.-féle »Szandrik« ezüstárúgyár, ma már túlnyomó részben az újezüstárúkat állítja elő. Az 1890. évi népszámláláskor 4 arany- és ezüstárú-gyárunk volt 103 alkalmazottal, e szám 1899-ig 9-re emelkedett 391 munkással. Több gyárunk ma sincs, legfeljebb a munkáslétszám emelkedhetett valami csekélységgel. Ezzel szemben az osztrák ötvös- és ezüstműves ipart már 1890-ben 48 gyár képviselte.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Termelésünk 1898-ban 218·3 kg súlyú 18.785 darab aranyárúra és 12.486·5 kg. súlyú 3.220 darab esüstárúra, összesen 12.704·8 kg. súlyú 22.005 darabra rugott 4,474.334 korona számlaértékben és a következő czikkekre szorítkozott:

A czikkek megnevezése	Érték koronákban	Az össztermelés értéke %-ban
Ékszerek aranyból vagy ezüstből	2,333.000	52·15
ezüst evőeszközök	831.400	18·59
» műipari tárgyak	404.064	9.03
arany óralánczok	264.400	5·91
» gyűrűk (tömörek)	240.000	5·36
ezüst asztali készletek	134·500	3·00
» botfogantyúk	80.690	1·80
arany karperecz-lánczok	66.000	1·48
» műipari tárgyak	42.000	0·94
egyházi szerek	25.500	0·57
aranygyűrű lánczok	22.000	0·49
toiletteszerek	13.580	0·30
ezüst díszruha ékszer	10.000	0·22
» kulcstartók	4.000	0·09
javítások	3.200	0·07
Összesen	4,474.334	100·00

A termelt érték 14·89% kivételével benn maradt az országban. A felvételek alapján a termelésből egy-egy alkalmazottra 11.444 korona és egy szakmunkásra (258 volt) 17.343 korona termelés jutott.

A felvétel idejében a behozatali többlet e czikkekben (11,939.000 — 5,336.300) = 6,602.700 kor. érték volt s a szükséglet: (6,602.700 + 4,474.334 =) 11,077.034 korona; a szükséglet 40%-át a hazai ipar állitotta elő. *1906-ban* (16,208.138 — 2,750.084 =) *13,458.054 kor. volt a behozatali többlet*, a mi a közölt alapon 776 szakmunkásnak, illetőleg 1175 alkalmazottnak biztosithatna megélhetést.

1898-ban egy gyár foglalkozott arany- és ezüstfonadékok, valamint leoni drót előállításával; jelesen a jelenlegi *Kühmayer* és *társa* részvénytársaság pozsonyi czég, melynek termelése e czikkekben 100.000 korona körül ingadozik.

Az arany- és ezüstfüstöt gyárilag nálunk még ma sem állitják elő.

A nagy behozatali többlet, mely az arany- és esüstművesárúkban mutatkozik, megokolttá tenné új gyárak létesítését, ennek azonban részben a fogyasztók előitélete a hazai ipar iránt, részben az osztrák és német ipar hatalmas versenye, valamint megfelelő szakmunkások hiánya állja útját.

Itt kell még megemliteni azt a jelentékeny behozatali többletet, mely aranyozott és ezüstözött fémárúkban mutat-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

kozik s a melyet az ezüstözött ékszer és apróárúk, valamint leoni drótok kivételével következő adatok tüntetnek fel:

ezüstözött és aranyozott fémárúkból	2,005.200 K
továbbá: alpakka és pakfongárúkból	141.050 »

E czikkek gyártására az aranyozottak kivételével a szandriki ezüstárú-gyár kiván most nagy súlyt helyezni, s termelését rövid néhány év alatt ezekben az árúkban alkalmasint egy millió koronára emeli.

Az aranyozott fémárúk egyik-másikát, de kis mértékben a Kühmayer-féle pozsonyi gyár is készíti. Ugyanezen czég termelése a közönséges és nemes fémekkel bevont leoni árúkban is jelentékeny értéket képvisel.

A mint az előbbiekből kitünik, ebben a csoportban iparunk leggyengébb a használati czikkeket alkotó ezüstárúk gyártásában. Tekintettel a már említett nehézségekre, egyelőre csak egy kisebb gyár létesítése volna megokolt, mely 600.000 K termelést feltételezve, 60 munkást foglalkoztatna és közel 250.000 K lekötött és 300.000 K forgótőkét igényelne.

b) *Réz- és czinkhengerlés, rézhámoripar, ólomárúgyártás. Aluminium és aluminiumárúk gyártása.*

A felvétel idején Magyarországon 8 rézhámor és hengermű, 1 czinkhengermű és 2 ólomárú-gyár, összesen 11 ipartelep képviselte fémiparunk ezen üzemágait. Ma, eltekintve attól, hogy az ország legnagyobb fémhengerműve, a Weisz Manfréd-féle csepeli gyár, mely akkor még berendezés alatt állott, teljes üzemben van, a kimutatottakhoz csak a balánbányai szintén berendezés alatt álló elektrolit rézmű, rézcső és rézlemez-gyár, valamint egy ólomsörét-, golyó- és plombagyár járul.

A rézművek (a Weisz Manfréd-féle és a horvátországiak kivételével, tehát összesen 6) 290 alkalmazottal dolgoztak, a kik közül 248 szakmunkás. A két ólomárú-gyár 61 alkalmazottat, illetőleg 48 szakmunkást foglalkoztatott.

A gyárak termelése:

réz-, sárgaréz- és bronzárúkban	24.396 q	4,272.298 K
czinkárúkban	21.805 »	1,656.142 »
ólomárúkban	22.211 »	1,014.755 »
ónárúkban		227.430 »

koronára rugott.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Ugyanazon évben a vörösréz és fontosabb rézötvény félgyártmányokból 23.379 q 4,912.884 K értékben, czink félgyártmányból 16.810 q 1,142.258 K értékben, ólom félgyártmányokból 21.137 q 845.500 K értékben volt a behozatali többletünk. Ezeket az adatokat a termeléssel összevetve, azt látjuk, hogy szükségletünk akkor: réz és rézötvény félgyártmányokból 48.347 q 9,201.604 K értékben, czink félgyártmányokból 38.615 q 2,798.400 K értékben, ólom félgyártmányokból 42.748 kg 1,859.755 korona értékben. Ezekből 51·6-, 56.5-, illetőleg 50·55%-ot állítottak elő a hazai ipartelepek.

Meg kell jegyeznünk, hogy ólomárúkból egyik gyárunk már akkor is 30, a másik 300%-kal többet gyárthatott volna, ha főképpen a nyersanyag dolgában termelésünk versenyképesebb. Éppen így csak mintegy 50%-nyira volt foglalkoztatva egyetlen czinkhengerművünk is. A lefolyt 8 esztendő óta a Weisz Manfréd és Chaudoir-féle rézhengerművek nagymértékben bővitették üzemeiket, elannyira, hogy például az előbbi maga 1905-ben több mint 7 millió korona értékü hengerelt árút termelt.

1906. évi külkereskedelmi forgalmunk adatai szerint: czink félgyártmányokból 10.817 q 962.713 K, vörösréz és tombak félgyártmányokból 301 q 114.611 K volt a behozatali többletünk, sárgarézből pedig már kiviteli többlet mutatkozik. Ezen adatok az előbbiek alapján bizonyitják azt a nagy fejlődést, melyet rézhengerműveink az utóbbi években felmutatnak. A felvétel évében a fejenkénti termelés:

finomitott vasban	5000 K	
réz félgyártmányokban	48.400 »	
czink félgyártmányokban.....	10.160 »	
ólom és ónárú félgyártmányokban...	15.952 »	volt.

Ezen adatok alapján 10—15 munkás állithatná elő a behozatali többletet. Meg kell azonban jegyezni, hogy nem minden félgyártmányban áll iparunk olyan kedvezően, mert például rézben 1·55 millió korona értékü a behozatali többlet, melyet csak a többi réz félgyártmányban mutatkozó jelentékeny kiviteli többlet ellensúlyoz. Fejlődésre tehát még a fémhengerműveknél is van tér.

Az utóbbi időkben növekedni kezd az aluminium ipari jelentősége. Ma még kicsiny a szükséglet, azonban az aczélöntészetben, edénygyártásban és a járműgyártásban mind jelentékenyebb mértékű alkalmazása, tekintettel kedvező természeti viszonyainkra (van vizierő és megfelelő ércz) megokolják ily gyár létesitését, annál is inkább, mert ilyen gyár Ausztriában sincs.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Az elmondottak a következő eredményre vezetnek:

Rendkívüli eszközökkel a nyers és finomított réz gyártása volna fejlesztendő. Ha a már említett balánbányai gyár teljesen üzembe is jön, még mindig szükséges lesz a behozatali többlet eltüntetésére más üzemekre is. Már meglevő üzemek adatainak összehasonlítása alapján mintegy 3 millió lekötött és 2 millió forgó tőkével rendelkező ipartelepek 550 munkással elégíthetnék ki a hiányzó szükségletet.

Olyan gyár, mely nyers aluminiumot és ennek ötvényeit állítaná elő s esetleg edénygyártásra is berendezkednék, a vizierőtelep nagy költségei miatt is nagy befektetési tőkét igényel. Alapul véve egy tervezett ilyen telep adatait s azt kiegészítve az edénygyár létesítéséhez szükséges költségekkel, szükséges volna 2,000.000 kor. lekötött, 700.000 kor. forgó, összesen 2,700.000 kor. tőke s 400 munkással 2,500.000 kor. lenne az előreláthatő termelés.

c) *Rézművesség, bronz és sárgaréztöntőipar.*

Ezen iparágakat 1898-ban 26 ipartelep képviselte, még pedig 15 főüzemmel és 11 melléküzemképen. A főüzemű ipartelepek közül egyik-másik azóta megszünt vagy elvesztette gyári jellegét, azonban helyettük újak keletkeztek s talán ez lesz fémiparunknak az az ága, mely a jelzett idő óta legnagyobb fejlődést mutathatja fel.

A szóban levő ipartelepek a legváltozatosabb iparczikkeket termelték, a mint az a következő összeállitásból is kivehető:

Az árúk neve	Hány telep állította elő	Termelés értéke
1. Harangok	4	107.629
2. Épületberendezési czikkek	20	1,657.636
3. Géprészek, csövek, gépszerelékek	15	908.260
4. Czukor, szesz és vegyészeti gyári felszerelvények	6	515.255
5. Fertőtelenitő készülékek, vasuti közuti kocsik szerelvényei	8	201.904
6. Háztartási czikkek stb.	9	152.760
7. Szobrok, diszműárúk	6	180.596
8. Különféle apróárúk, javitás is	26	59.350
9. Pinczegazdasági szerelvények	5	60.800
10. Tűzoltószerek	1	14.000
Összesen	—	3,858.190

A fejenkénti termelés értéke 1898-ban 5093 korona volt.

A felvétel ideje óta leginkább a 2, 3, 6 tételek alatt felsorolt üzemágak fejlődtek. E téren több új gyár is keletkezett: Győrffy Kornél Ujpesten, Mestrits Jenő és

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Romeisz György, mindkettő Pécsett, Szirch Imre Budapesten épületfelszerelési czikkek, — Révai Oszkár-féle r.-t. Budapesten fütőkészülékek, — Wolf Sándor Erzsébetfalván, Streit és Medveczky, Hirmann Ferencz, Magyar fémművek r.-t., Riedl B., Pusch Henrik stb. Budapesten szerelvények, — Róna József Budapesten szobrok előállítására létesítettek ipartelepet. Ugyancsak 1898 óta alakult a hirtenbergi tölténygyár magyaróvári telepe, mely gyutacsokat és gombmechanizmusokat állit elő és a Magyar hadfelszerelési czikkek gyára Pozsonyban, mely sajtolt és csákozott fémczikkeket készit. 1900-ban már 65 motorikus üzem volt 2100 munkással. Mindazonáltal 1906. évben a réz-, sárgaréz- és bronzárúkból még jelentékeny behozatali többlet mutatkozik, még pedig:

vörösréz és tombakárúkból	347.832 K
sárgarézárúkból	1,909.670 »
bronzárúkból	265.750 »

Összesen 2,523.252 K, mely értéknek itthon való előállitása mintegy 500 munkáskezet foglalkoztathatna. Nagyszámú meglevő vállalatainkra való tekintettel a legtöbb czikkben az állam közvetetlen iparfejlesztési tevékenysége ki van zárva; épületberendezésekben, műöntvényekben, bijoutériaczikkekben ez az akadály nem áll fenn, mert a meglevő gyárak csak a legutolsó 2 évben keletkeztek, államsegélyben is részesültek s noha termelésük az 1 millió korona körül jár, még mindig távol vannak attól, hogy a teljes szükségletet fedezhessék.

Ezen iparok tovább fejlődésének alapfeltétele a megfelelő nyersanyag, vörösréz, sárgaréz, aluminium s ezek ötvényei. Az ezeket előállító vállalatok boldogulása maga után vonja a feldolgozó iparok természetszerű fejlődését; rendkívüli eszközökkel való fejlesztésre különben is csak a dísznműáruk gyártása szorul. Kisebb, többnyire műbronzokról volna itt szó, melyek tömegárúként olcsón előállíttatván, megfelelő magyaros tárgyukkal a külföldről beözönlő hasonló termékeket volnának hivatva kiszorítani. Erre vonatkozólag van már kisérletünk. Természetesen nemcsak a szorosabban vett disztárgyak, hanem használati czikkek, mint asztaldíszek, virágtartók, gyümölcstálak stb. gyártására is nagy súlyt kellene vetni.

A feladat megoldására 300.000 kor. lekötött és 500.000 kor. forgó, összesen 800.000 kor. tőke szükségeltetnék s a vállalat előreláthatő termelése 180 munkással 900.000 kor. volna.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

d) *Töltényhüvelyek és töltények, valamint lövedékek.*

Töltények gyártásával 1898-ban 2 gyár (Weisz Manfréd Csepel és Roth Gy. Pozsony); ágyúlövedékek előállításával 1 gyár (Diósgyőr) foglalkozott 897 emberrel. Termelésüket a következő táblázat tünteti fel:

Az árúk neve	Mennyisége drb	Értéke K
Tölténytár	3,800.000	120.000
Különféle töltényhüvely	20.012.000	780.000
éles puskatöltény	58,300.000	3,312.000
vak puskatöltény	10,100.000	303.000
puskagolyók	32.250.000	700.000
Ágyúgolyók vasból, aczélból és öntött vasból	1.000	2.100
Újjáalakított régi töltényhüvelyek	9,000.000	36.000
Összesen	133,463.000	5,253.100

Manapság mind a berendezés, mind a termelőképesség, jelentékenyen emelkedett.

A Weisz-féle gyár ágyúlövedékekhez való hüvelyeket is sajtol s berendezkedett még ágyúlövedékek gyártására; az utóbbit tette a szab. osztrák-magyar államvasút-társaság is.

A Roth-féle ipartelep azonkivül vadásztöltények gyártását is felkarolta; valószinű, hogy az 1905. évben mutatkozó (3949—264 =) 3685 q (1,243.935—96.360 =) 1,147.575 kor. értékű behozatali többlet ide tartozó árúkból állott.

Gyáraink termelőképessége töltényekben 300 napi 10 órás üzem mellett mintegy 300,000.000 darab katonai és vadásztöltény. A szükséglet korántsem éri el ezt az értéket és igy itt fejlesztésre szükség nincs.

1898-ban 1 alkalmazottra 6111·5 kor. és 1 munkásra 6292 korona évi termelés jutott.

e) *Csillár- és lámpásárúgyártás.*

1898-ban 4 telep állitott elő csillárokat, 462 munkással 1,785.680 kor. értékben, még pedig: Kissling Rudolf és fia, Krolupper József, Magyar fém- és lámpaárúgyár és Stern és Merkel, mind a négy Budapesten. 1904-ben 8 csillárgyárunk volt 909 munkással. Az 1906. évi vas- és fémipari kiállításon bemutatkozott gyárosokkal együtt ma már 11 az ilyen ipartelepek száma. E czikkben fejlődésünket a külkereskedelmi statisztika idevágó adatai szintén megvilágitják. 1896-ban még 2,772.020 kor. volt behozatalunk, 1,894.200 kor. a behozatali többlet, 1901-ben az utóbbi érték 612.900, 1906-ban pedig már 603.810 koronára sülyedt. Az új gyárak vagy azok, melyek ez üzemágat újonnan bevezették: Ganz és társa, Kulcsár Sándor, Pollák Ferencz, Spitz Jakab, Ifj Stern Sándor, Kovács Testvérek, valamennyien budapesti czégek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

f) *Ónárúgyártás.*

1898-ban három gyárunk volt, mely ónárúkat állított elő: Blau M. és fiai ónkupakgyára, Ries és Berkovits önszifonfej, szikvízgépgyár és ugyanezt gyártotta dr. Wágner és Társai budapesti czég is. Ónárúkat, főképen csöveket gyártott még a Kanczer-féle és a Geramb-féle gyár. A felsorolt gyárak közül az első és az utolsó üzemét beszüntette.

A termelt érték 993.503 kor., mely összegből szigorúan vett ónárúkra 227.430 kor. jut. Az alkalmazottak száma 272; 1 alkalmazottra évente 3652 és egy munkásra 4377 kor. termelés jutott.

A felvételek ideje óta csak egy ónárúkat előállító kisebb ipartelep keletkezett, az Első magyar ónaczélárúgyár r.-t. Mármarosszigeten, mely aczélbetétes ón-evőeszközöket gyárt.

1905-ben (641.875—114.500 =) 527.375 kor. volt ónárúkban (főképpen ónkupakokban és staniolpapirban) behozatali többletünk. 1906-ban ez az érték 48.150 koronára csökkent a nélkül, hogy a termelésben valamelyes jelentékenyebb változás mutatkoznék.

g) *Bádogosipar.*

1898-ban 17 vállalat képviselte fémiparunknak ezt az ágát, melyek közül 6 túlnyomó részben háztartási czikkeket, 11 pedig épületbádogos munkát állított elő. Az első csoport termelése 1,344.295 korona volt a legkülönfélébb czikkekből, míg az épületbádogos ipartelepek termelése 4,083.200 kor. A két csoport termelése összesen 5,427.495 kor.

Az idevágó czikkekben behozatali többletünk jelentéktelen s fejlesztésre szükség nincs.

h) *Érczkoporsógyártás.*

1892-ben két czég készített érczkoporsókat: Gebauer Károly Debreczenben és Marx és Grossmann Budapesten. Ma ezeken kívül Steiner Ármin és Ferencz, budapesti gyáros czég, Andrejkovits Gyula kassai, valamint Linbek János aradi iparosok készítenek érczkoporsót. A termelés 1898-ban 4200 darabra rúgott 258.700 kor. értékben. A szükséglet volt ekkor 345.360 kor.

1906-ban behozatali többletünk (359.905—241.500 =) 118.335 koronára rúgott, tehát fejlesztésre szükség nincs.

i) *Aranyozott és ezüstözött fémárúk, ékszer és apróárúk nem nemes fémekből.*

E csoportba tartoznak a fémből készült fényűzési czikkek és egyéb finoman dolgozott (pl. díszített, vésett, guillochirozott, díszítményekkel préselt, vernirozott, nikelezett,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

finoman csiszolt, csákozott, kivert, festett vagy zománczozott diszitésekkel biró stb.) árúk pakfongból, újezüstből, britannia fémből, bronzból, sárgarézből, tombakból; gyermekjátékszerek; tűk, csattok, kapcsok, rajzszegek, gombok, gyűszűk és kisebb használati tárgyak; árúk aluminiumból vagy nikkelből; bronzpor, finom drótszövetek, irótollak.

A szóban lévő árúk előállításával 1898-ban kisiparszerüleg többen, de gyárilag az irótollaktól eltekintve senki sem foglalkozott. Azóta a következő főbb vállalatokat sorolhatjuk fel e csoportban:

Szandrik ezüstárúgyár: Aranyozott és ezüstözött fémárukat állit elő.

Kühmayer és társa aranyozott és ezüstözött bouillonárúkat, pililemezeket stb-t gyárt.

Szirch Imre vésett, sajtolt, domboritott vereteket készit.

Grossmann Gyula fémgombok, érmek, csattok és egyéb apróárúk előállításával foglalkozik.

Lenkei és társa sajtolt és nyomott galvanizált diszműárúk előállitására rendezkedett be.

Takács és Ott butorvereteket gyártanak.

Berger Márkus zománczozott jelvények, gombok, melltűk, tulipánok készitését karolta fel.

Steiner Ármin és Ferencz czinkből öntött és patinázott disztárgyak gyártását vezette be.

A *Hirtenbergi tölténygyár* magyaróvári telepe pedig gyutacsok, gombmechanizmusok gyártására rendezkedett be.

A fent előadott csoport majdnem minden árúját készitik nálunk kisiparszerüleg; azonban teljesen hiányzanak gyárszerű üzemeink a következő nagyobb szükségletet feltüntető iparokban: Öntött bijouteriákban, tűk, csattok, kézelő gombok, gyűszűk s hasonló apróárúkban, fémből készült öntött és sajtolt játékokban, háztartási czikkekben, nevezetesen rajzos pléhárúkban, tálczákban, edényekben nikkelből és aluminiumból is.

A szükséglet mértékéről a következő behozatali többletek tájékoztatnak:

Gyermekjátékszerek nem nemes fémből	216.300	K értékben
Csatt, kapocs, gyűszű és egyéb kisebb használati tárgy	486.850	» »
Férfi és női ékszer nem nemes fémből aranyozva és ezüstözve	970.000	» »
Egyéb aranyozott és ezüstözött, nem nemes fémárú	2005.200	» »
Diszműárú nem nemes fémből	298.000	» »
összesen	3,976.350	K értékben.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Mind csupa olyan iparág, melyeket nálunk alig űznek, noha e mennyiség előállítása ismét mintegy 800 fémiparos megélhetését biztosíthatná. Ezek az iparágak főképpen Ausztriában vannak elterjedve s annak speciálitását alkotják; itthon való fejlesztésük csak nagy nehézségekkel volna lehetséges.

Az ismertetett czikkek előállítása czéljából a következő gyárak létesítése volna kívánatos:

1. Bijoutériák, gombok, csattok, gyűszűk s hasonló apróárúk.

Egy kisebb ipartelepünk állít elő az ide tartozó árúkból valami keveset. Nagy behozatalunkra való tekintettel megfelelő tapasztalatokkal és összeköttetésekkel rendelkező külföldi gyár letelepítése volna kívánatos. 750.000 kor. termelést számítva, 750.000 kor. álló és 300.000 kor. forgó-, összesen 1,050.000 kor. tőkével létesülő vállalat 150 munkást foglalkoztatna.

2. Fémjátékárúk öntve és sajtolva, finoman megmunkálva.

Ezt az iparágat csak 2 kisiparos képviseli az országban, holott például Nürnbergben a munkások ezreinek nyujt foglalkozást. Egy ilyen külföldi gyár alapján becsülve, 1,000.000 kor. termelésű gyár 500.000 kor. lekötött, 800.000 kor. forgó, összesen 1,300.000 kor. tőkét igényelne s 3500 kor. fejenkénti termelést alapul véve, mintegy 300 munkást foglalkoztatna.

3. Háztartási czikkek, u. m. rajzos pléhárúk, edények, tálak stb. előállítására szolgáló ipartelep.

Teljesen új dolog volna ilyen ipartelep nálunk, mivel a teljes, bár ki nem mutatható szükséglet külföldről kerül az országba. Főképpen vásárárúkról van itt is szó, a mi a nagyobb tömegű olcsó gyártást feltételezi s így a keletkező ipartelep nemcsak az ország szükségletét volna hivatva fedezni, hanem kénytelen exportra is dolgozni. A berendezés értéke épülettel 700.000 koronára becsülhető, mihez 500.000 kor. forgó tőke járul; a munkáslétszám 250 volna.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A fémiparban az újonnan létesítendő gyárakra vonatkozó adatok eredményét az alábbi táblázat tünteti fel:

Létesítendő vállalat sz.	A létesítendő gyár, illetőleg a gyártandó czikk neve	Tőke			Munkás létszám	Termelés értéke
		lekötött	forgó	összesen		
2	Rézkohó és hengermű	3,000.000	2,000.000	5,000.000	550	4,000.000
1	Aluminium és edénygyár	2,000.000	700.000	2,700.000	400	2,500.000
1	Ezüstárúgyár	250.000	300.000	550.000	60	600.000
1	Műérczöntőde	300.000	500.000	800.000	150	900.000
1	Bijoutériák, gombok, csattok stb. apróárúk	750.000	300.000	1,050.000	150	750.000
1	Fémjátékok	500.000	800.000	1,300.000	300	1,000.000
1	Háztartási czikkek, rajzosak (bazárárúk)	700.000	500.000	1,200.000	250	1,000.000
8	Fémipari telep	7,500.000	5,100.000	12,600.000	1.860	10,750.000

A szóban forgó gyárak, 1860 munkással, behozatali többletünknek 31%-át képesek előállítani. Ha a nemes fémektől és az azokból való árúktól teljesen eltekintünk, akkor ez az 1860 munkás a behozatali többlet 46%-át gyárthatja.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

II.

GÉP- ÉS MŰSZERGYÁRTÁS.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

OROSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
1866

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

II. Gép- és műszergyártás.

Száz évvel ezelőtt nemcsak nálunk, de még a fejlettebb iparral biró külföldi államokban is hiányoztak a gépekkel dolgozó iparok, s így gépgyártásról a mai értelemben még akkor szó alig lehetett.

Mint őstermelő ország, első sorban a bányászati, kohászati üzemeknél és a mezőgazdaságban vettünk igénybe külföldi származásu gépeket és ennek megfelelően első specziális gépgyáraink is ilyeneket állitottak elő.

A modern iparnak s a vele járó gépiparnak fokmérője, az ország vasuti hálózata, 60 évvel ezelőtt még mindössze 35 kilométert tett ki, melyen idegen gyártmányu kocsik és lokomotivok futottak.

Gépgyártásunk a mult század második felében kezdődött; 1873-ban már 47 gépgyárunk volt, összesen 3800 munkással s ezek évi termelése 10—12 millió koronára rugott.

A mult század nyolczvanas éveiben már körülbelül az összes gépgyártási ágak képviselve voltak Magyarországon, s ha vállalatainknak megfelelő tőke állt volna rendelkezésükre, néhány specziális gépcsoporton kivül egyebet behozni alig lett volna szükségünk; jellemző, hogy a közel multban 85 millió korona értékü termeléssel a budapesti gépgyárak forgalma nagyobb volt, mint az összes cseh- és morvaországiaké.

Vasfeldolgozó iparaink között fejlettség dolgában ma is első helyen a gépgyártás s ezzel rokoniparágak csoportja áll.

Noha a gyárak száma, versenybirása, termelésének jelentékeny értéke és mennyisége, valamint az alkalmazott munkások száma ezt a csoportot egyébként is a hazai ipar élén állók közé emeli, még is annak nem egy ága szorul rendkivüli eszközök utján való fejlesztésre, mert sajátos viszonyaink következtében — nehány idevágó iparcsoporttól eltekintve — kezdeményezők nem lehettünk, s így a külföldi ipar fejlődésben a mienket mindig megelőzte.

* * *

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

a) *Az általános gépgyártás* körébe tartozó iparczikkekben az 1906. évi külkereskedelmi forgalmunk a következően alakult:

Az iparczikk megnevezése	Behozatal korona	Kivitel korona	Behozatali (+), kiviteli (—) többlet korona
Gőzlokomotivok, szerkocsik és részeik	2,444.870	878 750	+ 1,566.120
Gőzkazánok és tartányok	973.610	434.524	+ 539.086
Stabil gőzgépek és részeik	1,539.260	752.125	+ 787.135
Kisebb gőz-, gáz-, benzin- stb. motorok	3,776.295	310.745	+ 3,465.550
Vizmotorok, turbinák	73.745	143.810	— 70.065
Gőzszivattyúk és részeik	450.400	98.150	+ 352.250
Egyéb szivattyúk és részeik	1,190.920	197.850	+ 993.070
Tűzoltószerek	100.670	116.130	— 5.460
Emelő- és kotrógépek	836.500	151.300	+ 685.200
Westinghouse- és vacuumfék	420.240	1.440	+ 418.800
Jéggépek, hűtő- és fűtőkészülékek	3,497.715	217.925	+ 3,279.790
Transzmissziók	498.950	73.000	+ 425.950
Egyéb gépek és géprészek	3,026.240	658.270	+ 2,367.970
Összesen:	18,829.415	4,034.019	+ 14,880.921 — 75.525

A mint ezen kimutatásból látható, gépgyártásunk ezen ágának külkereskedelmi forgalma mind a fontosabb részleteiben, mind egészében erősen passziv. Kiviteli többletet csak a vizmotoroknál és tüzoltószereknél találunk és ez is csak jelentéktelen, úgy hogy az ezen czikkekben mutatkozó kiviteli többletet az összes behozatali többletből levonva, még mindig 14,805.396 korona behozatali többlet marad fenn.

Eltekintve a külön föl nem sorolt gépektől és géprészektől, a legnagyobb behozatali többlet a kisebb gőz-, gáz-, benzin stb. motorok csoportjában mutatkozik. Nagyság szerint ezek után a jéggépek, hűtő-, pároló- és főzőkészülékek, továbbá a gőzlokomotivok, szerkocsik, szivattyúk és a stabil gőzgépek következnek.

A behozatal, a mely a gőzlokomotivoktól és a szerkocsiktól eltekintve, túlnyomó részben Ausztriából származik, az utolsó öt évben állandóan emelkedő irányzatot mutatott, a miből joggal következik, hogy a jövőben is emelkedés várható, ha viszonyaink jelentékenyen meg nem változnak.

Lokomotivokban a behozatal is, de különösen a kivitel nagyon változott az utolsó öt évben. A maximális kivitel az 1906. évi 878.750 korona — s a minimális kivitel pedig az 1903. évi 31.980 korona volt. Elég jelentékeny változásokat tüntet föl a behozatal is, azonban ennek alakulata meg sem közelíti a kivitel változásait.

Az 1902. évi behozatal 59.540, az 1903. évi 78.260, az 1904. évi 257.790 és az 1905. évi 209.040 K értéket képviselt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A gépgyártás ezen ágának fejlődése különben is szorosan összefügg nemcsak a hazai, hanem a külföldi vasutépítéssel is. Az a körülmény, hogy az öt utolsó év kivitelének és behozatalának átlaga 362.640 korona kiviteli többletet mutat, arra vall, hogy lokomotivgyártásunk szépen fejlődik.

A stabil- és hajógőzgépek, valamint az exploziós motorok (gáz-, benzin- s más eféle gépek) terén a helyzet nem ily kedvező. A behozatal az utolsó öt évben állandóan emelkedett, a kivitel pedig stagnál.

Stabil gőzgépek és hajó-gőzgépek.

	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben
Behozatal koronákban	843.582	939.600	1,030.680	1,341.240
Kivitel »	189.154	419.040	129.120	346.560

Kisebb gőz-, gáz-, benzin- s eféle motorok.

	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben
Behozatal koronákban	661.275	772.600	1,152.885	1,156.035
Kivitel »	486.400	114.190	197.460	141.485

b) A gépgyártás második alcsoportjának, *a mezőgazdasági gépeknek* 1906. évi külkereskedelmi forgalma a következő kimutatásban van összefoglalva:

Az iparczikk megnevezése	Behozatal korona	Kivitel korona	Behozatali (+) kiviteli (—) többlet
Lokomobilok	2,602.442	2,054.237	+ 548.205
Gőzcséplők	3,313.556	1,779.160	+ 1,534.396
Járgánycséplők	435.780	50.470	+ 385.310
Járgányok	772.895	45.130	+ 727.765
Kézi cséplők	216.177	30.753	+ 185.424
Szalmakazalozók	249.030	68.760	+ 180.270
Arató- és kaszálógépek	2,419.960	191.480	+ 2,228.480
Vetőgépek	2,052.045	353.480	+ 1,698.565
Gabonarosták, lóheretisztítók	788.352	756.921	+ 31.431
Trieurök, gabonaosztályozók	200.790	136.095	+ 64.695
Ekék és kapálógépek	2,813.267	646.468	+ 2,166.799
Gőzekék	615.903	2.875	+ 613.028
Boronák	147.330	87.425	+ 59.905
Szecskavágók	862.704	75.854	+ 786.850
Répavágók	143.070	16.570	+ 126.500
Kukoriczamorzsolók	100.588	300.547	— 199.959
Széna-,szalma-és kenderprések	163.440	25.760	+ 137.680
Tejgazdasági gépek	104.525	45.750	+ 58.775
Szénagyüjtőgépek	148.950	20.070	+ 128.880
Trágyaszórógépek	83.160	7.200	+ 75.960
Borászati gépek	260.752	56.145	+ 204.607
Egyéb mezőgazdasági gépek ...	259.475	45.130	+ 214.345
Összesen:	18,754.191	6,796.280	+ 12,157.870 — 199.959

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A mint a kimutatásból látható, mezőgazdasági gépekből körülbelül ugyanakkora behozatalunk van, mint az általános gépgyártás körébe tartozó czikkekből. A behozott gépek túlnyomó része ezen alcsoportnál is Ausztriából származik. A behozatalnál Ausztria mellett még Anglia szerepel jelentékenyebb összegekkel, különösen lokomobilokban. Az angol lokomobilbehozatal azonban a tekintélyes mértékben fölemelt vám miatt, a jövőben valószinüleg jelentékenyen meg fog csappanni. Erre mutat azon körülmény, hogy a legtöbb angol lokomobilt importáló két czég közül az egyik a folyó évben már csak nagyon kevés lokomobilt adott el, a másik pedig Bécsben rendezkedett be lokomobilgyártásra, a mi versenyképességét az előbbi helyzethez képest előreláthatólag kedvezőtlenül befolyásolja.

Lokomobilokban és ezzel rokon útegyengető hengerekben behozatalunk és kivitelünk egyaránt emelkedik.

	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben
Behozatal értéke koronákban ...	1,895.799	2,584.495	3,066.232	4,165.585
Kivitel » » ...	1,184.283	1,651.565	1,539.506	2,307.684

A többi mezőgazdasági gépnél, az évek óta emelkedő irányzatnál fogva, a jövőben is a behozatal emelkedése várható.

A szorosabb értelemben vett mezőgazdasági gépekben a behozatal és kivitel fokozatos emelkedése konstatálható.

	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben
Behozatal értéke koronákban	9,024.082	11,066.515	12,420.723	12,954.100
Kivitel » »	2,453.905	3,524.955	3,503.846	4,138.272

A mezőgazdasági gépekből a nagyobb behozatal daczára is kisebb a behozatali többletünk, mint az általános gépgyártás körébe tartozó iparczikkekből, mert a kivitel is jelentékenyen nagyobb.

A kivitt mezőgazdasági gépekben főszerepet a lokomobilok és gőzcséplők játszszák, a melyeket főképen a magy. kir. államvasutak gépgyára exportál keletre. Nagy behozatali többletet találunk még ekékben, kapálógépekben, vetőgépekben, arató és kaszáló gépekben.

Számbavehető kiviteli többlet a mezőgazdasági gépeknél alig mutatkozik. Legtöbb figyelmet érdemel még a kukoriczamorzsolóknál mutatkozó, a mely úgy látszik, állandó jellegű marad, mert az 1904. évi forgalomtól eltekintve, a kivitel 1901-től mindig nagyobb volt a behozatalnál.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

c/ A gépgyártás harmadik alcsoportjánál, a *szerszám- és egyéb munkagépeknél,* mutatkozó külkereskedelmi forgalmat a következő kimutatás tünteti fel:

Az iparczikk megnevezése	Behozatal korona	Kivitel korona	Behozatali (+), kiviteli (—) többlet korona
Szövőszékek	336.860	214.380	+ 122.480
Kötszövő- és himzőgépek	110.800	—	+ 110.800
Fonó- és egyéb textilipari gépek	583.779	143.970	+ 434.809
Fonó-szövő segédgépek	582.459	28.306	+ 554.153
Hengerszékek	300.336	292.476	+ 7.860
Egyéb malomipari gépek	811.920	629.880	+ 182.040
Czukorgyártási gépek és berendezések	1,930.780	118.085	+ 1,812.695
Szesz- és sörgyári gépek	183.250	67.875	+ 115.375
Vegyiipari gépek és készülékek	352.750	45.500	+ 307.250
Nyomdagépek	677.880	209.030	+ 468.850
Papiripari gépek	1,021.315	47.150	+ 974.165
Fa- és csontmegmunkáló gépek	1,471.470	316.600	+ 1,154.870
Fémmegmunkáló gépek	3,051.630	336.805	+ 2,714.825
Bőripari és cserzőgépek	349.800	33.220	+ 316.580
Kőmegmunkáló gépek (őrlők, téglagyári gépek)	1,198.218	203.476	+ 994.742
Élelmiszer-ipari gépek	218.280	29.760	+ 188.520
Összesen:	13,181.527	2,716.513	+ 10,459.014

Munkagépbehozatalunk ezen adatok szerint a mezőgazdasági gépek behozatalánál mintegy öt és fél millióval kevesebb, de kivitelünk is jóval csekélyebb, úgy, hogy külkereskedelmi forgalmunk e tekintetben is nagy mértékben passziv. Ez különben természetesnek mondható, figyelembe véve azt, hogy egész sor olyan iparág meghonosítása és fejlesztése van folyamatban, a melyeknek jelentékeny és nagyrészt olyan munkagépszükségletük van, melyeket a hazai gépgyárak vagy egyáltalában nem, vagy legalább nem kielégítő mértékben állítanak elő. Ilyenek a textilipar különböző ágai, a fémipar, faipar, vegyipar, kőipar stb. Ehhez képest az ezen iparágakban használt gépekben mutatkozik a legnagyobb behozatal és behozatali többlet is.

Igen nagy a behozatal és behozatali többlet még a czukorgyári gépekben és berendezésekben, ez azonban lényegesen más megitélés alá esik, mint az eddig emlitettek, mert ebben az esetben a nagy behozatal oka nem annyira tárgyi, mint egyéb indokokban keresendő.

Feltünő nagy a behozatal hengerszékek és egyéb malomipari gépekben is, noha a malomberendezéssel foglalkozó ipar nálunk a fejlődésnek magas fokán áll. Ez a nagy behoza-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

tal, minden valószinüség szerint, a németországi szerkezetek kedveltségének és elterjedésének tulajdonítható.

A fölsorolt munkagépek külkereskedelmi forgalmában kiviteli többlet 1906-ban nem volt, a mi annál szomorúbb, mert a hengerszékekben néhány év előtt még kiviteli többlettel zárult külkereskedelmi forgalmunk mérlege, ugyanis:

	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben
Behozatal értéke koronákban	109.408	171.392	191.862	210.732
Kivitel » »	111.904	232.648	274.176	206.040

E szerint a kedvezőtlen fordulat 1905-ben következett be s a helyzet rosszabbodik.

A behozatali többlet a többi munkagépekből is emelkedő irányzatot mutat. A fontosabb csoportok idevágó adatait az alábbi összeállítás tünteti föl:

Textilipari gépek.

	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben
Behozatal értéke koronákban ...	2,225.233	2,951.217	2,180.280	4,005.094
Kivitel » » ...	364.182	328.895	216.755	216.535

Czukor-, sör-, szesz- és vegyi ipari gépek.

	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben
Behozatal értéke koronákban ...	6,011.205	2,957.790	1,878.425	3,256.840
Kivitel » » ...	658.175	359.655	235.310	208.915

Kő- és könyvnyomdagépek.

	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben
Behozatal értéke koronákban	466.800	451.560	677.976	680.535
Kivitel » »	118.680	122.880	165.538	93.961

Papirgyártó- és könyvkötőgépek.

	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben
Behozatal értéke koronákban	319.962	307.568	418.820	662.876
Kivitel » »	3.795	12.995	55.775	40.480

Fa- és fémmegmunkáló-gépek.

	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben
Behozatal értéke koronákban ...	1,702.636	2,150.559	2,611.050	3,145.545
Kivitel » » ...	742.806	306.883	353.750	414.170

Kőmegmunkáló-gépek.

	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben
Behozatal értéke koronákban	355.740	772.420	982.740	1,684 430
Kivitel » »	129.470	152.900	152.350	141.130

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Noha egyrészről méltán sajnálatos körülmény, hogy gépiparunk a munkagépekben mutatkozó fokozottabb szükségletnek eleget tenni nem tud, mégis az egyre nagyobbodó behozatali többlet, a feldolgozó iparok haladása mellett tanúskodván, aggodalomra késztő jelenségnek nem mondható.

d) Szárazföldi és vizi járóművekben az 1906. évi külkereskedelmi forgalmunk a következőképen alakult:

Az iparczikk megnevezése	Behozatal korona	Kivitel korona	Behozatali (—) kiviteli (+) többlet korona
Hajók, vizi járművek	1,326.500	1.000	+ 1,325.500
Közuti járóművek, automobilok, kerékpárt kivéve	1,648.550	542.800	+ 1,105.750
Automobilok, személy- és teherszállításra motorok	3,020.640	791.000	+ 2,229.640
Kerékpárok	1,084.320	37.920	+ 1,046.400
Vasuti és közuti vasuti járóművek	159.120	8,410.427	— 8,251.307
	7,239.130	9,783.147	+ 5,707.290
			— 8,251.307

Az 1906. évi külkereskedelmi forgalmunk hajókban és vizi járművekben a multhoz viszonyítva nem volt nagy, mert 1902-ben az összes vizi járművekben 12,031.700 korona értékü behozatallal szemben 105.760 korona értékű kivitel, 1903-ban 2,754.800 koronával szemben 1,194.650 korona, 1904-ben 3,783.800 koronával szemben 1,100.700 korona és 1904-ben 2,305.300 koronával szemben 355.000 korona állott.

Szárazföldi járműveknél nagy kivitelünk volt vasuti személy- és teherkocsikból, de nagy volt a behozatal az automobilokból és a velök kapcsolatos automobilmotorokból.

Mindazonáltal a vasúti kocsikban mutatkozó nagy kiviteli többlet az egész csoportot is aktívvá tette, mintegy két és fél millió korona erejéig.

A közuti és vasuti járművekben is külkereskedelmi forgalmunk emelkedő irányzatot mutat.

Közúti járóművek:

	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben
Behozatal értéke koronákban	2,162.200	2,840.220	3,082.700	4,901.700
Kivitel » »	725.800	823.080	752.700	910.270

Vasúti kocsik:

	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben
Behozatal értéke koronákban	4.200	31.000	20.000	—
Kivitel » »	2,569.020	3,991.260	4,005.830	3,490.760

Összesítve a gép-, kazán- és hajó- és járóművek külkereskedelmi forgalmára vonatkozó adatokat, a következő összeállítást nyerjük:

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

	Behozatal korona	Kivitel korona	Behozatali többlet korona
Általános gépgyártás	18,839.415	4,034.019	+ 14,805.396
Mezőgazdasági gépek	18,754.191	6,796.280	+ 11,957.911
Munkagépek	13,181.527	2,716.513	+ 10,465.014
Hajók, kocsik stb.	7,239.130	9,783.147	— 2,544.017
	58,014.263	23,329.959	+ 34,684.304

e) A finomabb gépgyártás körében, a mely középhelyet foglal el a gépgyártás és műszergyártás között, 1906. évi külkereskedelmi forgalmunkról a következő összeállítás tájékoztat:

Az iparczikk megnevezése	Behozatal korona	Kivitel korona	Behozatali (+), kiviteli (—) többlet korona
Kézi lőfegyverek	2,741.000	282.200	+ 2,458.800
Torpedók üresen vagy töltve	—	7,735.650	— 7,735.650
Varró- és kötőgépek	2,540.460	288.875	+ 2,251.585
Varrógép-felsőrészek	2,702.700	381.425	+ 2,321.275
Varrógép-állványok	365.160	2.800	+ 362.360
Írógépek	1,936.000	156.600	+ 1,779.400
Számológépek	770.000	126.400	+ 643.600
Hidmérlegek	64.676	25.608	+ 39.068
Kereskedelmi mérlegek	476.936	75.892	+ 401.044
Összesen:	11,596.932	9,075.450	+10,257.132
			— 7,735.650

Ezen csoportban külkereskedelmi forgalmunk a kimutatás szerint elég kedvező volna, mert végeredményében az 1906. évi összes behozatali többlet csak két és fél millió korona értéket képviselt. Ezen látszólagosan kedvező eredmény azonban onnan ered, hogy ebbe a csoportba tartozik a nagy mértékben kivitelre dolgozó torpedógyártás is.

Ezt a különben is teljesen különleges helyzetű és a többivel egyenlő elbirálás alá alig vonható czikket elhagyva, nagyon kedvezőtlen viszonyok konstatálhatók ebben a csoportban is, mert a varrógépektől és mérlegektől eltekintve, számottevő kivitelünk alig van.

A behozatali többlet, a torpedókivitel leszámításával 10,257.132 koronát tett, a melyben túlnyomó részben varrógépek, varrógép-felsőrészek és állványok, továbbá kézi lőfegyverek szerepelnek.

Sajnos, hogy a varró-, kötő- s más eféle gépekben is, noha számottevő ipartelepünk van, az egyre növekedő behozatallal szemben csak stagnáló kivitel áll. Ugyanis 1902-ben 3,253.248, 1903-ban 3,663.470, 1904-ben 4,471.830 és 1905-ben 4,087.035 korona értékű árút hoztak be és csak 544.778, 468.360, 588.380 és 572.070 korona értékűt vittek ki.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

f) Elektrotechnikai czikkekben az 1906. évi behozatal és kivitel viszonyát a következő összeállítás tünteti föl:

Az iparczikk megnevezése	Behozatal korona	Kivitel korona	Behozatali (+), kiviteli (—) többlet korona
Elektromotorok, dynamók	4,545.850	3,169.850	+ 1,376.000
Transzformátorok	115.130	1,184.810	— 1,069.680
Gyenge áramu elektromos készülékek	837.400	451.400	+ 386.000
Izzólámpák	376.370	1,138.260	— 761.890
Ívlámpák	185.310	278.690	— 93.380
Ívlámpa és egyéb szenek	464.740	13.682	+ 451.058
Kapcsolók	502.920	257.730	+ 245.190
Vezetékek, kábelek	449.295	1.871.258	— 1,421.963
Elemek, akkumulátorok és lemezeik	151.580	244.985	— 93.450
Külön meg nem nevezett készülékek	283.200	100.080	+ 183.120
Összesen	7,911.795	8,710.745	+ 2,641.368
			— 3,440.318

Az elektrotechnikai czikkek körében eléggé fejlett iparunknak megfelelően a külkereskedelmi viszonyok az előbbi csoportokénál valamivel kedvezőbbek, a mennyiben 798.920 korona kiviteli többlet mutatkozik. Föltünő, hogy az elektromotoroknál és dynamóknál az 1905 évi fél millió értékű behozatali többlet majdnem megháromszorozódott.

g) Az óra- és műszerek 1906. évi külkereskedelmi forgalmáról tájékoztat a következő kimutatás:

Az iparczikk megnevezése	Behozatal korona	Kivitel korona	Behozatali (+) kiviteli (—), többlet korona
Zsebórák	5,307.890	438.222	+ 4,869.668
Zsebóraművek, alkatrészek	345.437	159.668	+ 190.769
Függő és álló órák	3,347.850	86.900	+ 3,260.950
Toronyórák	18.980	—	+ 18.980
Légszesz-, víz-, elektromos árammérők	2,333.000	392.000	+ 1,941.000
Sürűségmérők	60.000	4.500	+ 55.500
Hőmérők, légsúlymérők	229.000	32.900	+ 196.100
Fényképező műszerek	692.500	62.400	+ 630.100
Optikai műszerek	1,562.000	354.600	+ 1,207.400
Tudományos czélra szolgáló műszerek	3,271.900	208.800	+ 3,063.100
Egyéb műszerek	2,466.400	188.800	+ 2,277.600
Összesen	19,634.957	1,923.790	+ 17,711.167

Ezen, a finom mechanika körébe tartozó árúcsoportnál elég jelentékeny behozatalt találunk, a míg a kivitelben majdnem kizárólag csak tranzitó árúk szerepelnek. Ehhez képest a mérleg természetesen erősen passziv nemcsak egészében,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

hanem részleteiben is, mert kiviteli többlet egy czikkben sincs.

Legnagyobb a behozatali többlet a zseb-, függő- és állóóráknál, ezek után a tudományos czélra szolgáló műszereknél és a külön meg nem nevezett műszerektől eltekintve, a légszesz-, víz- és elektromos árammérőknél.

Összefoglalás.

	Behozatal korona	Kivitel korona	Behozatali (+) Kiviteli (—) többlet korona
I. Gép-, kazán- és hajógyártás ...	58,014.263	23,329.959	+34,684.304
II. Finomabb gépgyártás	11,596.932	9,075.450	+ 2,521.482
III. Elektrotechnikai czikkek gyártása	7,911.795	8,710.745	— 798.950
IV. Óra- és műszergyártás	19,634.957	1,923.790	+17,711.167
Összesen	97,157.947	43,039.944	+54,916.953
			— 798.950

E szerint ehez a csoporthoz sorolt árúkból a behozatali többlet 1896-ban 54,118.003 korona értéket képvisel.

A behozatalban Ausztria 66,575.527 K-val szerepel, ugyanoda 12,495.651 korona árut vittünk ki, tehát a behozatali többlet Ausztriából 54,079.876 K értéket képviselt, a mi megfelel a behozatali többlet összes értékének.

Az itt tárgyalt iparágak *termelése* pontosan csak erre vonatkozó részletes fölvételek alapján lenne megállapítható, mert a gyártott czikkek sokfélesége, továbbá azon körülmény, hogy minden pozitív támaszpont hiányzik arra nézve, hogy az egyes czikkekből gyártott mennyiségek hogy viszonylanak egymáshoz, kizárja a pontos számítás lehetőségét. Ilyen körülmények között a termelés becslésére kell szorítkozni. A becslés alapjául a legutóbbi gyári munkásstatisztikai fölvétel alkalmával megállapított munkáslétszám és az egyes iparágakban munkásonként és évenként termelt értékre vonatkozó, nagyobbrészt az 1898. évre vonatkozó termelési statisztika alapján kiszámított átlagos értékek szolgálnak.

Az általános gépgyártásnál, munkagép- és hajógyártásnál a munkásonként termelt érték 4000 koronára, a mezőgazdasági gépgyártásnál 3500 koronára, a varrógépgyártásnál 2500 koronára, az elektrotechnikai czikkek gyártásánál 5500 koronára, a mérleggyártásnál 3200 koronára, a műszergyártásnál 6000 koronára tehető. A torpedógyártásnál a termelés egyenlőnek vehető az 1906. évi kivitellel.

A számításokat ezen alapon elvégezve és a két említett adatot beállítva, az eredmények következők:

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Az iparág megnevezése	Az alkalmazott munkások száma	Az évi termelés hozzávetőleges értéke koronákban
Gép-, kazán-, közlekedési, czukor- és munkagépgyártás	23.364	90,000.000
Mezőgazdasági gépgyártás	5.099	17,500.000
Varrógépgyártás	451	1,100.000
Torpedógyártás	752	7,700.000
Elektrotechnikai czikkek gyártása	4.350	23,500.000
Mérleggyártás	336	1,000.000
Műszergyártás	320	1,800.000
Összesen	34.672	142,600.000

Ausztriában az 1904. évi »Unfallstatistik« szerint 2063 gépipari és e szakmába vágó telep volt 104.020 munkással. Ezek becslés szerint közel 400 millió értékü árút termeltek. Ebben az összegben a hangszer- és fegyvergyártóipar termékei is szerepelnek.

A fentebbi kimutatás szerint termelésünk 1898. óta általában nem emelkedett, mert az említett évi iparstatisztikai felvételek szerint ezeknek az iparágaknak termelése 35.458 szak- és egyéb munkás foglalkoztatásánál 138,968.683 koronára rugott.

A termelés ezen értékét a tiszta behozatali többlettel szembeállítva, az tünik ki, hogy a termelés az itt szereplő iparágakban a tiszta behozatali többletnek kereken két és félszeresét tenné, vagyis a belföldi termelés a fogyasztásnak öt hetedrészét fedezi.

A fogyasztást iparáganként részletezve, még helyesebb és pontosabb kép nyerhető a fogyasztásról és azon arányról, a melyben a belföldi termelés a fogyasztáshoz áll.

Mindenekelőtt azon iparágakat tárgyaljuk, a melyek belföldön is képviselve vannak. Leghatalmasabb ezek közül *a gép-, kazán-, munkagép- és hajógyártás,* a mely évi 90,000.000 koronával szerepel. Ezen iparágak termelése csak együttesen tárgyalható, mert gépgyáraink legnagyobb része annyiféle iparczikket állít elő és ezeknek egymásközti aránya az időnkinti szükségletnek megfelelően oly nagy mértékben változik, hogy részletes fölvétel nélkül csak a legnagyobb mértékben önkényes és ehhez képest teljesen megbízhatatlan föltevések alapján lehetne ezt az összeget részekre bontani.

A behozatali többlet ezen iparágakban kerekszámban 23,000.000 korona, úgy hogy az összes fogyasztás 113,000.000 koronát tesz. A hazai gépgyártás ebből 80%-ot termel.

Mezőgazdasági gépekben a behozatali többlet 12,000.000 korona, a termelés 17,500.000 korona, a fogyasztás tehát 29,500.000 korona. A hazai termelés a fogyasztás 60%-ára tehető.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Varrógépekben, varrógépállványokban és varrógépfelsőrészekben, ha az előbb ezekkel együtt kimutatott kötőgépekre 500.000 koronát számítunk, a behozatali többlet kereken 4,000.000 koronát, a termelés 1,100.000 koronát, a fogyasztás pedig ehhez képest 5,100.000 koronát tesz, a miből a belföldi termelés 20%-ot fedez.

Elektrotechnikai czikkekben 798.950 korona kiviteli többletet találtunk, a belföldi gyárak tehát általában többet termelnek, mint a fogyasztás. Hiány csak a telegráf- és telefonberendezéseknél mutatkozik.

A mérleggyártásnál a behozatali többlet 440.000 korona, a termelés 1,000.000 korona, úgy hogy a fogyasztott mennyiség 1,440.000 koronára becsülhető. A hazai termelés a fogyasztás 76%-át fedezi.

Nagyon szomorúak a viszonyok *a műszergyártásnál,* a hol a behozatali többlet 9,370.800, a belföldi termelés pedig csak 1,800.000 korona, úgy hogy a hazai termelés a 11,170.800 koronát tevő fogyasztásnak csak 16%-át fedezi.

Áttérve azon kérdés tárgyalására, hogy az itt ismertetett iparágak közül melyek szorulnak különösen *fejlesztésre*, az tünik ki, hogy legkedvezőbb helyzetben az *elektrotechnikai czikkek gyártása* van, a mely egészében kiviteli többletet mutat föl. Behozatali többlet mutatkozik a dynamók és az elektromotoroknál, táviró- és távbeszélő-berendezéseknél és az ívlámpa-szénnél. Az elektromotorokban való behozatali többlet oka inkább az üzleti viszonyokra, mint a hazai gyárak termelési képességének elégtelenségére vezethető vissza, s így tulajdonképen csak a gyengeáramú czikkek gyártásának fokozása jöhet szóba. Ez azonban annyira egészséges alapokon nyugszik, hogy megfelelő fejlődése mesterséges eszközök alkalmazása nélkül is várható.

Elég kedvező a helyzet a gép-, kazán-, munkagép- és hajógyártásnál is, a hol a fogyasztás 80%-át fedezi a hazai termelés. Egyes czikkekben, mint pl. stabil gőzgépekben, gőzkazánokban, kisipari motorokban, szivattyúkban, jéggépekben, hűtő- és fűtőberendezésekben, czukorgyári gépekben és berendezésekben, fa-, fém- és kőmegmunkáló gépekben elég tekintélyes ugyan a behozatali többlet, ez azonban nem jelent annyit, hogy a hazai gépgyárak berendezésük vagy tőkéjük korlátolt voltánál fogva nem volnának képesek többet produkálni. A kimutatott behozatali többlet oka nem ez, hanem főképen egyéb, ettől teljesen független körülményekben keresendő, mert a hazai gépgyárak túlnyomó része mind berendezésénél, mind tőkeerejénél fogva jelentékenyen többet termelhetne, mint a mennyit tényleg előállít. Ezért, de azon körülménynél fogva is, hogy gépgyártásunk alig van még speczializálva, a gépgyártás állami

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

segélylyel való fejlesztése a legmesszebb menő óvatosságot kiván, mert esetleg könnyen megváltoztathatná a gyárak egyenlő versenyviszonyait.

Rendkívüli eszközökkel való fejlesztésre első sorban a textilipari munkagépek gyártása szorul. Szövőszékeket csak nagyon korlátolt mértékben (Rózsahegyen) Northrop-rendszert), fonógépeket egyáltalában nem, egyéb textilipari gépeket gyárilag nem, hanem csak szórványosan és kivételesen gyártanak. Ha tehát textilipari gépek gyártására olyan speciális gyár alakulna, melynek évi termelése akkora lenne, mint a kerekszámban 1,230.000 koronát tevő behozatali többlet, a vállalatba körülbelül 500.000 korona álló-, és 500.000 korona forgótőkét kellene befektetni; a foglalkoztatott munkások száma 300 lenne.

A többi, ezen kategóriába tartozó gépet kisebb-nagyobb mértékben mind gyártják az országban, ha azonban az összes behozatali többletet belföldön akarnák előállítani, akkor 4,500.000 korona új beruházásra és körülbelül ugyanannyi forgótőkére volna szükség; az ezáltal foglalkozáshoz jutó munkások száma 2.000 volna.

Az automobilokban való nagy behozatal előrelátható lag tetemesen csökkenni fog, ha a jelenleg létesülés stádiumában levő nagyobb szabású automobilgyárak üzemüket megkezdik.

A mezőgazdasági gépgyártás körébe tartozó czikkeket szintén mind gyártják az országban, ha azonban az összes behozatali többletet új gyárakban akarnók előállítani, a beruházás 3,000.000 koronát, a forgótőke pedig 3,200.000 koronát tenne 4300 munkás foglalkoztatása mellett.

A finomabb gépgyártásnál a kötőgépekben mutatkozó, illetőleg megbecsült behozatali többlet fedezésére egy 200.000 korona beruházással és ugyanannyi forgótőkével rendelkező 40 munkást foglalkoztató gyár kellene.

Az írógépszükséglet fedezésére körülbelül 2,500.000 korona összes befektetés kellene, a mely összegből 800.000 korona forgótőke lehetne; a munkások száma körülbelül 160-ra tehető.

Varrógépekben és tartozékaiban 2,000.000 korona új beruházás, 1,500.000 korona forgótőke és 1000 új munkás kellene.

Szóba jöhetne még a kerékpárgyártás is 500.000 korona álló és 400.000 korona forgótőkével és 250 munkással.

A zsebóragyártás meghonosítására 1,200.000 korona lekötött, 1,500.000 korona forgótőke és 600 munkás, a függő- és álló-órák gyártásának fejlesztésére pedig 1,500.000

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

korona álló-, 1,000.000 korona forgótőke és 550 munkás szükséges.

Végül a műszergyártásnál 1200 munkás találhatna alkalmazást 2,000.000 korona álló- és 1,200.000 korona forgótőke-befektetés mellett.

A 3 főcsoportban szükséges gyári befektetések nagyságáról az alábbi kimutatás tájékoztat:

	Álló tőke	Forgó tőke	Összes tőke millió K-ban
Gépgyártás	8,000.000	8,200.000	16·2
Finomabb gépgyártás	4,400.000	2,900.000	7·3
Óra- és műszergyártás ...	4,700.000	3,700.000	8·4
Összesen	17,100.000	14,800.000	31·9

A kifejtettek kapcsán nyert eredményeket az alábbi táblázat tünteti fel:

Hivatkozás az alcsoportra	A létesítendő gyárak száma	A létesítendő gyár jellege	A befektetendő tőke millió K-ban			Az alkalmazandó munkások száma	Évi termelés becslés szerinti értéke millió koronában
			álló	forgó	összes		
c	1	Textilipari gépgyár	0·50	0·50	1·00	300	1·20
c	5	Szerszámgépgyár és specziálisgépgyár	4·50	4·50	9·00	2.000	9·00
b	6	Gazdasági gépgyár	3·00	3·20	6·20	4.300	12·00
e	1	Kötőgépgyár	0·20	0·20	0·40	40	0·20
e	1	Irógépgyár	1·7	0·8	2·50	160	1·90
e	2	Varrógépgyár	2·00	1·50	3·50	1.000	2·60
d	1	Kerékpárgyár	0·50	0·40	0·90	250	1·00
g	2	Zsebóragyár	1·20	1·50	2·70	600	5·00
g	2	Falióra stb. gyár	1·50	1·00	2·50	550	3·30
g	4	Műszergyár	2·00	1·20	3·20	1.200	7·20
	25	Ipartelep	17·10	14·80	31·90	10.400	43·40

Az évi munkabérek nagysága becslés szerint a 12 milliót elérné.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

III.

HANGSZERIPAR.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
1866

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

III. Hangszeripar.

Hangszeriparunk, noha az orgonák és vonóshangszerek gyártása már a XVIII. században meghonosodott, a fa- és rézfuvó-, valamint az ütő- és pengető-hangszereket a XIX. század eleje óta készítik, a mult század végén pedig a harmónium-gyártás lendült fel, még mindig kisipari jellegű. Az 1898. évi iparstatisztikai felvételek szerint motorikus erővel csak két hangszergyáros dolgozott.

A hazai hangszeriparnak az 1898. évi iparstatisztikai felvételektől az 1096. év végéig számított fejlődését a következő kimutatás jellemzi.

Megnevezés	Az 1898. évben	Az 1906. évben	Az esetben, ha a hazai termelés a fogyasztást teljesen kielégítené
A 20 munkásnál többet foglalkoztató gyárak száma	5	5	—
A befektetett tőke koronákban	400.000	700.000	4,700.000
A gyárakban alkalmazott lóerők száma	8	22	150
Az alkalmazott munkások létszáma	116	220	1400
A kifizetett munkabérek összege koronákban	82.263	156.000	996.000
A termelés értéke koronákban	411.316	780.000	5,000.000

Hangszeriparunk tehát az utolsó 7 év alatt mintegy 53%-kal gyarapodott.

Az 1902. évi »Betriebsstatistik« szerint Ausztriában a hangszeriparban alkalmazott összes iparosok (gyári-, kis- és háziiparosok együttvéve) száma 7858, kik közül a zongoragyártásban 3221, az orgona-, harmónium- stb. gyártásban 1651, egyéb hangszerek gyártásában 2986 munkás van foglalkoztatva. A kerekszámban 8000 munkás 1200 vállalatnál oszlik meg. Ausztria hangszeripari termelésének évi értéke 28 millió koronára becsülhető.

Noha hangszerekből egész behozatali többletünk aránylag nem nagy értékre, 4·5 millió koronára rúg, mégis, minthogy nagyobbszámú gyári munkásnak és házi-iparosnak magas keresetet biztosítana, ezen iparágnak állami támogatással való továbbfejlesztése megokolt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Az utolsó hat év külkereskedelmi forgalmáról az alábbi kimutatások tájékoztatnak.

a) *Zongorák, pianinók és ezek részei:*

Év	Behozatal db	Behozatal K	Kivitel db	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901	1.861	1,178.760	138	70.500	1,108.260
1902	2.144	1,336.800	124	62.450	1,274.350
1903	2.387	1,564.220	125	63.950	1,500.270
1904	2.847	1,864.120	128	64.950	1,799.170
1905	2.978	2,028.020	156	74.490	1,953.530
Átlag	2.443	1,594.384	134	67.268	1,527.116
1906	3.426	2,325.940	150	66.800	2,259.140

Behozatalunk évente kerek 200.000 koronával nő, s 91% Ausztriából, 8% pedig Németországból származik. Majdnem kizárólag Ausztriába irányuló kivitelünk egységértéke majdnem $^1/_3$-dal kisebb mint a behozatalunké, s ez is arra vall, hogy e tétel legnagyobbrészt a javítási forgalom terhére írható. Zongoragyártásunk fejlődését nagyon megnehezíti az, hogy a külföldi gyártmányok közönségünket teljesen meghódították.

b) *Harmóniumok:*

Év	Behozatal db	Behozatal K	Kivitel db	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901	502	135.540	14	3.780	131.760
1902	560	189.150	26	7.020	182.130
1903	535	157.290	18	4.860	152.430
1904	540	157.960	22	5.940	152.020
1905	542	158.600	21	5.670	152.930
Átlag	535	159.708	20	5.454	154.254
1906	569	300.320	16	4.320	296.000

Az utolsó év adataiban az ú. n. cottage-orgonákra vonatkozók is szerepelnek; az 1906. évi adatoknak az 1905. évi adatokhoz viszonyított hirtelen emelkedése ebben leli magyarázatát.

Behozatalunk 30%-a osztrák, 60%-a német származású. Ezen czikkben már inkább a németországi régi nagy vállalatok felsőbbsége jut érvényre. Harmóniumok gyártásával hazánkban csak igen kis mértékben foglalkoznak, de összfogyasztásunk értéke sem bír nagyobb jelentőséggel.

c) *Orgonák:*

Év	Behozatal db	Behozatal K	Kivitel db	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901	38	148.200	2	6.600	141.600
1902	44	165.000	3	9.900	155.100
1903	35	154.000	—	—	154.000
1904	56	218.400	1	3.500	214.900
1905	47	164.500	—	—	164.500
Átlag	44	170.020	1	4.000	166.020
1906	44	154.000	20	4.800	149.200

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Behozatalunk értéke állandó; a behozatal kizárólag néhány különleges osztrák gyártmányra vonatkozik. Hazánkban körülbelül 28 orgonakészítő kisiparos mellett 3 nagyobb gyár foglalkozik orgonák készítésével, a behozatal értéke tehát összfogyasztásunknak csak igen kis hányadát jelenti. Különös azonban, hogy a hazai termelés magának kiviteli piaczot még nem tudott teremteni.

d) *Czimbalmok:*

Év	Behozatal db	Behozatal K	Kivitel db	Kivitel K	Kiviteli többlet K
1901	11	2.200	49	11.250	9.050
1902	7	700	40	9.250	8.550
1903	1	100	60	14.960	14.860
1904	13	1.300	70	17.760	16.460
1905	7	700	68	16.960	16.260
Átlag ...	7	1.000	57	14.036	13.036

Speciális magyar hangszer, melyből szükségletünket teljesen fedezzük, s minthogy külkereskedelmi forgalmunkban nagyon elenyésző szerepe van, az 1906. évi statisztikában külön már nincs is külön kimutatva. Gyártásával egy nagyobb vállalaton kivül, magában a fővárosban is, több kisiparos foglalkozik.

e) *Fuvóhangszerek és ezek részei, bádogból:*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901 * ...	215	399.900	31	60.450	339.450
1902	217	238.700	28	35.000	203.700
1903	181	199.100	19	23.750	175.350
1904	201	221.100	25	31.250	189.850
1905	175	192.500	31	38.750	153.750
Átlag ...	197	250.260	27	37.840	22.420
1906	212	233.200	29	36.250	196.950

A behozatalnak 89%-a osztrák, a többi német származású. Kivitelünknek 86%-a irányul Ausztriába, a többi Németországba megy. Behozatalunk alig változik; termelésünk a mult évi behozatal értékével egyenlőnek vehető.

f) *Fuvóhangszerek és ezek részei, fából:*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901 * ...	—	—	—	—	—
1902	32	96.000	8	24.000	72.000
1903	45	135.000	7	21.000	114.000
1904	39	117.000	8	24.000	93.000
1905	40	120.000	7	21.000	99.000
Átlag ...	31	93.600	6	18.000	75.600
1906	42	126.000	9	27.000	99.000

* Együtt van kimutatva az e) alattiakkal.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Aránylag kisebb értékű behozatalunknak 86%-a osztrák a többi német származású. Fogyasztásunk nem nagy, de ezt is már elég tekintélyes hányadban a hazai ipar fedezi.

g) *Vonóshangszerek és ezek részei:*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901	396	475.200	49	49.000	426.200
1902	384	460.800	38	45.600	415.200
1903	443	531.600	28	33.600	498.000
1904	513	615.600	24	28.800	586.800
1905	559	670.800	30	36.000	634.800
Átlag	459	550.800	33	38.600	512.200
1906	621	714.000	212	182.000	532.000

Behozatalunk folyton növekszik s 85%-ban osztrák 15%-ban német származású. Az osztrák behozatalban nagy százalékkal szerepelnek az olcsó iskolahegedük, melyeket a csehországi házi-iparosok oly olcsó áron s oly nagy mennyiségben állítanak elő, hogy velük csak hasonlóan képzett és kisigényű munkáselemmel, esetleg szintén háziipari szervezettel, lehetne a versenyt fölvenni.

h) *Egyéb hangszerek, ú. m. cziterák, dobok, harmónikák, zenélő automaták, kintornák, arisztonok stb. és ezek részei:*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901	2.376	1,163.160	217	102.740	1,060.420
1902	2.178	1,168.920	232	121.390	1,047.530
1903	2.036	1,088.520	210	109.290	979.230
1904	2.182	1,225.070	202	113.090	1,111.980
1905	2.261	1,267.435	249	136.800	1,130.635
Átlag	2.206	1,182.621	222	116.662	1.065.959
1906	2.218	902.795	121	46.360	856.435

Behozatalunk lassan, de folytonosan nő s 74%-ban osztrák, 16%-ban német származású. Ezen tétel alatt igen sok czikk van egybefoglalva, melyek nagy részben különlegességeket is képeznek. Noha az ezen tétel alatt egybefoglalt czikkek némelyikét nálunk is teljesen versenyképes minőségben és mennyiségben gyártják, a zenélő automaták, cziterák stb. ismét Thüringia és Csehország házi-iparosainak különlegességei.

Összegezés: Hangszerekből és hangszerrészekből a mult évben összesen

4,873.455 korona behozatallal szemben csak
372.930 » értékű kivitelünk volt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Minthogy azonban e kivitelnek nagyobb hányada javítási forgalomból eredt, tényleges gyártmányokból való kivitelünk a behozatalnak alig teszi néhány százalékát. Megjegyezzük, hogy e tételekbe a bél- és selyem- stb. húrokból való behozatalunk, illetőleg kivitelünk értéke is be van számítva, a mi szintén igen tekintélyes összeget jelent, a mennyiben az 1906. évben 570.540 korona behozatallal szemben (80% osztrák, a többi német származású) csak 10.260 korona értékű kivitel állott. Hangszergyárosaink s közönségünk majdnem kizárólag külföldi gyártmányú húrokat használnak. A húrokban fennálló behozatali többlettől eltekintve, a hangszerekből és az egyéb hangszerrészekből mintegy 4·5 millió korona értékű behozatali többletünk van.

A zongorák, harmóniumok stb. gyártásától eltekintve, a hangszeripar kis-, sőt házi-iparilag is még eléggé eredményesen űzhető. Mint már említve volt, az országban 28 orgonakészítő kisiparos dolgozik, de hegedüket, fából készült fuvóhangszereket stb. szintén elég sok kisiparosunk gyárt.

Hangszergyáraink száma 8, melyek között 3 olyan is szerepel, kik 20-nál kevesebb munkást foglalkoztatnak. Ezekben ez idő szerint 236 munkás dolgozik.

Motorikus hajtóerővel csak egy műhelyben nem dolgoznak. A hajtógépek munkabírása összesen 36 lóerő.

Melléküzemképen zongorák készítésével foglalkozik *Thék* Endre budapesti bútorgyáros. Ezt az üzemet is betudva, 260-ra becsülhető azoknak a gyári szakmunkásoknak a száma, kik ez idő szerint Magyarországban hangszergyártással foglalkoznak.

Az orgona- és zongoragyártásnál egy-egy munkásra kisebb értékű termelés esik, mint az egyéb hangszerek gyártásánál. Az egy-egy munkásra eső évi termelés értékét átlagban 3550 koronára véve, 260 munkással a termelés értéke kereken 920.000 korona. Megjegyzendő azonban, hogy a tényleges termelés értéke ezen összeget jóval meghaladja, a mennyiben az országban sok kisiparos foglalkozik a felemlítetteken kívül különböző hangszerek készítésével s több budapesti zongorakereskedő, noha aránylag kis mennyiségben, a zongorák javítása mellett új zongorákat is készít.

Ezen adatok birtokában hangszer- és hangszerrészekben való fogyasztásunk 1906. évi értéke is megállapítható:

gyári termelésünk értéke	900.000	korona,
behozatalunké	4,873.455	»
összesen	5,773.455	korona,
a kivitel értéke.....	372.930	»
marad	5,400.525	korona.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A kisiparosok által előállított hangszerek értékét is beleszámítva, az ország fogyasztása hangszerekben közel 6 millió korona értékre tehető.

A behozatali többlet és a hazai termelés értékeinek összehasonlítása, az előbb említett főbb czikkekre vonatkozólag, a következő eredményeket mutatja:

Sorszám	A gyártmány megnevezése	A behozatali többlet értéke koronákban	A hazai termelés értéke koronákban	Az összfogyasztás értéke koronákban	A behozatal a hazai fogyasztásnak hány százaléka?	A hazai termelés a hazai fogyasztásnak hány százaléka?
a	Zongorák	2,259.140	80.000	2,339.140	97%	3%
g	Vonóshangszerek	532.000	106.000	638.000	83%	17%
h	Egyéb hangszerek ...	856.435	250.000	1,106.435	77%	23%
	Különböző hangszerhúrok	560.280	20.000	580.280	96%	4%

A hangszergyártás fejlődésének egyik legnagyobb akadálya az, hogy nagyobb vállalataink mind a fővárosban létesültek, s az itt fizetendő munkabérek oly magasak, hogy azok mellett a külföldi olcsó gyártmányokkal igen nehéz versenyre kelni.

Az esetben, ha a 4·5 millió koronára felvett behozatali többlet egész értékét itthon akarnók előállítani, körülbelül 2000 új munkást lehetne alkalmazni. Ezen számadatoknak mintegy fele a legnagyobb fejlesztést igénylő zongoragyártásra esik, melyből behozatalunk már a 2 millió korona értéket is meghaladta. A vonóshangszerek mintegy félmillió korona behozatali többlettel szerepelnek; gyártásuk a külföldi minta alapján kis-, illetőleg házi-iparilag is fejleszthető volna. Az egy millió koronát meghaladó behozatali többletünk van a cziterák, dobok, harmonikák, zenélő automaták, kintornák stb. stb. hangszerekből, melyek többnyire egyes nagy mennyiségben termelő gyárosok különlegességeit alkotják. A különböző hangszerhúrok szintén mintegy félmillió behozatali többlettel szerepelnek, noha előállításukhoz minden szükséges nyersanyaggal bőségesen rendelkezünk. Egyéb hangszerekből, úgymint a harmónikákból, orgonákból és fuvóhangszerekből azonban csak kisebb értékű behozatallal bírunk s remélhető, hogy gyáraink növekedő termelése lassankint ezt a behozatalt is ki fogja szorítani.

Minthogy behozatalunk csak magában a hangszerrészekben is nagyobb, mint a hangszerekben való összetermelésünk értéke, ebből az látszik, hogy a hazai termelés

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

túlnyomólag a félgyártmányoknak, a félkészárúnak összeállításában áll. Kivánatos volna tehát, ha a hangszerrészek gyártására is gyártelep létesülne; ez azonban arra való tekintettel, hogy a hangszergyártás sokoldalúsága miatt sokféle félgyárményt és hangszerrészt kiván, a hazai fogyasztás pedig csekély, ilyen nagyobb gyár létesítése, — hacsak összeköttetései folytán rögtön a kivitelre is nem dolgozhatna — a legközelebbi jövőben alig remélhető.

Hangszergyárainkba körülbelül 700.000 korona álló tőke van befektetve; minthogy termelésünk az összfogyasztásnak csak mintegy $^1/_6$ része arra hogy az egész behozatali többletünket a hazai termelést fedezhesse, a létesülendő gyárakba és vállalatokba befektetendő állótőke kereken 4 millió koronára tehető.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

IV.

KŐ-, AGYAG- ÉS ÜVEGIPAR.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
1866

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

IV. Kő-, agyag- és üvegipar.

A kő-, agyag- és üvegiparban Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1906. évben a következőképen alakult:

I. Kőárúk.

Behozatal	528.382 q	6,689.752	kor.
Kivitel	507.023 »	2,558.572	»
Behozatali többlet	21.359 »	4,131.180	»

II. Agyagárúk.

Behozatal	1,098.839 q	11,437.981	kor.
Kivitel	390.809 »	1,932.706	»
Behozatali többlet	708.030 »	9,505.275	»

III. Üveg és üvegárúk.

Behozatal	389.341 q	15,230.627	kor.
Kivitel	80.509 »	3,396.268	»
Behozatali többlet	308.832 »	11,834.359	»

Mind a három csoportban az utolsó öt évi behozatal és kivitel közötti különbség emelkedő irányzatot mutat. A tekintélyes behozatali többlet, az idetartozó iparok célirányos fejlesztését annál inkább megokolttá teszi, minthogy a szükséges nyersanyagok itthon jó, sőt kiváló minőségben és bő mennyiségben állanak rendelkezésre.

A fent szereplő statisztikai főcsoportok, bár rokontermészetű iparágak külkereskedelmi forgalmát tüntetik fel, annak megállapitására, hogy ezek közül melyek szorulnak fejlesztésre, még sem alkalmasak, mert egy részük vagy egyáltalában nem, vagy pedig csak kis mértékben elégíti ki a hazai szükségletet, de vannak viszont olyanok is, a melyek gyártmányaik nagy részét exportálják. Így a magnezit- és czementiparok állandóan szép kiviteli többletet érnek el. Más iparágakban pedig vagy egészen jelentéktelen a kivitel és a behozatal közötti különbség, vagy az illető czikkben a fogyasztás oly csekély, hogy annak nagyobb közgazdasági fontosságot egyelőre tulajdonitani nem lehet.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Ezért az alábbiakban csak azokról az iparágakról lesz szó, a melyek közgazdaságilag fontos olyan iparczikkeket termelnek, a melyekből tekintélyesebb a behozatali többlet.

a) *Kőbányászat és kőfejtés. Kövek mechanikai megmunkálása.*

A hazai kőmegmunkáló ipar újabban erős lendületet vett, a mennyiben a kisebb vállalatok is mindinkább gépekkel szerelik fel műhelyeiket és ezzel nemcsak termelőképességüket emelik, hanem oly czikkeket is gyárthatnak, melyeket eddig nagy részben külföldről hoztak. Ezzel kapcsolatban a márvány- és az egyéb bányák üzemét is korszerűen rendezik be, kőfejtő gépeket állítanak fel, ezenkívül új bányák feltárása is folyamatban van. Ha az épitkezés a mai pangás után ismét fellendül, megokolt a remény, hogy kőmegmunkáló iparunk az idevágó behozataltól hazánkat túlnyomórészt mentesíteni fogja és saját maga is megizmosodik.

Nyers kövekből (vagy durván megmunkált kövekből) csak a márványok csoportjában van figyelemreméltóbb behozatal, melynek nagyságáról az alábbi két kimutatás tájékoztat.

Karszti márvány, nyers, durván faragott:

	Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet	
Év	q	K	q	K	q	K
1901	7.270	43.620	—	—	7.270	43.620
1902	3.358	20.148	2	12	3.356	20.136
1903	5.040	30.240	—	—	5.040	30.240
1904	4.526	27.156	—	—	4.526	27.156
1905	11.913	71.478	—	—	11.913	71.478

Egyéb márvány, nyers, durván faragott vagy fürészelt:

	Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet	
Év	q	K	q	K	q	K
1901	27.393	320.209	5.249	41.992	22.144	278.217
1902	29.739	373.027	5.804	46.432	23.935	326.595
1903	32.620	416.616	5.153	41.224	27.367	375.392
1904	37.801	464.489	6.889	55.112	30.912	409.377
1905	45.199	538.208	6.380	51.040	38.819	487.168

Megmunkálatlan, vagy durván faragott, vagy fürészelt márványból tehát a behozatal emelkedő irányzatu és az 1905. évi többlet összesen 558.646 korona értéket képviselt. Ezen czikkekben hazai termelésünknek ez idő szerinti nagyságát kellő felvételek híján pontosan megállapitani nem lehet. Egyébként a durván faragott és fürészelt árútól eltekintve, a nyersmárvány behozatala nem tartozik az ipari behozatal keretébe, itt azonban mégis azért talál felemlitést, mert a szóban forgó behozatali többlet csak akkor

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

fog legnagyobbrészt megszünni, ha Magyarország gazdag márványtelepeit kellőleg feltárták, a mikor is az ipari feldolgozására is elegendő nyersanyag fog rendelkezésre állani.

Kőfaragóárúkban a külkereskedelmi forgalom a következőképen alakult:

Kőfaragómunkák, márványárúk kivételével:

	Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet	
Év	q	K	q	K	q	K
1901	38.558	424.138	1.980	17.820	36.578	406.318
1902	42.884	471.724	1.841	16.569	41.043	455.155
1903	47.734	525.074	2.125	19.125	45.609	505.949
1904	43.926	483.186	1.176	10.584	42.750	472.602
1905	63.106	694.166	726	6.534	56.572	687.632

Kőfaragómunkák karszti márványból:

	Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet	
Év	q	K	q	K	q	K
1901	44.845	627.830	46	736	44.799	627.094
1902	34.935	489.090	47	752	34.888	488.338
1903	51.474	720.636	17	272	51.457	720.364
1904	41.198	576.772	8	128	41.190	576.644
1905	43.566	609.924	6	96	43.560	609.828

Kőfaragómunkák, egyéb márványból:

	Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet	
Év	q	K	q	K	q	K
1901	26.812	482.616	1.399	25.182	25.413	457.434
1902	24.129	434.322	1.133	20.394	22.996	413.928
1903	25.123	452.214	1.294	23.292	23.829	428.922
1904	27.857	501.426	1.988	35.784	25.869	465.642
1905	29.174	525.132	2.599	46.782	26.575	478.350

Kőfaragómunkákból az összes behozatali többlet tehát az 1905. évben 1,775.810 korona volt.

A mint említve volt, a nyersmárványok ugyan szigorúan véve nem tartoznak ide, miután azonban mindkét behozatal egymással szoros kapcsolatban áll és mindkettőnek csökkenése, sőt a külkereskedelmi forgalomnak e téren esetleg aktivvá való válása egyidőben várható, a két behozatali többletet egymással összeadva:

2,334.456 korona azon összeg, melylyel 1905. évben a külföldnek áldoztunk, noha hazánk hegyeiben mérhetetlen mennyiségben és kitünő szépségben fekszik a behozott anyag.

1906. évi külkereskedelmi statisztika szerint nyers (durván megmunkálva) és félig vagy tovább megmunkált kövekből a kivitel és behozatal a következőképen alakult:

Nyerskövek, durván megmunkálva:

Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet	
q	K	q	K	q	K
45.230	485.437	1.938	18.369	43.292	467.068

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Félig vagy tovább megmunkált kövekből:

Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet	
q	K	q	K	q	K
155.710	3,347.101	2.176	33.507	153.534	3,313.593

Hazánkban ez idő szerint 97 vállalat foglalkozik kőfejtéssel és kőmegmunkálással. Az ezeknél alkalmazott munkások száma 6840, az üzemben tartott motorok munkabírása 744 lóerő. Ezen vállalatok legnagyobb része azonban nem foglalkozik az itt tárgyalt iparczikkek előállításával, hanem túlnyomórészt csak közönséges építő- és burkolókövet termel. Tulajdonképeni kőmegmunkálással csak 37 czég foglalkozik 1515 munkással; motoraik munkabírása összesen 393 lóerő. Ezek a számok is részben a kőfejtést illetik, mert egyes vállalatok a saját bányájukban fejtett köveket a helyszínén dolgozzák fel és így a bányamunkások és a tulajdonképeni ipari munkát végző alkalmazottak között a szigorú határt megvonni nem lehet.

Az 1904. évi »Unfallstatistik« szerint kőfejtéssel és kőmegmunkálással Ausztriában 10.837 üzem foglalkozott, összesen 69.928 munkással.

Kőfaragóárúkban a hazai termelés kereken 2,200.000 korona értékű; ehhez hozzáadva az 1906. évi behozatali többletet, a fogyasztás kereken 5,500.000 korona. (A nyers-, vagy durván megmunkált kövek behozatalát a fogyasztás megállapításánál figyelembe venni nem lehet, mert a hazai termelés egy részének ez alkotja nyersanyagát.)

A szükségletnek tehát 40%-át a hazai termelés, 60%-át pedig a behozatal fedezi.

Az összes kőárúk behozatalában Ausztria 5,689.576 K értékkel szerepel, melylyel szemben 1,446.217 K kivitel áll. Eszerint a behozatali többlet Ausztriából 4,243.359 K, mely az összes behozatali többletnek (4,131.180 K) éppen megfelel.

E szerint kőfaragóárúkban az a mennyiség, melyet túltermelés veszélye nélkül a hazai ipar még gyárthat, kereken 3,300.000 korona. Ezen mennyiség előállításánál 1000 munkás találna foglalkoztatást és a megfelelő ipartelepek építéséhez és felszereléséhez kereken 2·5 millió korona álló tőkére volna szükség. Ennél azonban lényegesen többet igényelnének a nyersanyagok termeléséhez szükséges berendezések. Itt már nemcsak a jelenleg kereken 500.000 korona értékben behozott nyersanyag, hanem a behozott kőárúknak itthon való előállításához szükséges nyerskő is figyelembe jön. Ebből a szempontból a bányákba kereken 3,000.000 korona állótőke lesz befektetendő és a bányaüzemekben még 1500—2000 munkás találna alkalmazást.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A most tárgyalt iparágban az említett befektetéseken kívül még két millió korona forgótőkére lesz szükség.

Arra nézve, hogy a fent kimutatott mennyiségeket hány vállalat állíthatná elő, határozott válasz nem adható, mert minden más iparágnál szorosabban függ össze a kőipar a helyi viszonyokkal.

b) *Agyagárúk.*

Hazánk gyári agyagipara, noha a XVIII. században is voltak már agyagárú-gyárak, egészben véve új keletű s noha jó nyersanyag bő mennyiségben található, még mai napig is messze van attól, hogy az ország szükségletét fedezze. Bár egyes fajta czikkekből — különösen diszárúkból — tekintélyes a hazai gyárak kivitele, a finomabb fajtájú agyagárúkat mégis túlnyomórészt külföldről hozzák be. Így egy-két kisebb üzemtől eltekintve, porczellángyárunk még ma sincsen és e tekintetben csaknem teljességgel a cseh-országi gyárak behozatalára szorul az ország. Pedig újabb időben a konjunkturák igen kedvezőek, a kivitel a legnagyobb mértékben kielégítő, meglévő gyáraink rendelésekkel bőven el vannak látva és berendezéseiket teljesen kihasználják. Az árak általában véve igen erősen emelkedtek, de ennek hasznát legnagyobbrészt a dráguló tüzelőanyag felemészti.

Az agyagárúgyártásnál a megfelelő nyersanyag mellett első sorban kiváló szakember közreműködése szükséges és ha ilyen fog gyáralapításra vállalkozni, a kedvező eredmény nem maradhat ki.

Agyagárúkban a külkereskedelmi statisztika szerint az 1906. évi behozatal 9,505.275 koronával volt nagyobb a kivitelnél. Ausztriából a behozatal 10,457.558 K értéket képviselt, melylyel szemben 1,210.013 kivitel állott, tehát a behozatali többlet 9,247.545 K-ra rúgott, vagyis megközelítette az összes behozatali többletet.

A hazai termelés az 1898. évről felvett adatok szerint — ideszámítva a tégla- és tűzálló agyagárúgyártást is — 32,689.499 K értéket képviselt. Ezen összegből azonban a téglákra és mindenféle durvább agyagárúkra és tűzálló czikkekre 29,641.461 K esik, úgy hogy a finomabb agyagárúkban való termelés 1898-ban 3,048.038 K volt; a hazai termelés azóta néhány czikkben jelentékenyen emelkedett, úgy hogy ez idő szerint 4 millió koronára becsülhető. Mivel pedig a fent kimutatott behozatali többlet túlnyomórészt a finomabb agyagárúkban volt, hazánknak ezekben a czikkekben való szükséglete lényegtelen elhanyagolásokkal 13,500.000 koronára becsülhető. A hazai termelés tehát a szükségletnek közel 30 %-át fedezi, míg annak 70 %-át külföldről, túlnyomó részben Ausztriából hozzák be.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Mindenféle agyagárúgyártással a magyar szent korona országaiban jelenleg 408 vállalat foglalkozik. Az ezeknél alkalmazott munkások száma 20.897 és a motorok munkabírása 11.489 lóerő. A 408 telepet iparczikkekként szigorúan osztályozni nem lehet, mert a legtöbb közöttük különböző árúkat gyárt. Czikkenkint csoportosítva, ipartelepeink következőképpen oszlanak meg:

	Tégla- és tűzálló agyagárúgyártás	Fazekas-ipar	Pipa-készítő	Kőedény-, majolika- és porczellánárú-gyártás
a gyárak száma	358	27	6	17
a munkások száma	18.778	404	173	1.542
lóerő	11.083	83	—	323

Itt tehát a fejlesztésre nem szoruló téglagyáraktól eltekintve, csak 50 gyár jön figyelembe 2119 munkással és 406 lóerő motorikus munkával.

Az 1904. évi osztrák »Unfallstatistik« szerint agyag- és rokonárúk gyártásával Ausztriában 5140 üzem foglalkozott 87.212 munkással.

Tekintélyesebb behozatali többlet a következő czikkekben volt:

1. *Tűzálló kövek, tűzálló téglák, kongó téglák:*

	Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet	
Év	q	K	q	K	q	K
1901	175.565	877.825	36.322	163.494	139.243	714.331
1902	142.519	855.114	40.112	220.616	102.407	634.498
1903	137.503	825.018	59.318	326.249	78.185	498.769
1904	197.190	1,183.140	100.114	550.627	97.076	632.513
1905	192.056	1,152.336	171.207	975.879	20.849	176.457

Ezen összeállításból nem állapítható meg az, hogy agyagból való tűzálló téglákból mennyi volt a behozatali többlet, a mi iránt sokkal szabatosabb felvilágosítást ad az 1906. év külkereskedelméről készített statisztika:

Egyéb tűzálló tégla:

Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet	
q	K	q	K	q	K
226.043	1,311.049	12.395	61.975	213.648	1,249.049

Ezekben a czikkekben a hazai termelést ez idő szerint 500.000 koronára becsülve, a hazai fogyasztás 1,750.000 koronára tehető, minek a hazai termelés közel 29 %-át és a behozatal 71 %-át fedezi.

2. *Agyagcsövek építési és vízvezetéki czélokra:*

	Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet	
Év	q	K	q	K	q	K
1901	23.653	212.877	4.326	30.282	19.327	182.595
1902	25.836	232.524	6.111	42.777	19.725	189.747
1903	27.304	245.736	7.959	55.713	19.345	190.023
1904	34.140	307.260	4.998	34.986	29.142	272.274
1905	39.389	358.551	7.630	53.140	31.759	305.411
1906	33.348	283.458	3.531	24.717	29.817	283.458

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Kőanyagcsöveket hazánkban ez idő szerint három vállalat gyárt, összesen kereken 250.000 K értékben. Ehhez hozzáadva a behozatali többletet, hazánk ebbeli szükséglete kereken 550.000 K-ra becsülhető. Ennek a szükségletnek 45·5%-át a hazai termelés és 54·5%-át a behozatal fedezi.

3. *Agyagpipák:*

	Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet	
Év	q	K	q	K	q	K
1901	2.307	288.375	952	42.840	1.355	245.535
1902	2.488	311.000	745	33.525	1.743	277.475
1903	2.660	332.500	708	31.860	1.880	300.640
1904	2.609	326.125	883	37.086	1.726	289.039
1905	2.409	301.125	581	24.402	1.828	276.723
1906	2.116	253.920	498	20.916	1.618	253.920

Mind a behozatal és kivitel, mind pedig a behozatali többlet az utolsó három évben — bár nem jelentékenyen — de mégis csökkent, azonban az utóbbi még mindig nagyobb, mint az 1901. évi volt.

Agyagpipagyártással hazánkban ez idő szerint 6 nagyobb czég foglalkozik, kik összesen 173 munkást alkalmaznak. Számos kisiparos is gyárt agyagpipákat, de ezeknek termelése nagyon csekély.

A pipákban való hazai termelést 300.000 K-ra becsülve, agyagpipákban az ez idő szerinti szükséglet 550.000 K. Ezen szükségletnek 54%-át tehát a hazai termelés és 45·5%-át a behozatal fedezi.

4. *Kályhák, kályharészek agyagból:*

	Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet	
Év	q	K	q	K	q	K
1901	7.872	251.904	2.258	72.256	5.614	179.648
1902	6.323	189.690	1.748	52.440	4.575	137.250
1903	8.647	259.410	1.528	45.840	7.119	213.570
1904	9.720	291.600	1.807	54.210	7.913	237.390
1905	12.301	369.030	2.071	62.130	10.230	306.900

Az 1906. évben ezekből a czikkekből való külkereskedelmi forgalmunk a következőképen alakult:

Közönséges és finom kályha és kályharész, agyagból:

Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet	
q	K	q	K	q	K
14.764	575.390	908	34.006	13.856	541.384

A kiviteli többletnél mutatkozó emelkedés azonban nem mutatja a tényleges emelkedést, mert az előző évek statisztikája más beosztás szerint történt és több, most ide sorolt czikk más tételénél nyert kimutatást. Mindamellett állandóan

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

és tekintélyesen emelkedő behozatal konstatálható, míg a kivitel nagyjában stagnál.

A finomabb agyagárúkat gyártó és fent kimutatott ipartelepek között kisebb-nagyobb mértékben 15 foglalkozik kályhagyártással. Az országban még számos kisiparos is éget cserépkályhát, úgy hogy termelésünket, illetőleg szükségletünket megállapitani igen bajos. Figyelembe véve, hogy az 1898. évről felvett termelési adatok szerint gyárilag 657.130 K értékű cserépkályhát állitottak elő s ez a termelés 20%-kal emelkedett, továbbá kisiparosaink termelését 250,000 K-ra becsülve, a hazai termelés értéke ez idő szerint kereken 1,100.000 koronára tehető.

Noha az 1906. évi behozatali többlet jelentékenynek mondható, a kályhagyártás czéljaira tekintélyes újabbi befektetésre, legalább egyelőre, feltétlen szükség nincsen, mert egyrészről a hazai gyárak berendezése szóban forgó termelésük fokozását engedik meg, másrészről pedig a hazai termelés a kisipar fejlesztésével könnyű szerrel emelhető lesz. Utóbbi azonban az állam hathatós támogatását tételezi fel, mert piaczképes, jó és szép árú előállitására segédgépekre van szüksége a kisiparosnak, a melyeket a saját erejéből beszerezni nem képes. Ezenkivül helyesen szerkesztett kemenczékről is kell majd gondoskodni.

Hozzávetőleges számítás szerint a kályhaiparosok kiterjedtebb és fokozottabb módon való segélyezése az állam részéről körülbelül 150—200.000 K áldozatot jelentene, mely azonban részint a termelés emelkedésével, részint több száz önálló existenczia biztosításával bőséges ellenértéket nyerne.

5. *Kőanyagárúk (kályhák és díszárúk kivételével):*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet q	Behozatali többlet K
1901	9.160	384.720	2.258	94.836	6.902	289.884
1902	9.993	399.720	1.774	71.360	8.219	328.360
1903	11.797	471.880	2.297	91.880	9.500	380.000
1904	15.208	608.320	2.807	112.280	12.401	496.040
1905	15.446	617.840	1.840	73.600	13.506	544.240

6. *Majolika- és fayence-árúk (kályha és díszárúk kivételével):*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet q	Behozatali többlet K
1901	1.326	99.450	141	10.575	1.185	88.875
1902	1.257	94.275	438	32.850	819	61.425
1903	1.874	187.400	325	32.500	1.499	154.900
1904	2.075	186.750	177	15.930	1.898	170.820
1905	1.834	165.060	504	42.840	1.330	122.220

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

7. *Díszárúk kőanyagból, majolikából vagy fayence-ból:*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet q	Behozatali többlet K
1901	1.727	259.050	447	67.050	1.280	192.000
1902	2.166	324.900	426	63.900	1.740	261.000
1903	1.721	309.780	354	63.720	1.367	246.060
1904	2.444	403.260	289	47.685	2.155	355.575
1905	2.574	424.710	309	47.895	2.265	376.815

E három csoport együttes tárgyalását megokolja a czikkek rokonságán kívül gyártásuk hasonló volta is.

Összevonva az adatokat, az 1905. évben ezen czikkekben külkereskedelmi forgalmunk volt:

Behozatal.....	19.854 q	1,207.610 kor.
Kivitel	2.653 »	164.335 »
Behozatali többlet...	17.201 »	1,043.275 »

Az 1906. évben ezekből a czikkekből külkereskedelmi forgalmunk a következőképen alakult:

Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet q	Behozatali többlet K
24437	2,341.565	2.512	245.995	21.925	2,095.570

A kiviteli többletnél mutatkozó 100%-os emelkedés itt sem felel meg a tényleges emelkedésnek, hanem éppen úgy, mint a kályháknál, annak tulajdonítható, hogy a külkereskedelmi statisztika 1906-ban más, helyesebb beosztás szerint készült.

A hazai termelés háztartási kőedényekből és díszfayenceból 1898-ban 750.470 K volt. A jelenlegi termelés pedig a closet- és vízvezetéki czikkekkel együtt 1,500.000 K-ra becsülhető.

Az összfogyasztásnak tehát kereken 42%-át a hazai ipar és 58%-át a behozatal fedezi.

8. *Porczellánárúk (díszárúk kivételével):*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet q	Behozatali többlet K
1901	55.728	5,572.800	1.494	149.400	54.234	5,423.400
1902	52.864	5,286.400	1.629	162.900	51.235	5,123.500
1903	58.635	5,277.150	1.444	129.960	57.191	5,147.190
1904	62.078	5,276.630	1.305	110.925	60.773	5,165.705
1905	62.408	5,304.680	2.080	176.800	60.328	5,127.880

9. *Díszárúk porczellánból:*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet q	Behozatali többlet K
1901	1.345	322.800	64	15.360	1.281	307.440
1902	1.541	369.840	98	23.520	1.443	346.320
1903	1.647	345.870	132	27.720	1.515	318.150
1904	1.986	417.060	97	20.370	1.889	396.690
1905	2.153	452.130	110	23.100	1.943	429.030

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

E két tétel ugyanazon okból, mint a kőanyag-, fayence- stb. árúk együtt tárgyalandók.

Összevonva tehát az 1905. évre vonatkozó külkereskedelmi adatokat:

Behozatal.....	64.561 q	5,756.810 kor.
Kivitel	2.190 »	199.900 »
Behozatali többlet...	62.371 »	5,556.910 »

Porczellángyártással 1898-ban csak két gyár foglalkozott és ezeknek összes termelése 279.404 K volt, a miben azonban 216.904 K-val a porczellánszigetelők is szerepelnek. A behozatalt alkotó porczellánárúkból tehát hazánkban 1898-ban mindössze 62.500 K értékű árút termeltek. Miután pedig e tekintetben a viszonyok azóta alig változtak, lényegében most is az a helyzet, hogy Magyarországnak porczellánárúkból való összes szükségletét, kivéve a szigetelőknek nagy részét, a külföld, nevezetesen Ausztria fedezi.

Az 1906. évben porczellánárúkból a külkereskedelmi forgalom a következőképpen alakult:

Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet	
q	K	q	K	q	K
69.035	4,758.370	1.581	115.185	67.454	4,643.185

Tehát Magyarország fogyasztása porczellánárúkban az 1906. évi statisztikai adatokat véve figyelembe, kereken 4,600.000 K.

Az agyagárúkban mutatkozó tekintélyes behozatali többletet csak nagy és modernül berendezkedett gyárak alapításával lehet eltüntetni.

Tűzálló téglákból, kőanyagcsövekből, és több egyéb részletesen fel nem sorolt, mert egyenkint kisebb tételű technikai czikkekben való behozatali többletet összevonva, 1,800.000 korona többtermelésre volna szükség, mihez 1,500.000 K állótőke- és 600.000 korona forgótőke-befektetés kellene. Az 1,800.000 K értékű árút 2—3 gyár termelhetné összesen 500 munkás alkalmazásával.

Agyagpipáknál kereken 250.000 K többtermeléssel fedezhető a hazai szükséglet. Ezt a mennyiséget 2—3 kisebb gyár állíthatná elő 150.000 K állótőke- és körülbelül ugyanannyi forgótőke-befektetéssel. Ezen többtermelés révén 100 munkás nyerne foglalkozást.

Kőedény- és fayence-árúkban behozatali többletünket, azaz 2,095.570 K értéket, 3—4 gyár termelhetné 1,000.000 K állótőke,- ugyanannyi forgótőke-befektetéssel és 800 munkás alkalmazásával.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A porczellánárúknál a 4,643.185 K behozatali többletet csakis igen nagy gyárak volnának képesek ellensúlyozni, mert ezeknek súlyos versenyviszonyokkal kellene megküzdeniök. Kivánatos volna, hogy az említett mennyiséget legfeljebb 5—6 gyár termelje. E gyárak létesítéséhez 3½ millió K állótőkére és 4—5 millió forgótőkére volna szükség. A gyártásnál pedig 1600 munkás nyerhetne alkalmazást.

c) *Üveg és üvegárúk.*

Üvegiparunk már több mint egy százados multra tekinthet vissza, a mi legjobb bizonyítéka annak, hogy ennek az iparágnak prosperálására Magyarországon a kellő feltételek megvannak, az a körülmény azonban, hogy azoknak a telepeknek a száma, a melyek még a XVIII. században és a mult század első felében keletkeztek, nagyobb mint az újabb keletű gyáraké, arra enged következtetni, hogy régebben kedvezőbbek voltak a viszonyok nálunk az üveggyártásra nézve, mint az újabb időben. Ugyanis a mult század második felében nagyobb számban keletkezett üveggyár, a mit az ország akkori gazdasági fellendülése és az ennek nyomában járt óriási fogyasztás-emelkedés megokolt, de ezek az újabb gyárak nem izmosodtak meg úgy, mint a régiebbek.

A mult század kilenczvenes éveiben üvegiparunk válságos helyzetbe került, a mit különösen azok a gyárak éreztek meg, melyek a régebbi időben a tüzelőanyag olcsósága kedvéért messze a hegyekbe, távol a modern forgalmi eszközöktől épültek. Ezeknek a gyáraknak a helyzetét a később és különösen legújabban alakult előnyös konjunktura sem fogja állandóan kedvezően befolyásolhatni, mivel az erdők faanyagát kitermelve, előbb-utóbb tüzelőanyag nélkül maradnak, az ásványi szenet pedig a drága fuvarbér miatt gazdaságosan nem használhatnák, de széntüzelésre sincsenek berendezkedve. Az újabban keletkezett gyárak ennélfogva, egynek kivételével, lehetőleg a szénbányák közelében, a forgalmi vonalak mellett épülnek, a mi fennmaradásukat biztosítja.

Az üvegipar jelenlegi helyzetének megitélésénél külön kell választani a palaczkipart, az öblös- és csiszoltüvegipart és a táblaüvegipart.

A palaczkgyártás terén a helyzet annyiban javult, hogy a hazai keresletet részben a fogyasztás emelkedése, részben a csehországi gyárakban lefolyt mult évi sztrájkok nagyon megnövelték. Ennek folytán az árak némileg emelkedtek ugyan, de távolról sem abban a mértékben, a mint azt a nyersanyagok és tüzelőanyagok drágulása megokolttá tették. Meglévő két palaczkgyárunk, amennyire berendezésüktől telt, teljes erővel dolgoztak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Öblös- és csiszoltüveg. Ezen czikkben a kereslet szintén nagyobbodott, míg az előállítás mennyisége az előbbi évek keretében mozgott. A gyárosok az utolsó évben 5, utóbb pedig további 5%-kal, tehát összesen 10%-kal emelték az árakat, a mit a már előbb említett nyersanyagok és tüzelőanyagok drágulása tett szükségessé.

Táblaüveg. Az osztrák táblaüveggyárosok mult évben történt egyesülése folytán az árak körülbelül 15%-kal emelkedtek. Ez az áremelés több osztrák gyárat üzemének megnagyobbítására indította, számítván arra, hogy a szükséglet ezen czikkben évről évre emelkedik. De ez a remény éppen az utolsó időben valóvá nem vált, mert az építkezés a pénzszűke és az építkezési sztrájkok folytán mind Magyarországban, mind Ausztriában megcsappant, úgy hogy inkább a kereslet csökkenése állott be. Ehhez hozzájárult az a körülmény is, hogy a mai emelt árak mellett a német táblaüvegnek behozatala lehetségessé vált, melynek folyománya érezhető túlprodukczió lett, a mi bár rövid időre, előreláthatólag némi üzemredukcziót fog maga után vonni. Magyarországon mult év junius havában helyezték üzembe a pálfalvai és ez év márczius havában a jópataki szolin-üveggyárat.

Üvegárúkban a külkereskedelmi statisztika szerint az 1906. évi behozatal 11,834.359 koronával multa felül a kivitelt. Ausztriából 14,510,333 K értékű árút hoztak be, melylyel szemben 1,637.861 K. kivitel állott; tehát Ausztria javára a behozatali többlet értéke 12,872.477 K-ra rúgott, mely a teljes behozatali többletnél 9%-kal nagyobb.

A hazai termelés 11,200.000 K, úgy hogy a hazai fogyasztás üvegárúkban 23,034.359 K. Ebből 48·6%-ot a hazai termelés és 51·4%-ot a behozatal fedez.

A magyar szent korona országaiban ez idő szerint 35 üveggyár van üzemben. Ezekben összesen 4800 munkás dolgozik. Az alkalmazott motorok munkabírása 827 lóerő.

Az 1904. évi osztrák »Unfallstatistik« szerint Ausztriában az üvegipart 741 üzem képviselte összesen 32.387 munkással.

Az üvegiparban termelt czikkeink nagyjában az öblösüvegek és a táblaüvegek csoportjába sorozhatók. Előbbiekből a termelés 9,720,000 K, utóbbiakból 1,480,000 K. Táblaüveget hat gyár, öblösüveget a többi 29 gyár termel.

1. *Az öblösüvegek* nagy csoportjából itt külön kiemelendő a palaczkgyártás. Ezen czikkben a termelés 1,800.000 K, a fogyasztás pedig kereken 3,800.000 K, úgy hogy a szükségletnek 47·4%-át hazai termelés, 52·6%-át pedig a behozatal fedezi.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Palaczküvegekben a külkereskedelmi forgalom a következő volt:

Közönséges öblösüveg, a maga természetes színében, de nem fehér:

Év	Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet	
	q	K	q	K	q	K
1901	125.201	2,504.020	27.782	527.858	97.419	1,976.162
1902	112.608	1,858.032	6.838	109.408	105.770	1,748.624
1903	135.506	2,026.590	8.111	125.721	127.395	1,900.869
1904	141.670	2,125.050	9.902	153.481	131.768	1,971.569
1905	149.542	2,243.130	13.890	208.350	135.652	2,034.780
1906	148.651	2,229.765	17.091	256.365	131.560	1,973.400

Mindenféle egyéb öblösüvegből a hazai termelés 7,920.000 K, behozatali többlet pedig összesen 1,608.662 K értékű volt.

Mivel a szóban forgó csoportba tartozó czikkeket a hazai ipar már előállítja, leginkább csak a régi gyárak termelésének fokozásáról, nem pedig új gyárak alapításáról lehetne szó.

2. *Tükör- és táblaüvegekből* az 1906. évben a külkereskedelmi forgalom a következő volt:

Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet	
q	K	q	K	q	K
149.987	5,337.305	4.439	165.508	149.987	5,337.305

A kimutatott behozatali többletnek legnagyobb része a közönséges táblaüvegre és a szolinüvegre (csiszolva is) esett, melyekből kereken 3,800.000 K behozatali többlet volt. Ehhez az 1,480.000 K értékü termelést hozzáadva, látható, hogy táblaüvegben és szolinüvegben a hazai fogyasztás 5,280.000 korona. A szükségletnek tehát 28%-át a hazai termelés és 72%-át a behozatal fedezi.

A tükör- és táblaüveg behozatali többletéből ezenkívül még fennmaradó 1,537.305 K behozatali többlet tükörüvegre, foncsorozott üvegekre, színes üvegekre és kevésbbé fontos táblaüvegekre oszlik meg.

Az üvegiparban mutatkozó behozatali többlet legnagyobb része a következő gyáralapitásokkal volna az országban termelhető:

Palaczkgyártásnál a két millió behozatali többletnek itthon való gyártására szükség volna két millió K állótőke- és 800.000 K forgótőke-befektetésre. Miután csak nagy gyárak boldogulhatnak, legfeljebb két új gyár alapítása kivánatos, melyekben összesen 600 munkás nyerne alkalmazást.

Táblaüveggyártásnál az említett 3·8 millió behozatali többletnek itthon való gyártására körülbelül 4·5 millió

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

K állótőke- és 1,800.000 K forgótőke-befektetésre lesz szükség. Az említett mennyiséget 5—6 gyárban 1200 munkás alkalmazásával termelhetnék.

Egy tükörüveggyár létesítése esetén, mely a hazai szükségletet fedezné, 1,500.000 K állótőkére és 600.000 K forgótőkére volna szükség. Ennél a gyártásnál 150 munkás találna állandó munkát.

A behozatali többletnek fennmaradó és a fentiekben behatóbban nem tárgyalt része különböző öblösüvegre, táblaüvegre és egyéb kisebb jelentőségű vagy nem szorosan az üvegiparba tartozó czikkekre oszlik meg, melyeket részben hazánkban már gyártanak. Éppen ezért külön gyáralapításokról ennél nem is lehet szó, hanem csak arról, hogy hazai meglévő gyárak az egyes czikkeket üzemkörükbe felveszik és telepeiket annak megfelelően bővítik. Erre megközelítő számítások szerint $2^1/_2$ millió K állótőkére és $1^1/_2$ millió K forgótőkére és közel 800 munkás alkalmazására lesz szükség.

* * *

Összefoglalás a kő-, agyag- és üvegiparban szükséges gyáralapításokról, illetőleg a befektetésekről és az ez által keletkező munkaalkalmakról.

I. Kőbányászat, kőfejtés és kövek mechanikai megmunkálása.

Állótőke	5,500.000	korona.
Forgótőke.....	2,000.000	»
Munkások száma	2.500	

II. Agyagárúk.

Állótőke	6,150.000	korona.
Forgótőke.....	6,250.000	»
Munkások száma	3.000	

III. Üveg és üvegárúk.

Állótőke	10,500.000	korona.
Forgótőke.....	4,700.000	»
Munkások száma	2.750	

Összesen:

Állótőke	22,150.000	korona.
Forgótőke.....	12,950.000	»
Munkások száma	8.250	

Fenti tőkebefektetésekkel létesíthető volna:

I. Kőbányászat, kőfejtés, kőnek mechanikai megmunkálása csoportjánál körülbelül 5—6 nagyobb és több kisebb vállalat.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

II. Az agyagárúk csoportjánál 12—16 vállalat.

III. Az üveg és üvegárúk csoportjánál 8—10 vállalat.

A vállalatok száma azzal a megfontolással állapíttatott meg, hogy legnagyobbrészt tömegárúkról lévén szó, a versenynyel csak megfelelő nagy gyárak fognak megküzdhetni. Ez természetesen nem zárja ki azt, hogy előnyös viszonyok mellett egy kisebb gyár is prosperálhasson. Ez esetben az alapítandó vállalatok száma nagyobbodni fog.

A kifejtettek kapcsán nyert eredményeket az alábbi táblázat egyesíti.

Hivatkozás az alcsoportra	A létesítendő gyárak száma	A létesítendő gyárak jellege	A befektetendő tőke millió K-ban			A munkások száma	Az évi termelés becslésszerinti értéke millió K-ban
			álló	forgó	összes		
a	6	Kőfejtés és kőmegmunkálás	5·50	2·00	7·50	2.500	5·00
b_1	3	Tűzálló tégla, kőanyagcsövek, technikai czikkek	1·50	0·60	2·10	500	2·00
b_3	3	Agyagpipák	0·15	0·15	0·30	100	0·25
b_5	4	Kőedény- és fayenceárúk	1·00	1·00	2·00	800	2·00
b_8	6	Porczellánárúk	3·50	4.50	8.00	1.600	5·00
c_1	2	Palaczkgyárak	2.00	0·80	2.80	600	2·00
c_2	6	Táblaüveg- és szolinüveggyárak	4·50	1·80	6·30	1.200	4·00
c_2	1	Tükörüveggyártás	1·50	0·60	2·10	150	0·80
	1	Egyéb üvegárú-czikkek, esetleg a meglévő gyárak kibővítése	2·50	1·50	4·00	800	3·00
	32	Kő-, agyag- és üveggyár	22·15	12·95	35·10	8.250	24·05

A szükséges 32 új gyárral, illetőleg gyári kibővítéssel külkereskedelmi mérlegünk legalább 24 millió koronával javulna, a 8250 új munkás alkalmazásával pedig csak a munkabérekben legalább $6^1/_2$ millió korona maradna az országban.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

V.

FAIPAR ÉS EZZEL ROKON IPAROK.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

V. Faipar és ezzel rokon iparok.

A) Faipar.

A faipar, arra való tekintettel, hogy nyersanyaga az országban nagy mennyiségben terem, tehát az erdőbirtokos fontos jövedelmi forrását alkotja, másrészt mert tárgyai a mindennapi élet szinte nélkülözhetetlen szükségleteit képezik, legfontosabb iparaink egyikének mondható.

Az ország területének mintegy 28·7%-át, vagyis 9·017 millió *ha-t* erdőség boritja, miből 26·7% tölgyfa-, 51·1% bükk- és egyéb lombos fa- és 21·2% fenyőfaerdő.

Fontossága ezen iparoknak abban is mutatkozik, hogy az utolsó öt évi átlagban a csontárúkat és az összes járóműveket is beleszámitva, behozatalunk 57·199 millió K, kivitelünk 93·347 millió K, vagyis a kiviteli többlet 36·145 millió K volt.

Sajnos körülmény azonban, hogy kivitelünk óriási többlettel (73·643 millió K 78·9%) a nyers- és félkészárúkra, míg a behozatal túlsúlyban (36·555 millió K 62·2%) kész-, nevezetesen finomabb, jelentékeny összegű munkabért képviselő gyártmányokra esik.

Kívánatos volna tehát a készgyártmányok behozatalának csökkentésére a magasabb rendű faipar fejlesztése.

De kívánatos ez azért is, mert ezzel a jelenleg nagy mennyiségben kivitt nyersanyagnak és félkészgyártmányoknak kiviteli czikké való földolgozásával sok ezer munkáskéznek foglalkozást nyújthatnánk.

Az idevágó iparczikkek két csoportba oszthatók. Az elsőbe azok tartoznak, melyeknek forgalmi értékéből nagy hányad az anyagot illeti, a másodikba azok, a melyeknél ezen érték jórészt a hozzáfűződő munkából származik. Az első csoportba tehát a bizonyos értelemben vett nyersanyagok és félkészgyártmányok tartoznak, míg a második csoport a finomabb megmunkálás révén keletkezett faárúkat: bútorféléket, kosárárúkat, finom fa- és csontárúkat, parafaárúkat, hordókat stb. tartalmazza.

Mindkét csoportba tartozó árúk külforgalma az utolsó 5 év óta általában emelkedik. Kiválóan tetemes az emelke-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

dés az első csoportba tartozó nyersfa- és félkészárúk behozatalánál (97·7%), a mi főképen az osztrák fenyőfa-fűrészárúk beözönlésének tudható be. Ugyanezen csoport kivitelében az emelkedés alárendelt jelentőségű, egyrészt, mert a rendelkezésre álló erdőség már szinte le van tarolva, másrészt mert magasabb rendű faiparunk állandó fejlődése mellett félkészgyártmányokból is sokat fogyaszt.

Az I. csoport árúinak kiviteli többlete, ily körülmények között végeredményben némileg csökkent.

A II. csoport árúinak mind a behozatala, mind a kivitele az utolsó öt év alatt tetemesen (11·4%, illetőleg 62%) emelkedett. Mindamellett azonban ezekben az árúkban kereskedelmi mérlegünk passziv. Örvendetes körülmény azonban, hogy ez a passzivitás a behozatali többlet csökkenésével az elmult öt év alatt 21·9%-kal javult, ami annak a jele, hogy magasabb rendű faiparunk határozottan fejlődik.

A két csoport külforgalmi adatait egybevetve, végeredményben az tapasztalható, hogy az összes kiviteli többlet az elmult 5 év alatt 20·3%-kal csökkent. Bármennyire kedvezőtlennek mutatkozik is ez a körülmény, mégis a II. csoportbeli külforgalmi adatok alapján faiparunk fejlődése konstatálható.

Év	I. csoport			II. csoport			Összes kiviteli többlet
	Behozatal	Kivitel	Kiviteli többlet	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet	
	ezer korona						
1902	14.111	72.237	58.126	37.656	15.040	22.616	35.510
1903	13.692	69.085	55.393	30.454	20.156	10.298	45.095
1904	23.660	73.221	49.561	35.507	20.063	15.444	34.117
1905	23.806	79.829	56.023	37.152	18.932	18.220	27.803
1906	27.903	73.845	45.942	41.996	24.329	17.667	28.275

I. Nyers és félgyártmányok.

1. *Tűzifa.*

Bár erdőértékesítés szempontjából a tüzifa is fontos, mégis iparilag véve csekély jelentőségű. Inkább csak határforgalom tárgya ez, a mi ezen árú csekély egységáraiból és a fuvarbér aránylagos nagyságából származik. Kiviteli többletünk tetemes és állandó, a mely túlsúlyban Ausztriába irányul. Az utolsó öt évi kiviteli többlet ezer korona értékben a következő volt:

1902. évben 1.506 korona
1903. » 1.476 »
1904. » 1.652 »
1905. » 1.854 »
1906. » 1.158 »

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A tűzifa termelése az erdőgazdaság berendezésétől függ és különben sem tartozik mindig a leggazdaságosabb üzemek közé, ezért annak rendkivüli eszközökkel való fejlesztése nem okolható meg.

2. *Ipari forgácsok, a hová az eczet-, a sörderítő- és a csomagolóforgácsok tartoznak.*

A forgalom ezekben egyáltalában kisebb mértékű. Ezek a czikkek nagy terjedelmük és csekély áruk miatt nem tűrik a magas fuvarbéreket. Bár a derítőforgácsnak való mogyorófa hazánk némely vidékén nagy mennyiségben található, mégis a fuvarbér és kivált Németország védelmi vámja, nem engedi ennek nagyobb kivitelét. A csomagolóforgács pedig, a melyből nem régen még az összes gyártmánynak mintegy 80%-a a külföldre ment, más államnak saját vállalatai számára adott fuvarbérkedvezmények folytán ma már csak kisebb mértékben kerül kivitelre. Külforgalmunk az utolsó 5 évben a következő kiviteli többletet (ezer korona értékben) mutatja, ami 106.261 K átlagnak felel meg:

1902. évben 128 ezer korona
1903. » 101 » »
1904. » 99 » »
1905. » 118 » »
1906. » 77 » »

Az 1898. évi iparstatisztikai fölvétel szerint 11 telepen gyártották az ipari forgácsokat összesen 44 forgácsgyalugéppel és 14 forgácssajtóval. Az összes gyártmány 1200 q derítőforgács volt mogyorófából 14.400 K értékben, 1100 q eczetforgács 9.000 K és végül 39.374 q csomagolóforgács mintegy 216 ezer K értékben. Ezen gyártmányok összes mennyisége tehát kereken 42 ezer q 240 ezer K értékben volt.

Ennek az iparágnak rendkivüli eszközökkel való fejlesztése a mondott okokból szintén nem szükséges.

3. *Épület- és műfa megmunkálatlan állapotban, fűrészelt faárú, donga és vasúti talpfák kemény-* (lombos) *fákból.*

Külforgalmunk ezekben az árúkban állandóan kiviteli többletet mutat. Az alábbi táblázat az utolsó 5 évi forgalom eredményeit szemlélteti.

Kiviteli többletek ezer koronákban.

Év	Kemény épület- és műfa		Kemény fűrészelt árú			Vasúti talpfák	Dongafa	Botok nyersen
	különböző kemény-fából	tölgy-fából	különböző kemény-fából	tölgy-fából	bükk-fából			
1902	1·195	2·307	0·432	14·840	4·180	3·574	11·657	1·243
1903	1·517	3·129	0·419	17·095	3·940	1·806	6·481	1·943
1904	1·247	4·805	0·448	18·274	3·635	2·677	10·211	1·636
1905	1 626	4·755	0·660	21·328	4·063	2·488	10·847	1·452
1906	1·687	5·507	0·599	18·606	3·950	2·541	9·073	1·640

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Különös jelenség, hogy kiviteli többletünk legfontosabb értéktétele, a tölgyfa, noha erősen fogytán van, emelkedő kiviteli irányzatot mutat. Mintegy 40 év óta egyebet sem teszünk, mint fogyasztjuk ősi tölgyeseink tőkéjét s ma már odajutottunk, hogy másfél évtized mulva jórészt ki is pusztították azokat. A kiviteli értéktöbblet növekedése nemcsak kitünő lombos műfáink nagy keresletére vall, hanem arra is, hogy azok egységárai a külföldi piaczokon tekintélyesen emelkedtek.

Így pl. a nyers tölgyfa kiviteli egységértéke az utolsó 5 év alatt 40·8%-kal, a fűrészárújáé 27·7%-kal növekedett. Nyersfából a kiviteli többlet az utolsó 20 év alatt 148·4%-kal míg a fűrészárújánál ugyanez 717·9%-kal emelkedett, ami itt is túlsúlyban a tölgyfára esik, a mely csak az utolsó 5 év alatt is 25·3%-kal emelkedett.

Örvendetes körülmény, hogy bükköseink eddig kevésbbé értékes anyaga is nagy mennyiségben szerepel már a kivitelben, a mennyiben fűrészárúja kivitelének értéke, az utolsó 5 évi átlagban, közel négy millió K-ra emelkedett.

Egy más kezdetleges gyártmány a *vasúti talpfa,* a mely úgyszólván kizárólagosan tölgyfából kerül kivitelre. Az utolsó 20 év alatt a kiviteli többlet mintegy 234%-kal emelkedett, a maximumát azonban 1906-ban érte volt el, a midőn az 4·8 millió K-val a 20 év előtti kiviteli többletnek mintegy 542%-át tette. A talpfa kiviteli többletének csökkenése az utóbbi években annak tulajdonítható, hogy még a kevésbbé jó minőségű tölgyfát is fűrészárú gyanánt előnyösebben értékesíthetni, mint talpfa alakjában.

A *dongafa kiviteli* többlete az utolsó 20 év folyamán 1889-ben érte el maximumát 33·12 millió K-val, mely időponttól fogva ez közbeeső emelkedések mellett állandóan fogy, annyira, hogy ez 1906-ban 9·073 millió K-ra vagyis 27·5%-ra apadt le. Okát ennek ugyancsak abban találjuk, hogy egyrészt az amerikai selejtesebb tölgyfadonga versenye, főképpen azonban a fűrészárú kelendősége és aránylag jobb ára arra készteti a vállalkozókat, hogy a rendkivüli módon megdrágult nyersfát fűrészárúra dolgozzák föl. Mai nap valóban csak abból a tölgyfából gyártanak dongát, a melyből fűrészárút nem készíthetnek.

A mondottakból kiviláglik, hogy ezen iparágaknak rendkivüli eszközökkel való fejlesztése meg nem okolható.

4. *Épület- és műfa megmunkálatlan állapotban, fűrészelt faárú, zsindely fenyő- (puha) fából, bányafa, fűzfavessző és faszén.*

A míg a lombos (kemény) fák külforgalmában mérlegünk erősen aktiv jellegű és a mutatkozó behozatal inkább csak a határ- és átmeneti forgalomból származik, addig a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

fenyőfaárúknál ennek általános jellege ugyan szintén még aktiv, de feltűnően sok a behozatal, kivált Ausztriából.

A megmunkálatlan épület- és műfából külforgalmi mérlegünk az utolsó három évben erősen passziv lett, a mint az a mellékelt táblázatból kitűnik.

Okát ennek Ausztriának fenyesekben való gazdagságában találjuk első sorban, mert a míg 1903-ban nálunk csak mintegy 1·905 millió ha fenyőerdő volt, Ausztria ugyanekkor mintegy 5·897 millió ha fenyőerdővel rendelkezett.

Év	Épület és műfa megmunkálatlan állapotban		Fűrészelt vagy faragott műfa fenyőfából (szőlőkaró is)	Fazsindely	Faszén	Fűzfavessző
	Fenyőfarudak	Bányafa				
1902	+ 0·616	1.277	9·354	— 0·594	2·933	0·115
1903	+ 0·465	0·808	10·355	— 0·524	2·613	0·126
1904	— 1·020	0·388	4·267	— 0·589	2·400	0·160
1905	— 0·996	0·408	5·798	— 5·556	2·522	0·252
1906	— 1·597	0·309	5·208	— 0·548	2·792	0·136

Kiviteli (+) és behozatali (—) többletek millió koronákban.

Hozzájárul még, hogy hazánk ipara egyes oly fenyőfaárúkra is szorul, a melyek eddigelé nálunk kellő mennyiségben nem teremnek. Ilyen az erdei- és a vörösfenyő, a melyeket nagy mennyiségben az osztrák alpesi vidékekről és Boszniából kapunk. Ez a már is nagy mértékűnek mutatkozó nyersfa- és fűrészárú-behozatal a legközelebbi jövőben okvetetlenül még nőni fog, a mennyiben a Németország részéről a nyersfára kivivott magasabb vámtétel meg fogja akasztani az osztrák fenyőfának Németországba való kivitelét és igy az osztrák vállalkozók még jobban rászorulnak a hazai piaczokra.

Bányafában a kiviteli többletünk ugyancsak nagy mértékben csökkent. Csak az utolsó 5 évben is e csökkenés 75·8%-ot teszen, bár külkereskedelmi mérlegünk még mindig aktiv.

Fűrészelt fenyőfaárúban (és szőlőkaróban) külkereskedelmi mérlegünk 1896-ig passziv volt. Ettől az időponttól számitva ez aktiv irányban erősen emelkedett és 1900-ban elérte maximumát, de ettől fogva újra rohamosan csökken, a mi jórészt az osztrák és boszniai behozatal nagymértékű növekedésének tulajdonitandó. Ez ellen a fentiek alapján és a jelenlegi viszonyok között nem ajánlható semmiféle intézkedés.

Fazsindelyben külforgalmi mérlegünk régtől fogva állandóan passziv. Ez első sorban Galiczia és Bukovina olcsó nyersanyagának és munkabérének tulajdonitható.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Ezen csakis a zsindely-háziipar kellő helyen való fejlesztésével lehetne segíteni, a mi ott, a hol nagy kincstári erdők vannak, a döntés alá kerülő fenyvesek kevésbbé értékes, azaz műfára alkalmatlan anyagának földolgozásával (pl. Máramaros, Ung vm. stb.), az utolsó 5 évi átlag szerint évi 0·562 millió K beviteli többletnél is közel 143,000 K munkabért biztosítana ama vidékek szegény népének, a mi legalább 240 családnak nyújtana szerény megélhetést. Ennek az iparnak a fejlesztése alig igényelne költséget.

A fűzvessző (hámozatlan és hámozott) külforgalma az utolsó 5 év alatt kereskedelmi mérlegünk javára fokozatosan és tetemes mértékben emelkedett, úgy hogy kivitelünk többlete 1906-ban már 0·252 millió K volt, vagyis az 1901. évihez képest majdnem megkétszeresedett, azonban 1906. évben megint tetemesen csökkent. Kivitelünk leginkább a hámozott és fehérített fűzfavesszőre esik, a mely árúból még némi osztrák behozatalunk is van. Bármily örvendetes is a jelzett helyzet, még mindig nagy föllendülést várhatunk e téren akkor, a midőn a fűzvessző termelésére kiválóan alkalmas nedvesebb területek birtokosai a fűzvesszőtermelés nagy hozadékával megismerkedve, ezeket a jelenleg jórészt parlagon heverő térségeket a jobb fűzfajokkal beültetik, szakavatott munkásokkal rendszeresen kezeltetik és a vesszőket hámozva és fehérítve forgalomba hozzák.

A fehérített fűzvessző a jövőben is jó és biztos piaczra talál Ausztriában és Németországban. Piaczot talál ez különben itthon is fejlődő kosárkötő-iparunknál, a melynek képviselői gyakran panaszkodnak a nyersanyag hiányára, a minek alapja azonban inkább az, hogy vagy a megfelelő forrásokat nem ismerik vagy pedig a külföldi kereskedőtől fizetett árakat nem akarják érte megadni.

Az ebben a csoportban tárgyalt árúk közé soroljuk még a *faszenet* is, a mennyiben ez is, egy nálunk rendesen még kezdetlegesebb, faértékesítő eljárásnak a terméke.

Kiviteli többletünk ebből tetemes, bár ez az utolsó 5 év alatt aránylag kevésbbé jelentékeny mennyiségű behozatal mellett csökken. Ez a kiviteli többlet az utolsó 5 évi átlagban 2·652 millió K értéket képvisel.

A faszén termelése a legújabb időkig faértékesítő módjaink legkezdetlegesebbje volt, a mennyiben a faanyagot tisztán csak a nyerendő faszén kedveért közönséges domlyákban szenesítették, a hol a fa száraz lepárlásánál keletkező értékes anyagok nagyobb részének nyeréséről le kellett mondani.

Újabban azonban nálunk is szaporodik már azon telepek száma, a melyek a bizonyos helyi viszonyok között alig

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

értékesíthető bükkfát tudományos alapon tervezett gyári berendezéssel (zárt retortákban stb.) lepárolják és így a faszénen kívül az értékes faeczetsavat (rendesen faeczetsavas kalczium alakjában), a methyl-alkoholt stb. nyerik, ami a faanyag gazdaságosabb értékesítését vonja maga után. Bár ez részben a kemiai iparok közé tartozik, mint fontos faértékesítő mód említést érdemel és kívánatos, hogy az ide vonatkozó ipartelepek létesítése megfelelő viszonyok között támogatásban részesüljön.

Ez annál is inkább tehető, mert 1·5 millió m³-re becsült évi bükkfanövekedésünknek még csak mintegy felét tudjuk tűzi- és műfa gyanánt értékesíteni, a többi az erdőben kárba vész.

Vessző-, nyír- és galyseprőkből mint igen olcsó árúból, a mely a vasúti fuvarbért messzebb vidékre nem bírja, a a külforgalom általában csekély. Készítik ezeket háziiparilag oly vidékeken, a hol sok a nyírfa. Fejlesztésének lehetősége attól függ, vajjon mennyit kereshet vele az illető háziiparos és vajjon nincsen-e neki jobb kereseti forrása.

A *fakanalak* mindenféle alakban ugyancsak háziipari úton készülnek a legolcsóbb fanemekből. Ez is nagyon olcsó árú és a kereseti viszonyai oly gyarlók, hogy csak a legszegényebb nép foglalkozik a készítésével. Külkereskedelmi mérlegünk e téren ugyan aktiv, de az egész forgalom jelentéktelen.

Szitakávában fából már évek óta úgyszólván állandó értékű behozatalunk van Krajnából, a hol azt még mai nap is jobb kereset híján háziiparosok készítik. Készítésének első föltétele mai nap a jó és olcsó luczfenyőfa és olcsó munkaerő. Nálunk ezt az árút mintegy másfél évtized előtt még nagy mennyiségben készítették Háromszék megyében. Az erdőség arányosítása, illetőleg a faanyag jobb értékesítése azonban maga után vonta azt, hogy ez az ipar hazánk határán belül majdnem teljesen megszünt és fejlesztésére egyelőre nem is gondolhatni.

II. Készgyártmányok.

A 110. lapon közölt táblázat második csoportjába sorolt árúknál előtérbe lép az anyagértékkel szemben a munkabér értéke. Ezek tehát iparfejlesztési, illetőleg az ország közgazdasága szempontjából kiváló érdekkel bírnak.

Az asztalosság körébe tartozó különleges iparokról külforgalmunk az utolsó 5 évben a következő volt:

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

a) *Közönséges asztalosmunka:*

Év	Behozatal	Kivitel	Kiviteli többlet
	millió koronákban		
1902	0·288	0·382	+ 0·094
1903	0·314	0·463	+ 0·148
1904	0·447	0·353	— 0·095
1905	0·645	0·322	— 0·323
1906	0·440	0·147	— 0·293

b) *Durva bútorok (jégszekrény is):*

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	0·412	0·167	0·245
1903	0·422	0·154	0·268
1904	0·464	0·150	0·314
1905	0·549	0·160	0·389
1906	0·668	0·125	0·543

c) *Finom bútorok:**)

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	9·868	2·391	7·477
1903	10·219	2·400	7·819
1904	12·197	2·649	9·548
1905	12·717	2·438	10·279
1906	15·769	2·299	13·470

a) A *közönséges asztalosmunkák,* nyersen, festékkel alapozva, páczolva vagy mázolva, kiválóan az *épületasztalosság* körébe tartozó tárgyakat foglalják magukban.

Külforgalmunk ezekben az árúkban az utolsó 5 év alatt azt mutatja, hogy az 1903-ig volt csekély kiviteli többletből tetemes behozatali többlet vált, ami a kivitel csökkenése (61·5%) mellett a behozatalnak tetemes növekedéséből magyarázható ki; ez a növekedés 1902-től 1906-ig mintegy 53%-ot tesz.

A behozatalban kiválóan Ausztria szerepel. Az 1906. évi 0·440 millió K behozatalból egymaga 0·383 millió K-t foglal le.

Épületasztalosiparunk eléggé fejlett, egyrészt mint gyári, másrészt mint kisipar. Az 1898. évi gyáripari statisztika szerint 5·421 millió K értékű idevágó árút készített az akkor működött 28 gyári jellegű épületasztalos és a 19 vegyes asztalosvállalat. Ezen kivül az 50,502 összes asztalos közül (1900. évi statisztikai fölvétel) nagyon sok az országban a kisiparos, a kik épületasztalosárúk gyártásával foglalkoznak, úgy hogy az ország szükségletének fedezéséhez járulnak. A gyári jellegű

*) Ide tartoznak a párnás és bambuszbútorok, betegszállító székek, tekeasztalok és tornaeszközök is.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

ipartelepek közül 1898. évben csak 13 használt gépeket és az összes gyári jellegű vállalatok akkori fölszerelésükkel teljes mértékű kihasználás esetén gyártmányaik mennyiségét 61%-kal növelhetnék. Más szóval az épületasztalosmunkák behozatali többletét a meglévő hazai iparosok könnyen fedezhetik, tehát ezen ipar — ami annak terjedelmét illeti — mesterséges fejlesztésre nem szorul. Belterjes fejlesztése azonban szükséges volna egyes vidéki városokban, mint középpontokban.

b) *A durva bútorok,* a hová a jégszekrények is számithatók, az utolsó 5 évben egészben véve növekedő mennyiségben kerülnek az országba és kereskedelmi mérlegünk passzivitása is — szinte állandó kiviteli mennyiség mellett — azonos fokozatban emelkedik. Általában véve az itt szereplő forgalom nem túlságos nagy jelentőségű.

c) *Finom bútorban* a külforgalom sokkal tetemesebb. Ide nemcsak a furnirozott finom asztalosbútorok, hanem a bambusz- és a párnázott bútorok, a betegszállitószékek, tekeasztalok és a tornaeszközök is tartoznak. A behozatal ezekből az árúkból az utolsó 5 évben állandóan emelkedett még pedig 9·868 millió koronáról 15·769 millió koronára. Kivitelünk 1905-ig némi növekedést mutat, míg a mult évben megint az öt év előtti érték alá sülyedt. Vagyis míg a behozatal ez 5 év folyamán 60·0%-kal növekedett, addig kivitelünk némileg kevesbbedett.

A külkereskedelmi mérlegünk passzivitása ugyanezen időtartam alatt 79·0%-kal rosszabbodott meg.

Mindamellett azonban általában fejlődésben van.

a) *Bútoripar.*

Az 1898. évi gyáripari statisztika szerint 29 gyári bútor- és 19 olyan gyári asztalostelepünk volt, a melyekben vegyesen épület- és bútormunkát készitettek. Ezek termelése 4·560 millió korona értékű bútorféle volt. Ha pedig az épületasztalosság adatait egybefoglaljuk a bútorasztalosságéival, akkor az emlitett gyáripari statisztika szerint összesen 77 gyári jellegű telepet találunk, a melyek összes gyártmányainak értéke 10·658 millió korona volt. Ez az érték azonban csak kisebb részét alkotja az ország asztalosipari termelésének, a mely megközelitően csak a munkások létszámából állapitható meg. 1900. évben az asztalosság terén összesen 50.502 önálló vállalkozó és segéd működött. Hogyha figyelembe veszszük, hogy nálunk az esztergályosok és kárpitosok majdnem kivétel nélkül az asztalos- és bútoripar szolgálatában állanak, az itt 1900-ban fennállott 2516, illetőleg 2992 személylétszámot a fenti iparosok számához csatolva, az asztalosság szolgálatában állott egyének száma 56.010-re

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

tehető. Ezek közül a fölemlített 77 gyári telepen 3.313 munkás dolgozott, akik termelésének értékéről már volt szó. A gyáron kívül működők száma tehát, ha fölteszszük, hogy a gyárak munkáslétszáma 1898-tól 1900-ig nem változott, 52.697 volt. Tapasztalat szerint egy-egy gyáron kívül dolgozó asztalos évi gyártmányainak értékét — (a falusi asztalost is figyelembe véve) — mintegy 1.500 koronára tehetni, úgy hogy ezek összességének évi gyártmányai 1900-ban kereken 84 millió korona értéket képviseltek.

Az 1890. évben az asztalosok száma csak 40.972, az esztergályosoké 2.500, a kárpitosoké pedig 1.995; összesen tehát 45.467 egyén volt, a kik a bútoripar szolgálatában állottak. Miután nem tudjuk, hogy 1890-ben hányan állottak a gyáripar szolgálatában, asztalosiparunk természetes fejlődésének kimutatására csak az e téren működő egyének száma állítható egymással szembe. Ezenkívül természetesen a gépek száma is szaporodik évről évre, de iparosaink képzettségének fokozása is hozzájárul az asztalosipar fejlődéséhez.

Bútorban és asztalosárúban fogyasztásunk, vagyis az ország rendes szükséglete, a nem egy időpontra eső adatoknak eltéréseiből származó kisebb pontatlanságoktól eltekintve, 1900. évben a következő volt:

1898-ban a gyáripar termelése	10·658	millió K,
1900-ban a kisipar »	84·015	» »
1900-ban behozatalunk, (minden az asztalos- és bútoripar körébe tartozó gyártmány értéke)	10·389	» »
Összesen	105·026	millió K.
Ebből levonva az ide vonatkozó kivitelünk értékét	2·639	» »
Volt 1900-ban az ország fogyasztása	102·423	millió K.

Ez a fogyasztás természetesen 1900. év óta tetemesen megnövekedett, a miről már az is tanúskodik, hogy behozatalunk 1906-ban 15·769 millió koronára, kivitelünk pedig 2·299 millió koronára emelkedett, vagyis a behozatali többlet 13·470 millió korona volt az 1900. évi 7·750 millióval szemben.

Behozatalunk legnagyobb része Ausztriából származik, ugyanis 15·760 millió koronából 15·316 millió korona, illetőleg az egész behozatalnak 97·2%-a, ami szinte kizárólag bútorfélére jut. Kivitelünk — bármily szerény is az — ugyancsak leginkább Ausztria felé gravitál. Ugyanis az 1906. évben volt 2·299 millió korona kivitelből 1·883 millió korona, vagyis 81·6% Ausztriába jutott.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Hogy mennyire jár előttünk Ausztria az asztalosság, de kivált bútoripara terén, mutatják a munkások idevonatkozó viszonyszámai is.

Mig nálunk 381 lakosra, addig Ausztriában már 195-re jut egy-egy asztalos (Németországban 147-re).

Bizonyítja az osztrák bútoripar nagy jelentőségét annak tetemes külforgalma is. Az Ausztriából behozott árúk az ú. n. jó, középminőségű bútorokból, a legjobb gazdag berendezésekből, valamint a tömegesen gyártott ülőbútorokból állanak.

A külföldi verseny legyőzésére egyedüli eszköz az volna, hogyha azokat a bútoriparosokat, a kik hasonló árúkat készítenek, szövetkezéssel és kereskedelmi szervezkedéssel versenybíróbbá teszszük.

Egyrészt Budapesten, mely a bécsi bútorimportnak még tekintélyes piacza (az olcsó víziszállítás), másrészt az ország nagyobb városaiban, különösen a nyugati határ mentén vagy ahhoz közel a bútor-, részben az épületasztalosokat is szövetkezetté kellene tömöríteni, a mennyiben pedig ilyen már volna, ezeket esetleg a czélnak megfelelően átszervezni.

A jelzett szövetkezetek úgy szervezendők, hogy az illető iparosok, (asztalosok, esztergályosok, fafaragók és kárpitosok) részére *a szükséges anyagokat közösen szerezzék be,* mi által tetemesen olcsóbban és kétségtelenül jobb minőségben is juthatnának azokhoz.

Minden egyes szövetkezeti műhely természetesen a kellő felszereléssel és berendezéssel lenne ellátandó, a nagyobbak még önálló szárítóberendezésekkel is. A szükséges terveket és rajzokat egy középpont készítené, ami biztosítékot nyújtana arra nézve, hogy a készítmények stílszerűek is lesznek, mert mai vidéki asztalosiparunk egyik nagy hibája éppen abban is rejlik, hogy nem tud, vagy csak ritkán, ízlés szempontjából a fokozottabb igényeknek megfelelő bútorokat készíteni.

Az árúk értékesítése részben a szövetség árúcsarnokaiban történnék saját számlára, részben utazók útján. Megrendelések gyűjtésére a szövetkezetek kereskedőkkel is közvetetlen összeköttetésbe lépnének, mely utóbbi megoldás a legkívánatosabb.

Az igy létesítendő szövetkezeteknek azonban az á rú hitelezést is fel kell venniök működésük körébe, mert az iparos nem várhat addig, mig készítményeit eladják, neki előlegre van szüksége. — Az igy szervezendő asztalosipar számára megfelelő egységes vezetésről és felügyeletről kellene gondoskodni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Bútorbehozatalunknak kiküszöbölésére, illetőleg annak minimumra való csökkentésére, csak meglévő kisiparunknak ilyen módon való fejlesztésével lehet remény. Hiszen Ausztriában is a faipari üzemek 98·58%-a kisipari üzem, míg nálunk csak 87·45%.

Asztalosmunkásaink szaporodásával meg lehetünk elégedve, mert ez 1890-től 1900-ig terjedő 10 év alatt 23·3% volt.

Hogy a fejlődésre az irányzat mennyire van meg, azt még az inasok száma is igazolja. A legutóbbi népszámlálás adatai szerint 100 önálló iparosra:

az asztalosiparban 53
az esztergályosiparban 40
a kárpitosiparban 66

inas jutott, mely számot csak a fémipar ágai múlták felül.

Ily körülmények között — midőn az iparág magában is birja a fejlődésképesség feltételeit — nem lehet kétséges, hogy kellő szervezet mellett egész asztalosiparunk kisipari, illetőleg szövetkezeti alapon úgy fejleszthető, hogy néhány év alatt behozatali többletünk elkerülhetővé fog válni, sőt nagyobb kivitelt is teremthetünk.

Feltéve és alapul véve, hogy egy-egy ilyen szövetkezetnek átlag 200—250.000 korona évi forgalma volna bútorban, beleértve az okvetetlenül szükséges kárpitosbútort is, akkor a közös gépműhely, a szárítás és az adminisztráczió költségei a következőleg alakulnának, föltéve, hogy a gépműhely, a mint az nagyobb városokban lehetséges, bérházban helyezkednék el: 1. Gépberendezés (ideértve a hajtóerőt is) 30.000 korona. 2. Szárítóberendezés 6000 korona. 3. Egyéb berendezés és világítási felszerelés 4000 korona. Összesen tehát kerülne egy ily műhely berendezése kereken 40.000 koronába. Az évi anyagszükséglet értéke 250.000 korona évi forgalom mellett mintegy 80.000 korona volna, a melyet azonban mintegy 30.000 korona forgótőkével födözhetni. Munkabérekre és egyebekre még 30.000 korona forgótőkét számítva, az összes forgótőke mintegy 60.000 koronára tehető.

A berendezésre kellene tehát, mintegy 40.000 korona, forgótőkének pedig mintegy 60.000 korona, vagyis egy-egy ily szövetkezet 100.000 korona tőkét igényelne.

A behozatalnak mintegy 16·0 millió korona értékét gépi fölszerelés mellett 4000—4200 munkás gyárthatná, mihez mintegy 6—8 millió korona alaptőke kellene. A szövetkezetek száma mintegy 60—64 lehetne. Ezek állótőkéje 2·560 millió korona, forgótőkéjük 3·840 millió korona, összes tőkéjük tehát 6·4 millió korona volna.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

b) *Hajlított fabútorok ipara.*

1898. évben 13 hajlított fabútorgyárunk volt, melyek összesen 3.037 munkással 5,042.324 korona értékű árút állítottak elő, miből 4,628.312 korona hajlított árú volt, a többi érték pedig mellékczikkeket képviselt.

Hajlított fabútortermelésünk az elmult 20 évben állandó emelkedésben van, a mit a kiviteli többletünk fokozatos szaporodása tüntet fel.

Év	Behozatal	Kivitel	Kiviteli többlet
	millió koronákban		
1902	0·552	3·695	3·143
1903	0·604	4·209	3·604
1904	0·693	4·105	3·412
1905	0·684	3·913	3·229
1906	0·634	4·074	3·440

1886. óta, a midőn a kivitel 1,990.866 korona volt, ez 1906-ig 4,074.492 koronára emelkedett. A kivitel tehát több mint megkétszeresedett, sőt 1895-ben 5·722 millió koronával szinte megháromszorosodott

Hajlított fabútorgyáraink az egész világ piaczait felkeresik.

1898-ban 13 gyárunk termelése volt	4,628.312 K,
behozatalunk ugyanakkor	580.844 »
összesen ...	5,209.156 K.
kivitelünk ...	3,046.860 »
tehát az ország szükséglete ...	2,162.296 K.

A munkások száma 1890-től 1900-ig szaporodott 1234-gyel, és a vállalatok száma* 5-tel.

1904-ben a gyárak száma, ha az ezen ipar számára gyártó furnirszéküles-gyárat, mint rokonipart is ideveszszük, 17 volt, a melyek összesen 3.265 munkással dolgoztak. A termelés értéke ez időpontról nem ismeretes ugyan, de állitható, hogy tetemesen több volt az, mint 1898-ban.

Az 1904. évi termelés becslésére az 1898. évi gyáripari statisztika azon eredménye vehető, hogy akkor egy alkalmazottra eső termelés értéke 1.700 K-ra rúgott. Ez alapon az összes termelés 1904-ben 5,550.500 korona volt, a mi 1898-hoz képest 508.176 korona = 10% gyarapodás.

* Az 1898. évi gyáripari statisztika eredményei szerint volt ekkor 3.037 segédszemély s 13 bútorgyár. Az 1898. és 1900. évi munkáslétszám-különbség (3.037—2.674=358) valószinűen onnan ered, hogy az 1900. évi népszámlálásnál a gyáron kivül dolgozókat nem vették számba.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A kérdés most az, vajjon lehetne-e ezt az ipart még tovább fejleszteni. Hazánk fogyasztása szempontjából, miután termelésünk amúgy is már több mint kétszerese a fogyasztásunknak — ez a fejlesztés természetesen fölösleges. Másképpen áll azonban a dolog, ha hazánk természeti viszonyait és a világpiacz felvevőképességét szemügyre veszszük.

Már a 109. lapon szó volt arról, hogy hazánk erdőterületének mintegy 28%-a bükkös, a melynél a faanyag évi növekvése mintegy 1·5 millió m^3, a minek jelenleg csak mintegy felét használjuk föl.

Külforgalmi statisztikánk szerint közönséges esztergályosmunkákat nyersen: 1906-ban 1·250 millió korona értékben vittünk ki és 0·485 millió koronáért hoztunk be. Ezen kivitelünknek legnagyobb részét esztergált részek alkották hajlított bútorok számára. Azonkívül tudjuk az 1898. évi gyáripari statisztikából, hogy ugyancsak hajlított bútor számára fűrészelt székléczet 0·850 millió koronáért vittünk ki. Ezek alapján az osztrák és részben a német hajlított bútor-gyárak számára kivitt félkész bükkfa mintegy 1·700 millió koronára becsülhető, a minek megfelel legalább is 34.000 m^3 fűrészárú széklécz alakjában, illetőleg mintegy 1·5 millió db hajlított bútor 6·0 millió korona értékben. Egyebet nem is számítva,

> *a hajlított bútor-gyártás czéljaira kivitt félkészárút magát idehaza földolgozva és a már meglévő piaczán eladva, magában véve is 4·3 millió korona munkabért és nyereséget hagyna az országban, a mely a mostani körülmények között külföldön marad. Különben pedig 7—10 gyárban mintegy 3000—3500 munkásnak nyújthatna ez foglalkozást és keresetet. A fenti termelési érték előállítására mintegy 10·0 millió koronányi alaptőkére volna szükség, mely 4·0 millió K álló- és mintegy 6·0 milló K forgótőkére oszolna. Az ezzel elérhető forgalom mintegy 6·0 millió K volna.*

c) *A fafaragóipar.*

Ez az ipar csak kivételesen önálló, jobbára a bútorasztalosságtól függ, a melynek diszitményeit készíti. Önálló tárgyakat, mint magasabbrendű művészi iparczikkeket, csak kivételesen állít elő, de ilyenkor ezek is rendesen bútorfélék, illetőleg lakásberendezési tárgyak. Önálló ipart képvisel ez még néhol háziipari jelleggel, a mennyiben az idegenforgalommal és a fürdőiparral összefüggő fogyasztási czikkeket, nevezetesen emléktárgyakat készít.

Hazánkban eddig kizárólagosan, mint a bútoripart szolgáló foglalkozás, honosodott volt meg. Sem a nagyközönség fényűző hajlamai, sem az idegenforgalom vagy a fürdő-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

élettel kapcsolatos forgalom nem adott még alkalmat ennek az iparnak önállóságára. Ilyen körülmények között a fafaragás iparának helyzete attól függ, vajjon a műasztalosságban milyen stílirány divatos. A mennyire virágzásnak indult a faragóipar a székesfővárosban a renaissance és a barokk felújítása idején, a mult század utolsó két évtizedében, annyira hanyatlott ez a néhány év óta lábra kapott modern ízlés meghonosodásával, a mely ezt az ipar csak kis mértékben használja fel.

d) *Templomi asztalosság és faragás.*

Bár a műasztalosság körébe tartoznak is, mégis különlegesen említjük föl a *templomasztalosságot és faragást* (szentszobrok stb.), azonban az ország e téren való fogyasztása nem mutatható ki. Külforgalmunk a szóban forgó árúkból az utolsó 5 évben a következőleg alakult:

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	0·881	0·039	0·842
1903	1·025	0·042	0·983
1904	1·045	0·025	1·020
1905	1·028	0·054	0·974
1906	0·929	0·060	0·867

E szerint a templomi berendezésekből a behozatal, illetőleg ennek többlete tetemes, sőt csekély mértékben még meg is növekedett. A behozatal legnagyobb mennyisége (mintegy 96%) Ausztriából jön. Tirolban a grödeni és vele szomszédos völgyekben ez az ipar már régóta otthonos. Ennek tekintélyesebb vállalkozói ügynökeik útján megszerzik hazánkban is a legtöbb megrendelést. Ezen ipar fejlesztéséről ez idő szerint annál kevésbbé beszélhetünk, mert a grödeni völgy gyakorlott és művészi ízlésű iparosaival nehéz a verseny akkor, a mikor nincsen még meg a megfelelő irányban képzett munkáselemünk.

A közel egy millió K-ra rúgó behozatali többletből a jelenleg is működő 5—6 kisebbrendű vállalaton fölül, a melyek mintegy 80 munkást foglalkoztatnak,

még legalább 4 középrendű vállalkozó tarthatna fönn idevágó üzletet, a melyek 300 munkásnak nyújthatnának keresetet. Egy-egy ilyen üzletnek beruházási és forgótőkéjét 200—250.000 K-ra becsülhetni, a mi összesen egy millió K volna. A munkabér évi összege mintegy 300.000 K-ra becsülhető.

e) *Aranyozóipar.*

Az aranyozóipar tágabb munkakörét tekintve, ugyancsak más iparokkal, nevezetesen a bútoriparral, a stukkatur-, az oltárépítő-, a fafaragó- stb. iparokkal áll szoros kapcso-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

latban. Önálló ez csak mint aranyozott rámalécz- és rámakészítőipar. Általánosságban nálunk még kisipari jellegű. Nagyipar gyanánt csak akkor lép föl, ha teljesen önállóan foglalkozik rámaléczek és rámák gyártásával. Nagyiparunk e téren még alig van; bizonyítja ezt a népszámlálási statisztika eredménye is.

1890-ben 138 önálló vállalkozó volt 185 segédmunkással
1900-ban pedig 173 » » » 420 »

Ez utóbbi 173 önálló közül 107 minden segédmunkás nélkül dolgozott, és csak 3 olyan vállalkozó volt, a kik a gyári jelleget nyújtó 20-nál több munkást foglalkoztattak (összesen 219-et). Az 1898. évi gyáripari statisztikai fölvétel alapján volt ekkor hazánkban 3 idevonatkozó gyári telep, melyek közül kettő fogházzal állott kapcsolatban. Azonkívül volt még egy aranyozott bútor-gyárunk is. Ezek a gyárak összesen 0·297 millió K értékű árút készítettek, mely összegből 50·47%-ot kivittek. Jelenleg 6 nagyobb telep van az országban, a hol aranyozott faárúkat gyártanak, köztük egy a közel multban alakult meg. Ezek közül öten együttesen 72 lóerővel és 300 munkással dolgoznak. Évi termelésük értékét 1—1,200.000 K-ra becsülhetni. Az 1900. évi népszámlálás eredményét 1906-ra érvényesnek elfogadva, az ekkor összesen 593 önállóiparos és segéd összegéből a gyárak 305 személyét levonva, 288 személy foglalkozott volna kisiparilag az aranyozással, a kiknek forgalma 576.000 K-ra tehető. Hazánk összes termelése tehát becslés szerint 1·776 millió K. Külforgalmunk ezekben, az aranyozott templomberendezésektől eltekintve, az utolsó 5 év folyamán így alakult:

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	2·602	0·188	2·514
1903	2·683	0·206	2·477
1904	3·163	0·223	2·940
1905	3·179	0·171	3·008
1906	2·121	0·075	2·046

Látni ebből, hogy behozatalunk ez árúból csekély kivitelünk állandósága mellett az 1902—1905. évekre vonatkozó 4 év folyamán is tetemesen, azaz 22·2%-kal megnövekedett, majd 1906-ban megint hanyatlott.* Külkereskedelmi mérlegünk tehát állandóan erősen passziv.

* A hanyatlás talán inkább az új rendszerű külforgalmi statisztikának az előbbitől való eltéréséből származik.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Országunk fogyasztása a fenti adatok egybefoglalása alapján, 1906-ban volt:

Termelés	1·776	millió K
Behozatal.....	2·121	» »
Összesen	3·897	» »
Levonva a kivitelt —	0·075	» »
Marad	3·822	millió K.

Gyári vállalatokkal előállítva, a 2·046 millió K-nyi behozatali többletet, mintegy 500 munkás készíthetné el, akik mintegy 0.6—0·7 millió korona munkabért kereshetnének. E gyártmányösszeg elérésére mintegy 1·5—2 millió K összes tőke volna szükséges, miből a fele befektetés, másik fele forgótőke volna. A gyárak száma a versenyképességre való tekintettel legfeljebb 4 lehetne.

f) *Esztergályosiparok.*

Közönséges esztergályos munkákból az utolsó években kereskedelmi mérlegünk állandóan fokozatos emelkedés mellett aktiv, a mi első sorban a bükkfából való esztergált székléczeknek, majd pedig seprőnyelek — és bizonyos durvább háziipari czikkek kivitelének tulajdonítható, melyek rendesen oly vidékeken készülnek, a hol a nyersfa ára ezek készítését még megengedi. Ezekből az árúkból való külforgalmunkat a következő kimutatás láttatja:

Év	Behozatal	Kivitel	Kiviteli többlet
	millió koronákban		
1902	0·251	0·625	0·374
1903	0·261	0·858	0·597
1904	0·309	0·946	0·637
1905	0·357	1·069	0·712
1906	0·485	1·250	0·765

Megjegyezzük, hogy a behozatal tárgya a legkülönfélébb durvább esztergályosárú, nevezetesen durvább játékszerek, a fonó- és szövőipari esztergált kellékek, szerszámnyelek, a gépiparban használt sokféle nyers esztergált árú és számos más czikk, melyeket Morva- és Csehországban, valamint a szász Érczhegységben szoktak készíteni, hol házilag, hol kisebb gyárszerű telepeken. Oly tárgyak ezek, a melyek nálunk alig készülnek és így kívánatos volna ezek előállítását — számos egyéb az esztergályosság tárgyát alkotó czikkel együtt — elősegíteni. Történhetne ez kivált hegyes-erdős vidéken, a hol az olcsó nyersanyag és vízienergia rendelkezésre áll, bár az ország fogyasztását ebben az árúban nem is tudjuk kimutatni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Már magában a behozatalnak az összege, a mely 1906-ban 0·485 millió K volt, legalább 160 családnak biztosítana kenyeret. Az e czélból befektetendő tőke mintegy 0·4 millió koronára becsülhető, miből 0·1 millió K álló- és 0·3 K forgótőke volna. A kivitelünk alapján fejlesztendő iparról részletesen a hajlított bútoroknál volt szó.

g. *Egyéb esztergályos- és rokoniparok.*

1. *Botgyártás.* Nyers botanyagban a külforgalom az utolsó 5 év alatt a következő volt:

Év	Behozatal	Kivitel	Kiviteli többlet
	millió koronákban		
1902	0·236	1·480	1·244
1903	0·181	2·124	1·943
1904	0·581	2·217	1·636
1905	0·576	2·029	1·452
1906	0·403	2·043	1·640

Ezen adatok szerint tekintélyes forgalmi czikket képeznek a nyers botok is, a hová részben az erdőmívelésnél inkább melléktermék gyanánt nyert, valamint a rendes ültetvényes művelés útján nyert botanyag (mahalebmeggy, szelid gesztenye stb.) tartozik.

Külforgalmunk ezekben az árúkban nagymértékű ingadozások mellett mégis emelkedő irányzatot tanusít.

Megjegyzendő különben, hogy a meggyfabot használata és következetesen termelésének jövedelmezősége a divatnak van alávetve, de az utolsó két évtizedben még nem volt időszak, a melyben a termelés veszteséggel járt volna. A mahalebmeggyfa termelésének fejlesztését a bot- és dohányzószerek gyártásának fejlesztése szempontjából is fontosnak tartjuk.

Botgyártó iparunk ugyan már elég fejlett, de kivált arra való tekintettel, hogy a botgyártás természetes székhelye az erdős-hegyes vidék, a hol a nép kereseti forrásai rendesen gyérek, továbbfejlesztése nagyon kivánatosnak mutatkozik. Az 1898. évi gyáripari statisztika szerint összesen 8 botgyári vállalatunk volt, a melyek együttesen évi 0·827 millió K értéket gyártottak, a mely szinte teljes összegben (99·17%) külföldre ment. Az 1898. évi külforgalom adatait is figyelembe véve és nehány kisiparos gyártmányától eltekintve, hazánk fogyasztása ezen árúkban mintegy 0·100 millió K volt, ami elég kevés. Magyarázatát ennek azonban abban találjuk, hogy tulajdonképeni eső- és napernyő-iparunk fejletlen volta mellett nagyon sok bot kész eső- és napernyővel jön az országba, a fölszerelt finom sétabotok behozatalának értékét pedig nem ismerjük. Általában az összes botipari gyártmányaink külforgalma nem állapítható meg.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Teljesen kidolgozott, de fölszerelés nélküli botokból az utolsó 5 év folyamán a külforgalom következőleg alakult:

Év	Behozatal	Kivitel	Kiviteli többlet
	millió koronákban		
1902	0·050	0·482	0·432
1903	0·036	0·609	0·573
1904	0·029	0·634	0·605
1905	0·056	0·547	0·491
1906	0·474	0·805	0·331

Látni ebből, hogy botiparunk bár lassan, de mégis fokozatosan fejlődik, mert egyrészt a finom árúból a behozatal csökken, kivitelünk pedig általában emelkedik.

Gyarapszik ez az ipar a vállalatok és a munkások számában is, a mennyiben az 1890. évi népszámlálás adatai szerint akkoriban 7 vállalat volt 217 (téves!) alkalmazottal, míg az 1900. évi népszámlálási statisztika alapján állítólag 43 vállalat volt 1005 segédszemélylyel. Tény az, hogy az utolsó években nehány tekintélyes botgyár keletkezett, a melyek úgyszólván kizárólagosan kivitelre dolgoznak.

A nyers botanyag 1906. évi kiviteli többletét 1·640 millió K értékben alapul véve, botiparunk tetemesen fejleszthető volna. A külföldi versenyviszonyokat figyelembe véve, a kész botok értéke az anyagértéknek legalább háromszorosára tehető, a mi 4·920 millió K-nak, illetőleg 1·476 millió K munkabérnek felel meg. A munkabért átlagosan 600 K-ra véve évenként és munkásonként, 2.490 munkás találhatna kenyeret ezen többlettermelésnél. A munkásonkénti befektetési tőkét tapasztalat szerint 500 K-val számítva, a befektetendő tőke 1·1 millió K volna, a mihez még mintegy 1·0 millió K forgótőke járulna, tehát az összes tőkeszükséglet 2·10 millió K.

2. A botgyártásnak egyik fontos ágát alkotja az *ostornyélgyártás.* Becslések alapján ezek behozatali értékét 0·2—0·25 millió K-ra teszik. Ennek alapján máris két tekintélyes gyártelepünk keletkezett, a melyek az ország szükségletét egyes kisiparosokkal karöltve jórészt födözik. Ezek további mesterséges fejlesztését nem tartjuk megokoltnak, hacsak kivitelre nem számítunk.

3. Nagyon fontos esztergályosipar a *dohányzószerek gyártása.* Készülhetnek ezek fából (pipaszár, szipkák és pipák); más anyagok még a szarú, a borostyán és számos mesterséges anyag, majd pedig a tajték és az agyag.

A pipaszárakhoz és faszipkákhoz túlmennyiségben használt meggyfaszárakat tetemes mértékben idehaza termeljük, nyersen visszük ki (1898-ban 360.000 drbot 0·02 millió K értékben). Különleges esztergályosipar gyanánt ezt a mesterséget eddig csak kevés kisiparos űzte.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A gyártás föllendülését csak újabb időben kezdjük tapasztalni, a mikor Pozsonyban meggyfa-szipkákat, Szabadkán nagyobb mennyiségben pipaszárakat és Sopron- s Liptómegyében kisebbrendű gyártelepeken fapipákat gyártanak. Általában ezek nagyforgalmú árúk, a melyek gyártásának bevezetéséről gondoskodni kellene.

Szorosan összefügg a dohányzószerek gyártásával a szarúfélék, a borostyánkőfélék és a tajték földolgozása.

Az ezekből való nyersanyag külforgalma az utolsó 5 év folyamán a következő volt:

Szarúfélék nyersen:

Év	Behozatal	Kivitel	Kiviteli többlet
	millió koronákban		
1902	0·127	0·373	0·246
1903	0·095	0·384	0 289
1904	0·061	0·265	0·204
1905	0·110	0·333	0·223
1906	0·087	0·259	0·171

Borostyánkőfélék:

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	0·018	—	0·018
1903	0·006	0·006	—
1904	0·006	—	0·006
1905	—	—	—
1906	0·014	—	0·014

Tajtékfélék:

Év	Behozatal	Kivitel	Kiviteli, illetőleg behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	0·010	—	— 0·010
1903	0·022	—	— 0·022
1904	0·020	—	0·020
1905	0·013	0·001	0·012
1906	0·012	—	— 0·012

A nyers szarúárúk közül a szarúhegyek első sorban a dohányzószerekben találnak alkalmazást, mint pipaszár- és szipkaszopókák. Sajnos, hogy idevonatkozó iparunk fejletlensége folytán csak keveset dolgozunk föl, úgy, hogy nemcsak a saját termelésünk nagyobb részét, hanem magát a behozott részt is átmeneti árú gyanánt megint kiszállítjuk, főképpen oda, a honnan behozzuk.

A minő fejletlen azoknak a dohányzószereknek ipara, a melyeknél a fa és a szarú szerepel, ugyanolyan fejletlen az inkább fényűzési czikket gyártó specziális ipar is, a mely a borostyán és tajték földolgozásával foglalkozik. A tajték-pipa-esztergályozás még mintegy ötven évvel ezelőtt virágzó

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

ipar volt, de jórészt a szivarfélék fogyasztásának elterjedésével, másrészt a tajtékbányák termékeinek monopolizálásával ez az ipar erősen hanyatlik, a mely jelenség nemcsak nálunk, hanem ezen ipar hajdani székhelyein (Bécs, Berlin, Ruhla) is észlelhető.

A borostyánipar nálunk általában sohasem volt jelentékeny kisipar, újabban pedig még inkább hanyatlott. Mutatja ezt az, hogy az utolsó 5 év alatt összesen csak 5 q nyersanyag jött be a legkülönfélébb czélokra és ebből is 1 q megint kiment.

4. A szarúlapok és lemezek a *szarúfésűiparnak* alkotják fontos nyersanyagát. Fésűsiparunk eddig csak mint kisipar szerepelt és a gyári czelluloid, a tejszarúipar és más mesterséges anyagok versenye folytán ez is hanyatlik. Bizonyítják ezt a népszámlálási adatok, melyek szerint 1890-ben 586 önálló iparos volt 277 segédszemélylyel, míg 1900-ban az önálló iparosok száma már csak 446 volt, a kik 274 egyént foglalkoztattak. Jellemző az is, hogy 1900-ban az önálló iparosok közül 274 (61%) segéd nélkül és 114 (25·7%) 1—1 segéddel dolgozott. Bár volt ezek között már gépekkel rendszeresen fölszerelt vállalat, mégis 4 segédnél többet egyetlenegy telep sem foglalkoztatott.*

Mindaddig, a míg a nagy tőke nem érdeklődik ezen ipar iránt és a külföld példáinak megfelelően a gyártmányok alapját alkotó újabb anyagok (czelluloid, galalit [tejszarú] stb.) földolgozására nem vet súlyt, idevágó iparunk erőteljesen nem fejlődhetik. Hogy újabban némi fejlődés ez iparban is mutatkozik, abból látjuk, hogy 1904-ben már 4 fésűstelepünk volt motorikus üzemmel, összesen 14 lóerővel és 35 segédszemélylyel. A behozatalt fésűkben és szarú stb. rokonanyagokból való hajtűfélékben nem ismerjük.

g) *Csontárúk (borostyánkő, gyöngyház- és tekenyősbékaárúk is) gyártása.*

Külforgalmunk ezekből az utolsó 5 év alatt a következő volt:

Közönséges csontárúk:

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	0·716	0·064	0·652
1903	0·679	0·043	0·636
1904	0·737	0·042	0·685
1905	0·656	0·038	0·618
1906	0·904	0·051	0·853

* Ujabban van egy gyártelep, a mely 16 alkalmazottal dolgozik.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Finom csontárúk:

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	1·010	0·046	0.964
1903	0·973	0·028	0·945
1904	0·843	0·026	0·817
1905	0·947	0·024	0·923
1906	0·822	0·039	0·782

Az ezen árúk nyersanyagainak külforgalma a következő adatokból látszik:

Csontok, paták:

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	0·001	0·003	0·002
1903	0·008	0·003	0·005
1904	0·028	—	0·028
1905	0.025	0·001	0·024
1906	0·012	0·010	0·002

Elefántcsont, nyers:

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	0·006	—	0·006
1903	0·006	—	0·006
1904	0·011	—	0·011
1905	0·022	—	0·022
1906	0·013	—	0·013

Gyöngyház, békateknő:

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	0·024	—	0·024
1903	0·029	—	0 027
1904	0·033	0·001	0·032
1905	0·028	—	0·028
1906	0·038	0·005	0·023

Korál:

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	0·008	0·003	0·005
1903	0·006	—	0·006
1904	0 002	—	0·002
1905	0·006	—	0·006
1906	0·004	—	0·004

Agancsok:

Év	Behozatal	Kivitel	Kiviteli többlet
	millió koronákban		
1902	0·005	0·051	0·046
1903	0·014	0·064	0·050
1904	0·018	0·071	0·053
1905	0·011	0·068	0·057
1906	0·008	0·054	0·046

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Halcsont:

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	0·026	—	0·026
1903	0·020	—	0·020
1904	0·022	0·001	0·021
1905	0·014	—	0·014
1906	—	—	—

1. *A közönséges csontárúkat főképen a* csontgombfélék (pata- és agancsgombok is), azonkívül csontból való közönségesebb faragványok és játékszerek képviselik. A behozatal értéke ezekből az utolsó 5 év alatt jelentéktelen voltuk mellett úgyszólván állandó. Iparunk ezekből általában nincsen, úgy hogy ami kivitel gyanánt szerepel, csak átmeneti árú. Hasonlók a külforgalmi viszonyok a finom csontárúkból, a hová a borostyánkő-, elefántcsont-, gyöngyház- és tekenyősbékaárúk is tartoznak.

Ezek kivétel nélkül oly különleges iparok gyártmányai, a melyek nálunk még képviselve nincsenek, illetőleg azokat iparosaink jobbára mellékesen állítják elő.

2. *Finom művészi csontfaragványokat* nálunk még nem is készítenek. *Billárdgolyókat* elefántcsontból csak nehány ügyesebb egyetemes esztergályos készít és javít. A szükséglet zömét készen kapjuk külföldről.

3. *Borostyánárút* csak kivételesen gyárt nehány dohányzószer-esztergályos.

4. *Gyöngyházárút*, főképen finom gombféléket, 2 iparosunk készít, köztük az egyik szép sikerrel; bár ezekből még nagy mennyiség jön Ausztriából és Németországból.

5. *Tekenyősbéka-szarúból* való árút csak kivételesen állítanak elő fésűsmestereink. A mi ebből az árúból kevés fogy az országban, az többnyire osztrák gyártmány.

6. *Halcsontfélét* a mellfűzőipar használ föl segédanyagnak. Az utolsó 5 év folyamán a halcsontfogyasztás erősen hanyatlott, úgy, hogy ez idő alatt a behozatal 15%-ra csökkent.

7. E helyütt a *kődiógombokat* is felemlítjük, melyek a külkereskedelmi forgalmunkról szóló statisztikában más fontos árúkkal vegyesen szerepelnek. Ebből igen nagy a behozatal és kívánatos volna, hogy ezek gyártását nálunk is meghonosítsák, úgy amint azt Sachsen-Altenburg környékén találjuk.* Még mintegy 25 évvel ezelőtt ez tekintélyes kis- és háziipar volt Ausztriában, ma ezeket a telepeket a specziális gépekkel dolgozó német nagy gyárak versenye tönkre tette.

* Ujabban egy gyártelep létesült nálunk is.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

h) *A kádáripar.*

A kádáriparban már régtől fogva a munkamegosztás elve alapján két különleges iparágat találunk képviselve. Az egyik főképen csak fenyőfából való nyitott edények, a másik pedig rendesen a tartósabb tölgyfából való hordók gyártásával foglalkozik.

1. *Kádármunkák* — hordóktól eltekintve — többnyire gazdasági és háztartási edényfélék (kártyus, dézsa, rocska stb.). Külkereskedelmi mérlegünk ezen árúknál az utolsó években passziv lett a háziipari úton előállított edényfélék termelésének csökkenése következtében. Háromszék, Udvarhely, Kolos, Zólyom és Liptó vármegyékben virágzott ez az ipar még mintegy másfél évtized előtt, de az erdőtörvény helyes végrehajtása és az erre használt finom luczfenyőfának megdrágulása némely vidéken úgyszólván teljesen megszüntette ezt az ipart és így lehetővé tette, hogy Bukovinából és Csehországból háziiparilag és — A.-Ausztriából gyárilag sajtolt faanyagból készült edények jönnek be nagyobb mennyiségben. Ezen iparnak rendkívüli eszközökkel való fejlésztése, mert sok anyagot fogyaszt és erős versenynyel küzd (sajtolt zománczos edények), megokoltnak nem mondható.

A külforgalom ezen árúkban az utolsó 5 év alatt következőképen alakult:

Kádármunkák, a hordók kivételével:

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali (+) kiviteli (—) többlet
	millió koronákban		
1902	0·195	0·282	+ 0·087
1903	0·147	0·110	+ 0·037
1904	0·179	0·079	0·100
1905	0·144	0·072	0·072
1906	0·071	0·145	— 0·074

Keményfahordók, újak:

Év	Behozatal	Kivitel	Kiviteli többlet
	millió koronákban		
1902	0·138	0·340	0·202
1903	0·170	0·373	0·203
1904	0·187	0·541	0·354
1905	0·225	0·458	0·233
1906	0·242	0·665	0·413

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Puhafahordók, újak:

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	5·118	0·007	0·111
1903	0·178	0·005	0·173
1904	0·161	0·026	0·135
1905	0·282	0·031	0·251
1906	0·308	0·012	0·296

Használt hordók:

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali (+) kiviteli (—) többlet
	millió koronákban		
1902	0·026	0·088	— 0·062
1903	0·055	0·081	— 0·026
1904	0·015	0·035	— 0·020
1905	0·038	0·018	+ 0·020
1906	0·453	0·032	+ 0·421

2. Különös jelenség, hogy keményfahordókban kivitelünk értékének növekedése mellett, noha hordógyártóiparunk szemlátomást fejlődik, a behozatal (Ausztriából főképen bükkfahordók) is tetemesen gyarapodott. Míg kivitelünk az utolsó 5 év folyamán 95·6%-kal — addig behozatalunk 75·3%-kal emelkedett. Kivitelünket azonban a fenti kimutatásban föltüntetett adatok nem adják hiven vissza, mert a szeszesitalokkal kivitt hordók mennyisége, ha feltételezzük, hogy a szesznek felerésze vastartóban ment külföldre, megfelel 1·0 millió hektoliter férőségű fahordó mennyiségnek. Föltéve pedig, hogy az országba behozott szeszesitalok hordói megint kimentek az országból, még mindig mintegy 0·3 millió hektoliter férőségű hordómennyiséget vittünk ki itallal.

Az 1898. évi gyáripari statisztikai fölvétel szerint volt ekkor 7 gyárszámba menő kádárműhely, összesen 223 alkalmazottal és évi 0·841 millió K értékű gyártmánynyal (206.566 drb hordó). A gyárak száma azóta csak hárommal gyarapodott, köztük kettő vajszállító-hordókat készit bükkfából.

A kádárság egyáltalában inkább kisipari jellegű, a mit az is bizonyit, hogy az 1900. évi statisztika szerint 5.303 önálló vállalatban csak 2.913 segédszemély volt. Az önálló vállalatok közül pedig 3.714, azaz 70% segédszemélyzet nélkül, 20-nál több segéddel pedig összesen csak 7 gyári jellegű telep (213 személylyel) dolgozott.

Ez az iparunk, a szőlőink kipusztulása következtében, mintegy másfél évtizeden át hanyatlott, úgy hogy pl. 1890-től 1900-ig az önálló vállalatok száma 16·6%-kal, a segédszemélyzet pedig mintegy 14%-kal fogyott. A szőlők fölújitása idején megesett aztán, hogy szüret előtt kevés volt a segédek száma.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Ezen a hiányon azonban az inasok számának az utolsó években tapasztalható gyarapodása bizonyára segíteni fog.

Hazánk fogyasztása keményfa-folyadékhordókban a következő tételekből áll:

7 hordógyár termelése 1898-ban (1% volt kivitel)	0·839	millió K
8000 (vállalat és segéd) munkás 1900-ban egyenként évi 1.500 K értékű termeléssel	12·000	» »
Behozatal kész hordókban (1901)	0·099	» »
» » » szeszesitallal	10·024	» »
	22·962	millió K.
Ebből levonandó:		
Keményfahordó kivitel 1901	0·324	millió K
» » » szeszesitalokkal	8·930	» »
	9·254	millió K.

Marad az ország fogyasztása gyanánt: 13.708 millió K, ha az egyes tételeknél az időkülönbségekből származó kisebb jelentőségű hibáktól eltekintünk. Számított termelésünk csak 12.839 millió K lévén, a 0·869 millió K értékkülönbség a külföldről behozott hordókra esik, a mely összeg azonban újabban a borbehozatal csökkenésével és a használt hordók kivitelének növekedésével (1905-ben 0·216 millió K érték) tetemesen csökken. A régi hordók kivitelének emelkedése a tölgy-dongafa árának rohamos emelkedésével függ össze. A kérdés most az, vajjon hordógyártóiparunk fejlesztése a jelzett csekély behozatali többletértékre és arra való tekintettel, hogy nálunk a dongatermelés viszonylag még mindig tekintélyes — nem volna-e megokolt?

Nem szabad elfelejteni, hogy a fent kitüntetett 0·869 millió K értékű hordóbehozatal szeszesitalok, nevezetesen sör és bor behozatali többletből származik; hiszen e kétféle italnál maga a hordó behozatali értéktöbblete 1901-ben 2·110 millió K-ra becsülhető. A míg tehát nem sikerül ezen czikkek behozatalát tetemes mértékben csökkenteni és hazai termeléssel pótolni, hordógyártásunk fejlesztése sem fog lehetővé válni, annál is kevésbbé, mert az illető importáló államok az orosz és északamerikai dongafában aránylag olcsóbb anyaghoz jutnak a kivitelre szánt hordók készítésére, mint a mily árban kapni a magyart.

A bükkfahordók gyártása szorosan összefügg a vajtermelésünkkel és kivitelünkkel. Ennek fejlődése tehát maga után vonja a vajhordógyártást is, a mely téren a mult években már is túltermelés volt, úgy, hogy egy idevonatkozó fölállított harmadik gyár beszüntette a működését.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Puhafahordók főképpen csak száraz árúk csomagolására szolgálnak (czement, festék stb.). Ezekből idevágó iparunk fejlődése mellett és ezen csomagolóeszköznek lassú, de fokozatos bevezetése folytán az utolsó 5 év folyamán a behozatal 247·4%-kal emelkedett. Bár ezen hordók általános használata mellett az ország szükséglete 4—5 millió drb között váltakozna, ezidőszerint mégis csak mintegy negyedét szoktuk használni, miből mintegy 400.000 drb Ausztriából jön be, a többit pedig egyes czement- stb. gyárak maguk készitik, illetőleg kisiparossal készittetik.

Megjegyezendő, hogy ezek olyan olcsó áron kerülnek a hazai fogyasztók birtokába, hogy hordógyárosaink nem tudják ily áron készíteni, illetőleg csak az tud versenyezni, a ki félig-meddig hulladékszámba menő fát tud erre földolgozni.

i) *Közúti járóművek gyártása.*

1. A bognármunkákat, mint közönséges faárúkat, főképen nyers kerékgyártómunkák (keréktalp, küllő, agy stb. kinagyolva) képviselik, ezek külforgalmunkban csekélyebb jelentőségüek. A külföldről bejövő árúk Ausztrián vagy Németországon át Amerikából behozott hicory küllők, keréktalpak és agyak, a melyeket kocsigyártóiparunk nem nélkülözhet. Ezekből az árúkból az utolsó öt év külkereskedelmi forgalmát a következő kimutatás szemlélteti.

Bognármunkák, durvák:

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	0·039	0·021	0·018
1903	0·047	0·046	0·001
1904	0·070	0·036	0·024
1905	0·068	0·033	0·035
1906	0·111	0·090	0·021

Szekér, szán, kocsi és szánrész:

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	0·200	0·122	0·078
1903	0·293	0·156	0·137
1904	0·394	0·063	0·331
1905	0·310	0·092	0·218
1906	0·227	0·098	0·129

Hintó és rugóskocsik:

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	0·479	0·293	0·186
1903	0·515	0·263	0·252
1904	0·572	0·274	0·298
1905	0·677	0·322	0·355
1906	0·785	0·343	0·442

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Motoros kocsik és részek:

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali (+) kiviteli (—) többlet
	millió koronákban		
1902	0·603	0·193	+ 0·410
1903	0·270	0·336	— 0·066
1904	0·882	0·283	+ 0·599
1905	2·341	0·320	+ 2·021
1906	3·020	0·690	+ 2·330

2. Sokkal fontosabb a közönségesebb *közúti járóművek* (szekér, szán és ezek részei) külforgalma. Ezek behozatala az utolsó 5 év folyamán 13·5%-kal megnövekedett, holott a kivitelünk szinte állandó maradt. A behozatali többlet gyarapodása ugyanezen időtartam alatt 65·4%. Miután a hintók és egyéb rugós kocsifélék is ugyanezen ipar körébe tartoznak, ezeket is itt tárgyaljuk. Ezek behozatala hintóiparunk kárára, általában tetemes és a jelzett 5 évben 38·7%-kal, a kivitel 14·6%-kal, végül a behozatali többlet 13·6%-kal növekedett.

Az 1898. évi gyáripari statisztika szerint hazánkban 9 kocsigyár volt a nagyobb forgalmú városokban, a melyeknek összes gyártmánya 1·526 millió koronára emelkedett. Ez összegből 0·421 millió korona 27·6% javításokra esett, A 9 gyár 439 alkalmazottal dolgozott. Ezzel szemben volt 1890-ben 7 gyár 374 alkalmazottal. A kocsigyártás tehát 1890. év óta, mind a gyárak — mind az alkalmazottak száma tekintetében fejlődött.

A kocsigyártás azonban hazánkban még kisipari jellegű.

	Önálló	Segédszemélyzet	Összesen
1890-ben volt	15.072	8,373	23,445
1900-ban volt	15,317	9,589	24,906

A kocsigyártóipar tehát ebből a szempontból is az említett időközben némileg (6%) gyarapodott.

Az ország fogyasztása az idevágó gyártmányokban, ha a gyáripari (1898.) statisztikai fölvételi állapotot 1900-ra is érvényesnek veszszük:

9 gyár (összesen 448 személy) termelése	1.526,399 K
24,019 önálló iparos és segéd termelése (1900) à 2000 K	48.916,000 »
Behozatal értéke 1898-ban	606,180 »
	51.048,579 K
Ebből 1898. évi kivitelt levonva	412,140 »
	50.636,439 K

A kocsigyártás termékeinek fogyasztását 1906-ra nem tudjuk kimutatni. Azt azonban tudjuk, hogy 1906-ban a behozatali többlet ezekből az árúkból 0·592 millió korona volt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Ha fölteszszük, hogy az ezen összegnek megfelelő árút gépekkel fölszerelt gyárban készítjük, a hol egy-egy munkásra átlagosan 3480 korona évi forgalom esik, akkor 170 munkással dolgozó gyár állhatna fönn ezen behozatali többlet fedezésére. Az ehhez szükséges tőke 0·400—0·500 millió korona volna. Ennek fele álló-, fele forgótőke.

3. *Motoros kocsikból* és ezek részeiből, a mennyiben azok közúti járóművek, a behozatal szerkezetük tökéletesítése folytán rohamosan növekedik, úgy hogy ez 1901-től 1906-ig 0·603 millió koronáról 3·020 millió koronára emelkedett, vagyis a növekedés 400·8%. Ezzel szemben a kivitel 0·193 millió koronáról 0·690 millió koronára, — vagyis 257·4%-kal emelkedett. A behozatali többlet növekedése mintegy 568·3%, a mi különben nem is föltünő, ha figyelembe veszszük, hogy nálunk ezeket a járóműveket csak kis mértékben gyártották és hogy kivitelünk ennek következtében csak átmeneti.

Ez az iparág nálunk is fejlődőképes, mert tárgyai nemcsak fényűző kényelmi eszközök, hanem egyúttal szükségletet is képviselnek. A fogyasztás ezen járóművekből *1906-ban 2·330 millió korona* volt.

Föltehető, hogy a szükséglet ennek következtében 2—3 év alatt legalább 4·0 millió koronára fog emelkedni és így, miután egy munkás után az évi gyártmány mintegy 4000 korona, kimondhatni, hogy 2—3 gyár összesen 1000 munkással, ha azok versenyképes árút készítenek, fennállhatna és tovább is gyarapodhatna. Ezen gyárak alaptőkéje összesen 2·4 millió koronára becsülhető, miből a fele az álló, a másik felerész pedig forgótőkére esik.

Örvendetes jelenség, hogy újabban a hazai kocsigyártás is már kiveszi a maga részét az automobilgyártásból, a mennyiben legnagyobb kocsigyártó czégünk, sőt legujabban mások is, a magánosoktól külföldről hozatott géppel fölszerelt automobilvázat hintószekrénynyel látják el.

Erről az iparról, amennyiben a gépgyártás körébe is tartozik, szó volt a 71. és 77. lapon.

4. *Kerékpárokból és ezek alkotórészeiből, valamint motoros kerékpárakból* külforgalmunk az utolsó 5 évben nemcsak állandóan passziv, hanem a behozatal, illetőleg ennek többlete, az alábbi kimutatás szerint rohamosan növekszik.

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	0·881	0·118	0·663
1903	0·923	0·083	0·840
1904	1·235	0·134	1·101
1905	1·574	0·185	1·389
1906	1·900	0·191	1·709

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A behozatal növekedése 115·6%, a behozatali többleté pedig mintegy 157·7%. A szó szoros értelmében vett kerékpáriparunk ez idő szerint nincsen, mert az a gyárunk, mely 1898-ban még azokat előállította, ezt az üzemágat beszüntette. Ezzel az iparral jelenleg csak szerelők foglalkoznak, a kik a külföldről hozatott kerékpár-alkotórészeket kerékpárokká állítják össze. A mi tehát kivitelünk van, az részben átviteli, de leginkább a jelzett módon készült kerékpárokból származik. Az 1906. évben behoztak 316 drb kész kerékpárat 0·038 millió korona értékben és 307 drb motoros kerékpárat 0·190 millió korona értékben.

Ha el is tekintünk a kerékpárrészek 0·102 millió korona értékétől, a kész kerékpárak összege 623 drb 0·228 millió korona értékkel már magában véve is akkora összeg, hogy ebből egy tekintélyes gyár mintegy 0·2 millió korona alaptőkével és 80 munkással fönnállhatna. Az összes tőke felében oszolna el álló és forgótőkére.

Erről az iparról, a mennyiben a gépészet körébe is tartozik, szó volt a 77-ik lapon.

5. *Vasúti, lóvasúti, villamos* közúti és mezőgazdasági vasúti kocsik is nagy forgalom tárgyát képezik hazánkban, a mint az alábbi összefoglaló táblázatból látjuk.

Év	Behozatal	Kivitel	Kiviteli többlet
	millió koronákban		
1902	0·052	3·377	3·325
1903	0·058	5·272	5·214
1904	0·095	5·151	5·056
1905	0·207	3·744	3·437
1906	0·159	8·410	8·251

Az utolsó 5 évben külkereskedelmi mérlegünk állandóan aktiv volt. A behozatal aránylag elenyészően csekély, míg a kivitel nagy összegeket képvisel. Köszönhető ez a kivitel vasúti kocsiiparunk nagy fejlettségének, a mely már annyira van, hogy fennállhatás kedvéért némely évben úgyszólván összes gyártmányát külföldön kell elhelyeznie, illetőleg, ha a nemzetközi versenyben külföldi megrendeléseket nem szerezhet, erősen korlátolt üzemmel kénytelen dolgozni.

Az 1898. évi gyáripari statisztika szerint 7 gyárban (1890-ben 2 gyár) készítettek vasúti, lóvasúti és közúti villamos kocsikat és 12 gyárban (egy különleges) ipari és mezőgazdasági vasúti kocsikat. A gyártott vasúti kocsik értéke ekkor 28·792 millió korona, az utóbbiaké 0·787 millió korona, összesen tehát 29·579 millió korona volt. Vasúti kocsikból akkor csak 17·5%, mezőgazdaságiakból 27·8% ment külföldre.

A különféle vasúti kocsik ipara tehát nem szorul rendkivüli eszközökkel való fejlesztésre.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Erről az iparról, a mennyiben a gépészet körébe is tartozik, szó volt a 71-ik lapon.

6. Gőz- vitorlás- és uszályhajókban külforgalmi mérlegünk hajózásunk fejletlensége mellett is erősen passziv, a mint azt a következő táblázat láttatja:

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	12·014	0·104	11·909
1903	2·732	1·194	1·538
1904	3·752	1·099	2·653
1905	2·260	0·353	1·907
1906	1·327	0·001	1·326

Az 1898. évi gyáripari statisztika 9 magyarországi vállalatot nevez meg, mint olyanokat, a melyek hajóépítéssel foglalkoznak. Ezek összes gyártmányainak értéke ekkor 4·039 millió korona volt, miből állitólag 97·6% az országban maradt.

Hajógyártó iparunk az utolsó években tetemesen gyarapodott. Az 1890. évi népszámlálás eredményei szerint 3 (más forrás szerint 7) hajógyárunk volt 2630 alkalmazottal. A külforgalom adatai azt mutatják, hogy mind a behozatal, mind a kivitel nagyon változó, a mint az oly tárgyaknál, a melyek egysége néha igen nagy értéket képvisel, másképen nem is lehet. A behozatali többlet, de kivált az a körülmény, hogy tengerhajózási iparunk mindinkább fejlődik, arra enged következtetni, hogy a hajógyártás is a fejlesztendő iparágak közé tartozik.

Erről az iparról, a mennyiben a gépészethez is tartozik, szó volt már a 71-ik lapon.

7. A hajóépitőiparhoz tartozik *a ladikgyártás* is.

Ennek az árúnak külforgalma az utolsó 5 évben következőleg alakult:

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	17·700	1·650	15·050
1903	22·800	1·050	21·750
1904	31·800	1·650	29·150
1905	45·900	2·400	42·900
1906	7·875	0·600	7·225

Az tetszik ki ezekből az adatokból, hogy ladikokban a behozatal tetemesen növekszik. A kivitel, mint átmeneti forgalom csekély jelentőségű.

A ladikokat régtől fogva nálunk is készitik még pedig folyók számára lapos fenékkel, számos helyen úgynevezett hajó-, illetőleg ladik-ácsok. A hajószerkesztés elvei alapján tudomásunk szerint a hajógyáraktól eltekintve, csak egyetlen vállalkozó készit ilyeneket kisebb mértékben, rendesen mo-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

torral kapcsolatban. Beható fejlesztése ennek az iparágnak — kivált regattasportunk fejlődése mellett — kivánatos volna.

Mintegy 0·05 millió K álló és ugyanannyi forgó, tehát összesen 0·1 millió K alaptőkével és 50 munkással 0·1 millió K forgalmat érhetnénk el.

k) *Parkettaipar.*

Ez az ipar az utolsó husz év folyamán rendkivüli ingadozásoknak volt kitéve. Az 1879. német vámszerződés finomabb árút gyártó iparunk kivitelét tetemesen csökkentette ugyan, de a gyárosok körültekintése csakhamar új piaczokat szerzett e czikknek, úgy hogy kivitelünk megint tetemes mértékben fejlődött. Némi ingadozás mellett aztán 1888-tól fogva rohamosan csökkent a kivitelünk, illetőleg kiviteli többletünk, úgy hogy aztán ez utóbbi 1894-ben 0·051 millió koronával elérte a minimumot. Ettől az időponttól fogva a kiviteli többlet újra lassanként fejlődni kezdett, mely fejlődés 1901-ben rohamossá vált, úgy hogy a kiviteli többlet 1905-ben már 2·010 millió korona —, 1906-ban pedig 1·464 millió korona volt.

Év	Behozatal	Kivitel	Kiviteli többlet
	millió koronákban		
1902	0·087	0·864	0·777
1903	0·088	1·042	0·954
1904	0·104	1·061	0·957
1905	0·160	2·172	2·010
1906	0·134	1.599	1·464

Kivitelünk legfontosabb piacza Ausztria, mely az összes kivitelnek 96·6%-át fogyasztja. A behozatal is aránylagosan megnövekedett, de egészben véve nem jelentékeny (1906. évben 0·134 millió korona), és főképen Galicziából származó selejtes árút képvisel. Kereskedelmi mérlege ez iparnak különben az utolsó öt évben növekedőleg erősen aktiv. Az 1906. évi visszaesés a munkásmozgalmakkal összefüggő épitőipari hanyatlásnak tulajdonitható.

A parkettaipar újabb föllendülése a gyártelepek és az alkalmazottak számából is kiviláglik. A mig 1890-ben 5 gyár volt 234 alkalmazottal, addig az 1900. népszámlálás adatai szerint 16 telep volt 479 alkalmazottal.

Az 1898. évi gyáripari statisztika szerint ekkor 11 parkettagyár volt és 5 asztalosárúgyár, a melyek parkettát is készítettek. Ezek összes termelésének értéke parkettákban 2·599 millió koronára rúgott, miből 0·896 millió korona ára ment külföldre. A parkettagyárak száma 1905-ben 13 volt.

Noha épitőiparunk pang, ez az ipar az utolsó években tetemes mértékben fejlődött. Ujabb és nagyobb gyáraink úgyszólván kivétel nélkül kivitelre dolgoznak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Parkettaiparunk a világpiacz jelenlegi helyzete mellett még mindig fejlődhet, kivált Ausztria fogyasztása nagyobbodik.

l) *Furnirgyártás.*

Ez az árú az asztalosság fontos kellékét adja és így a szükséglet ezekből szorosan összefügg annak helyzetével. Az utolsó 20 év folyamán hazánk műasztalosságának fejlődése mellett a behozatal ebből az árúból csökkent, a mi saját furnirgyártásunk gyarapodásának tulajdonítható. Nevezetesen az 1886. évi 0·422 millió korona behozatal, bizonyos ingadozások mellett, 1893-ig 0·173 millió koronára csökkent, majd pedig 1906-ban 0·344 millió koronára emelkedett.

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali, ill. kiviteli többlet
	millió koronákban		
1902	0·269	0·192	0·078
1903	0·411	0·193	0·217
1904	0·407	0·244	0·163
1905	0·310	0·302	0·008
1906	0·344	0·355	— 0·011

A csökkenés tehát nem túlságos nagy ugyan, de mindamellett még csekélyebb jelentőségű, ha figyelembe veszszük, hogy műbútoriparunk szükséglete ez időtartam folyamán egyrészt nagy mértékben fejlődött, másrészt, hogy furnirkivitelünk is, az 1886. évi 0·021 millió korona értékről, 1906-ban 0·355 millió koronára emelkedett, mely évben állott be először az a körülmény, hogy az eddigi passziv kereskedelmi mérleg a furnirforgalomban aktiv lett.

Furniriparunk fejlődését még inkább föltünteti az a körülmény, hogy a külforgalmi mérleg ez árúban nagy mértékben megjavult. Nevezetesen 1886-ban volt a behozatali többlet 0·402 millió korona, a mely összeg bizonyos ingadozások mellett 1906-ban 0·011 millió koronára szállott alá. A behozatal túlnyomó része Ausztriát illeti. Így pl. 1906-ban az összes behozatalból Ausztria egymaga 82%-kal részesült.

Nagyszabású furnirgyárunk csak kettő van, a melyek azonban nemcsak az ország fogyasztását födözhetik, hanem még kivitelre is dolgozhatnak. Ezek közül az egyik 1898-ban 0·490 millió korona értékű furnirt készitett, a minek 61·33%-a külföldre ment, a többi pedig idehaza talált vevőt.

Van ezekenkivül még 2 czég, a melyek mellékesen furnirt készitenek. A forgalomban azonban ezek csak jelentéktelen mértékben szerepelnek.

Az 1905. évi furnirfogyasztás 1905-re csak közelítőleg mutatható ki. Egyik speciális gyárunk berendezésével és az

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

ott állandónak mutatkozó termelés mellett 1905-ben mintegy 0·850 millió korona ára furnirt gyárt. Ha ehhez hozzávesszük még a 0·310 millió korona értékű furnir-behozatalt és levonjuk a 0·302 millió korona kivitelt, volt a fogyasztás 0·858 millió korona, vagyis a hazai furniripar az ország összes fogyasztását födözheti. A behozatal és kivitel értékei közel egyenlők.

A behozatal főképen a mai nap nagy szerepet játszó délvidéki fanemekből való furnirokra vonatkozik, a mennyiben az osztrák és német furnirgyárak rendesen előbb jutnak egy-egy újabban forgalomba hozott délvidéki fanemhez, mint a hazai gyárak. A behozatal részben árkülönbségek révén is. keletkezik, éppúgy mint a főképpen hazai fanemekből álló kivitel is.

Az elmondottak alapján újabb furnirgyárak felállítása szükségesnek nem mondható.

m) *Fadrót-, fadoboz- és faszeg-gyártás.*

Nagyon fontos a *fadrót* (gyujtó-szálka), *a faszeg és a fadoboz* gyártásának kérdése is.

Ezeket az árúkat egybefoglalva, régtől fogva, állandóan mintegy félmillió korona értékű behozatali többletünk van.

Mind a három iparág nehány év óta fejlődik. Ez a fejlődés azonban nem tart lépést az ország szükségletének növekedésével, illetőleg a hazai viszonyok között nem olyan, hogy a külföldi versenyt legyőzhetné.

Faszög, fadrót, fadobozok stb.:

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	0·756	0·293	0·463
1903	0·762	0·352	0·410
1904	0·896	0·395	0·506
1905	0·942	0·441	0·501
1906 * ...	0·740	0·121	0·619

Ennek következménye aztán, hogy bár hazánk kivitele évről-évre gyarapszik, a behozatal mégis tetemes mértékben és fokozatosan emelkedik.

1. A svéd gyujtónak való szálakat és tolósdobozokat, az eléggé fejlett gyujtóiparunk számára, a rezgőnyárfa csekély elterjedése következtében nem termelhetünk eleget és így kénytelenek vagyunk idevonatkozó szükségletünknek egy

* Az 1906. évi külforgalom adatai csak a faszegek és fadrótárúk értékét tünteti fel. A fadobozok stb. az új árúforgalmi statisztikában hiányzanak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

részét külföldről beszerezni. Ezzel szemben egy felvidéki gyárunk megkísérli a svéd gyujtókhoz a hámozás útján nyert lúczfenyő-szálkákat bevezetni, ami a másodrendű gyujtó-árúnál sikerült is. Fadrótból behoztunk 1906-ban 0·486 millió korona, kivittünk pedig 0·087 millió korona értékût.

2. *A faszeggyártás* terén közel négy évtized óta Amerika ipara uralkodik a világpiaczon, tehát nálunk is. A mi iparunk volt e téren, egyidőben megszünt. Az újabban elég kedvező konjunkturák között keletkezett gyárak is, a viszonyok megváltozása, de kivált az erre alkalmas nyirfaanyagnak némely vidéken való hiánya és a munkásviszonyok kedvezőtlen volta miatt részben megszüntek, részben erős küzdelmet folytatnak a létért.

A míg Amerika páratlan szép és erre alkalmas anyaga nem fogy ki és így a faszeg egységára nem növekedik, lehetetlen lesz ezt az iparágat annyira fejleszteni, hogy egyelőre az ország szükségletét, a mely mintegy 0·600 millió koronára tehető, a hazai ipar födözze, és még kevésbbé, hogy a keletet ellássa ezzel az árúval. Jelenleg két nagyobb szabású gyárunk van, a melyek kedvezőbb viszonyok között berendezéseik némi kiegészítése mellett legalább is az ország szükségletének kétharmadát gyárthatnák.

Behozatalunk 1906-ban 0·255 millió korona, kivitelünk pedig 0·034 millió korona volt.

3. *Fénymáz-, bőrzsír- és gyógyszerész-doboz* hárs- és fenyőfa-forgácsból hazánknak mintegy 40 millió darab kell évenként. Ezekből 12 millió darabot egy felvidéki vállalkozó szállít, a ki azokat Sziléziából betelepített háziiparosokkal készítteti. Ez a czég a kormány támogatásával gyáripari alapon álló háziipari szervezettel próbálkozott a hazai szükséglet födözésére, de a kellő munkaerő hiján ennek megvalósítása eddig még nem sikerült, bár ezzel lehető volna az ottani vidéknek mintegy évi 50,000 koronányi munkabért — s ezzel mintegy 100 családnak megélhetését biztosítani.

n) *A fából való gyermekjátékszerek gyártása.*

Külforgalmunk ezen árúban nemcsak, hogy mindig nagy behozatali többlettel zárult, hanem az utolsó időszakban ez a többlet az alábbi kimutatás szerint egyre nagyobbodik.

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	0·928	0·074	0·854
1903	0·960	0·075	0·885
1904	1·107	0·049	1·158
1905	1·080	0·030	1·051
1906	1·126	0·042	1·084

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Az utolsó 5 évi időtartam alatt ez a növekedés 26·8%.

Az 1898. gyáripari statisztikai fölvétel szerint volt akkor 2 gyárszerű játékszer-telep, a melyek összesen 0·041 millió K értékű árút termeltek. Egybevetve a fából való gyermekjátékszereknek ugyanerre az évre eső behozatali és kiviteli összegeit a termeléssel, hazánk fogyasztása 1898-ban 1·342 millió K értéknek megfelelő mennyiségre rugott.

Újabban játékszeriparunk némileg fejlődött, a mennyiben 1905-ben főképen a fajátékszeripar terén 5 gyártelep működött 78 lóerővel s mintegy 120 munkással. Ezeken kívül egyéb anyagokból dolgozó kisebb játékszergyártó telepeink is vannak.

Fajátékszeriparunk fejlesztése kívánatos és valóban nem is túlságos nehéz dolog volna.

A fából való játékszerek még 20 évvel ezelőtt is túlmennyiségben a munkamegosztás alapján háziiparilag készültek Ausztriában, (Csehországban stb.) és a szász Érczhegységben. Időközben átalakult ez az ipar, kivált a szász és csak részben a cseh Érczhegységben speciális gyáriparrá, a hol a tömeggyártógépeknek nágy szerepük van. Felső-Ausztriában és másutt is ennek folytán a háziipar a szó szoros értelmében eltűnt.

A játékszeripar fejlesztése tehát ma már nem igen történhetik másképen, mint oly középrendű gyártelepek útján, a melyek egyes korlátolt számú czikket tömegesen készítenek. A feladat tehát az alapítandó játékszergyárak számára azokat a rokonczikkeket kiválasztani, a melyeket megfelelően csoportosítva, egy-egy gyártelepen, mint a behozatal főtárgyait, készíthetnék.

A fent jelzett 1·342 millió K-nyi fogyasztás mellett mintegy 3 középrendű gyár osztozkodhatna egyenként mintegy 100.000 K befektetési és 150.000 koronányi forgótőkével, úgy hogy tehát összesen mintegy 750.000 K tőke volna szükséges. Megjegyzendő azonban, hogy a gyárak helyzete az osztrák és német specziálista gyárakkal szemben nagyon nehéz volna, mert azok nagyszabású speczializálása mellett ezeknek túlságos sokféle czikket kellene gyártaniok. A játékszerkereskedő ugyanis megszokta azt, hogy egy-egy nagyobbszámú árúsorozatot lehetőleg egy forrásból szerezzen be.

Három ilyen gyár együttesen mintegy 350—400 alkalmazottat foglalkoztathatna.

o) *Író- és rajzszerek gyártása.*

Hogy mennyi az író- és rajzszerekből a külforgalmunk és a fogyasztásunk, nem mutathatjuk ki. Ide vonatkozó szakértő kereskedelmi becslések szerint hazánk évi fogyasztása

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

rajztáblákban, vonalzókban és háromszögekben mintegy 0·500 millió K értékű.

Hazánkban már régebb idő óta egy tekintélyes gyár foglalkozik ezen és a papirkereskedelem tárgyát is képező egyéb faárúk gyártásával. Újabban más czégek is megkezdték ezen czikkek közönségesebb fajtáinak készítését. A termelés 1898-ban 60.000 K értéket képviselt, miből 21·45%-ot Ausztriába szállítottak. Ezzel az iparral foglalkozó néhány faipari vállalat máris elegendő arra, hogy hazánk iró- és rajzszerszükségletét födözhessék. Hogy még mindig külföldi gyártmány is fordul elő nálunk, ez részben a versenyviszonyoknak, részben kereskedőink és a közönség előítéletének tulajdonítható.

p) *Faszerszámok gyártása.*

Faszerszámok alatt értendők a faiparosok kézi szerszámai, a mennyiben egészen vagy nagyrészt fából valók. Ezek nálunk is már néhány évtized óta készülnek, azonban sem a külforgalmuk, sem a hazai termelés és fogyasztás nem mutatható ki. Az 1898. évben fölvett adatok alapján egy szerszámgyárunk volt, a melynek termelése mintegy 40.000 K értéket képviselt, miből 23·21% külföldre ment. Jelenleg ezen telepen kívül még 5—6 iparos foglalkozik az asztalos- és kádárszerszámok gyártásával.

A behozatal — kivált Ausztriából — még mindig tetemes. Csak gyalúkból jött 1905. évben közel 0·3 millió K értékben hozzánk. Ezen ipar fejlesztése kívánatos volna. Erről az iparágról, a mennyiben a vasiparhoz is tartozik, szó volt a 31. lapon.

q) *Kaptafák és sámfák ipara.*

A kaptafagyártás hazánkban még teljesen kisipari jellegű. Hiszen legnagyobb telepünk is 1904-ben csak 6 lóerővel és 10 segéddel működött. A népszámlálási statisztika szerint volt kaptafavágó:

Év	Önálló	Segéd nélküli	Segéd	Összesen
1890	85	47	72	157
1900	113	66	103	216

Látni ebből, hogy a kaptafavágók száma általában kevés az országban, bár 1890. óta 34·1%-kal szaporodott is a faipar szóban forgó ágával foglalkozók száma, melynek kisipari jellegét mutatja már az is, hogy a mesterek száma több mint az alkalmazottak száma, azonkívül 50%-uk segéd nélkül dolgozott.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Mennyi a fogyasztás és a termelés e czikkekben, a megfelelő statisztikai adatok hiján csak hozzávetőlegesen állapitható meg. Az 1898. évi gyáripari statisztika adatai szerint az akkoriban működött 2 gyári jellegű üzem kapta- és sámfát, valamint egyéb apróbb lábbeli kelléket 76.000 K erejéig készített, a miből volt 55.000 pár kaptafa, a többi 49.673 pár sámfaféle. Ha fölteszszük, hogy az összes a kaptafagyártásban alkalmazottak csak ilyent készitenek, ami a termelés értékének megállapitásánál meg van engedve, akkor 1905-ben a termelés 216 egyén után 324.000 pár volna, föltéve, hogy valamennyi munkás egész éven át dolgozik. Ez a mennyiség átlagárban 324.000 K értéknek felel meg. Ez azonban nem az egész fogyasztás, mert az ezzel foglalkozó kereskedők becslése szerint mintegy 200.000 K ára jön hazánkba durva faárú néven Stiriából, Csehországból és csekély mennyiségben Németországból is.

A fogyasztás a lábbeli készitésével foglalkozók számából is megállapitható. Tapasztalat ugyanis, hogy egy-egy czipész vagy csizmadia stb. mintegy 2 pár kaptafát fogyaszt évenként. Az 1900. évi népszámlálás eredményei szerint ezek száma (önálló és alkalmazott) a Magyarbirodalomban 112.446 volt és igy a kaptafák száma, a melyeket ezek évenként fogyasztanának, 224,446 pár volna, a mihez aztán még a különféle egyéb ezen ipar körébe tartozó fából készülő tárgy jön, nevezetesen: mindenféle rámafa (sámfa) bővitővel, lábfejek, ványológépek és deszkák, kalapálófák, lehúzódeszkák, simitófák, vágódeszkák, csizmahúzók, lábujjbővitők, czipészszék és munkapad, szerszámpad stb., a minek értéke tapasztalat szerint mintegy 48%-a a kaptafa szükségletnek, úgy hogy a kaptafa és rokonárúk szükséglete hazánkban mintegy 0·450 millió K.

A fenti 324.000 K értékű termelést a valóságnak inkább megfelelően mintegy 260.000 K-ra redukálva és figyelembe véve, hogy 1898-ban 42.000 K ára kivitelünk is volt, a termelésből a hazai fogyasztásra mintegy 220.000 K esik, úgy, hogy a behozatal 230,000 K értéket képviselhet. Ennek előállitásával mintegy 150—160 munkást lehetne állandóan foglalkoztatni.

Ha azonban figyelembe veszszük, hogy egy mindenféle faárúval foglalkozó osztrák nagykereskedő czég szerint olcsó fáinkból legalább is 1·0 millió K ára, vagyis ugyanannyi pár kaptafát lehetne Németországban elhelyezni, érdemesnek mutatkozik ezt a czikket gyárilag készíteni.

Az összesen 1·230 millió pár készitéséhez 69 másológép kellene, a melyek 3 gyárban volnának eloszthatók.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Az összes befektetés 500,000 K-ra becsülhető (mintegy 0·270 millió K gépi berendezésre és 0·230 millió K épületre). Ugyanannyi számítható forgótőkére is, tehát összesen 1·0 millió K *tőke kellene. A 3 gyárban mintegy 300 munkás találna foglalkozást.*

r) *Kosárkötőáruk és gyermekkocsik gyártása.*

Külforgalmunk mérlege ezekben az árúkban az utolsó husz év alatt állandóan passziv. Mindamellett azonban örvendetes, hogy nagymértékű ingadozások mellett is mindinkább csökken a behozatali többlet.

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	0·634	0·303	0·331
1903	0·680	0·248	0·432
1904	0·822	0·295	0·527
1905	0·768	0·308	0·460
1906	0·944	0·433	0·511

Behozatalunk a nagymértékű ingadozások mellett egészben véve azonos maradt, kivitelünk azonban tetemes mértékben gyarapodott. Ez azt jelenti, hogy hazánk kosárkötő- és gyermekkocsi-ipara az utolsó időben fejlődött. Még nagyobb mértékűnek tünik föl a fejlődés, ha figyelembe veszszük, hogy művelődésünk rohamos emelkedésével az ország fogyasztása is nagyban emelkedett és a többé-kevésbé állandó behozatal folytán az ország többletfogyasztását is a hazai ipar födözi.

A kosárkötőipar, mint mindenütt, nálunk is elsősorban háziipar és csak másodsorban kis- és gyáripari jellegű, ezért annak állapota számszerű adatokkal pontosan nem jellemezhető.

Az 1890. évi népszámlálás eredményei szerint volt az országban önálló vállalkozó e szakmában 544, a segédszemélyzet száma pedig 428, összesen tehát 972 kosárkötő dolgozott.

Az 1900-iki népszámlálás adatai szerint az önálló vállalkozók száma 1363, a segédszemélyzeté 781, összesen tehát 2144. A kosárkötés terén működők száma ezen 10 éves időtartam alatt 1165-tel = 120%-kal megnövekedett. Mennyire kisipari jellegű a kosárkötőipar, mutatja az is, hogy az önálló vállalkozók közül 1905-ben 981 = 72% segéd nélkül, 16—20 segéddel csak 1, 20-nál többel pedig csak 3 vállalat (összesen 85 segéddel) dolgozott.

Az 1898. évi gyáripari statisztikai fölvétel szerint 4 kosárfonógyár volt hazánkban minden gépi berendezés nél-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

kül. Ezek munkásainak számát nem ismerjük. A négy gyártelep termelésének értéke 0·445 millió K volt. Bevallásuk szerint azonban termelésüket megfelelő forgótőke birtokában egy millió K-ra fokozhatták volna. Újabb időben ezekhez csatlakozott még egy nagyon életre való gyermekkocsigyár.

Az ország fogyasztását 1898-ban, ha az 1900. évi iparosok számát 1898-ra érvényesnek fogadjuk el, a következőleg nyerjük:

4 gyártelep (106 személy) termelése.....	445,200 K
2038 (2144—106) személy kisiparos à 1500 K évi termeléssel	3.057,000 »
Behozatal	586,240 »
	4.088,440 K
Levonva ebből a kivitelt	255,920 »
	3.832,520 K

behozatali többletünk 1905-ben 0·511 millió K volt.

Ennek az összegnek megfelelő kosárárúkat 2 gyárban előállítva 300—300 munkás találhatna alkalmazást, a mihez mintegy 100,000 K befektetés és 150,000 K forgótőke, összesen tehát mintegy 250,000 K tőke kellene. A munkabér mintegy 200,000 koronára becsülhető.

Háziipari vállalat útján mintegy 600 munkás találna az említett mennyiség előállítása esetén, a mezei munka szünetelésekor, tisztességes keresetet. A befektetés ekkor szinte elesne, úgy, hogy mintegy 150,000 K tőke elegendő volna ilyen vállalathoz.

s) *Parafaárúk gyártása.*

Külforgalmi mérlegünk parafaárúkban az utolsó husz év alatt állandóan nagy mértékben passziv volt és ez a jellege bizonyos csekélyebb mértékű ingadozásoktól eltekintve most is, a mint ezt az alábbi kimutatás igazolja:

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	1·601	0·113	1·488
1903	1·968	0·080	1·889
1904	2·272	0·107	2·165
1905	2·349	0·135	2·214
1906	2·863	0·231	2·572

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A behozatal túlmennyiségben parafadugókra vonatkozik és csak csekély mennyiségben műszaki és orvosi célokra szolgáló parafagyártmányokra. A behozatalban főleg Ausztria szerepel (1906. évben az összes behozatalnak 68·5%-ával), de mivel ennek is csak kisebb méretű parafaipara van, leginkább csak közvetítő kereskedés útján szállítja hozzánk ezt az árút.

Sem házi, sem gyáriparunk nincsen még e téren. Két czég foglalkozik ezzel az iparral kisebb méretekben a székesfővárosban. Csekély kivitelünk inkább csak átmeneti kereskedésből származik.

Fogyasztásunk ez árúból 1906-ban tehát 2·572 millió K értékű volt.

A termelést háziipari alapra fektetve, mintegy 750,000 K alaptőkével (miből 50,000 K a háziiparosok szerszáma) 1500 munkás megkereshetne évenként 750,000 K munkabért azzal, hogy 2·572 millió korona értékben 6430 q, vagyis átlagosan 476 millió drb dugót készítene.

Gépi berendezéssel ezen mennyiség előállítására kellene közel 500,000 K befektetés és ugyanannyi forgótőke, tehát összesen 1·5 millió K. Egy ilyen gyár mintegy 770 alkalmazottat foglalkoztathatna, a kiknek munkabérét 900,000 K-ra becsülhetni.

t) *Külön meg nem nevezett faárúk gyártása.*

Kefefában, faredőnyökben, ládafélékben, mosógépekben, mosódeszkákban, tüzoltólétrákban és faszíjkorongokban van már számottevő iparunk.

Az 1898. évi gyáripari statisztikai felvétel szerint volt egy kefefa-, mosódeszka- és hordódugógyár 150 lóerős motorral és 85 munkással, a mely készített:

kefefát..... 40.000 K értékben
mosódeszkát 2.000 » »
hordódugót 30.664 » értékben. Az utolsó tételben egy második gyár termelése is szerepel.

Redőnygyáros volt egy 280.000 K értékű termelésével.

Árúládát készített egy gyár 160.000 K értékben.

Szivar- és egyéb dobozokat készített egy gyár 354.080 K erejéig.

Faszíjkorong került ki egy gyárból 80.828 koronáért és ugyanez a gyár készített 1905-ben állítólag 100.000 K árú *létrafélét.*

Ezen különleges iparoknak rendkívüli eszközökkel való fejlesztése ez idő szerint nem szükséges.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

B) Nád-, szalma-, gyékény- hánes- és sörteiparok.

a) *Nádszövetgyártás.*

A nádszövet egyrészt az építőiparnak, másrészt a kertészetnek alkotja fontos fogyasztási czikkét.

Az 1898. évi gyáripari statisztika adatai szerint 3 gyártelepünk volt az országban (ezenkívül ennél több kisebb telep), melyek 0·146 millió K értékű árút gyártottak, miből 73·6% külföldre, nevezetesen Ausztriába ment. A népszámlálásra vonatkozó statisztikai fölvételek szerint nádszövetgyártással foglalkozott

	Önálló iparos	Segéd-személy	Összesen
1890-ben	2	20	22
1900-ban	106	110	216

A 106 iparos közül 83 segédmunkással nem dolgozott, míg egy telepen 19, két telepen 53 munkást foglalkoztattak. Az 1904. évben hivatalosan 2 telepet mutattak ki 59 alkalmazottal.

Mennyi ezek termelése és mennyi az ország fogyasztása, annál kevésbé állapítható meg, mert a termelés nagysága pontosan nem ismeretes. Az 1906. évben a behozatal 0·001 millió K, a kivitel 0·311 millió K, a kiviteli többlet tehát 0·310 millió K volt.

Kivitelre főképen a messzebb fekvő Németországba, a hol elég tágas piacz volna versenyképes árúra, — ez a gyártmány alkalmatlan, mert olcsósága, csekély fajsúlya és nagy terjedelme következtében nem birja a vasúti szállítást, nálunk pedig főfogyasztója, az építőipar már évek óta pang. Az elmondottak alapján ennek az iparágnak rendkivüli eszközökkel való fejlesztése nem okolható meg.

b) *Szalmahüvely- és kötélgyártás.*

Kereskedelmi mérlegünk ezen árúkból állandóan aktiv és emelkedő irányzatu, bár a forgalom ezekben egészben véve csekély. Az utolsó 5 évben a külforgalom a következőleg alakult:

Év	Behozatal	Kivitel	Kiviteli többlet
		koronákban	
1902	5.684	42.224	36.540
1903	4.872	50.540	45.668
1904	4.680	61.380	56.700
1905	8.460	64.920	56.460
1906	12.726	69.750	57.024

Az 1898. évi gyáriparstatisztikai fölvétel szerint 3 szalmahüvely- és kötélgyár volt az országban, a melyek összesen gyártottak

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

5·0 millió drb szalmahüvelyt 62.500 K-értékben, miből külföldre ment 18%

szalma kötél	3.900	»
melléktermék (szecska)	10.400	»
Összesen	76.800	»

Az országnak a szóban forgó czikkekben való fogyasztása pontosan nem határozható meg, mert a fent említett 3 gyáron kívül több mühelyben készítenek szalmahüvelyeket és köteleket.

Az ország fogyasztásának közelítően való megállapításán a kivitt 24 millió palaczk vehető számításba. Feltéve, hogy ezeket szalmahüvelyekben csomagolták be és az ország ide vágó szükséglete figyelmen kívül marad, akkor fenti szám adná a fogyasztott mennyiséget. Miután 100 drb hüvely átlagos ára 1·25 K, a 24·0 millió drb hüvely értéke 0·300 millió K volna. A szalmahüvelygyártás különben is olyan ipari foglalkozás, a mely nálunk folytonos ingadozásnak van alávetve, azaz egyes kisebb telepek keletkeznek, mások megint beszüntetik az üzemet. A népszámlálási statisztika adatai szerint volt ez iparban:

	Önálló iparos	Segéd-személy	Összesen
1890-ben	4	23	27
1900-ban	48	53	101

Nagyobb telep volt 1890-ben egy 15, — 1900. évben pedig egy 6 — és egy 28 alkalmazottal.

Ezen ipar fejlesztésének szüksége a hazai fogyasztás szempontjából nem forog fenn. Szalmában való gazdagságunk azonban megérdemelné annak tanulmányozását, vajjon a fuvarbér és vámviszonyok nem tennék-e lehetővé ezeknek az árúknak kivitelre való gyártását.

c) *Szalmaszalagok és csipkék gyártása.*

Külforgalmunk mérlege ezekből az árúkból állandóan passziv, egyes vidékeken foglalkoznak ugyan háziiparilag a szalmaszalagok és csipkék készítésével (pl. Székely-földön, az erdélyi szászok vidékén, Hajdu megyében stb.), de azokat rendesen ugyanott maga a nép feldolgozza kalappá, úgy hogy fejlődésnek indult szalmakalapiparunk a szükséges anyagot Anglián át Chinából, Svájczból, Németországból (Feketeerdő, Szilézia), Ausztriából és máshonnan kénytelen hozatni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Ezekből az árúkból külforgalmunk az utolsó 5 év folyamán a következőleg alakult:

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	0·512	0·005	0·507
1903	0·742	0·007	0·735
1904	0·834	0·008	0·826
1905	0·781	0·004	0·777
1906* ...	0·484	0·008	0·476

A mint látjuk, a szalmafonadék (szalag és csipke) behozatal tekintélyes összegre rug és e mellett fokozatosan és rohamosan emelkedik.

d) *Szalmakalapipar.*

Szalmakalapiparunk is a fejlődés útján van, mióta az idevágó czikkeket 2 gyárunk állitja elő. Fiú- és férfiszalmakalapokban a kiviteli többletünk 1905-ben már 0·395 millió K-t ért el, illetőleg 1·162millió behozatallal szemben 1·557 millió K kivitel volt. (Részben tranzitó árú.) Kívánatosnak látszik tehát, hogy a finomabb szalmafonadékok háziipari úton való készitése is bevezetessék oly vidékeken, a hol a nép napi 12—14 órányi munka mellett 50—60 fillérnyi keresettel megelégszik. A fejlesztés első föltétele azonban a czélnak megfelelő szalmaanyag termelése lenne.

e) *Durva szalmafonadékok gyártása.*

A durva szalmafonadékokat, ú. m. szakajtókat, kenyérkosarakat, lábtörlőket, stb. háziiparilag készitenek nálunk. Kivált az Alföldön szokásos ez a foglalkozás télvíz idején. Még kivitelre is jut a gyártmányból, mint a hogy az idevonatkozó kimutatásból kitűnik.

Év	Behozatal	Kivitel	Kiviteli többlet
	koronákban		
1902	4.365	27.960	23.595
1903	4.860	23.670	18.810
1904	5.175	22.350	17.175
1905	6.210	17.910	11.700
1906* ...	20.242	80.622	60.380

Az 1901—1905-re terjedő 5 évben a behozatal fokozatosan növekedett, a kivitel pedig csökkent, még pedig 1901-től fogva 1905-ig 35·4%-kal. Ez a körülmény egyrészt az Alföldön újabban észlelhető nagyfokú kivándorlásnak, másrészt az utolsó évek gyönge termésének tulajdonitható. Mindamellett azonban

* Az 1906. évre vonatkozó adatok, mivel összeállitásunk más alapon történt, nem alkalmasak összehasonlitásra.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

kereskedelmi mérlegünk ezen árúk forgalmában még mindig aktiv. Ezen háziipar föllendítése a falusi szegényebb néposztály téli keresményének fokozása czéljából nagyon kivánatos volna.

f) *Háncs-, káka- és sásipar.*

1. *Gyékények, kocsitakarók, lábtörlők háncsból, kákából és effélékből.*

Külforgalmunk ezekből az árúkból tekintélyes. Az idevonatkozó adatok azt mutatják, hogy kereskedelmi mérlegünk erős mértékben aktiv:

Év	Behozatal	Kivitel	Kiviteli többlet
		koronákban	
1902	13.888	402.532	388.644
1903	12.404	357.110	344.706
1904	19.964	535.600	515.636
1905	24.500	484.068	459.568*

A behozatal erős ingadozások között állandónak mondható és főképen Olaszországból származik, a kivitel pedig e rövidebb időtartam alatt is folytonos hullámzás között 17%-kal emelkedett.

A közel 0·5 millió K értékű kiviteli többletből az következtethető, hogy már tekintélyes gyékényiparunk van. Valóban vannak az országban vidékek, a hol az ezzel való foglalkozás, a mezei munka mellett, a nép főfoglalkozását alkotja.

Igy pl. Tápé csongrádvármegyei községben tömegesen készül ez, éppúgy Bihar-, Maros-Torda-, Szatmár-, Zólyom-, Baranya stb. vármegyében.

Sem az ezzel foglalkozó munkások száma, sem pedig az évi termelés értéke és mennyisége nem ismeretes.

2. *Ugyanide tartoznak a háncsból, kákából* és effélékből való *kosarak, táskák, szatyorok* stb., a melyek külforgalma az utolsó 5 évi időszak folyamán a következőleg alakult.

Év	Behozatal	Kivitel	Kiviteli többlet
		koronákban	
1902	30.305	124.990	96.685
1903	35.815	114.840	79.025
1904	34.220	125.425	91.403
1905	45.165	124.990	84.825*

Kereskedelmi mérlegünk e téren is aktiv. Mind a behozatal, mind a kivitel ez időközben bizonyos állandóságot tanusitott. Mint háziipar figyelemre méltó, mert számos csa-

* 1906. évről nem áll adat rendelkezésünkre.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

ládnak, a mezei munkák szünetelése idején tisztességes kenyérkeresetet biztosit.

Nagyon elterjedt foglalkozás ez Szatmár-, Maros-Torda-, Kolozs-, Csongrád-, Csanád-, Zemplén- és Zólyom vármegyékben stb.

A szóban forgó iparok olyanok, hogy a nép körében való fejlesztésük kivánatos volna annál is inkább, mert a nyers anyag termelésére az ország sok helyén még ma is megvannak a szükséges előfeltételek.

E helyütt még fölemlitjük a hársfák és egyéb háncsokból való fürdő papucsot, mint nagy forgalmú czikket — kivált külföldön — a melynek mása kákából már nálunk is készül. Érdemes volna a háncspapucs-készitést erdős középhegység vidékeinken nálunk is meghonositani, mert van példa rá, hogy Csehország egyik kerületében 4000 ember ezzel keresi meg a kenyerét.

g) *Kókuszszőnyegek és lábtörlők gyártása.*

Kókusz-szőnyegek és lábtörlők kókuszból nálunk még csak csekély mértékben készülnek, főképpen csak fogházakban, bár a tekintélyes behozatali értékek arra vallanak, hogy érdemes volna ezzel is iparilag foglalkozni.

A külforgalmi adatok az utolsó 5 évben is azt mutatják, hogy a behozatal évről-évre gyarapszik. (1902-től 1906-ig mintegy 45%-kal.)

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
		koronákban	
1902	253.375	2.875	250.500
1903	259.375	1.000	258.375
1904	299.000	3.750	295.250
1905	351.650	5.070	345.580
1906	366.470	4.160	362.310

Az itt fölemlitett tárgyak két különféle foglalkozás gyártmányai. A kókusz-szőnyegek a szövőiparhoz, a lábtörlők a fonóiparhoz tartoznak. A behozatalnak megfelelő mennyiség termeléséhez szükséges tőkékről nyilatkozni csak akkor lehetne, ha ez árúk mennyiségét a statisztika külön is kimutatja.

h) *A spanyolnád-ipar.*

A spanyolnád ipartermékei is szerepelnek már külforgalmunkban.

Kivált a *fonónád* (széknád) az, melynek behozatala tetemes. Ennek gyártásánál eleső hulladék (nádbél) mint a kosár-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

kötő fontos nyersanyaga csekélyebb mennyiségben szerepel külforgalmunkban, épúgy a ruhaporolók és effélék spanyolnádból.

Széknád.

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
		koronákban	
1902	325.520	3.640	321.880
1903	325.920	1.440	324.480
1904	369.120	1.440	367.680
1905	321.930	1.960	319.970
1906	341.470	6.305	335.165

Nádbél (hulladék).

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
		koronákban	
1902	1.690	—	1.690
1903	7.260	180	7.080
1904	9.960	—	9.960
1905	9.300	—	9.300*

Ruhaporoló, ujságtartó stb.

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
		koronákban	
1902	32.400	720	31.680
1903	32.430	230	32.200
1904	32.660	230	32.430
1905	36.570	1.380	35.190*

A széknádban kivitelünk csak átmeneti forgalomból származik. Gyárunk nincsen ezen árú előállítására, pedig tekintélyes hajlított és műbútoriparunk, mint a fenti behozatali adatok mutatják, e czikk készítésével foglalkozó gyár fennállását biztosíthatná. Egy ilyen gyár mintegy 0·250 millió K tőkét igényelne, felét befektetési, felét forgótőke alakjában. Évi forgalma 50 munkás mellett 0·4 millió K volna. A nyers anyagot Fiumén át hozhatnák be.

A széknád gyártásánál első bélnád a kosárkötő és egyéb iparok föllendítéséhez járulna.

A spanyolnádból való ruhaporolókat, ujságtartókat stb. a székesfővárosban egyes kisebb iparosok készítik, hogy mily mennyiségben, nem ismeretes.

* 1906. évről nem áll adat rendelkezésünkre.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

i) *Czirokseprőgyártás.*

A czirokseprők külforgalma visszamenőleg nem állapítható meg.

Az 1906. évi külforgalmi statisztika szerint volt:

Behozatal	36.210 K
Kivitel	1,367.200 »
Kiviteli többlet	1.330.990 K,

de a tételekben más növényi anyagokból való seprők is szerepelnek.

Az 1898. évi gyáripari statisztika adatai szerint volt akkoriban 3 gyárunk az országban, a melyek összesen 1·370 millió darabot készítettek 0·443 millió korona értékben. Ebből a gyártmányból 43·6% ment külföldre, még pedig 36·3% Ausztriába, a többi Németországba és a Balkánfélszigetre.

Ezidőszerint 3 gyártelepen állítják elő ezt az árút összesen 198 munkással. A termelés értéke ugylátszik ugyanaz, mint ez 1898-ban volt, mert a munkások száma nem igen változott.

Ezenkívül az Alföld sok községében háziiparilag foglalkozik a nép czirokseprűgyártással, anélkül azonban, hogy az így készített árú a külforgalmat befolyásolná. A háziipari termék e téren inkább csak helyi — vagy itt-ott a hetivásár forgalom tárgyát alkotja. Az 1900. évi népszámlálás eredményei szerint 125 önálló iparos 246 segédszemélylyel foglalkozott ezzel az iparral és a vesszőseprő-kötéssel, köztük 4 vállalkozó 184 munkással. Hogy ezek a számok nem felelnek meg a valóságnak, nyilvánvaló, mert télvíz idején a czirokseprő gyártással foglalkozó háziiparosok száma igen nagy. Egy hiányos statisztika szerint ezek száma 1895-ben 800 volt.

Ez az ipar fejleszthető. A czirokszalma (helytelenül rizsszalma) ugyan nem terem nálunk oly finom minőségben, mint Olaszországban, de mindamellett a durvább szalmánkból való árú is a külföldön piaczra akad és mindenesetre nagyobb mennyiségben találna elhelyezést, mint ez mai nap történik. Gyárosaink kénytelenek a finom czirokszalmát ma még mindig Olaszországból hozatni. 1905-ben egyéb anyagokkal együtt közel 0·5 millió korona értékű czirokszalma jött be az országba, míg mi tisztán czirokszalmából 0·258 millió korona értéküt vittünk ki. Ez utóbbi körülmény is mutatja, hogy a kész seprőt is nagyobb mennyiségben tudnók kivinni.

Mintegy 0·200 millió koronányi tőke befektetésével ezt a kivitt czirokszalmamennyiséget gyárban lehetne mintegy 0·6 millió korona értékű árúra földolgozni, ami közel 300 munkásnak adhatna télen át keresetet. A 0·2 millió K összes tőke feles arányban oszlik föl álló- és forgótőkére.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

k) *Kefekötőárúk gyártása.*

Kefe- és rokonárúkból hazánk külforgalma az utolsó 5 év folyamán következőleg alakult:

Év	Behozatal	Kivitel	Kiviteli többlet
	millió koronákban		
1902	1·663	3·610	1·947
1903	1·796	3·633	1·837
1904	1·957	3·494	1·540
1905	2·056	3·737	1·681
1906	2·367	4·887	2·520

Kitűnik ebből, hogy kereskedelmi mérlegünk ez árúk forgalmában általánosan véve tekintélyes mértékben aktiv. A behozatal az ország fokozódó szükségletének megfelelően növekedik, úgy hogy ez a növekedés 1906. évben az öt év előtti behozatalhoz képest mintegy 42·2%-ra rugott. Még nagyobb mértékben növekedett azonban ez időtartam folyamán kivitelünk, u. i. 35·4%-kal, illetőleg kiviteli többletünk 29·4%-kal.

Ezek a körülmények bizonyítják, hogy egyrészt kefeárú-szükségletünk állandóan növekszik, másrészt, hogy idevágó iparunk is tetemes mértékben gyarapodott.

Az ország jelenlegi fogyasztása csak hozzávetőlegesen állapítható meg. 1898-ban volt 6 gyárszámba vehető telepünk, melyek összesen 2·469 millió korona értékű árút termeltek.

Ebből fogyasztottak itthon 0·247 millió korona értékű árút.

Ezekben a gyárakban összesen 1352 személy volt alkalmazva. Az 1900. évi népszámlálás szerint ezzel az iparral 2659 egyén foglalkozott, ha 1900-ban is annyi volt a gyári munkások száma, mint 1898-ban, gyáronkívül, tehát a kisipari műhelyekben dolgozott 1307. Ez utóbbiak munkájának termelési értéke tehát 2·353 millió koronára becsülhető, munkásonkint 1800 koronát számítva.

A gyárak termelésének értéke	2·469 millió K	
A kisipar » »	2·353 » »	
A behozatal 1898-ban.....	1·974 » »	
Összesen:	6·796 millió K	
Kivitel.....	3·546 » »	
Tehát belföldi fogyasztás	3·250 millió K	értékű

idevonatkozó árú. Ez azonban nem adja teljes értékét a hazai fogyasztásnak, mert éppen a kefekötés is azon foglalkozások közé tartozik, a melyeket a falusi nép télvíz idején saját

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

szükségleteinek (czipő- és csizma-, valamint lókefékben) födözése erejéig maga szokott készíteni.

Kefegyártóiparunk haladása az e téren működők számának gyarapodásából is már némileg megállapítható.

Így a népszámlálási eredmények szerint volt ez iparban alkalmazott:

Év	Önálló vállalat	Segédszemélyzet	Összesen
1890	372	1.422	1.804
1900	544	2.115	2.659

Az önálló vállalatok száma ez időszakban tehát 172-vel = 46·2%-kal, a segédszemélyzet száma 695-tel = 48·0%-kal, az összes itt működők száma 855-tel = 47·4%-kal szaporodott.

A gyári telepek száma 1898-tól fogva 1904-ig hatról hétre szaporodott. Ezen adatnál jobban világítják még a fejlődést, noha a gyártmány-értékek ismeretlenek, a használt motorikus energia és az alkalmazottak létszámának változata.

Kefegyárainkban (és 2 lószőrfonóban) volt:

1898. évben ... 220 lóerő és 1352 alkalmazott.
1904. « ... 866 lóerő és 1739 »

A motorikus erő tehát 646 lóerővel = 294%-kal, az alkalmazottak száma pedig 28·4%-kal növekedett. A motorikus erő növekedése túlszámban legnagyobb gyárunkra esik. Hihető ezek után, hogy gyáraink termelése is hasonló arányokban növekedett 1898. óta. (Hogyha fölteszszük, hogy a gyártmány mennyisége és értéke arányos a motorikus erővel és a munkások számával, akkor 1904-ben, a kefegyáraink 1898-hoz képest 12·501 millió értéket termelhettek.)

Kefeárúiparunk szép fejlettsége mellett mégis tekintélyes behozatalunk van. Ezen körülmény magyarázatát abban találjuk, hogy a kefeárúk azon fajtáját, a melyet főképpen háziiparosok készítenek, t. i. bizonyos durva árúkat, ezekre begyakorlott háziipar hiján nem készíthetjük. Hasonlóan ecsetgyártásunk is még kezdetleges. A kefeárúkat különleges ágak szerint szétválasztva és azok külforgalmát az utolsó öt évre vonatkozólag föltüntetve, a következők tapasztalhatók:

Durva kefekötőárú.

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	0·255	0·071	0·184
1903	0·262	0·088	0·174
1904	0·289	0·077	0·212
1905	0·246	0·088	0·158
1906	0·279	0·083	0·196

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Finom kefekötőárú.

Év	Behozatal	Kivitel	Kiviteli többlet
	millió koronákban		
1902	0·769	1·484	0·715
1903	0·810	1·580	0·770
1904	0·845	1·432	0·587
1905	0·998	1·322	0·326
1906	1·063	1·346	0·283

Kefekötőárú növényi anyagból.

Év	Behozatal	Kivitel	Kiviteli többlet
	millió koronákban		
1902	0·191	2·025	1·834
1903	0·178	1·926	1·748
1904	0·216	1·933	1·717
1905	0·202	2·284	2·082
1906	0·244	2·026	1·782

Ecsetek.

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	0·434	0·026	0·408
1903	0·526	0·033	0·497
1904	0·580	0·052	0·528
1905	0·592	0·036	0·556
1906	0·677	0·040	0·637

Meszelők.

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	0·014	0·004	0·010
1903	0·020	0·006	0·014
1904	0·024	0·010	0·014
1905	0·018	0·007	0·011
1906	0·028	0·011	0·017

1. *Durva kefeárúkban* behozatalunk az öt utolsó év folyamán 9·4%-kal, a kivitel, 17·0%-kal és a behozatali többlet 6·4%-kal növekedett. A behozatal itt a morva háziiparosoktól készített rendkivüli olcsó durvább árúkból származik. Ezen behozatal ellensúlyozása csakis hasonló módon, háziiparilag szervezett termeléssel volna lehetséges. Legnagyobb gyárunk foglalkozott is már ezzel a kérdéssel, csakhogy az ország nyugati megyéiben, a 60 filléres napi átlagos keresmény mellett, a nép nem volt hajlandó ezen ipar űzésére.

2. *Finom kefeárúkban* behozatalunk még mindig tetemes, sőt némileg emelkedő is. Ennek 38%-os emelkedésével szemben áll 9·10%-os kivitelcsökkenés az utolsó öt éves időszakban. A kiviteli többlet rendkivülien ingadozik, sőt az utolsó két évben tetemesen hanyatlott is, úgy hogy ez az utolsó öt évi 0·536 millió koronányi átlagával szemben 1906-ban csak 0·283 millió korona volt. Döntő szerepet játszanak a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

behozatalban Ausztria (inkább átvitel), Franczia- és Németország, a honnan kivált sok fog- és hajkefe jön az országba, legnagyobb gyárunk — a mely világczég — az utolsó években saját találmányú korszakalkotó önműködő gépei révén nagy haladást tett ezek gyártásában. Mindamellett azonban még sem képes ez a gyár a régi, hagyományos és jórészt háziipari szervezeten nyugvó franczia és a specziális gyári nagy üzemekkel rendelkező német iparral versenyezni. Miután hasonló szervezetek csak idő folyamán és erős küzdelem árán keletkezhetnek, ezidőszerint ezen iparnak rendkívüli eszközökkel való fejlesztése nem okolható meg.

3. *A növényi anyagokból való kefeárúkból* kevésbbé jelentékeny behozatalunk stagnál. Ugyanezt mondhatni nagyértékű kivitelünkre is. Ennek mesterséges fejlesztésére nincsen szükség. Különben is az 1906. évi 2·026 millió koronányi termelésnek 88%-át vittük ki és ez az arány a megelőző években is hasonló volt.

4. Aránylag nagy a behozatalunk *ecsetárúkban.* Hiszen alig készítik nálunk az ecseteket és a mi készül, az is csak a durvábbja. Ecsetet csak három telepen állítanak elő és ezek között is kettő kisebbrendű.

1898-ban egészben csak 0·138 millió korona értékű ecset készült nálunk, miből 7.650 korona értéknek megfelelő mennyiség volt finomabb árú (haj- és vidraecset), a többi pedig durvább. A behozatal az utóbbi öt évben 56%-kal emelkedett, a mivel szemben jelentéktelen kivitelünk is növekedett. A behozatali többlet emelkedése ezen öt év alatt 0·408 millió koronáról 0·637 millió koronára rugott, vagyis 56% volt.

Az ecsetárúban való szükségletünk nem állapítható meg, mert ismeretlen az ezzel foglalkozó kisiparosok termelése. Ha csakis a gyári termelést veszszük figyelembe, akkor hazánk fogyasztása a következő volt 1898-ban:

Termelés	137.950	K
Behozatal	411.480	»
Összesen:	549.430	K
Levonva a kivitelt	20.520	»
Fogyasztás	528.910	K érték.

A behozatal által födözött 390.960 korona érték volna tehát az, a mit itthon kellene gyártanunk. Egy erre irányuló gyár, miután tapasztalat alapján nálunk egy kefegyári munkásra évenként 1850—2000 korona gyártmányérték esik, mintegy 200—250 egyént foglalkoztathat, a kik átlagosan mintegy 850 koronát kereshetnek. Az ilyen gyár alaptőkéje, a kivitelre is számítva, mintegy 0·4—0·5 millió koronára becsülhető, mely összeg felerészben álló- és felerészben forgótőkére esik.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

5. *Meszelőkben* a külforgalom jelentéktelen, mindamellett van kevés behozatali többletünk, a mely csökkenőfélben van, mert egyes kisebb vidéki gyárak újabban ezzel is foglalkoznak. Több helyen a meszelők a kisiparosoknak, sőt a házaló háziiparos czigányoknak is főgyártmányát alkotják.

l) *Lószőrfonás.*

Ez az ipar a nyers lószőrt elkészíti párnázó anyaggá. Külforgalmunk ezen, a kárpitosra és nyergesre oly fontos árúból, 1901—1905-ig terjedő öt esztendőben a következőleg alakult:

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	0·489	0·052	0·437
1903	0·463	0·076	0·387
1904	0·396	0·131	0·265
1905	0·373	0·148	0·225

1906. évről nem áll adat rendelkezésünkre.

Behozatalunk tehát tetemes, de az utolsó öt év alatt 51·4%-kal hanyatlott, míg kivitelünk 20·2%-kal emelkedett; behozatali többletünk pedig 56·4%-kal csökkent.

Hazánk fogyasztása nem adható meg pontosan, mert a meglévő nehány nagyobb telepen kívül egyes kisebbrendű vállalatok is készítenek ilyent, ezeknek termelése pedig ismeretlen. Az 1898. évi gyáripari statisztika szerint ekkor két kisebbrendű gyárunk volt, a melyek összes gyártmányértéke 0·115 koronára rugott, miből 37%, vagyis 42.550 korona ára itthon maradt.

Ehhez még az 1898-ban 532,220 korona értékü behozatalt hozzászámítva, megkapjuk az 574.770 korona értékű fogyasztást.

1898. óta a fogyasztás már növekedett, de ismeretlen, hogy mennyivel. Növekedett a termelés is. Így 1904-ben volt két gyári vállalat összesen 44 lóerővel és 113 munkással, a mi 1898-hoz képest nagy haladás, bár az 1898. évi számadatok ismeretlenek. Rendkívüli eszközökkel ezt az ipart nem kell fejleszteni, a meglévő gyárak a saját érdekükben is odatörekszenek, hogy a külföldi gyártmányt kiszorítsák és valóban, a mint azt a fentiekben láttuk, sikerült is már a behozatalt tetemesen leszállítani, a kivitelt pedig emelni. Ha gyáraink versenye az öt év óta észlelhető arányban folytatólag fokozódik, mintegy öt év mulva a behozatal megszünik, kivitelünk pedig nagy mértékben növekedik. Már ma is annyira vannak gyáraink, hogy a hazai nyers lószőr nem elegendő gyártmányaikhoz, hanem külföldre szorul-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

nak, a honnan az utolsó öt évi átlag szerint évenként 0·197 millió korona értékű árút dolgoztak föl. A behozatali többlet átlaga pedig ugyanezen időtartam alatt 0·124 millió korona értékű volt.

m) *Szitakötőipar.*

A szitakötőipar nálunk is, mint egyáltalában mindenütt, kisipari jellegű. Van ugyan nagyiparos is e téren, de ez rendesen csak a kiadórendszer alapján nagyiparos, a mennyiben vagy az egész munkát, vagy a szita alkotórészeit, a kávát és a szőrfeneket házon kívül készítteti és otthon aztán ezekből a szitát véglegesen összeállítja. Nálunk különben a kisiparos is rendesen így dolgozik.

1. *Szitakávára* csak finom egyenes rostszálú tiszta és egészséges luczfenyő, kivételesen bükkfa jó. Az utóbbit azonban nálunk még nem szeretik használni, az erre jó luczfenyő pedig oly drága, hogy e miatt nem lehet belőle kávát gyártani. Így aztán ezekből sok jön be Krajnából, Bukovinából és Romániából. A behozatal ez árúból az utolsó öt év alatt fokozatosan növekedett (26%), kivitelünk pedig 80%-kal csökkent. A behozatali többlet növekedése 80·0%-ra rugott ez öt év alatt. (L. a 115. lapot is.)

A szitafenékgyártás nálunk sohasem volt elterjedt ipar, csak a kisiparos szitakötő foglalkozott vele, ma pedig kivételesen egynehány háziiparos készít még ilyeneket a székesfőváros környékén, de a gyarló kereset folytán ez az ipar is szünőfélben van. Ezt is többnyire Krajnából (Krainburg) kapjuk, bár ott is már szünőfélben van ezek készítése. Ez árúk külforgalmát az alábbi kimutatás tünteti fel:

Szita-kéregfa.

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	0·116	0·039	0·077
1903	0·109	0·030	0·079
1904	0·103	0·022	0·081
1905	0·107	0·023	0 084
1906	0·146	0·008	0·138

Szitafenék szőrből.

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	0·045	0·013	0·032
1903	0·044	0·019	0·025
1904	0·045	0·019	0·026
1905	0·041	0·023	0·018
1906	0·097	0·011	* 0·086

* Egyéb árúk is vannak még benne.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Kézi sziták szőr- stb. fenékkel.

Év	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet
	millió koronákban		
1902	0·033	0·017	0·016
1903	0·026	0·017	0·009
1904	0·030	0·025	0·005
1905	0·027	0·018	0·009
1906	0·021	0·004	0·017

Szitafenékből a külforgalom általában csekély. A behozatal kivétel nélkül Ausztriából származik, a kivitel pedig jórészt átviteli forgalom két nagyobb ezzel foglalkozó czég részéről.

1. *Kézi szitákban* ugyancsak csekély a külforgalmunk és ennek nagyobb része, azaz mintegy 75%, a lószőr- és vasdrótból való fenékkel ellátott szitára esik. A behozatalban itt is kizárólag Ausztria (Krajna) szerepel. Mind a behozatal, mind a kivitel ez utolsó öt év alatt csekély mértékben emelkedett.

Egészben véve két tekintélyesebb czég van az országban, a melyek ezen árúk készítésével, de kivált kereskedésével foglalkoznak. Ezek közül is az egyiknek főfoglalkozása a drótszövetgyártás.

Ezen gyárak termelése szitakötőárúkban nem ismeretes.

A népszámlálások adatai szerint voltak szitakötők:

Év	Önálló vállalat	Segéd-személy	Összes keresők száma	Segéd nélkül dolgozó vállalat	11—20 segéddel dolgozó vállalat
1890	527	427	954	306	2 (33 segéd)
1900	368	331	699	?	?

Ebből látni, hogy a szitakötőipar nagy mértékben hanyatlik. Fenti évtizedben ez a hanyatlás az összes keresők számát alapul véve, 36·4%. Az ország fogyasztása ezen árúból még közelítőleg sem állapitható meg.

Összefoglalás:

A fentebbi 2 alcsoportban tárgyalt iparok fejlesztésére szükséges alaptőke-összegeket és az alkalmazható munkások számát összefoglalva, a következőket találjuk:

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Hivatkozás az alcsoportra	A létesítendő gyárak száma	A gyár jellege	Befektetendő tőke millió K-ban			Munkások száma	Az évi termelés értéke millió K-ban
			álló	forgó	összes		
A a	64	Butorasztalosok szövetkezete	2·560	3·840	6·400	4000—4200	16·000
A b	7—10	Hajlított bútorgyártás	4·000	6·000	10·000	3000—3500	6·000
A c d	4	Faragóipar	0·400	0·600	1·000	300	1·000
A e	4	Aranyozóipar	1·000	1·000	2·000	750	2·000
A f	házi-ipar	Durvaesztergályos-ipar	0·100	0·300	0·400	160 család	0·500
A g_1	5	Botipar	1·100	1·000	2·100	2490	5·000
A i_1	1	Hintó és rugóskocsi gyártás	0·250	0·250	0·500	165	0·700
A $i_{3, 4}$	3—4	Motoroskocsi és kerékpárgyártás	1·300	1·300	2·600	1080	4·300
A m	100 család	Doboz (fa) gyártás	0·025	0·025	0·050	100 család	0·250
A n	3	Gyermekjátékszer-gyártás	0·300	0·450	0·750	400	1·350
A q	3	Kaptafagyártás	0·500	0·500	1·000	300	1·250
A r	házi-ipar	Kosárkötőárugyártás	—	0·150	0·150	600	0·500
A s	házi-ipar	Parafaáru (háziipar) gyártás	0·050	0·700	0·750	1500 háziipar	2·600
B h	1	Széknádgyártás	0·125	0·125	0·250	50	0·400
B i	2	Czirokseprűgyártás	0·100	0·100	0·200	300	0·600
B k_4	1	Ecsetgyártás	0·250	0·250	0·500	250	0·400
A g_3	4—5	Dohányzószerek gyártása	0·250	0·250	0·500	250	0·750
A $g_{1, 2}$	5	Csontárúk gyártása	0·200	0·400	0·600	500	1·715
A $g_{3, 4, 5, 6}$	8	Borostyán-, gyöngyházáruk gyártása	0·500	0·500	1·000	400	1·200
A g_7	2	Kődiógomb gyártás	1·000	1·000	2·000	2000	2·000
A i_7	1	Ladikgyártás	0·050	0·050	0·100	50	0·100
A p	2	Faszerszámgyártás	0·100	0·100	0·200	100	0·400
B c	házi-ipar	Szalmaipar	0·150	0·230	0·380	1000	0·500
B f	házi-ipar	Gyékény- és háncsipar	0·100	0·100	0·200	500	0·250
B g	2	Kókuszőnyegipar	0·100	0·100	0·200	300	0·400
	122-127	Faipari gyár	14·510	19·320	33·830	20985 és 260 család	50·165

Tehát a fa-, csont-, szarú-, gyöngyház- stb., továbbá a gyékény-, háncs-, szalma- és sörteipar fejlesztésére, összesen mintegy 14·5 mill. K álló és 19·3 mill. K forgótőke, vagyis összesen mintegy 34·0 mill. K összes tőke volna szükséges, a mely összeggel mintegy 21.000—22.000 munkásnak 50·0 millió korona termelés mellett kenyeret biztosíthatnánk. A fenti állótőkével létesíthető gyárak száma 122—127 volna, azonkívül pedig még egy csoport háziipari vállalat is alakulhatna.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

VI.

BŐRGYÁRTÁS.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

VI. Bőrgyártás.

A hazai bőripar, egészen a legújabb időkig, nagyon visszamaradt. Eltekintve a timárjaink által ősidőktől fogva gyártott czikkektől, melyek közé a talpbőröket, közönséges felsőbőröket marhabőrből készítve, timsós bőröket, szattyán- és kordovánbőröket számíthatjuk, nem tudtunk lépést tartani a nyugat nemzeteinek haladásával, a mely a bőripar terén is rendkívül nagy. Kémiai tudás, a specziális bőrmegmunkáló gépek tökéletesítése, a vállalkozó szellem és a nagy tőkebefektetés a külföld egyes vállalatait oly hatalommal ruházta fel és oly nagyfokú haladást eredményezett a bőripari termelés terén, a melylyel a mi készületlen iparunk korántsem vehette fel a küzdelmet. Az a konzervatizmus, a mely a régi szokásokhoz tapadva a fogyasztó közönség megváltozott ízlésével és a változó divattal mitsem törődik, legnagyobb ellensége minden haladásnak és sok helyen nálunk is megakasztotta bőriparunk egészséges, szabad fejlődését. Pedig a bőrgyártás egészséges fejlesztésére hazánkban is megvannak az összes előfeltételek. Sem nyers bőrökben, sem cserzőanyagokban nincs hiány, tüzelőanyag, a modern ipar lelke is, elegendő mennyiségben áll a bőrgyárak rendelkezésére.

A külföld versenyét a hazai czégekkel szemben még az is megkönnyíti, hogy a bőrgyáros és a fogyasztóközönség között a nagy anyagi eszközökkel rendelkező czipőgyárak vállalják el a közvetítést, míg nálunk ez a feladat a többnyire szegénysorsú czipészekre és csizmadiákra hárul.

A hazai bőripar fejlődésének másik gátló körülménye még az is, hogy a külföld a hazai nyersbőrpiaczainkon magas árakat fizet, a legjavát összevásárolván, a hazai czégeknek csak a selejtese marad, illetőleg hazai bőrgyárosaink nyersbőrszükségleteiket külföldön kénytelenek fedezni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Igen nagy kárt okoznak a nyersbőrön előforduló hibák is. Hazai nyersanyagunk azért nem elsőrendű, mert egyrészt a földbirtokosok a bőr legértékesebb részére nevük kezdőbetüit, sőt egész családi czimerüket rásüttetik, másrészt a mészárosok a bőrt, az állatról való lefejtéskor, összevagdalják. Légycsípések, ostorcsapások és egyéb sérülések szintén oly nyomokat hagynak vissza, a melyek a bőr értékét jelentékenyen csökkentik. Mindezekhez hozzájárul még az, hogy a nyersbőr ára a kész bőr árával nincsen kellő összhangzásban. Különösen az utóbbi időben az általános nagy drágaság éreztette hatását abban az irányban is, hogy kevés és drága volt a nyersbőr, különösen a marhabőr.

1906. év végén a nyersbőrárak a következők voltak:

	100	
Magyar ökörbőr, friss súlyban	kg.-ként	120 K
» tehénbőr, » »	»	124 »
Svájczi ökörbőr, » »	»	130 »
» tehénbőr » »	»	136 »
Borju, fej nélkül, » »	»	240 »
» fejjel » »	»	210 »
Magyar ökörbőr, száraz súlyban	»	300 »
» tehénbőr » »	»	320 »
Svájczi ökörbőr, » »	»	310 »
» tehénbőr » »	»	330 »
Borju, fej nélkül » »	»	360 »
» fejjel » »	»	480 »
Német gyapjas juhbőr	»	140 »
Bácskai goromba gyapjas juhbőr	»	170 »
Bánáti zakl » »	»	240 »
Német szűcs báránybőr	»	300 »
Bácskai »	»	320 »
Bánáti »	»	320 »
Nyúlbőr	100 dbként	88 »

Ezekkel szemben a kész bőrök átlagos árai a következők voltak:

	100	
Tercentalpak ökörbőrökből	kg.-ként	330 K.
Vachetalpak félbőrökben	»	330 »
Bivalytalpak »	»	250 »
Vache croupontalpak	»	400 »
Bivaly croupontalpak	»	270 »
Hulladékbőr, talpszerűen kidolgozva	»	200 »
Műtalpbőr	»	60 »
Tehénbőr és pittling	»	450 »
Kipsz felsőbőrök	»	480 »
Hasított bőr, cseres	»	230 »
» » barna	»	480 »
Disznóbőr nyerges czélra	»	500 »
Bocskortalp	»	300 »

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Borjubőrök:

Barna, vikszos, sima	100 kg.-ként	900—1000 K.
Szines, pro angol négyzet láb	»	—.90—1.— »
Chrómos box-calf, satin pro angol négyzet láb	»	—.90—1.20 »
Tót szattyán pro 100 kg.-ként		380—420 »
Kecskebőr, félig kikészitve	dbként	—.——3.20 »
Juhbőr, félig kikészitve	»	2.——2.70 »

Mindezeknek a hátrányos körülményeknek a súlyát első sorban a kisipar érzi és tényleg sajnosan kell tapasztalnunk, hogy a kis timárműhelyek sorban megszünnek.

Ha sikerül is talán rendkivüli eszközökkel egyes kis bőripari műhelyek továbbtengését biztositani, a kor szelleme idővel mégis csak elsöpri ezeket a kis üzemeket, melyeknek a fegyverei nem elégségesek arra, hogy a nagyiparral szemben eredménynyel fölvegyék a létért való küzdelmet.

A legutolsó termelési statisztikai fölvételek ideje, azaz 1898 óta, bőriparunk képe jelentékenyen megváltozott. A megindított nagyobb arányu iparfejlesztő akczió bőriparunkat is erőteljesebbé tette. Sok olyan czikk, a melyet 1898-ban nálunk még egyáltalán nem gyártottak, ma már az országban készül.

Statisztikánk és a tapasztalatok tanusága szerint azonban még igen sok tenni való maradt; bőriparunk még korántsem képes a követelményeknek mindenben eleget tenni mind a mennyiség, mind a minőség dolgában. Legjobban bizonyitják ezt az alábbi kimutatások adatai.

1901—1906. években a behozatal és kivitel következőleg alakult:

	Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet	
Év	q	K	q	K	q	K
1901	82.855	34,982.253	39.217	15,207.488	43.638	19,774.765
1902	87.461	37,280.103	41.033	15,932.997	46.428	21,347.106
1903	89.695	38,879.203	45.594	17,808.930	44.101	21,070.273
1904	92.073	41,401.568	45.318	18,660.970	46.755	22,740.598
1905	88.974	41,496.513	46.491	20,015.928	42.483	21,480.585
1906	106.710	55,068.974	51.197	24,365.631	55.513	30,703.343

Az utolsó öt év átlaga szerint a behozatali többlet kitett 46.487 q-t 22,852.779 korona értékben.

A behozatali, illetőleg kiviteli átlag mennyiségei és értékei az 1901—1905. években a főbb czikkekben a következők voltak:

	Behozatal		Kivitel	
	q	K	q	K
Talpbőr	50.283	13,635.546	23.412	6,816.637
Műtalpbőr	1.170	62.265	141	7.479
Keztyűbőr	375	861.560	83	141.640
Felsőbőr (közönséges)	12.653	6,234.913	4.922	4,629.322
Felsőbőr (finomabb)	12.514	12,634.020	3.523	1,568.849

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K
Bélésbőr	4.129	1,510.460	83	75.060
Kordován- és szattyánbőr, festett	261	235.260	20	31.800
Lakkbőr	774	1,251.680	11	7.425
Bagariabőr	35	22.968	494	195.459
Gépszíjbőr	1.504	599.535		
Fénybőr, szíjgyártó-bőr, nyergesbőr	3.696	1,416.417	2.619 46	723.815 14.070
Disznóbőr	836	1,716.530		

Megjegyzendő, hogy a behozatal különösen a talpbőrnél és a közönséges felsőbőrnél emelkedő irányzatot mutat, azonban a kivitel is emelkedett.

A behozatal és kivitel mennyisége és értéke az 1906. évben a főbb czikkekben a következő volt:

	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K
Marha- és lóbőr, talpszerüen kidolgozva:				
hátdarabokban (croupon)	21.068	7,795.160	8.255	3,203.825
egész, fél v. negyeddarabokban	30.836	9,713.340	17.127	5,742.800
hulladékbőr	14.491	2,776.950	5.691	1,138.200
műtalpbőr	1.096	59.184	229	12.366
Marha és lóbőr nem talpbőrszerüen kidolgozva:				
természetes színben vagy feketére festve	21.555	10,238.625	12.864	6,110.430
egyéb színű	1.310	1,113.500	228	193.800
Borjúbőr természetes színben	793	793.000	1.429	1,429.000
Borjubőr más színben	4.571	7,884.975	2.265	3,397.500
Bak-, kecske- és gödölyebőr tovább ki nem készítve	511	236.250	172	103.200
Juh és báránybőr tovább ki nem készítve	1.486	653.840	1.143	628.650
Bak-, kecske-, gödölye-, juh- és báránybőr kikészítve	6.987	11,332.950	1.524	1,981.200
Keztyűbőr	284	710.000	173	311.400
Fénymázozott bőr	700	1,190.000	40	62.300
Disznóbőr	916	412.200	29	8.990
Egyéb bőr	106	159.000	28	42.000

E kimutatások alapján a behozatali, illetőleg a kiviteli többletek következőképpen alakultak:

Marha- és lóbőr talpbőrszerüen kidolgozva:

hátdarabokban (crouponokban)

behozatal	21.068 q	7,795.160 kor.
kivitel	8.255 »	3,203.825 »
behozatali többlet	12.813 q	4,591.335 kor.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

egész, fél vagy negyeddarabokban

behozatal	30.836 q	9,713.340 kor.
kivitel	17.127 »	5,742.800 »
behozatali többlet	13.709 q	3,970.540 kor.

hulladékból

behozatal	14.491 q	2,776.950 kor.
kivitel	5,691 »	1,138.200 »
behozatali többlet	8.800 q	1,638.750 kor.

műtalpból

behozatal	1.096 q	59.184 kor.
kivitel	229 »	12.366 »
behozatali többlet	867 q	46.818 kor.

Marha- és lóbőr nem talpbőrszerüen kidolgozva: természetes színben v. feketére festve

behozatal	21.555 q	10,238.625 kor.
kivitel	12.864 »	6,110.430 »
behozatali többlet	8.691 q	4,128.195 kor.

egyébszínű

behozatal	1.310 q	1,113.500 kor.
kivitel	228 »	193.800 »
behozatali többlet	1.082 q	919.700 kor.

Borjúbőr természetes

behozatal	793 q	793.000 kor.
kivitel	1.429 »	1,429.000 »
kiviteli többlet	636 q	636.000 kor.

Borjúbőr más színben

behozatal	4.571 q	7,884.975 kor.
kivitel	2.265 »	3,397.500 »
behozatali többlet	2.306 q	4,487.475 kor.

Bak- kecske- és gödölyebőr tovább ki nem készítve

behozatal	511 q	236.250 kor.
kivitel	172 »	103.200 »
behozatali többlet	339 q	133.050 kor.

Juh- és bárányból tovább ki nem készítve

behozatal	1.486 q	653.840 kor.
kivitel	1.143 »	628.650 »
behozatali többlet	343 q	25.190 kor.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Bak-, kecske-, gödölye-, juh- és bárányból kikészítve

behozatal	6.987 q	11,332.950 kor.
kivitel	1.524 »	1,981.200 »
behozatali többlet	5.463 q	9,351.750 kor.

Keztyűbőr

behozatal	284 q	710.000 kor.
kivitel	173 »	311.400 »
behozatali többlet	111 q	398.600 kor.

Fénymázozott bőr

behozatal	700 q	1,190.000 kor.
kivitel	40 »	62.300 »
behozatali többlet	660 q	1,127.700 kor.

Disznóbőr

behozatal	916 q	412.200 kor.
kivitel	29 »	8.990 »
behozatali többlet	887 q	403.210 kor.

Egyéb bőrök

behozatal	106 q	159.000 kor.
kivitel	28 »	42.000 »
behozatali többlet	78 q	117.000 kor.

Hazai bőriparunkat jelenleg 54 nagyobb gyár képviseli s a termelés összes értéke becslés szerint 55 millió korona körül ingadozhat. A gépek hajtására összesen 2.800 lóerőt használnak fel és a munkások száma kereken 5000.

Az 1898. évi termelési statisztikai felvételek idején egészben 50 jelentékenyebb telepünk volt, összesen 1729 lóerő hajtóerővel és 3121 munkással. Az ezek által termelt bőrfélék értéke 27·4 millió koronára rugott.

Az 1904. évi »Unfallstatistik« szerint Ausztriában 974 üzem volt, 15.643 munkással. Egy munkás termelését 10.000 K. számlaértékre becsülvén, ez megfelel kereken 150 millió korona évi forgalomnak.

Bőripari termelésünket részletezve a következő eredményeket kapjuk.

Talpbőr termelésünk (ültetett talpak, vâchetalpak és bocskortalpak) 22,305.000 korona. Ebből ültetett talpakra és vâchetalpakra 19,625.000 korona, bocskortalpakra 2,680.000 korona esik.

Közönséges felsőbőrben (különböző tehén-felsőbőrök, durva kipszek, lóbőr, ványolt csizmaszárak) termelésünk összesen 15,235.000 korona, ebből lóbőrre 100.000 korona, a ványolt csizmaszárakra 700.000 korona esik.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Kötő-, varró- és géphajtószíj-bőrökben termelésünk 2,730.000 korona.

Finomabb felsőbőrökben (borjubőrök, finomabb kipsz- és növendék-bőrökben) termelésünk 7,465.000 korona.

Fény-, húzó-, szíjgyártó-, nyergesbőrökben termelésünk értéke 3,730.000 korona.

Bélésbőrben (ide számítva a tót szattyánbőrt, szömörczés juhbőrt és a talpbélést is) a gyártott árúk értéke 3,215.000 korona, ebből tót szattyánra 700.000 korona, szömörczés juhbőrre 1,515.000 korona, talpbélésre 1,000.000 korona esik.

Finom bőr és kordovánbőr termelésünk 1,290.000 koronát tesz ki, ebből kordovánra 40.000 korona számítható.

Keztyűbőr termelésünk értéke (glacébőr, szarvas-[sämisch] bőr) 800.000 koronára becsülhető.

Az előbbi összeállítás pontosságra nem tarthat igényt, mert az 1906. évi termelési statisztika eredményeinek hiányában a termelés csak becslés útján állapítható meg, azonban a valóságot eléggé megközelíti, úgy hogy következtetések alapjául szolgálhat.

A behozatali többlet és a hazai termelés értékeinek összehasonlítása a következő eredményekre vezet:

Talpbőr. Behozatali többlet kitesz 10,247.443 koronát. Az összfogyasztás, azaz behozatali többlet és hazai termelés összege 32,552.443 korona. A hazai termelés e szerint az összfogyasztás 69%-át fedezi.

Keztyűbőr. A behozatali többlet kitesz 398.600 koronát. Az összfogyasztás ebben a czikkben 1,048.600 korona értéket képvisel, a melyből a hazai termelés 61·9%-ot fedez.

Közönséges felsőbőr, lóbőr és ványolt csizmaszárak. A behozatali többlet ezekben a czikkekben kitesz 3,631.265 koronát. Az összfogyasztás 18,866.265 koronára rug, melynek 80·7%-át a hazai termelés fedezi.

Finomabb felsőbőr. A behozatali többlet 3,851.475 koronát tesz ki. Az összfogyasztás értéke 11,316.475 korona, a hazai termelés tehát ennek az összegnek 66%-át fedezi.

Bélésbőr. A behozatali többlet 158.240 korona volt, az összes fogyasztás, ide értve a tót szattyánt, a talpbélést és a szömörczés juhbőröket is, 3,373.240 korona, ennek 95·3%-át a hazai termelés fedezi.

Kordován és szattyánbőr. (Finom bőr.) A statisztika a *finom bőrt,* mely nem czipészeti czélokra kell, nem tünteti fel külön. A behozatali többlet kordován- és szattyánbőrben 9,351.750 korona értéket képvisel. Termelésünk kordován- és finom bőrben hozzávetőlegesen 1,290.000 koronát tesz ki. E szerint a hazai termelés az összfogyasztásnak látszólag 12%-át fedezi.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Lakkbőrben behozatali többletünk 1,127.700 korona értéket képvisel. Ezzel szemben termelésünk ez ideig nem volt.

Gépszíjbőr. A behozatali többlet értéke 735.420 korona. Termelésünk értéke 2,730.000 korona. A hazai termelés ennélfogva az összfogyasztásnak közel 78·8%-át fedezi.

Fénybőr, szíjgyártóbőr, nyergesbőr. A behozatali többlet értéke 681,210 korona. Termelésünk értéke 3,730.000 korona, a mi a 4,411.210 korona értékű összfogyasztásnak 84·5%-át teszi.

Disznóbőrben a behozatali többlet 403.210 korona.

Azon telepek közül, a melyeket az 1898. évi termelési statisztika feltüntet, néhány beszüntette üzemét. Ilyenek voltak: a *Jordán Viktor*-féle gyár Budapesten, *Mohl Bódog*-é Kapuváron, a *Plonka-, Szirány-, Város*-féle gyár és a *Fränkel Ede* gyára, mindkettő Turócz-Jahodnin, a *Pisk Miska*-féle gyár Pozsonyban, *Horn* műhelye Esztergomban és dr. *Glasel Edé*-é Trencsén-Várnán.

Az 1898. évi statisztikában kimutatott termelési érték nem ad tökéletes képet hazánk akkori tényleges bőripari össztermeléséről, mivel a kisebb üzemek termelése hiányzik. A termelési érték legnagyobb része a talpbőrökre és a közönségesebb fajta tehénbőrökre meg a gépszíjbőrökre esett. Ehhez képest a többi bőrfajok, így pl. a borjubőrök és egyéb finomabb bőrök aránylag csekély összegekkel szerepeltek. Chrombőröket abban az időben alig gyártottak, szines bőröket is csak igen alárendelt mennyiségben készítettek. A cserzőanyag-kivonatokkal is csak 1898 óta kezdtek dolgozni egyes bőrgyárainkban.

Noha bőriparunk fejlődése korántsem oly arányú, a milyen az kedvezőbb viszonyok mellett lehetne, mégis örvendetes haladás mutatkozik ezen a téren. Így főleg abban az irányban tapasztalunk haladást, hogy nehány üzem áttért a kelendős chrombőrök gyártására; nemkülönben nagy haladás észlelhető a szines borjúbőrök gyártása terén is; több gyár nagyobb arányban folytatja a gyorscserzést és már a finomabb bőrök, sőt a lakkbőrök gyártása terén is élénkebb mozgalom mutatkozik.

A bőripar terén a vándortanitói intézmény is bevált; ennek az intézménynek áldásos hatását különösen a kisebb timár érzi, a kit azon utasítások, melyeket a vándortanítótól akár szóval, akár írásban kap, arra képesítenek, hogy üzemét gazdaságosabb alapon folytatva, olcsóbban és jobbat is termelhet.

Bőrgyáraink egyes czikkeket kifogástalan minőségben készítenek; de van elég olyan bőrfajta, a melyeket vagy nem eléggé jól, vagy nem elegendő mennyiségben, vagy egyáltalán nem gyártunk.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Kifogástalanul a következő bőrfajtákat készítik: hajtószíjbőröket, egyszer, kétszer és háromszor ültetett talpakat, vâche-talpakat, fény- és húzó-bőröket, kipsz-talpbélést, bocskor-talpakat, közönséges, barkás fekete tehén felsőbőröket, barna, vagyis vikszes, katona-szállítási tehénbőröket, színes bútor- és bőröndös tehénbőröket, színes vâchettákat, juhbőröket, barkás és színes finomabb felsőbőröket, könnyü keletindiai kipszbőröket, ványolt orosz fajta sima bagaria csizma-szárakat, barna vagy vikszes borjubőröket, színes amerikai módra készített borjubőröket, box-calf-borjubőröket chromcserzéssel, színes juh-bélésbőröket, tót-szattyán juhbőröket, kordován »zerge« bőröket és színes juh-bútorbőröket.

Bőrfajták, a melyeket vagy nem kielégítő mennyiségben, illetőleg minőségben vagy egyáltalán nem készítünk: lóbőrök, színes kesztyűbőrök, bordeaux-szinű juhbőrök, fekete barkás »zerge«-bőrök, sima »zerge«-bőrök, színes »zerge«-bőrök, satin-borjubőrök, chevreaux-bőrök, különböző lakk-bőrök (chevreaux-lakk, borju-lakk, orosz-lakk, chrom-lakk, box-calf-lakk), közönséges kid- és chrom-kid-borjubőrök, chevreaux-utánzatok juhbőrből, box-calf-imitációk juhbőrből stb.

Ezek közül itthon is előállíthatók volnának akár nagyobb mennyiségben, mint eddig, akár mint eddig egyáltalán elő nem állított czikkek: a box-calf-bőrök, chevreaux-bőrök, chevreaux-lakk-, chrom-lakk-, borju-lakk-bőrök, box-calf-kipsz-bőrök, chevreaux--imitációk juhbőrből, box-calf-imitációk juhbőrből, bőrdiszmű juhbőrök, chrom-kid-bőrök, nyergeseknek való finom bőrök és mindazok a bőrfajták, a melyekben a termelés a szükségletet nem elégíti ki.

a) *Talpbőrök gyártása.*

Bőrgyártásunk egyik büszkesége a talpbőr és mégis, noha főleg a budapesti és újpesti nagy gyárak termékei elsőrendűek és nemcsak itthon, de külföldön is nagy kedveltségnek örvendenek, ebből a czikkből is van jelentékeny behozatalunk, különösen Ausztriából. Talpbőrgyáraink főleg a brünni, bécsi, neubitschofi és trebitschi gyárak termékével, az ültetett talpakkal, bivalybendsekkel kénytelenek versenyezni. Igaz azonban, hogy a szükséglet ilyen erős talpakban a közlekedési eszközöknek folytonos szaporításával, tökéletesedésével és olcsóbbodásával és a művelődés arányában napról-napra csökken, s a közönség igénye is folyton fokozódik; ma már a közönséges munkásember is finomabb czipőkben jár, a városi ember általában véve csak finomabb talpú czipőket kiván, olyat pl., mint a minő a vâchebőr. Ezt a czikket

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

egyes gyáraink felkarolták, de itt is a német és osztrák versenynyel, nevezetesen a bécsi, a welsi, kremsi, leitmeritzi, klagenfurti és brünni gyárak vâche-bőreivel találkoznak. Ugyancsak súlyosbbítja a helyzetet az a körülmény is, hogy a bécsi, morva, cseh, olasz, sőt az amerikai czipőgyárak is nagy mennyiségben helyezik el gyártmányaikat a hazai piaczokon.

Ebből következik, hogy a hazai talpbőrgyártás is támogatásra szorul. Az előbbi számítás értelmében a hazai termelés az összfogyasztás körülbelül 60%-át födözi. Marad tehát még 31%, t. i. 10,247.443 korona, azaz a behozatali többletnek megfelelő mennyiség, födözetlenül.

Ennyi értékű talpbőrnek a gyártása gyári berendezésben körülbelül 1,500.000—2,000.000 korona befektetést, forgalmi tőkéül (három hónapi termelésre számítva és a munkások bére) körülbelül 2,400.000 koronát és 400—500 munkást igényelne.

b) *Keztyűbőrök gyártása.*

Keztyűbőrt készit: *Mehlschmidt* Tata-Tóváros, *Hammerli* Pécsett, a kik glacé-bőrön kivül szarvasbőrt (Sämischleder) is gyártanak, *Leopold Adolf* Tóváros és *Hausvater* Temesvárott. Ezek hozzávetőleg 800.000 korona értékű keztyűbőrt állitanak elő. A keztyűbőr-ipar nálunk újabb keletű és gyermekkorát éli még, noha kétségtelen, hogy az eddigi kezdet igen szép reményekre jogosit. A keztyübőr-ipar külföldön igen magas szinvonalon áll. Az osztrák keztyűbőrgyárak a bőrt többnyire maguk dolgozzák fel, úgy hogy a keztyűbőrgyár keztyűgyár is egyuttal.

A behozatali többlet (398.600 korona) itthon való előállitására hozzávetőleges számítás szerint kellene gyári berendezésre: 85.000 korona, forgalmi tőkére: 150.000 korona és 70 munkás.

c) *Közönséges felsőbőrök gyártása.*

A közönséges felsőbőrökből Ausztria nagy mennyiségeket helyez el a honi piaczokon, noha legelőkelőbb felsőbőrgyáraink az ide tartozó bőrfajtákat kitünő minőségben és nagy mennyiségben gyártják. A tehén felsőbőr magyar bőriparunk tulajdonképeni büszkesége. Ennek az iparnak székhelye Liptó-Szt.-Miklós, noha az ország egyéb bőrgyáraiban, sőt a kisebb műhelyek egész sorozatában

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

szintén kitünő minőségű ilyen bőröket készítenek. Liptó-Szt.-Miklós oly kiváló és oly tömérdek tehén felbőrt, a mellett finomabb kipszbőrt gyárt, hogy ez a kis felső-magyarországi városka virágzó ipar középpontjává lett.

A tehénbőrökre is áll különben a talpakra vonatkozó azon megjegyzés, hogy az igények emelkednek és a közönség mindinkább jobban kedveli meg a különböző finomabb fajtájú felsőbőröket, a finomabb borjubőröket, box-calfot, szines bőröket, chrom-bőröket, chevreauxkat, lakkbőröket stb., noha természetes, hogy azért a durvább fajtájú felsőbőrök fogyasztói szintén tekintélyes számban vannak és lesznek a jövőben is. Igen jelentékeny mennyisége ezeknek a bőröknek kell a katonaság részére való lábbeliek gyártásához.

Lóbőrt alig gyártanak nálunk, ezért megokolt lenne egy lóbőrgyár támogatása.

Közönséges felsőbőrökben a behozatali többlet 3,631.265 koronát tesz ki. Ennek a mennyiségnek a gyártásához kellene gyári berendezésekre 720.000—900.000 korona, forgalmi tőkének (négy havi forgalmat és a munkások bérét számítva) 1,000.000—1,200.000 korona. Munkás: 380—450.

d) *Finomabb felsőbőrök gyártása.*

E cikkekből első helyen állanak a különböző borjúbőrök, finomabb kipszbőrök és a legfinomabb czipőbőrök, chevreaux stb.

A borjúbőrgyártás legújabban örvendetes lendületet vett. Hazai gyáraink közül különösen a zágrábi gyár és a Machlupféle gyár készit hírneves borjúbőröket. A zágrábi gyár igen tetemes mennyiségű box-calf-ot és szines borjúbőröket gyárt és mégis a termelt mennyiség korántsem fedezi a szükségletet. Egyes borjúbőrfajták pedig egyáltalán még nem készülnek nálunk; ilyenek pl. boxlakk, chromsatin, chromkid stb. A statisztikai adatok tanúsága szerint tetemes mennyiségű finom bőrt hozunk be az országba, már pedig nyers borjúbőranyagunk kitünő minőségű. Nagy azonban a külföld versenye. A hazai piaczon főleg a következő gyárak versenyével találkozunk: *Cornelius Heyl,* Worms (a kontinens egyik legnagyobb bőrgyára); *Vogel, Pfister,* Amerika; *Freudenberg,* Weinheim; *Oskar Birling,* Dresden; *Suess A. H.,* Wien; *Plunder & Pollak,* Leitmeritz; *W. Pollacsek,* Rahmesdorf, és még egyéb gyárak különböző helyeken (Bensheim, Bergstrasse; Sternberg, Krems, Wien, stb.). Egyes ilyen gyártmányokkal alig fogunk egyhamar

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

eredménynyel versenyezhetni, mert ezek a külföldi, főleg a német 10—30 millió márka alaptőkével rendelkező, 1000—4000 munkást foglalkoztató gyárak és az amerikai hasonló nagyszabású gyárak abban a helyzetben vannak, hogy a bőrök minősége dolgában a világpiacz minden igényének meg tudnak felelni.

Az amerikai gyárak versenye még azért is veszedelmes, mivel az Északamerikai Egyesült-Államok bőripara a magas vámvédelem mellett a fejlődés oly fokára jutott, hogy most a helyett, hogy — mint azelőtt Európa — különösen Németország szállítana kész borjúbőröket Amerikába, ez utóbbi csak nyersbőrszükségletét fedezi nálunk, többnyire Németország közvetítésével és az európai piaczokon való ezen tömeges vásárlásaival a nyers anyagot megdrágítja és kész borjúbőreivel indít veszedelmes versenyt. Az amerikai ipar jelzett térfoglalása azzal a következménynyel is járt, hogy a német borjúbőripar nemcsak gyártmányainak nálunk való fokozottabb elhelyezésében keres kárpótlást, hanem még a Balkán piaczait is elhódítja tőlünk.

Chevreaux-bőrök, azaz finom czipőknek való kecskebőrök hazánkban egyáltalán nem készülnek, miért is ez az ipar különösen figyelemre méltó és érdemes lenne ezt a gyártást meghonosítani annál is inkább, mivel manapság csaknem minden városi ember chevreaux-czipőket visel és valóban fonák állapot, hogy az ezekhez való bőrt kizárólag külföldről szerezzük be!

Finom felsőbőrökben a behozatali többlet, tehát annak a mennyiségnek az értéke, a mit itthon gyárthatnánk, kitesz 3,851.475 koronát. Ilyen mennyiség gyártásához szükséges körülbelül gyári berendezésekért 1,000.000—1,400.000 korona, forgalmi tőkének 1,400.000—1,600.000 korona, és munkás: 400—450.

e) *Bélésbőrök gyártása.*

A cseres bélésbőripar hazánk egyes vidékein (pl. Brezován, Breznóbányán, Radványon stb.) számos munkáskezet foglalkoztatott, míg csak a mult század végén Anglia nagymennyiségű ausztráliai bélésbőrrel el nem árasztotta az országot. Ennek közvetetlen következménye a hazai bélésbőripar tönkrejutása. A kegyelemdöfést megadta ennek a hajdanában híres iparnak az, hogy ma már a bélésbőrt különböző pótló anyagokkal helyettesítik. Tót-szattyán termelésünk 700.000 korona értéket képvisel.

A tót szattyánosok sorsán az adott körülmények között csak az segíthetne, ha eljárásukat tökéletesítik és esetleg

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

szines bőröket is készítenek. Ebben az irányban a vándortanítói intézmény hozott is már üdvös eredményeket.

Ugyancsak a bélésbőrökhöz számíthatjuk azt a szömörczés juhbőrt is, a melyet különösen a budapesti és újpesti gyárak készítenek; a vidéken ezt a bőrfajtát egy székesfehérvári gyár, Erdélyben (Marosvásárhelyt, Szász-Régenben, Tordán, Székely-Udvarhelyen, Fogarason stb.) pedig kisiparosok állítják elő. Ez az ipar is, mely hajdanában igen jelentékeny volt, erősen hanyatlik. Nálunk csak félgyártmányt állítanak elő, a mely közvetetlenül csak bélésbőrnek használható. Ezeknek egy részét azután külföldön teljesen kikészítik és kis részben kész bőr alakjában, legnagyobbrészt már bőrárukra, pénztárczákra és effélékre feldolgozva hozzák ismét be. Ennek az iparnak fejlődését különösen a török és bolgár ipar termékei nehezítik meg. A keleti timárok a nyersbőrt otthon gyűjthetik, tehát a fuvardíjat megtakarítják, továbbá a cserzőanyag hazájukban terem, még a munkadíj is tetemesen olcsóbb, mint nálunk. Félős, hogy ez az ősrégi iparunk, mely száz meg száz család megélhetését biztosította, az adott mostoha viszonyok nyomása alatt végleg ki fog pusztulni. Ujabban még válságosabbra fordult a helyzet. Mióta ugyanis külföldön a chrombőrök gyártása mind jobban hódit és a juhbőröket is chromcserzett bőrökké dolgozzák fel, azóta a külföldi, különösen a német és amerikai gyárak ágensei bejárják az országot, de a Keletet is és magasabb kínálataikkal lefoglalják a maguk részére a nyersárút. Ilyenféle bőröket gyárt pl. *Löw Beer* Stadlauban, *Emanuel Meyer* Berlinben és sok más. Ezeket a chrommal cserzett juhbőröket a legkülönbözőbb finom bőrárúkra használják fel. Ilyenek pl. a chevreaux-utánzatok könnyű lábbeli részére, ilyenek azok a bőrök, a melyekből bőrkabátokat, sőt egész öltönyöket is készítenek.

Ilyen gyárat kellene létesíteni minálunk is, mert annak a terméknek, melyet ma gyártanak, a félig kész szömörczés juhbőröknek az ideje lejárt.

Ha 1,000.000 értékű finom (chromcserzésű) juhbőrt akarnánk gyártani, akkor ehhez hozzávetőleg gyári berendezésre 250.000—300.000 korona, forgalmi tőkének 350.000—400.000 korona kellene és 150—180 munkást lehetne foglalkoztatni.

f) *Kordován, szattyán és egyéb finom bőrök gyártása.*

Kordovánbőrt ez idő szerint csak a székelyudvarhelyi és a tordai kordovánosok készítenek még, a helyi és környékbeli szükséglet kielégítésére.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Igazi finom bőrt csak a pozsonyi *Freud*-féle finombőrgyár készít, a mely színes bútorbőröknek való szömörczés bak- és kecskebőrt, könyvkötőknek való színes báránybőrt, tapétákhoz, kocsiknak való, pénztáskákhoz, bőröndökhöz való színes szömörczés juhbőrt gyárt, legújabban lakkozott bőrt (de czipőbőrt nem) is állít elő.

Vannak bőrfestőink is, ezeknek termelését azonban nem vehetjük figyelembe, mivel csak megrendelésre dolgoznak.

A finom, festett, nem czipőkre való bőrgyártásunk termelése jelentékenynek egyáltalán nem mondható. Hogy ez az ipar nem fejlődik, az főleg annak tulajdonítható, hogy finom bőrárúkat nálunk számbavehető mennyiségben szintén nem készítenek és így az efféle finom, színes és appretált bőrök elhelyezése nehézségekbe ütközik.

A finombőripar fejlesztésének alapfeltétele tehát oly ipar meghonosításában rejlik, a mely ezeket a bőröket elhasználja.

g) *Lakkbőrök gyártása.*

Lakkbőrt ez ideig hazánkban nem gyártottak. Kevés lakkbőrt (bélésnek, szíjaknak valót) gyárt a *Freud*-féle gyár; legújabb időben *Leidenfrost* Nagy-Bossányban amerikai módon készített chrom-cserzésű juh- és kecskelakk-bőröket akar gyártani.

Az amerikai lakkbőr igen hajlékony, nem reped és ezért mindennapi használatra is jó.

Behozatali többletünk lakkbőrben egy millió koronát meghalad [1,127.700 korona]. Ennyi lakkbőr gyártásához berendezésre 200.000—225.000 koronát, forgalmi tőkére 350.000—400.000 koronát kell számítani. Munkás 100—120 kellene hozzá.

h) *A gépszíjbőrök gyártása.*

Gépszíjbőrt jelentős mennyiségben és kitünő minőségben gyártunk. Egyes gyárakban felkarolták a chrom- cserzésű szíjbőrök gyártását, a melyek főleg ütőszíjak készítésére rendkivül alkalmasak. A gépszíjbőr gyártásának fellendülése és gyári iparunk fejlődése között természetes összefüggés áll fenn. Gépszíjiparunk is küzd a vámkülföld, de főleg Ausztria versenyével.

Gépszíjbőrökben a behozatali többlet értéke 735.420 korona. Összfogyasztásunk 3.465.420 korona értéket képvisel.

A 735.420 korona értékű behozatalnak megfelelő bőr itthon való előállítására szükség volna hozzávetőleg: gyári berendezésre 125.000 korona, forgalmi tőkének 172.500 korona, munkásszemélyzet: 50.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

i) *A fénybőr, szíjgyártóbőr és nyergesbőr.*

Fénybőrt újabban jó minőségben gyártunk; azelőtt a nyergesek különösen panaszkodtak, hogy a hazai fénybőrt nem tudják használni. Ezek a panaszok megszüntek. Természetes és narancsszínű blankbőrt különösen Münchenből és Stájerországból (Schönstein), de Angliából is importáltunk. A behozatal tárgyát alkotja a disznóbőr is.

Ha a behozatali többletnek (681.210 korona) megfelelő értéket itthon akarjuk gyártani, akkor hozzávetőleges számítás szerint ehhez szükség volna: gyári berendezésre 117.000 korona, forgótőkének 165.000 korona. munkás kellene hozzá 50.

* * *

Összesítés. Az alábbi táblázat a fentebb kifejtettek alapján szükségesnek jelzett bőrgyárak számáról, befektetett tőkéjéről, munkásainak számáról és termeléséről tájékoztat.

Hivatkozás az alcsoportra	A létesítendő gyárak száma	A gyár jellege	A gyár tőkéje koronákban			Munkásainak száma	Az évi termés K-ban
			álló	forgó	összes		
a	1	Talpbőrgyár	2,000.000	3,000.000	5,000.000	500	10,000.000
b	1	Keztyübőrgyár	85.000	150.000	235.000	70	400.000
c	1	Közönséges felsőbőrgyár	900.000	2,000.000	2,900.000	450	3,600.000
d	1	Finom felsőbőrgyár	1,400.000	1,600.000	3,000.000	450	3,800.000
e	1	Finom(chromcserzésü)juhbőrgyár	300.000	400.000	700.000	180	1,000.000
g	1	Lakkbőrgyár	225.000	400.000	625.000	120	1,125.000
h	1	Báránybőrgyár	125.000	175.000	300.000	50	700.000
i	1	Fényszijgyártó és nyergesbőr	115.000	165.000	28.000	50	700.000
	8	Bőrgyár	5,150.000	7,890.000	13;040.000	1.870	21,325.000

E szerint kellene a hazai 21 millió korona értékü szükséglet fedezésére 8 bőrgyár 13 millió korona összes tőkebefektetéssel, a gyárak közel 1900 munkást foglalkoztatnának. A munkások évi bére másfél millió koronára becsülhető.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

VII.

FONÓ- ÉS SZÖVŐIPAR.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

VII. Fonó- és szövőipar.

A fonó- és szövőipar termékeinek hazánk közgazdaságában való nagy fontosságát az a körülmény bizonyítja legjobban, hogy évi behozatali értékük eléri a gabona, hüvelyesek és liszt kiviteli értékét. Az az összeg tehát, mely hazánk legfontosabb mezőgazdasági ágainak termelése révén az országba jön, fonó- és szövőipari czikkekért újra a külföldre vándorol.

A textilárúk behozatali értéke az egész behozatali értéknek 33%-a, tehát oly összeg, melynek csökkentése elsőrendű fontosságú közgazdasági érdek, már csak azért is, mert az általános fogyasztás tárgyát alkotó czikkekről van szó.

Hazánk textiliparának nagy fejletlensége az alig másfélszázados textilgyáripar rohamos fejlődésének tudható be, mert a gyáripar alapját képező textil házi és kisipar hazánkban is eléggé fejlett volt s az országban kellő mennyiségben levő textilipari nyersanyagok: gyapjú, len és kender, ezen iparágak művelésére úgyszólván predesztinálták volna hazánkat. A hazai textil-kisipar volt nagy fejlettségét tanusítja az, hogy a XVII—XVIII. században még Németországban is jó hírneve volt a magyar posztónak és a magyar vászonnak. A textiltechnika óriási fejlődése, a gyapjút és lent pótló pamut és a kendert pótló juta rohamos elterjedése eredményezték hazai textilgyáriparunk mai fejletlen állapotát, mert ezen, a hazai földben gyökerező szálas anyagok feldolgozásának bevezetése csakis a külföldi fonó-technika eredményeinek czéltudatos alkalmazásával lehetséges, erre pedig csupán az utolsó 20—30 évben történt kezdeményezés. Ezen időből is a legutóbbi 10 évre esik a hazai textilgyári ipar nagyobb arányú fejlődése, mely oly biztató alapokon indult meg, hogy a természetszerű fejlődés időszükségleteinek határán belül tekintélyes textilgyáripar keletkezésére van kilátás.

Míg ugyanis az 1898-iki termelési statisztika szerint hazánk textilipara az 1898-ik évben 13.024 munkást foglalkoztatott s az évi termelés értéke 52·7 millió koronára rúgott, addig az 1906-ik évben a foglalkoztatott munkások száma

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

már 28.780 volt, az évi termelés értéke pedig már 115 millió koronára rúgott, a mi a munkásszám 120%-os és a termelés 110%-os növekedésének felel meg, megjegyezvén, hogy az utolsó években keletkezett gyárak, mai berendezésük mellett, a hazai munkások nagyobb gyakorlottságának bekövetkezte után még 10—13 millió koronával nagyobb évi termelést fognak elérhetni. Noha ez a fejlődés viszonylagosan nagynak mondható, textiliparunk mégis alig fedezi az összszükséglet 23%-át, amenyiben a 115 millió kor. évi termeléssel, a 478 millió korona behozatal és 93 millió korona kivitelből eredő 385 millió korona behozatali többlet áll még mindig szemben.

A hazai textilipar egyes ágainak fejlettségére nézve a következő adatok tájékoztatnak:

	Behozatali többlet korona	Évi termelés korona	Összfogyasztás %-a
Pamutipar	220,638.676	51,822.000	19%
Len-, kender- s jutaipar	27,118.508	29,000.000	51·6%
Gyapjúipar	98,748.155	17,953.000	15·3%
Selyemipar	38,044.264	7,270.000	16%

Megjegyzendő, hogy a hazai textiltermeléshez számítandó a paszomány-, kötő- és himzőipar 8·7 millió korona évi termelésének értéke is, melynek betudásával a százalékos arányszámok valamivel kedvezőbben alakulnak.

E számadatok szerint a leginkább fejlesztést igénylő iparágak: a pamut-, gyapjú- és selyemipar, még aránylag elég kedvező a viszony a len-, kender- és jutaiparnál. A részletes tárgyalásból kitünőleg a kedvező viszonyszámot csupán a hazai len- és kendertermelés, a kender-, fonó- s szövő-, továbbá a jutafonó s szövőipar fejlettségének lehet betudni, míg a lenfonó- s szövőipar még igen is reászorult a czélirányos fejlesztésre.

Mint iparágak, melyek nyersanyaga a hazai termelés révén kellő mennyiségben és minőségben fedezhető s melyek így a mezőgazdaságra is különös fontosságuak, első sorban a gyapjú- és lenipar volnának fejlesztendők, míg a pamutipar termékeinek előállítása, mint tömegfogyasztási czikkek birnak nagy jelentőséggel. A selyemfonó- s szövő-ipar fejlesztése — tekintve a hazai nyers selyemtermelés állandó emelkedését — ugyan szintén kivánatos, mégis jelentősége távolról sem oly nagy, mint a pamut-, gyapjú- vagy lenipar fejlesztése. Nincs ország, melyben a textilipar valamenyi ága egyforma mértékben volna kifejlődve, hisz Anglia is évenként 150 millió franknál nagyobb értékű selyemszövetet importál Francziaországból, de azért textilipara nagy fejlettségét kétségbevonni senki sem fogja. Ez a szempont volt döntő azon

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

kérdés elbírálásánál is, hogy minő mértékig volnának az egyes iparágak czélszerűen fejleszthetők? Itt is csak a tömegfogyasztás tárgyát alkotó főbb czikkek vehetők figyelembe, miután belátható időn belül megvalósítható fejlesztés mértékének vázlatos feltüntetése volt a főczél. A fonó-szövőipar mai állapotáról, a fejlesztést igénylő iparágak berendezéseiről és az alkalmazott munkások számáról az alábbi táblázat tájékoztat:

Fonó- és szövőipar.

Iparágak	Munkásszám		Évi termelés koronákban		Berendezés 1906-ban		
	1898-ban	1906-ban	1898-ban	1906-ban	orsó	szövőszék	nyomógép
Gyapjúipar	2.640	4.150	9,908.399	17,953.000	2.500 (fésüs) 38.850 (kártolt)	988	—
Pamutipar	882 (kendergyár) 6.204 1.050 (kékfestő)	8.916	3,990.220 (len- és kender kikészítés) 21,200.297 12,845.702 (kékfestő)	51,822.000	171.460	5.087	*) 31
Len- és kenderipar		5.457		19,010.000	8.720 (lenre)	462 (lenre)	—
Jutaipar		3.249		10,000.000	12.592	750	—
Selyemipar	541	2.956	1,129.743	7,270.000	—	337	—
Zsinór-, gombkötő-, paszomány-árúgyártás, szalaggyártás	772	2.000	2,163.537	4,620.000	—	—	—
Kötő- és kötszövőipar	935	1.879	1,250.988	3,600.000	—	—	—
Himzőipar		173	216.000	530.000	—	—	—
Összesen	13.024 munkás	28.780 munkás	52,704.886 korona	114,805.000 korona			

*) Hengeres nyomógép 24.

A fonó-szövőipar egyes ágai az alább következő nyolcz csoportba oszthatók.

A) Pamutipar.

A hazai pamutipar állapotáról az ezen iparág körébe tartozó czikkek *összfogyasztásának* a *hazai termeléshez* való viszonya tájékoztat.

Az összfogyasztás a behozatali többlet és a hazai termelés értékének összege.

1. A behozatali többlet értékei. Pamutban és pamutárúkban az 1901—1906. években a behozatal és kivitel következőleg alakult:

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Behozatal.

1901.....	610.680	métermázsa	185,609.000 kor.
1902.....	674.800	»	195,788.000 »
1903.....	719.578	»	213,648.000 »
1904.....	732.759	»	229,361.000 »
1905.....	742.332	»	220,307.000 »
1906.....	743.495	»	253,054.351 »

Kivitel.

1901.....	55.699	métermázsa	15,966.000 kor.
1902.....	69.099	»	18,142.000 »
1903.....	88.424	»	23,024.000 »
1904.....	99.241	»	27,164.000 »
1905.....	117.692	»	28,561.000 »
1906.....	129.017	»	32,415.675 »

Ezek szerint pamut- és pamutárúkban a *behozatali többlet értékei*

1901.....	554.981	métermázsa	169,643.000 kor.
1902.....	605.701	»	177,646.000 »
1903.....	631.154	»	190,624.000 »
1904.....	633.518	»	202,197.000 »
1905.....	624.640	»	191,746.000 »
1906.....	614.478	»	220,638.676 »

A behozatali többlet mennyisége és értéke az 1903-ik évig állandóan emelkedik, ettől kezdve állandónak tekinthető átlag *625.000 métermázsával, 202,000.000 korona értékben.*

A behozatali többlet mennyiségei és értékei az 1906. évben a *főbb czikkekben** a következők voltak:

Pamutvatta

behozatal	4.275 q	359.100 kor.
kivitel	234 »	22.698 »
behozatali többlet	4.041 q	336.402 kor.

Vatta növényi fonóanyagokból

behozatal	3.953 q	296.475 kor.
kivitel	7 »	525 »
behozatali többlet	3.946 q	295.950 kor.

Pamutfonalak

behozatal	129.629 q	30,881.949 kor.
kivitel	60.747 »	11,471.186 »
behozatali többlet	68.882 q	19,410.763 kor.

*) A jelen fejezet csupán a pamutfonó- és szövőipar állapotát vázolja, míg a kötő-, kötszövő-, szalag- és paszomány- stb. iparágakról a könnyebb áttekintés czéljából, külön lesz szó.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Pamutszövetek összesen

behozatal ..... 493.107 q 166,788.954 kor.
kivitel ..... 57.042 » 18,674.094 »
behozatali többlet 436.065 q 148,114.860 kor.

A felsorolt behozatali többletértékekkel szemben *2. a hazai pamutipar termelési viszonyait* az alábbi táblázat tünteti fel:

A hazai pamutipar figyelembevett ágainak jelenlegi termelési és üzemi viszonyai.

A gyárak jellege	Telepek száma	Lóerők száma	Orsók száma	Kártolók száma	Szövőszékek száma	Nyomógépek száma	Munkások száma	Évi termelés koronákban
Kizárólag fonógyárak	2	2.300	65.120	—	—	—	709	4,900.000
Szövődével kapcsolatos fonógyárak	3	2.700	85.040	—	—	—	2.664	14,000.000
Pamuthulladék-fonóda	1	20	1.300	—	—	—	20	250.000
Czérnagyárak ... ... (Czérnázógyár is)	3	1.961	20.000 (22.400 czérnázó orsó külön)	—	—	—	786	*)3,800.000
Szövőgyárak	14	2.290	—	—	2.953	—	1.866	6,402.000
Fonódával kapcsolatos szövőgyárak	3	1.600	—	—	2.126	—	1.170	6,000.000
Vattagyárak { a)	6	106	—	40	—	—	90	340.000
Vattagyárak { b)	1	40	—	14	—	—	15	250.000
Hajtószíjgyár	1	5	—	—	8	—	38	100.000
Kékfestőgyárak	23	1.757	—	—	—	31	1.632	15,650.000
Műgyapjúgyárak	2	—	—	—	—	—	—	130.000
Összesen	58	12.779	171.460 (22.400 czérnázó orsó)	54	5.087	31	8.990	51,822.000

* Beleértve a bérczérnázást is.

3. *A behozatali többlet értékeinek és a hazai termelés értékeinek összehasonlítása* a következő eredményekre vezet:

a) A hazai vattagyárak főleg kétféle termék előállításával foglalkoznak:

Az *a)* alatti vattagyárak nagyobbrészt az ú. n. szabóvattát, a *b)* alatti pedig kizárólag a sterilizált vatta anyagát állítják elő.

A szabóvattát (nagyobbára elhasznált jutarongyokból, bálcsomagolóból készítve) 6 telepen állítják elő évi 460.000 korona termelési értékkel, míg a tulajdonképeni pamutvattát 1 telepen 250.000 korona értékkel.

Pamutvattában, tehát a hazai termelés az összfogyasztásnak 42·5%-át és szabóvattában 53·5%-át fedezi.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Vattaiparunk a szükséglethez viszonyítva annyira fejlett, hogy annak különleges állami támogatással való fejlesztése már azért sem megokolt, mert a fonógyárak fejlődésének természetes folyománya a hulladékfeldolgozó-iparág fejlődése.

b) *Pamutfonalakban* az 1906. évben a behozatali többlet 19,410.763 korona értéket képviselt, míg pamutfonódáink évi termelése kereken 20 millió koronára — czérnagyáraink évi termelése pedig 4,300.000 koronára rugott.

Pamutfonalakban összesen tehát a hazai ipar jelenleg az összfogyasztásnak *50%-át* fedezi.

Kizárólag pamutczérnában a behozatali többlet értéke 2,318.472 korona értékű volt, úgy hogy czérnagyáraink 3·8 millió korona évi termelése az összfogyasztásnak már 62%-át fedezi.

Ez utóbbi adatra vonatkozólag megjegyzendő, hogy a hazai gyárak termelési értékébe a külföldről bejövő azon fonalak értéke is bele van számítva, melyeket a gyárak csupán czérnáznak, vagyis *varróczérnának* dolgoznak fel.

Ha a most felsorolt adatokat tekintjük, úgy aránylag elég fejlettnek kellene jeleznünk pamutfonóiparunkat; ez azonban csupán a 20-as angol finomsági számig terjedő fonalakra nézve áll, a melyekből a hazai fonóiparnak jelentékeny exportja is van. Ellenben csekély a hazai pamutfonóipar termelése a 20—50-es finomságú fonalakban, és egyáltalában nincs az 50-esen felüliekben. Igaz ugyan, hogy az 50-esen felüli finomságú fonalakban jelenleg a behozatal is még csekély, mert megfelelő szöveteket a hazai szövőgyárak ezideig alig állítanak elő, de annál nagyobb a szövetalakban bejövő ily fonalaknak mennyisége. Legnagyobb a behozatal a 29-es angol számig terjedő nyers, fehérített és festett egyszálú és kétszálú, valamint a kötő-, horgoló- és himző- stb. pamutfonalakban. Legnagyobb kivitelünk pedig az egyszálú, nyers pamutfonalakban volt. Az elmondottak is igazolják pamutfonóiparunk egyoldalú fejlettségét, valamint megfelelő czérnázó-, fehérítő- és festőtelepek hiányát. Ezen állapot azonban szoros összefüggésben van egyrészt fejletlen pamutszövőiparunkkal, mely nagyobbrészt csak a durvább fonalakból készült szövetek előállítására szorítkozik, másrészt a szövőháziiparral, mely szintén csak a durvább fehérített s festett matringolt fonalakat használja fel.

c) *Pamutszövetekben* az 1906. évi behozatali többlet értéke volt 148,114.860 korona, melylyel szemben áll a hazai pamutszövő- és kékfestőgyárak évi 28,052.000 korona termelése, a mi az összfogyasztásnak *16%-a*.

Ha a pamutszövetekben levő összes behozatali többlet értékét állítjuk szembe a hazai pamutszövőgyárak évi termelésének értékével, úgy az összfogyasztásnak 8%-ára, — ha pedig

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

a kékfestőipar körébe eső czikkekben való behozatali többlet-értékünket állítjuk szembe a kékfestőipar évi termelésének értékével, úgy az összfogyasztásnak 28%-ára jövünk. Színnyomatos pamutszövetekben ugyanis

behozatal	123.477 q	47,227.086 kor.
kivitel	21.234 »	8,061.293 »
behozatali többlet	102.243 q	39,165.793 kor.

értéket képviselt, melylyel szemben áll a hazai kékfestőgyárak közel 17 millió korona évi termelése.

4. Minő mértékig volna a hazai pamutfonóipar fejleszthető, ha a behozatali többlet egész mennyiségét itthon akarnók előállítani?

E helyen csupán a pamutfonó-, szövőkikészítő-, kékfestő- és kelmenyomtatóiparról lesz szó, a mennyiben a többi iparágak külön lesznek tárgyalandók.

Feltétel, hogy az összes fonalbehozatali többletet, valamint az összes pamutszövetbehozatali többletmennyiségben levő fonalakat hazai fonódákban, az egész szövetmennyiséget pedig hazai szövődékben állítsák elő és teljesen ki is készítsék.

A számítást gyakorlati adatok alapján és főbb czikkenként végrehajtva, az alábbi eredmények állanak elő.

Előállítandó volna

a) *Pamutfonalakból.*

A 29-es angol számig 46.554 q, átlagosan Na = 16;
Az 50-es angol számig 3697 q, átlagosan 40-es számú;
Az 50-en felüli számból 421 q, átlagosan 80-as számú;
Pamutczérnából 4954 q, átlagosan 40-es számú;
Kötő-, horgoló-, himző- stb. fonalból 10.732 q, átlagosan 16-os számú.

b) *Pamutszövetekből.*

Bolyhos pamutszövet

nyers	5.058 q
fehéritett	3.629 »
festett	11.600 »
színnyomatos	27.303 »
tarkánszőtt	16.857 »
összesen	64.447 q
10% tara levonásával	58.002 »
fonal Na = 24-es	19.334 »
Na = 8-as	38.668 »

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Az 58.002 q szövet 32·5 millió folyóméternek felel meg. Igényel *2800* szövőszéket.

Nadrágszövetek

nyers	78 q
festett	15.718 »
színnyomatos	995 »
tarkánszőtt	7.839 »
összesen	24.630 q
10% tara levonásával	22.167 »
fonal Na = 26-os	22.167 »

s 11 millió folyóméter szövet, mely *1900* szövőszéket igényel.

Férfi és női posztószerű ruhaszövet

nyers	8 q
festett	7.937 »
színnyomatos	159 »
tarkánszőtt	4.241 »
összesen	12.345 q
10% tara levonásával	11.111 »
fonal Na = 30-as	11.111 »

szövet 3·7 millió folyóméter, igényel *650* szövőszéket.

Béléssszövetek

nyers	199 q
fehérített	3.106 »
festett	31.943 »
színnyomatos	1.443 »
tarkánszőtt	4.802 »
összesen	41.493 q
10% tara levonásával	37.344 »
Na = 30-as fonal	37.344 »

és 24·8 millió folyóméter szövet, mely *3280* szövőszéket igényel.

Zsebkendők

színnyomatos	599 q
tarkánszőtt	609 »
összesen	1.208 q
10% tara levonásával	1.087 »
Na = 30-as fonal	1.087 »

és 1 millió folyóméter szövet, mely *160* szövőszéket igényel.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Fehérített zsebkendő ..... 1.464 q
10% tara levonásával ..... 1.218 »
Na = 30-as fonal ..... 1.218 q

és 1·2 millió folyóméter szövet, mely *180* szövőszéket igényel.

Asztalnemű, törülköző

fehérített ..... 502 q
színnyomatos ..... 471 »
tarkánszőtt ..... 1.216 »
összesen ..... 2.189 q
10% tara levonásával ..... 1.970 q

és 650.000 folyóméter szövet, mely *140* szövőszéket igényel.

Egyéb pamutszövetek

nyersek ..... 19.974 q
10% tara levonásával ..... 17.977 »
fonal Na = 20-as ..... 17.977 q

és 15 millió folyóméter szövet, mely *1200* szövőszéket igényel;

fehérítettek ..... 106.854 q
10% tara levonásával ..... 96.169 »
Na = 20-as számú fonal ..... 96.169 q

és 90 millió folyóméter szövet, mely *7500* szövőszéket igényel;

festett ..... 17.173 q
10% tara levonásával ..... 15.456 »
Na = 30-as fonal ..... 15.456 q

és 10 millió folyóméter szövet, mely *1200* szövőszéket igényel;

színnyomatosak ..... 60.273 q
10% tara levonásával ..... 54.246 »
Na = 30-as fonal ..... 54.246 q

és 35 millió folyóméter szövet, mely *3600* szövőszéket igényel;

tarkánszőttek ..... 72.361 q
10% tara levonásával ..... 65.125 »
Na = 30-as fonal ..... 65.125 q

és 42 millió folyóméter szövet, mely *5000* szövőszéket igényel.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

300 munkanapot, 11 órai munkaidőt továbbá gyűrüs orsó és szelfaktor kombinált üzemet véve fel, a mondottak szerint:

8	angol finomságú fonál számból	3,866.000	kg. előállítására, ha egy orsó termel évenkint	130	kg-ot szükséges volna	29.600 orsó
16		5,155.000		66		78.000
20		11,611.000		55		210.000
24		4,150.000		48		86.000
30		17,150.800		40		430.000
40		778.000		29		26.000
80		37.900		8		4.800
				összesen		864.400 orsó,

vagyis kereken 900.000 orsó.

Megjegyezzük, hogy a fentebbi fonalszámok nem úgy értendők, hogy csupán ezen számú fonalak volnának gyártandók, hanem ezek tisztán a behozatali többletben szerepelő átlagszámoknak tekintendők.

Összefoglalás:

A behozatali többlet mennyiségében szereplő összes fonal- és szövetmennyiségnek itthon való előállítására 900.000 orsóval felszerelt pamutfonódákra és kereken 28.000 szövőszékkel felszerelt pamutszövőgyárakra volna szükség.

A fonódák (orsónként 60 K) 54 millió korona, a szövődék (festő- és kikészítő berendezéssel szövőszékenként 2000 K) 56 millió korona álló tőke befektetését igényelnék s a fonódák 12.000 munkást foglalkoztatnának 6 millió korona évi bérrel, a szövődék pedig 15.000 munkást 7·5 millió korona évi bérrel.

A kelmenyomtatóiparban szükséges hengeres nyomógépek számának megállapítását illetőleg a következő számítás tájékoztat:

Színnyomatos pamutszövetekben a
behozatali többlet mennyisége ..... 102.243 q
10% tara levonásával ..... 92.010 q,
mely 45 millió folyóméter árúnak felel meg. Ehhez körülbelül 44 hengeres nyomógép volna szükséges. Ily berendezésű gyár teljes felszereléssel (merczerizáczió stb.) gépenként 300.000 korona, összesen tehát 13·2 korona álló tőke befektetését igényelné, foglalkoztatna 1.600 munkást 1·3 millió korona évi bérrel.

A festődékben 1000 munkás találna foglalkozást 700.000 korona évi bérrel.

Összesen 30.800 munkás 16·1 millió korona évi bérrel.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

5. A hazai pamutipar fejlődése 1898—1906-ig.

Év	Orsószám	Szövőszék-szám
1898	63.914	1806
1906	171.460	5087

6. Az osztrák pamutipar termelésére vonatkozó adatok.

Fonóipar:

3,014.873 pamutorsó,
143.936 vigogne-orsó,
414.242 hulladék stb. fonalakra orsó,

összesen 3,573.051 orsó 51.267 munkással.

Szövőipar:

74.724 mechanikai szövőszék, 50.009 kézi szövőszék 69.887 munkással.

A fonódai évi termelés *340 millió* —, a szövődei évi termelés *500 millió koronára* becsülhető.

B) Gyapjúipar.

A hazai gyapjúipar állapotáról az ezen iparág körébe tartozó czikkek összfogyasztásának a hazai termeléshez való viszonya tájékoztat.

Az összfogyasztás a behozatali többlet és a hazai termelés értékének összege.

1. A behozatali többlet értékei. Gyapjú- és gyapjúárúkban, az 1901—1906. években, a behozatal és kivitel következőleg alakult:

Behozatal

1901.....	143.599 métermázsa	101,921.000	kor.
1902.....	160.229 »	111,640.000	»
1903.....	167.251 »	115,354.000	»
1904.....	175.422 »	121,387.000	»
1905.....	174.984 »	125,128.000	»
1906.....	185.923 »	132,701.407	»

Kivitel

1901.....	88.363 métermázsa	23,363.000	kor.
1902.....	111.809 »	32,569.000	»
1903.....	106.026 »	31,138.000	»
1904.....	97.289 »	29,353.000	»
1905.....	11.1597 »	34,286.000	»
1906.....	112.124 »	34,953.224	»

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Ezek szerint gyapjú- és gyapjúárúkban a *behozatali többlet értékei* a következőképen változtak:

1901.....	55.236	métermázsa	78,558.000 kor.
1902.....	48.420	»	79,071.000 »
1903.....	61.225	»	84,216.000 »
1904.....	78.133	»	92,034.000 »
1905.....	63.387	»	90,842.000 »
1906.....	77.799	»	98,784.173 »

A legutolsó hat év átlaga szerint a behozatali többlet mennyisége *63.365 métermázsa,* értéke pedig *87,245.000 korona volt.*

A behozatali — illetőleg kiviteli többlet mennyiségei és értékei az 1906. évben a *főbb czikkekben* a következők voltak:

Gyapjúban

behozatal	27.526 q	6,696.475 kor.
kivitel	92.157 »	24,463,408 »
kiviteli többlet	64.631 q	17,756.933 kor.

Gyapjúfonalakban

behozatal	8.556 q	4,556.475 kor.
kivitel	675 »	311,415 »
behozatali többlet	7.881 q	4,245,060 kor.

A gyapjúfonalakból fésűs fonál

behozatal	3.213 q	1,833.685 kor.
kivitel	320 »	168.345 »
behozatali többlet	2.893 q	1,665.340 kor.

Posztófonál

behozatal	1.801 q	658.610 kor.
kivitel	231 »	70.270 »
behozatali többlet	1.570 q	588.340 kor.

Gyapjúszövetek

behozatal	129.266 q	109,671.125 kor.
kivitel	16.147 »	8,193.835 »
behozatali többlet	113.118 q	101,477.290 kor.

Szőnyegek

behozatal	7.685 q	2,721.650 kor.
kivitel	392 »	197.750 »
behozatali többlet	7.293 q	2,523.900 kor.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Nemez és nemezárúk

behozatal	1.077 q	485.505 kor.
kivitel	823 »	280.205 »
behozatali többlet	254 q	205.300 kor.

A felsorolt behozatali többletértékekkel szemben

2. a hazai gyapjúipar termelési viszonyait az alábbi táblázat tünteti fel:

A hazai gyapjúipar figyelembevett ágainak jelenlegi termelési és üzemi viszonyai:

A gyár jellege	Telepek száma	Lóerő	Kártolt gyapjú-orsók száma	Fésüs gyapjú-orsók száma	Szövőszékek száma	Munkás-szám	Évi termelés korona
Gyapjúmosógyárak ...	6	233	—	—	—	122	*) 350.000
Kártolt gyapjúfonógyárak	35	500	6.470	—	—	211	1,835.000
Fésüs gyapjúfonógyárak	1	120	—	2.500	—	60	600.000
Gyapjúszövőgyárak ...	37	2.694	32.380	—	902	3.392	13,318.000
Kendőszövőgyárak ...	1	5	—	—	14 kézi	20	100.000
Szőnyeggyárak	2	123	—	—	86 60 kézi	276	1,350.000
Nemezgyárak	2	85	—	—	—	69	400.000
Összesen ...	84	3.760	38.850	2.500	988 mech. 74 kézi	4.150	17,953.000

*) Mosási és festési díj.

NB. A műgyapjúgyárak a pamutiparnál szerepelnek.

3. A behozatali többlet értékeinek és a hazai termelés értékeinek összehasonlítása a következő eredményekre vezet:

a) Gyapju- és gyapjufonalak.

I. A gyapjúban és gyapjúhulladékokban levő nagyértékű (közel 18 millió korona) kiviteli többlet egyrészt minőségileg fejlett gyapjútermelésünkre vall, másrészt azonban gyapjúfeldolgozó iparunk fejletlenségét mutatja.

A gyapjúmosódák által kifizetett 300.000 korona *mosási díj* kereken 15.000 q tiszta gyapjúnak felel meg, melyből 10.486 q szerepel a kivitelben, míg a többit a hazai gyapjúipar használta fel. A mosatlanul kivitt gyapjú mennyisége az 1906. évben 41.013 q-ra rúgott, mely átlagosan 30% hozadékot (rendement) tételezve fel, kereken 12.000 q tiszta gyapjúnak felel meg, míg a háton vagy kézileg mosott gyapjú 34.696 q — és 70% hozadék mellett kereken 24.000 q tiszta gyapjúval egyenértékű.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Mindazonáltal ily terjedelmű mosódák létesítésére való törekvés nem volna megokolt, a mennyiben a külföldi fonógyárak jórészt saját mosódákkal rendelkezvén és különleges gyártásaiknak megfelelően mosván, a zsirban nyirt, vagy háton mosott gyapjút keresik.

II. *Gyapjúfonalakban* a behozatali többlet értéke 4·2 millió koronára rugott. E többletből fésüs gyapjúfonalakra esik 1,665.340 korona, kártolt gyapjúfonalakra 588,340 korona és a kisforgalom számára készített gyapjúfonalakból (legnagyobbrészt fésüs fonál) 1,631.400 korona. A hazai fésüs fonaltermelés (600.000 korona) a 3,286.740 korona behozatali többlettel szemben az összfogyasztásnak 5·4%-át, míg a kártolt gyapjútermelés az összfogyasztásnak 76%-át fedezi. Fésüs fonaltermelésünk azonban még 15·4% erejéig is alig vehető figyelembe, mert az egyetlen hazai gyár sem rendelkezik fésülő-berendezéssel, hanem külföldi gyárakban fésült szalagok továbbfeldolgozására szorítkozik. Ez a körülmény nagyon befolyásolja a gyár boldogulását. Az előállított fonalak javarésze is inkább a kisebb forgalom számára készített kötőfonal (fél fésüsfonal).

Kártolt fonóiparunk eléggé fejlett — csupán egyes különleges fonalak (diszítő fonalak, műgyapjúfonalak) előállítása hiányzik. Ezek a fonalfajok szerepelnek jórészt a behozatali többletben is.

III. Gyapjú- és félgyapjúszövetekben a behozatali többlet értéke volt 101,477.290 korona, melylyel szemben áll 13,918.000 korona hazai termelés.

A hazai termelés tehát az összfogyasztásnak 12·2%-át fedezi. Ez az arány azért oly kedvezőtlen, mert a gyapjúszövetekhez sorolvák a szövött váll- és fejkendők, valamint a félgyapjúszövetek is. A szövött váll- és fejkendők, melyekből csak 100.000 koronára rugó évi termelésünk volt, figyelembe nem vétele, de még inkább a hazai kisebb s a táblázatokba fel nem vett posztósok évi termelésének hozzászámítása az arányt mindenesetre jelentékenyen kedvezőbbé tenné. A behozatalban legnagyobb szerepet játszanak a fésüsfonalból készült férfi és női ruhaszövetek közel 42·5 millió korona értékben, miből nyilvánvaló, hogy elsősorban is a hazai fésüsfonó- és szövőipar fejlesztése volna hathatós állami támogatással előmozditandó.

IV. *Szőnyegekben a hazai termelés a behozatali többlet 45·0%-át, az összfogyasztásnak pedig 35%-át fedezi.*

V. *Nemez és nemez-árúkban a hazai termelés az összfogyasztásnak 66·5%-át fedezi.*

4. *Minő mértékig volna a hazai gyapjúipar fejleszthető, ha a behozatali többlet egész mennyiségét itthon akarnók előállítani?*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A mérték megállapitásánál feltétel, hogy az összes fonalbehozatali többletet, valamint az összes gyapjú- és félgyapjúszövet-behozatali többletmennyiségben levő fonalakat hazai fonódákban, az egész szövetmennyiséget pedig hazai szövődékben állitanák elő és itthon készitenék ki. A számitást gyakorlati adatok alapján és árúczikkenként végezve, az eredmény következő:

a) *Gyapjúfonalak:*

Előállitandó volna
2893 q fésüsfonal,
1570 » kártoltfonal és
2179 » a kis forgalom számára kiszerelt fésüsfonal;
6% tara levonásával
477.000 kg. fésüsfonal,
147.500 » kártoltfonal.

Miután 1 fésüsfonalorsó 1 év alatt (11 órai napi munkaidő mellett) átlagban 25 kg., 1 kártoltfonalorsó 1 év alatt 35 kg. fonalat állit elő, igy a fenti mennyiségek előállitására
19.000 fésüsfonalorsóra és
4.200 kártoltfonalorsóra
volna szükség.

b) *Gyapjúszövetek:*

Pokróczokból, pokróczszövetekből és szűrposztókból kiviteli többletünk van, a mely a hazai ipar fejlettségéről tanúskodik.

Ki nem készített tiszta gyapjúszövet

behozatal	1.608 q	1,366.800 kor.
kivitel	280 »	238.000 »
behozatali többlet	1.328 q	1,128.800 kor.

10% tara levonásával 119.500 kg, melynek fele fésüs, fele kártolt gyapjúszövetnek tekinthető. Előállitandó volna 60.000 kg. kártolt fonal, 60.000 kg. fésüsfonal és 200.000 folyóméter szövet.

Kellene: *2.400* fésüsfonal-orsó, *1.700* kártolt fonal-orsó, *78* szövőszék.

Tiszta gyapjúszövet fésüsfonalból férfi ruháknak

behozatal	17.233 q	23,436.880 kor.
kivitel	725 »	833.750 »
behozatali többlet	16.508 q	22,603.130 kor.

10% tara levonásával 1,485.700 kg., előállitandó 1,485.700 kg. fésüsfonal, melyhez *60.000* orsó kellene, és 2·5 millió folyóméter szövet, mely *950* szövőszéket igényel.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Tiszta gyapjúszövet posztó fonalból férfiruháknak

behozatal	16.705 q	17,540.250 kor.
kivitel	2.780 »	2,085.000 »
behozatali többlet	13.925 q	15,455.250 kor.

10% tara levonásával előállítandó 1,253.300 kg. posztófonal, kellene *35.000* kártoltfonal-orsó és 2 millió folyóméter szövet, továbbá *700* szövőszék.

Tiszta gyapjúszövet fésüsfonalból nőiruháknak

behozatal	16.428 q	19,056.480 kor.
kivitel	515 »	597.400 »
behozatali többlet	15.913 q	18,459.080 kor.

10% tara levonásával előállítandó 1,432.200 kg. készült fonal, kellene *57.000* fésüsfonal-orsó és 2·8 millió folyóméter szövet, mely *400* szövőszéket igényelne.

Tiszta gyapjúszövet posztó fonalból nőiruháknak

behozatal	9.379 q	5,166.990 kor.
kivitel	2.157 »	1,747.170 »
behozatali többlet	4.222 q	3,419.820 kor.

10% tara levonásával előállítandó volna 380.000 kg. kártolt fonal, mely *11.000* kártoltfonal-orsót igényelne és 760.000 folyóméter szövet, mely *220* szövőszéket igényelne.

Félgyapjúszövetek

fésüsfonalból behozatali többlet..... 15.258 q
posztófonalból » » ..... 25.268 »

Előállítandó volna 10% tara levonásával
680.000 kg. fésüsfonal, kellene: *26.000 orsó (fésüs)*
1,130.000 » kártoltfonal, kellene: *32.000 orsó (kártolt)*
1,800.000 » pamutfonal (Na=30-as), kellene: *45.000 orsó (pamut)*
és 6 millió folyóméter szövet, *1700* szövőszéket igényelne.

Szövött fej- és vállkendők

tiszta gyapjúból behozatali többlet 6.986 q
félgyapjúból behozatali többlet..... 10.903 »

Előállítandó volna 15% tara levonásával
550.000 kg. gyapjúkendő,
885.000 » félgyapjúkendő, vagyis
442.000 » pamutfonal (Na = 20), kellene: 6.800 orsó,
500.000 » fésüsfonal, kellene: 20.000 orsó,
500.000 » kártoltfonal, kellene: 14.000 orsó
és 2·8 folyóméter árú, melyhez *1400* szövőszék volna szükséges.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Szőnyegek

a behozatali többlet értéke ..... 7.293 q

5% tara levonásával előállítandó 692.800 kg. szőnyeg,

melyből 92.200 kg. a csomózott szőnyeg. A csomózott szőnyeg előállításától eltekintve, maradna (70% fésüsfonalat felvéve)

420.000 kg. fésüsfonal, kellene: *16.800 orsó* és *300 szövőszék.*

Összefoglalás:

A gyapjúipar figyelembe vett czikkeinek itthon való előállítására szükség volna összesen: 200.000 fésüs orsóval, 100,000 kártolt orsóval, 52.000 pamutorsóval és 6000 szövőszékkel felszerelt gyárakra.

Tekintettel arra, hogy a szövetekben levő félfésüs gyapjúfonalak is a fésüs gyapjúfonalakhoz számíttattak, a tulajdonképeni fésüs orsók száma kereken 150.000-ben, a kártolt és félfésüs gyapjúorsók összes száma pedig 13.000-ben volna megállapítható. Végeredményben 150.000 fésüs orsóra, 13.000 kártolt orsóra, 6000 mechanikai szövőszékre volna szükség és kiegészítésképen még egy 52.000 orsós pamutfonódára.

E berendezések a következő álló tőkebefektetéseket igényelnék:

150.000 fésüs orsó (1 orsó = 150 kor.) 22·5 millió kor.

130.000 kártolt orsós fonóda (1 orsó = 60 kor.) 7·8 millió kor.

6000 mechanikai szövőszék és kikészítő (1 szék = 5000 kor.) 30 millió kor.

52.000 orsós pamutfonóda (1 orsó = 60 kor.) 3 millió kor.

Összes szükséges álló tőke: 63·3 millió kor.

Foglalkoztatható munkások száma:

fésüs fonódában	*2.300*	*munkás*
kártolt fonódában	*1.200*	»
pamut fonódában.....	*500*	»
szövődében és kikészitőben...	*13.000*	»
összesen...	*17.000*	*munkás,*

évi bér 8·5 — 9 millió korona.

5. A hazai gyapjúipar fejlődése 1899—1905-ig.

	kártolt orsó	fésüs orsó	szövőszék	termelés évenkint korona
1898	26.015	—	620	10,458.099
1906	38.850	2.500	988	17,953.000
növekedés:	50%	—	58%	73%

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

6. Az osztrák gyapjúipar termelésére vonatkozó adatok:

(1902. évi Betriebsstatistik alapján.)

Orsószám: fésüs 323.611, kártolt 414.176, mungo 23.271.
Fonódai termelés: 54 millió kor.
Szövőszékszám: 29.457 mechanikai, 15.825 kézi.
Termelés értéke: 350 millió kor.
Munkásszám: 68.021.

C) Len- és kenderipar.

A len, kender, juta és az ezekből készült árúk behozatali és kiviteli viszonyairól a következő számadatok tájékoztatnak:

Behozatal.

1901.....	379.397 métermázsa	35,792.000	kor.
1902.....	310.051 »	35,790.000	»
1903.....	334.890 »	38,740.000	»
1904.....	379.223 »	41,855.000	»
1905.....	362.316 »	42,432.000	»
1906.....	378.642 »	43,870.000	»

Kivitel.

1901.....	169.682 métermázsa	13,549.000	kor.
1902.....	189.920 »	14,692.000	»
1903.....	197.981 »	14,817.000	»
1904.....	206.712 »	15,712.000	»
1905.....	207.191 »	16,064.000	»
1906.....	207.887 »	16,752.011	»

Ezen adatok szerint nyilvánvaló, hogy a szóban levő czikkekből 1901. év óta a behozatal mennyiségileg állandó, míg a kivitel 170.000 q-ról 208.000 q-ra — vagyis 38.000 q-val emelkedett. Ha figyelembe vesszük, hogy a hazai jutafonó és szövőipar állapotában az 1901. év óta változás alig történt, úgy a kivitel emelkedését kizárólag len- és kenderiparunk fejlődése eredményezte. A 38.000 q kiviteli emelkedés értékileg átlagban körülbelül 3,000.000 koronának felel meg, melynek azonban legjelentékenyebb részét a tört len és kender alkotta, úgy hogy tulajdonképen len és kenderfeldolgozó iparunknak az 1901. év óta történt fejlődése a behozatal vagy kivitel számadataiban érvényre nem jut.

Ez a körülmény abban leli magyarázatát, hogy az ország fogyasztóképességének növekedésén kívül a tulajdonképen csak az utolsó 2 évben nagyobb mértékben fellendült len- és kenderipar termelési többlete a statisztikai adatokban azonnal kifejezésre nem juthat, miután minden gyártelepnek 1—2 évi

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

időre van szüksége, míg a nyomasztó külföldi versenynyel sikeresen megküzdhet.

Levonva az 1906. évi behozatal és kivitel fentebb közölt adataiból a juta és jutaárúk vonatkozó tételeit, úgy a len, kender és az ezekből készült árúkra a következő adatokat kapjuk:

1906

behozatal	105.455 q	25,754.013 kor.
kivitel	145.785 »	11,885.974 »
behozatali többlet	40.330 q	13,868.039 kor.

Mennyiségileg 40.330 q-ra rúg a kiviteli többletünk, értékileg azonban 13,868.039 kor. behozatali többletünk van, a mely a fentebb előadottakat csak igazolja, a mennyiben nagy mennyiségű és kis értékű nyersanyagot és félgyármányt viszünk ki — míg kisebb mennyiségű, de nagy értékű kész árút hozunk be.

Az 1906. évi behozatal és kivitel főbb értékei a következők:

Len, törve és gerebenezve

behozatal	9.395 q	704,120 kor.
kivitel	21.337 »	914.881 »
kiviteli többlet		210.761 kor.

Kender törve és gerebenezve

behozatal	16.724 q	1,096.971 kor.
kivitel	106.192 »	7,047.703 »
kiviteli többlet		5,950.732 kor.

Kenderfonal

behozatal	7.569 q	1,251.639 kor.
kivitel	1.564 »	256.185 »
behozatali többlet	6.005 q	995.454 kor.

Lenfonal

behozatal	16.441 q	3,653.320 kor.
kivitel	2.820 »	570.780 »
behozatali többlet	13.621 q	3,082.540 kor.

Len- és kenderszövetekben összesen

behozatal	27.811 q	14,771.475 kor.
kivitel	3.680 »	1,375.180 »
behozatali többlet	24.131 q	13,396.295 kor.

A len- és kenderszövetek közül nagyobb tételekben szerepelnek:

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Mustrátlan, nyers kenderszövetek, nem közönségesek (sürübbek).

behozatal	9.692 q	2,423.000	kor.
kivitel	2,175 »	652.500	»
behozatali többlet	7.517 q	1,770.500	kor.

Mustrátlan, félig fehérített- len és kenderszövetek

behozatal	3.665 q	1,191.125	kor,
kivitel	555 »	188.700	»
behozatali többlet	3.110 q	1,002.425	kor.

Fehérített zsebkendők

behozatal	9.699 q	1,744.200	kor.
kivitel	109 »	18.000	»
behozatali többlet	9.599 q	1,726.200	kor.

Teljesen fehérített, mustrátlan len- és kenderszövetek

behozatal	5,153 q	4,122.400	kor.
kivitel	212 »	144,160	»
behozatali többlet	4.941 q	3.978.240	kor.

Teljesen fehérített mustrás len- és kenderszövetek

behozatal	3,503 q	2,802.400	kor.
kivitel	152 »	106.400	»
behozatali többlet	3.351 q	2,696.000	kor.

Fontosabb tételt alkot ezenkívül még:

A zsineg

behozatal	16.579 q	2,039.217	kor.
kivitel	3.286 »	404.178	»
behozatali többlet	13.293 q	1,635.039	kor.

A közölt számadatokból kitünőleg jelentékeny behozatali többlet van lenfonalakban, a félig és teljesen fehérített len- és kenderszövetekben, a sűrűbb nyers len- és kenderszövetekben és zsinegekben.

A hazai kenderszövőipar szempontjából még figyelembe volnának veendők a durva szövetből készült s vegyileg telített kocsitakarók és ponyvák, a mennyiben egyik hazai gyár e szöveteket nagyrészben saját szövődéjében készíti. Tekintettel azonban arra, hogy e czikkekben jelentékeny kiviteli többletünk (1906-ban behozatal 627.600 K, kivitel 1,437.800 K) van, ezektől eltekinthetünk, megjegyezvén azonban, hogy a hazai kenderszövőipar fejlettségének megbirálásánál ez a körülmény is figyelembe veendő. (L. később.)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A hazai len és kender ipar termelési viszonyairól az alábbi táblázat nyujt felvilágositást.

Len- és kenderkikészítő, fonó- szövő-gyárak.

Iparág	Hajtó erő HP.	Munkások száma	Évi termelés korona	A vállalat száma	Megjegyzés
Lenkikészitő gyárak	273	553	830.000	6	
Lenfonó gyárak	520	600	2,300.000	3	Orsók száma 8720
Lenszövő gyárak	754	870	2,400.000	3	Szövőszék száma 462
Kenderkikészitő gyárak	1139	1491	6,500.000	20	
Kenderfonó és kötélverő telepek	1015	1154	4,230.000	9	
Kenderszövő gyárak	815	789	2,750.000	5	Szövőszék száma 282
Összesen	4516	5457	19,010.000	46	

Ha a hazai gyárak 19.0 millió korona évi termelését a len és kender és ezekből készült árúkban levő 13.8 millió koronát kitevő behozatali többlet értékével hasonlitjuk össze, a hazai len- és kenderipar fejlett fokára lehetne következtetni, azonban ez a 13·8 millió többlet nem nyujt tiszta képet, a mennyiben, ha a nyers anyagoktól eltekintünk, már sokkal kedvezőtlenebb világításban tünik elénk a hazai ipar állapota. Feltünő elsőbben is a lenfonóipar hátramaradottsága, mert a 2·3 millió korona tisztán nyers s durva lenfonaltermeléssel egyrészt 3 millió korona behozatali többlet áll szemben, de ide veendő a szövetalakban bejövő lenfonalmennyiség is, mely a len- és kenderszövetben levő 13·4 millió korona behozatali többletnek legalább 75%-ban megfelelő mennyisége, miután az emlitettek szerint behozatal tárgyát főleg lenszövetek alkották.

Épp oly fejletlen lenszövőiparunk is, míg kenderfonó és szövő iparunk eléggé fejlettnek nevezhető, a mennyiben 9·2 millió korona értékű évi termeléssel 4·5—5 millió korona értékre becsülhető behozatali többlet áll szemben.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A kenderszövőipar fejlettsége még kedvezőbbnek tűnik fel, ha a vízhatlan takarókban, ponyvákban, stb. való termelési és behozatali viszonyokat vesszük figyelembe.

Az elmondottakból kifolyólag fejlesztést igényelnek a lenfonó és szövő gyárak, míg a kenderfonó s szövő gyáraknak a természetes haladás által, a szükségletnek megfelelő mértékben önmagától való fejlődése, biztosítottnak tekinthető. Kenderfonó- és szövőgyáraink nem fedezik ugyan még a teljes szükségletet, de egyrészt az építés alatt álló nagyobb kenderfonógyárak, valamint másrészt az esetleg létesítendő lenszövőgyárak, melyek rendszerint kenderszövetek feldolgozására is kiterjeszkednek, a szükségletnek a jövőben való fedezésére kellő kilátást nyujtanak.

Ez okból kizárólag csak a lenfonó- és szövőgyárak létesítésére kell gondot fordítani.

Összefoglalás:

Ha az egész lenfonal-behozatali többletmennyiséget 1,362.100 kg. és a len- és kenderszövetekben behozatalra kerülő 2,413.100 kg. 0·75 = 1,700.000 kg., összesen tehát 3,000.000 kg., vagy 10% tara figyelembe vételével 2,700.000 kilogramm fonalat itthon akarnók előállítani, úgy (orsónként évi 55 kg. fonalat véve alapul) kereken 50.000 orsóra volna szükség, mely orsónként 300 — összesen tehát 15 millió korona álló tőkebefektetessel létesítendő fonógyárak (megfelelő fehérítő s festő berendezéssel együtt) felállítását tenné szükségessé. E gyárak 3500 munkást foglalkoztatnának 1·5 millió korona évi bérrel.

A 2,413.100 kg. behozatali többletmennyiségű kender- és lenszövet, 10% tara figyelembe vételével, körülbelül 6,500.000 fm. szövetet képvisel, melynek előállítására 1300 szövőszék volna szükséges. A gyárak (kikészítő és fehérítő berendezéssel) szövőszékenként 3000 korona — összesen tehát közel 4 millió korona álló tőke befektetését igényelnék s 2000 munkást foglalkoztatnának 1,000.000 korona évi bérrel.

Kellene tehát összesen 19 millió korona álló tőke s foglalkozást nyerhetne 5500 munkás 2·5 millió korona évi bérrel.

D) Jutaipar.

Jutagyáriparunk termelése az 1898-ik év óta csak jelentéktelenül változott. Az 1898-ban már fennállott két nagyszabású telephez (Újpest és Lajtaújfalú) az 1905-ik évben csak két kisebb terjedelmű telep került, melyek kartellen kivül állva, csak nehezen fejthették ki tevékenységüket. A nyers

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

juta árának ingadozásai, valamint a rossztermésű évekből folyó kisebb jutazsákszükséglet, a kartellben levő gyárak üzemére is kihatással voltak, úgy, hogy e gyárak sem tudták termelőképességüket teljesen kihasználni, és üzemüket hol kisebb, hol nagyobb mértékben szorították meg.

Élénken megvilágítja e körülményeket a nyers juta behozatali mennyisége, mely az 1901—1906. években a következőképen változott:

Év	Mennyiség	
1901	177.770	métermázsa
1902	105.204	»
1903	97.493	»
1904	141.460	»
1905	125.482	»
1906	133.646	»

A nyers juta behozatal tehát az 1906. évben sem érte el az 1901. évi behozatali mennyiséget, jóllehet a két új gyár is hozzájárult a szükséglet növekedéséhez.

Jutaiparunk termelésének értéke az 1898. évben 8,307.678 koronára rugott, — míg az 1906. évben a gyárak termelésének értéke kereken 10,000.000 koronára tehető — megjegyezvén, hogy a gyárak egész termelőképessége teljesen kihasználva nem volt, mert a juta árak utóbbi időkben való nagy emelkedésének, az évi termelési érték nagyobbfokú növekedését kellett volna eredményezni.

A jutaipar mai állapotát a következő adatok jelzik;

Telepek száma	Hajtóerő lóerő	Berendezés orsó	Berendezés szövőszék szám	Munkás szám	Évi termelés korona
4	2.850	12.592	750	3.249	10,000.000

E kimutatás szerint a hazai jutafonó- és szövőgyárak összesen kereken 12.600 orsóval és 750 szövőszékkel 3300 munkást foglalkoztatnak, ami az 1898-ik évi 9592 orsó, 540 szövőszék és 2740 munkással szemben ugyan fejlődést tüntet fel és az ipar termelőképességének növekedését is jelenti, de a fennálló kartellre, valamint a hazai ipar említett viszonyaira való tekintettel az évi termelés szabatos értékére és igy ennek a külkereskedelmi forgalom adataival való helyes összehasonlítására, helyes következtetéseket vonni nem enged.

Az 1906. évben *jutafonalakban* 7.999 q behozatalunk volt 503.599 korona értékben, míg kivitelünk 18.598 q-ra rugott 1,206.816 korona értékben, úgy hogy 703.217 korona értékű kiviteli többletünk volt.

Jutaszövetekben 115.167 q 10,384.996 korona értékű behozatallal 38.434 q 3,383.634 korona értékű kivitel állott

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

szemben, ami 76.733 q 7,001.362 korona behozatali többletet eredményez.

E többletben legnagyobb tételként a jutazsákok szerepelnek, melyekben 102.472 q 9,222.480 korona értékű behozatal és 28.190 q 2,463.056 korona kivitel volt, úgy hogy jutazsákokban a behozatali többlet értéke *6,759.424 koronát képviselt.* Az érték körülbelül 13,000.000 drb zsáknak felelhet meg.

A hazai gyárak ezidőszerint kereken 15,000.000 drb zsákot készítenek, de termelőképességük (csak nappali üzemet véve fel) körülbelül 22 millió darabra tehető, úgy hogy csupán még 6 millió drb zsák előállítására volna szükség, ha a gyárak mai termelőképességén kivül új gyárak által a hazai teljes szükségletet fedezni akarnók.

A jutaipar vázolt helyzetére való tekintettel, nem volna megokolt új jutagyáraknak állami segélylyel való támogatása, ha azok nyers jutaszövet, juta csomagolóvásznak, jutazsákok és hasonló durva szövetek előállítására akarnának berendezkedni.

Egyedül a *jutaszőnyegekben* van jelentékeny szükségletünk, a mellett hogy a hazai termelés elenyésző csekély.

Jutaszőnyegekben ugyanis az 1906-ik évben 9003 q 1,260.420 korona értékű behozatalunk és 251 q 35.140 korona értékű kivitelünk volt, úgy hogy 8752 q 1,225.280 korona értékű behozatali többletünk van.

Ha e többletmennyiséget hazánkban akarnók előállítani, úgy 7% tara figyelembe vételével 814.000 kg. szőnyeg volna készítendő. Csupán a szőnyegszövés vehető figyelembe, mert a szőnyeghez szükséges jutafonalakat előállító fonógyáraknak állami támogatása nem okolható meg.

A 814.000 kg. szőnyeg kereken 500.000 folyóméternek felel meg, melynek előállítására 250 szövőszékre volna szükség. Egy ily berendezésű szövőgyár befektetendő álló tőkéje 800.000 korona. A gyár 500 munkást foglalkoztathatna 250.000 korona évi bérrel.

E) Selyemipar.

Selyemben és selyemárúkban a behozatal és kivitel mennyiségei és értékei az 1901. év óta nem mutatnak jelentékenyebb változást.

Az 1901. évben a behozatal 12.343 q 47,265. korona, a kivitel pedig 3575 q 7,541.000 korona értékű volt; az 1906. évben pedig 12.987 q 47,261.000 korona értékű behozatallal 5543 q 9,216,956 korona kivitel állott szemben.

Míg tehát a behozatal — eltekintve az 1901—1906. évek valamivel alacsonyabb értékeitől — állandónak tekinthető,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

kivitelünk közel 2 millió korona emelkedést tüntet fel, mely a hazánkban időközben létesült sárvári műselyemgyár évi termelésének felel meg és kizárólag ennek következménye.

A műselymet ugyanis a hazai szövő- és paszományosaink csak rendkivül kis mennyiségben használják fel, s igy a sárvári gyár egész termelését exportálni kénytelen.

A 9,000.000 koronás kivitelünknek még három nagyobb tétele van:

a) A nyers motollált selyem... 3,771.600 koronával
b) A selyemgubó ..... 1,802.816 »
c) A sima tiszta selyemszövet 516,000 »

E tételek, a hazai selyemfonó és szövőgyárak évi termelési értékeivel összehasonlitva, iparunk rendkivüli hátramaradottságáról tesznek tanúságot.

	Telepek száma	Hajtóerő HP	Munkások száma	Az évi termelés értéke korona
Selyemgombolyitógyárak	7	195	1.748	3,900.000
Selyemszövőgyárak	3	165	308	870.000
Műselyemgyárak	1	400	900	2,500.000
Összesen	11	760	2.956	7,270.000

Ezen adatok szerint jelenleg hét selyemgombolyító gyárunk és három selyemszövő gyárunk van, mig selyemczérnázó telepünk egyáltalán nincsen.

A selyemgombolyító gyárak 3,900.000 korona teljes évi termelése, valamint az egyetlen számbavehető nagyobb szövőgyárnak ugyancsak majdnem teljes évi termelése a kivitelben szerepel, mert egyrészt selyemczérnázó nem lévén, a nyers selyem további feldolgozása (szövési, himzési, varrási stb. czélokra) külföldön eszközlendő, másrészt selyemszövőgyáraink megfelelő s kihasználható festő s kikészitő telepekkel nem birván, a szövetből piaczképes árút csak külföldi gyárak készithetnek.

Selyemczérnázó telepek felállitása szövőgyárak hiányában és az egyéb czélokra felhasznált selyemfonalak kis mennyiségére való tekintettel nem volna előnyös üzemű, miért is ily telepeknek államilag való támogatása ezidőszerint megokoltnak nem mondható. Ép úgy nem volna megokolt különleges selyem- és félselyemszövetek, mint tüll, csipke, ruhaszövet stb. előállitásának rendkivüli eszközökkel való fejlesztése. E különleges szövetektől eltekintve az 1906. évben tiszta selyemszövetekben 3158 q 18,817.600 korona értékű behozatallal 157 q 637.280 korona értékű kivitel, félselyemszövetekben pedig 4284 q 12,389.250 korona értekű behozatallal 166 q 266.400 korona értékű kivitel állott szemben, úgy hogy selyem- és félselyemszövetekben a behozatali többlet értéke 30,303.170 korona. A hazai selyemszövő gyárak

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

tehát a selyem- és félselyemszövet-fogyasztás alig 3%-át fedezik. Az 1898. évben csupán egy selyemszövő gyárunk volt, mely 336.800 korona értékű árút termelt.

A hazai selyemszövő ipar nagy fejletlenségének oka nem az, hogy talán hazánkban ezen iparág művelésére az előfeltételek hiányoznának, hanem folyománya főleg a selyemipar általánosan kedvezőtlen helyzetének, amennyiben a nagy selyemiparral biró államokban is a gyárak megszilárdulását és üzemi biztosságát a változó divatszeszély, a fogyasztó közönség csökkent vásárló képessége és a nyers selyem árának drágulása akadályozzák meg, illetőleg teszik kétségessé. Ily általánosan kedvezőtlen viszonyok mellett nem is igen remélhető, hogy a közel jövőben selyemszövő iparunk fejlesztését állami segélylyel előmozdíthassuk.

Ha a behozatali többlet tárgyát alkotó 717.700 kg. selyem- és félselyemszöveteket hazai szövőgyárakban kellene előállítani, úgy a következő berendezésre volna szükség:

15% tara figyelembevételével előállítandó volna
250.000 kg = 6·4 millió folyóméter selyemszövet és
350.000 kg = 6 millió folyóméter félselyemszövet
tehát összesen 12·4 millió folyóméter szövet.

Miután átlagban egy szövőszék évenkint (napi 11 órai munkaidő mellett) 4000 folyóméter szövetet állíthat elő, ezért a 12·4 millió folyóméter szövet előállításához kereken 3000 szövőszékre volna szükség.

Ily szövőszékszámmal biró szövődék berendezése (festő és kikészítővel egy-egy szövőszék után 2500 koronát számítva) 7,500.000 korona álló tőkét igényelne. A szövődék 3200 munkást foglalkoztatnának 1,600.000 korona évi kereseménynyel.

F) Zsinór-, gombkötő- és paszomántárúgyártás. Szalaggyártás.

A hazai zsinór-, gombkötő- és paszományárúgyártás a szalaggyártással együtt tárgyalható, mert paszománygyáraink nagy része szalagok előállításával is foglalkozik s így az évi termelés értékeiben a paszomány és szalagárú egyesítve jelentkezik. A paszományárúk termelésében csupán a tulajdonképeni gyárak (20-nál több munkást foglalkoztató telepek) szerepelnek, miért is az a ténylegesnél jóval kevesebb, mert tudvalevőleg a paszománygyártás — mint kisipar — egyike hazánk legrégibb textilipari ágának, mely az ország minden vidékén el van terjedve. Minden textiliparág között ez az iparág fedezi a fogyasztás jelentékenyebb részét, úgy hogy a különleges paszományfajok s főleg az ú. n. paszomány-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

csipkék előállításától eltekintve, a zsinór- és paszományárúk gyártásának állami támogatással való előmozdítása megokoltnak nem mondható.

Hasonlók a viszonyok a *gombkötőiparban* is. Noha a gombkötőárúkban is vannak egyes, főleg csupán háziiparilag előállítható czikkek, mint pl. a horgolt gombok és a lencérna gombok (inggombok), melyek hazánkban ezidő szerint egyáltalán nem készülnek, de mivel ezekben a fogyasztás nem nagy — maximumban 200.000 koronára tehető egy évben — és előállításuk meghonosítása nehéz, mert a háziiparosoknak csak csekély keresetet nyújthat, különleges eszközökkel és nagy állami támogatással való fejlesztésük (mert ezt igényelnék) megokoltnak nem mondható.

Fejletlen azonban *szalagiparunk,* különösen a pamut, selyem- és félselyem szalagok tekintetében. A még mindig több millió korona értékű behozatali többlettel csak alig számbavehető hazai termelés áll szemben. Ezen iparágnak fejlesztése, tekintettel arra, hogy az előfeltételek mindenben megvannak, igen megokoltnak mondható.

A szóban levő iparágak helyzetéről a következő statisztikai, valamint a hazai termelési viszonyokat feltüntető alábbi adatok tájékoztatnak.

Az 1906. évi külkereskedelmi forgalom statisztikai adatai szerint:

Paszományárúkban

pamutból:

behozatal	3.453 q	1,933.680 kor.
kivitel	78 »	43.680 »
behozatali többlet	3.375 q	1,890.000 kor.

len- és kenderből:

behozatal	13 q	8.775 kor.
kivitel	1 »	675 »
behozatali többlet	12 q	8.100 kor.

gyapjúból:

behozatal	2.898 q	3,187.800 kor.
kivitel	464 »	510.400 »
behozatali többlet	2.434 q	2,677.400 kor.

selyemből:

behozatal	212 q	890.400 kor.
kivitel	15 »	63.000 »
behozatali többlet	197 q	827.400 kor.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

félselyemből:

behozatal	700 q	1,875.000 kor.
kivitel	31 »	77.500 »
behozatali többlet	669 q	1,797.500 kor.

Gombkötőárúkban

pamutból:

behozatal	159 q	63.600 kor.
kivitel	1 »	400 »
behozatali többlet	158 q	63.200 kor.

gyapjúból:

behozatal	55 q	35.750 kor.
kivitel	5 »	3.250 »
behozatali többlet	50 q	32.500 kor.

len- és kenderből:

behozatal	60 q	72.000 kor.
kivitel	— »	— »
behozatali többlet	60 q	72.000 kor.

A selyem és félselyem gombkötőárúk a paszományárúk tételében bennfoglaltatnak.

Ilyképen paszománt és gombkötőárúkban az összes behozatali többlet 7.105 q 7,368.100 korona értékben.

Szalagárúkban

pamutból:

behozatal	3.770 q	2,601.300 kor.
kivitel	359 »	247.710 »
behozatali többlet	3.411 q	2,353.590 kor.

len- és kenderből:

behozatal	105 q	72.450 kor.
kivitel	7 »	4.830 »
behozatali többlet	98 q	67.620 kor.

gyapjúból:

behozatal	455 q	364.000 kor.
kivitel	68 »	54.400 »
behozatali többlet	387 q	309.600 kor.

selyemből:

behozatal	344 q	1,548.000 kor.
kivitel	4 »	18.000 »
behozatali többlet	340 q	1,530.000 kor.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

félselyemből:

behozatal	1.773 q	2,836.800 kor.
kivitel	27 »	43.200 »
behozatali többlet	1.746 q	2,793.600 kor.

Szalagárúkban a behozatali többlet tehát 5.982 q 7,069.819 korona értékben.

A szalagárúkhoz kell számítanunk még az ú. n. czipőruganyokat is, melyekben a

behozatal	972 q	680.400 kor.
kivitel	702 »	491.400 »
behozatali többlet	272 q	189.000 kor.

értéket képviselt, viszont a paszomány- és szalaggyártásnál még figyelembe veendők az arany-, ezüstpaszományok és szalagok is nevezetesen:

a leoni árúk nem aranyozott és nem ezüstözött drótból

behozatal	187 q	274.890 kor.
kivitel	34 »	49.980 »
behozatali täbblet	153 q	224.910 kor.

leoni árúk aranyozott v. ezüstözött drótból:

behozatal	122 q	427.000 kor.
kivitel	41 »	158.260 »
behozatali többlet	81 q	268.740 kor.

értékben.

A hazai paszományárú és szalaggyárak termelési viszonyait az alábbi adatok jelzik:

Zsinór- és paszomángyárak. Szalaggyárak.

Telepek száma:	Hajtóerő	Munkásszám gyári	Munkásszám háziiparos	Évi termelés értéke korona
18	370	1118	950	4,620.00

Zsinór-paszomány, gombkötő és szalaggyáraink évi termelésének értéke az 1898.-évben 2,163.537 koronát képviselt, úgy hogy ezen idő óta az évi termelés értéke 114%-kal gyarapodott, a munkások száma pedig 772-ről 2000-re emelkedett.

A 18 telep évi 4,600.000 korona termelése így osztható meg: paszomány és gombkötőárúkban: 2,960.000 korona, szalagárúkban: 640.000 kor., czipőrugany s hasonló árúkban: 700.000 kor., arany, ezüst stb. paszomány és szalagokban: 1,220.000 kor.

E számadatoknak a közölt behozatali többletértékekkel való egybevetése a következő eredményekre vezet:

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A hazai szalag- és paszományipar évi 4,600.000 koronára tehető termelése a 15,100.000 korona értékű behozatali többletnek kereken 30%-a, vagyis az összfogyasztásnak 23·3%-a.

A szalaggyártástól eltekintve az arány kedvezőbb, a mennyiben paszomány- és gombkötőiparunk az összfogyasztásnak kereken 30%-át fedezheti; azonban ez a szám is lényeges helyesbbítést igényel, mert itt csupán a tulajdonképeni paszományárúgyárak évi termelése van figyelembevéve, ellenben teljesen hiányzik a paszomány kisipar igen tekintélyes évi termelésének értéke.

Noha ilyképen a paszomány- és gombkötőipar állami támogatással való fejlesztésének szükségessége fenn nem forog, mégis, tekintettel a behozatalban értékileg jelentékeny szerepet játszó különleges zsinórok, paszományok és csipkék hazánkban való előállításának elenyésző voltára, a pamut, gyapjú és félselyem paszományok előállítását czélzó gyárak berendezésére is ki kell terjeszkedni.

A szalaggyártóipar fejletlenségét mutatja a 7,000.000 korona behozatali többlettel szemben álló 640.000 korona évi termelés.

Czipőrugany, valamint arany és ezüst stb. paszományokban és szalagokban a hazai termelés eléggé fejlett, a mennyiben 700.000 illetőleg 1,220.000 kor. évi termeléssel kereken csupán 190.000 kor. illetőleg 290.000 korona behozatali többlet áll szemben, úgy hogy ezen iparágak fejlesztésének szükségessége fenn nem forog.

Ha paszomány- és gombkötőárúkban az 1906. évben volt behozatali többletmennyiséget hazai gyárakban kellene előállitani, akkor a következő berendezésű gyárakra volna szükség:

Pamut-, gyapjú-, len- és kenderpaszomány- és gombkötőárúkban előállitandó volna 608.900 kg., vagyis 5% tara figyelembevételével 578.500 kg.

Egy zsinórverő illetőleg paszománykészitőgép évi átlagos termelését 300 kg-nak számitva s figyelembevéve, hogy a czikkek különfélesége miatt a gépek csak 50%-ig hasznosithatók, kereken 4.000 gépre volna szükség, melyek 4000×600=2,400.000 korona álló tőkebefektetést igényelnének. Foglalkozást nyerhetne 3000 munkás 1,500.000 korona évi bérrel.

Selyem- és félselyempaszományokból 82.300 kg. volna előállitandó, — melyhez 1100 gép igényeltetnék 660.000 korona álló tőkével, 1000 munkás foglalkoztatásával és 500.000 korona évi bérrel.

Pamutszalagokból előállitandó volna 341.100 kg. vagyis 5% tara figyelembevételével 324.000 kg. Egy szalagszövőszék

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

évi átlagos termelését 1000 kg-ban véve fel, 324 szalagszövőszékre volna szükség, melyek 324×7500=2,400.000 korona álló tőkebefektetést igényelnének. Foglalkoztatható munkások száma volna: 1000, az évi bér 600.000 kor.

Selyem- és félselyemszalagokban előállítandó volna 5% tara figyelem bevételével közel 200.000 kg., a mi 500 szalagszövőszék évi termelésének felel meg. Ezen 500 szalagszövőszék felállítása 500×7500=3,750.000 korona álló tőkebefektetését igényelné. A gyárak foglalkoztatnának közel 1500 munkást 900.000 korona évi bérrel.

Paszomány- és szalagiparunk figyelembe vett ágainak fejlesztése tehát összesen 9·2 millió korona álló tőkebefektetéssel létesítendő gyárak felállítását szükségelné, melyek 6500 munkást foglalkoztatnának 3·5 millió korona évi bérrel.

G) Kötő- és kötszövőipar.

Kötött és kötszövött árukban az 1906. évben volt behozatali többletekről a következő adatok tájékoztatnak:

Pamutból		
behozatal.....	40.271 q	17,265.080 kor.
kivitel	1.945 q	718.315 »
behozatali többlet	38.326 q	16,546.765 kor.
Len- és kenderből		
behozatal.....	8 q	6.800 kor.
kivitel	2 q	1.700 »
behozatali töhblet	5 q	5.100 kor.
Gyapjúból		
behozatal.....	5.066 q	3,858.315 kor.
kivitel	150 q	117.802 »
behozatali többlet	4.916 q	3,740513 kor.
Selyemből		
behozatal.....	18 q	156.000 kor.
kivitel	—	—
behozatali többlet	18 q	156.000 kor.
Félselyemből		
behozatal.....	41 q	128.200 kor.
kivitel	2 q	5.650 »
behozatali többlet	39 q	122.550 kor.
Összes behozatalunk volt	45.404 q	21,414.895 kor.
kivitelünk	2.099 q	843.467 »
behozatali többlet tehát	43.305 q	20,571.428 kor. értékben.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A behozatalban a legjelentékenyebb szerepet a pamutból készült harisnyák és alsó ruhák (tricotage-árú) játszanak még pedig volt

pamutharisnyákban.....	7,760.130 korona
alsó ruhákban	8,246.950 korona

vagyis összesen kereken 16,000.000 korona értékű behozatalunk, a mi a 21·4 millió korona behozatalnak közel 75%-a. A hazai gyárak termelési viszonyait az alábbi adatok jelzik.

Kötő- és kötszövőgyárak.

Telepek száma	Hajtóerő	Munkások száma	Évi termelés értéke koronákban
15	245	1879	3,600.000

Az 1898-ik évben a hazai kötő- és kötszövőgyárak 974 munkást foglalkoztattak és évi termelésük értéke 1,250.988 korona volt. A fenti idő óta tehát a hazai gyárak évi termelésének értéke 19%-kal növekedett.

A hazai gyárak ezidőszerint a behozatali többlet értékének 17·5%-át, a fogyasztásnak pedig 15%-át fedezik, a mi ezen iparág hátramaradottságának s állami támogatással való fejlesztése szükségességének élénk bizonyítéka.

A behozatali többlet értékének legnagyobb részét a pamutból készült harisnyák és kötszövött alsó ruhák teszik. Második helyen következnek a gyapjúból készült harisnyák és alsó ruhák. E czikkek mellett csupán még a gyapjúból készült fej- és vállkendők, valamint a kötszövött és konfekczionált ruházati czikkek birnak fontossággal. A gyapjúból készült kötött- és kötszövött áruk azonban mennyiségileg a pamutból készült czikkeknek alig $^1/_8$-adát képezik, a miből nyilvánvaló, hogy első sorban is a pamut- kötött és kötszövött czikkek gyártásának fejlesztése kivánatos.

E czikkekből a behozatal tanusága szerint átlagban 50% kötött, 50% pedig kötszövött árúnak tekinthető, úgy hogy kereken 1,800.000 kg. kötött és 1,800.000 kg. kötszövött pamutárú volna előállitandó. Figyelembevéve, hogy mehanikailag hajtott kötőgép egy év alatt 1200 kg. 1 kötszövőgép pedig 2400 kg. árút termel (75% hasznositást tételezve fel) a behozatali többlet mennyiségét alkotó árúk előállitására 800 kötszövögépre és 1000 kötőgépre volna szükség, a mely berendezés 8,000.000 korona álló tőke befektetést igényelne (1 kötszövőgép 5000 K, 1 kötőgép 2500 K átlagban.) Foglalkozást nyerhetne 4500 munkás 2,200.000 korona évi bérrel.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A gyapjú, kötött és kötszövött árúkban fentiekhez hasonló számitás 200 kötszövőgép és 400 kötőgép felállításának szükségére vezet, a mely berendezés 2,000.000 korona álló tőke befektetését igényli. A gyárakban 1100 munkás nyerhetne állandó foglalkozást 500.000 korona évi bérrel.

Az egyéb kötött és kötszövött árúk behozatala oly jelentéktelen, hogy azokra kiterjeszkedni felesleges.

A hazai kötő- és kötszövőipar fejlesztése tehát összesen 10 millió korona álló tőke befektetéssel létesítendő gyárak felállítását tenné szükségessé, melyek 5600 munkást foglalkoztatnának 2,700.000 K évi bérrel.

H) Himzőipar.

A hazai himzőipar igen fejletlen. A mig ugyanis a hazai termelés értéke alig haladja meg az 500.000 koronát, addig az 1906. évben mindennemű himzésekben 3.740.600 korona értékű behozatali többletünk volt, a miben rendesen a csipkékhez sorolt léghimzések szerepelnek.

Tekintettel azonban ezen iparág külföldi nagy elterjedtségére s a különleges gyártási viszonyaira, himzőgyáraknak rendkivüli eszközökkel való létesítése szükségszerűnek nem mondható.

* * *

Az elmondottak alapján a szükséges új gyárakról, ezek befektetéseiről, munkásaik számáról és évi forgalmukról az alábbi táblázat tájékoztat.

Hivatkozás az alcsoportra	A létesítendő gyárak száma	A létesítendő gyárak jellege	A befektetendő tőke millió K-ban			A munkások száma	Az évi termelés becslés szerinti értéke millió K-ban
			álló	forgó	összes		
A	40	Pamutipar	123·2	96·0	219·2	28.600	51,822.000
B	40	Gyapjuipar	63·3	63·3	126·6	18.000	17,953.000
C	12	Len- és kenderipar	19·0	11·0	30·0	5.500	19,010.000
D	1	Jutaipar	0·8	0·8	1·6	500	10,000.000
E	10	Selyemipar	7·5	7·5	15·0	3.200	7,270.000
F	18	Zsinór-, gombkötő-, paszomány-áru és szalaggyártás	9·2	9·2	18·4	6.500	4,620.000
G	9	Kötő- és kötszövőipar	10·0	10·0	20·0	5.600	3,600·000
	130	Textilipari gyár	233·0	197·8	430·8	67.900	114,275.000

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A munkások évi bére mintegy 34—35 millió koronára rugna.

E szerint 130 részben új és részben kibővített olyan gyárteleppel, melyek 430 millió K összes tőkebefektetéssel létesülnének és állandóan 68.000 munkást foglalkoztatnának, textiliparunk annyira fejlődnék, hogy külkereskedelmi forgalmunk ez ágának mérlege a kívánt mértékig javulna meg.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

VIII.

KONFEKCZIÓ-IPAR.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

VIII. Konfekczió ipar.

A) A textil ruházati ipar.

A textil ruházati czikkekben a hazai fogyasztás rendkívül nagy, a termelés pedig aránylag oly csekély, hogy a szükségletnek legnagyobb részét külföldről vagyunk kénytelenek fedezni. A behozatalban leginkább az igen fejlett iparú Ausztria szerepel. Az osztrák ipar nagy fejlettségét mutatja a közös vámterület forgalma is, mely a ruházati ipar árúczikkeiben meglehetősen nagyarányú. Ugyanis a közös vámterület behozatala, a legutóbbi három évtől eltekintve, melyek emelkedést mutatnak, állandónak mondható és középértékben 15·5 millió korona értéket képviselt, kivitele pedig, mely kizárólag osztrák eredetű, ezen összegnek legalább háromszorosát alkotja. Az osztrák ipar fejlettsége főleg a művirágokban, virágdíszekben, kalapokban és egyéb ruházati czikkekben jelentkezik. Egyedül a női ruhákban és fehérneműekben maradt el az osztrák ipar a némettel és a francziával szemben, a német tömegtermelés olcsósága és a franczia ízlés uralkodó hatása folytán.

A figyelembe vett czikkek hazai fogyasztására a külkereskedelmi forgalom adataiból és a hazai termelés nagyságából lehet következtetni.

Az 1901—1906. években a behozatal és kivitel mennyiségei és értékei a következők voltak:

	Behozatal		Kivitel	
Év	q	K	q	K
1901	63.032	70,742.000	12.042	11,238.000
1902	59.177	64,433.000	9.816	8,894.000
1903	59.137	63,449.000	8.101	6,144.000
1904	61.566	63,362.000	8.470	6,496.000
1905	60.860	65,710.000	9.682	7,563.000
1906	61.852	80,873.500	6.529	5,983.400

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A behozatali többlet mennyiségei és értékei tehát a következőképen változtak:

	q	K
1901	50.990	59,504.000
1902	49.361	55,539.000
1903	51.036	57,305.000
1904	53.096	56,866.000
1905	51.178	58,147.000
1906	55.323	74,890.100

A közölt adatokból kivehetőleg a behozatal mennyisége állandónak mondható. Az érték ugyan az 1906. évben jelentékeny emelkedést tüntet fel, de ezt kizárólag a textilipari félgyártmányok nagy áremelkedése okozta.

A kivitel mennyisége évről-évre állandóan csökken, úgy hogy a behozatali többlet mennyiségében ugyan csekély, de mégis állandó emelkedés észlelhető.

A behozatali többlet értéke az 1906. évben már közel 75 millió korona értéket képviselt.

A hazai összes fogyasztás mennyiségét pontosan megállapítani azonban nem lehet, mert a *hazai termelés* értéke, — tekintettel arra, hogy az ezen alcsoportba tartozó árúczikkek legnagyobb részét nálunk háziiparilag állítják elő — ismeretlen.

Gyáriparunk e czikkekben ugyan észrevehető fejlődést mutat (az 1898-ik évben a gyáripari termelés 14·2 millió korona, az 1906. évben pedig 21 millió korona értékre tehető), mindazonáltal ez a hazai fogyasztásnak csak elenyésző csekély hányadát alkotja. Gyáripari termelésünk aránylag a legnagyobb a szabóipari czikkekben, kereken évenként 13 millió korona értékű, iparunknak azonban még nagy nehézségekkel kell küzdeni, mert az e czikkekhez szükséges kész és félgyártmányok hazánkban csak elenyésző csekély mennyiségben készíttetvén, kizárólag a külföldre s első sorban Ausztriára vagyunk utalva. A behozatalnak 90%-a is Ausztriából ered. A hazai kisipar és részben háziipar legnagyobb mennyiségben a fehérneműeket, kalapokat és felsőruhákat állítja elő. Zsenge fehérneműgyártó iparunk fejlődése elé azonban a hazai viszonyok meglehetős nehézségeket gördítenek. A külföldi munkások állandósága Bécs, Berlin, Prága és több más, kisebb-nagyobb cseh és német városban kiterjedt háziiparnak vetették meg alapját, melynek révén sok millió értékű fehérnemű kerül a világforgalomba. Alapja azonban ezen állandó háziipari foglalkozásnak egy fehérnemű gyáripar létezése, melyet a kisipar munkával és a szükség szerint képzett munkásokkal segít ki. Ez a gyáripar nálunk teljesen hiányzik.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Nem jelezhető kedvezőnek a szabóipar és a kalaposipar helyzete sem, a mennyiben a különben ügyes magyar munkások kivándorlása, ezen iparágak fejlődését tetemesen megnehezíti.

A hazai *gyáripari* termelést a következő adatok jellemzik:

Iparág	*1898-ban*		*1906-ban*	
	Munkás-szám	Évi termelés értéke koronákban	Munkás-szám	Évi termelés értéke koronákban
Szabóipar	1.568	9,443.180	2.000	13,000.000
Fehérnemű-gyártás	400	1,618.700	600	2,500.000
Férfi divatczikkek	347	700.000	500	1,500.000
Keztyűgyártás	213	332.600	250	500.000
Kalapgyártás	530	1,858.680	750	2,950.000
Művirágkészítés	94	279.000	150	580.000
Összesen	3·152	14,232.160	4.220	21,030.000

A közölt adatokból kivehetőleg a ruházati ipar figyelembe vett ágainál az 1898-hoz viszonyítva az 1906. év a munkásszámban és az évi termelés értékében kereken 30 % emelkedést mutat ugyan, de a hazai termelés még is az összfogyasztásnak alig 22%-át fedezi.

A behozatalban legnagyobb tételként a következő czikkek szerepelnek (1906-ban):

Férfiruhák:

Behozatal	21,963.330	kor.
Kivitel	1,495.665	»
Behozatali többlet	20,467.665	kor.

Női ruhák:

Behozatal	12,408.670	kor.
Kivitel	1,498.480	»
Behozatali többlet	10,910.190	kor.

Fehérneműek:

Behozatal	18,914.200	kor.
Kivitel	561.400	»
Behozatali többlet	18,352·800	kor.

Kalapok (férfi és női):

Behozatal	12,751.952	kor.
Kivitel	1,476.161	»
Behozatali többlet	11,275.791	kor.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Az 1906. évi behozatali többlet ezen értékeivel a hazai termelés fentebb közölt adatait összehasonlítva kitünik, hogy a hazai szabógyáripar a szükségletnek 32%-át, fehérnemű gyáriparunk a szükségletnek 12%-át, kalapiparunk pedig a szükségletnek 20%-át fedezi. Mind ezen arányszámokból, mind a behozatali többlet értékeinek nagyságaiból következtethető, hogy a ruházati ipar figyelembe vett ágai közül leginkább a szabóipar, fehérneműgyártás és kalapipar volna fejlesztendő, miután az ezen iparágak körébe eső czikkekből is a behozatali többlet értéke 61 millió koronát képvisel, a ruházati összes iparczikkek 75 millió korona behozatali többletében. A fejlesztés szükségességét megokolja még az is, hogy a ruházati czikkekben behozatalunk az 1901. év óta állandóan nő — vagyis, hogy a hazai ipar fejlődése 1898-tól 1906-ig nem történt oly mértékben sem, mely a fogyasztás természetes növekedésének felelne meg.

Az állam iparfejlesztő akcziója azonban ezen iparágaknál — ezek sajátos jellege miatt — nagyon meg van nehezítve. A kalapipar kivételével ugyanis a szabóipart és a fehérneműgyártást nálunk nagy mértékben kisiparilag űzik. — Minden közvetetlen fejlesztésnek tehát elsőbben is a kisiparosok érdekeivel kell számolnia. Nem szükséges bővebben fejtegetni, hogy a konfekczió-iparokat is csak a *tömegtermelés* bevezetésével lehet a nagyon fejlett osztrák iparral szemben versenyképessé tenni, a kisiparosoknak ugyanis a készárúüzletek versenyével kell megküzdeniök — ami nagyon egyenlőtlen küzdelem, mert mig a kisiparos tőke nélkül vagy minimális tőkével folytatja mesterséget, addig a nagy gyárak anyagilag hatalmasak és a készitmények nagy választékában, az árúk olcsóságában, a hitelezés legmesszebbmenő lehetőségében túlszárnyalják a kisiparosokat.

Ez a helyzet a fejlődő osztrák iparral szemben napról-napra rosszabb lesz, a mihez még a kedvezőtlen munkásviszonyok (tanonczhiány) is járulnak. Noha az elmondottak szerint a helyzet nagyon kedvezőtlen, az állam iparfejlesztési akcziója e téren mégis meglehetősen meg van kötve, mert a meglevő összes kisiparosok mindegyikét az állam segélyben nem részesítheti, egyeseket kiragadni pedig az egyenlő elbánás elvébe ütköznék. Marad tehát mint egyetlen iparfejlesztési mód, a kisiparosoknak *szövetkezetekbe* való tömörítése, hogy ilyképen a tömegtermelés előnyei elérhetők legyenek.

Bármily biztos eszköze is legyen azonban a szövetkezés ezen iparág fokozatos fejlődésének, mégis kisiparosaink jelenlegi vagyonviszonyai mellett kevés kilátás van arra, hogy a jövőben létesülő ruházati ipari szövetkezetek a hazai termelés hatásos emelését eredményezhessék.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A mint a kalapos- és czipőipar, úgy a szabó- s fehérneműipar is a szövetkezetek mellett *nagyobb és tömegtermelésre berendezett magánvállalatok* állami támogatásával volna fejleszthető.

E nagy vállalatok sok önálló, de tengődő kisiparosnak, mint gyári munkásnak, vagy háziiparosnak állandó keresetet biztosítanának. a mi mind az egyének, mind a hazai iparfejlesztés szempontjából bizonyára csak előnyös volna.

Kizárólag ily nagyobb vállalatok létesítését tartva szemelőtt a 20 millió korona értékű férfiruhák előállítására kereken 10 vállalatra volna szükség egyenkint 200.000 korona álló és 2—2·5 millió forgó tőkével — tehát összesen 2 millió korona álló és 20—25 millió forgó tőkével, női ruhák előállítására pedig ugyancsak 10 nagyobb vállalat 10 millió korona forgó tőkével.

E vállalatok körülbelül 6000 munkást foglalkoztatnának 3 millió korona évi bérrel.

A fehérneműek közül a körülbelül 3·5 millió korona értékű gallér és kézelő előállítására 5 nagyobb vállalat kellene 2 millió korona álló és 3 millió korona forgó tőkével. Foglalkozást nyerhetne körülbelül 4500 munkás évi 2·5 millió korona bérrel.

A 11 millió korona értékű kalapok előállítását pedig 15 vállalat végezhetné 8 millió korona álló és 10 millió korona forgótőkével. Foglalkoztathatnának kereken 2500 munkást 1·5 millió korona évi bérrel.

Tehát létesítendő volna 50 gyár, 12 millió álló és 58 millió forgó, vagyis összesen 70 millió korona tőkével. Ezek a gyárak 3000 munkás foglalkoztatása mellett 58·5 millió korona árút állítanának elő. A munkások évi bére 7 millió koronára rugna.

B) Bőrárúk.

A texitl-ruházati iparról elmondottak vonatkoznak a bőrkonfekczióra is, az idevágó iparok fejlődése és a munkás viszonyok hasonlósága miatt.

1. A behozatali többlet értékei.

	Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet	
Év	q	K	q	K	q	K
1901	29.540	28,164.969	5.064	4,064.852	24.476	24,100.117
1902	29.536	22,308.345	5.661	4,220.260	23.875	18,088.085
1903	30.989	22,712.031	6.696	4,695.575	24.293	18,016.456
1904	32.529	24,460.199	6.594	4,633.005	25.935	19,827.194
1905	33.323	25,280.998	7.653	5,367.215	25.670	19,913.783
1906	36.035	28,165.695	8.440	6,289.495	27.595	21,876.200

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Az utolsó hat év átlaga szerint a behozatali többlet kitett 25.307 q-t, 19,905.456 korona értékben.

Az 1901—1906 év behozatali, illetőleg kiviteli átlagértékek a főbb czikkekben a következők voltak:

	Behozatal		Kivitel	
	q	K	q	K
Bőröndös-árúk szövetből, bőrrel kapcsolatban is	2.306	513.120	175	43.000
Bőröndös-árúk, túlnyomóan bőrből	945	619.937	46	29.770
Fúvók	111	15.623	290	36.300
Tokok	571	151.421	10	2.650
Géphajtószíjak	919	564.939	371	222.720
Nyergek és lószerszámok	537	652.698	412	253.626
Vadász- és fegyvertáskák	66	65.800	13	12.800
Egyéb szíjgyártó-árúk, pl. övek	1.696	848.300	280	139.900
Nyeles ostorok	32	56.880	4	7.900
Finom bőrárúk, pl. pénztárczák	1.440	879.422	52	31.769
Czipők és csizmák	20.483	15,727.206	4.046	2,975.151
Czipőfelsőrészek	1.553	1,380.950	609	534.344
Bőrkeztyűk, készek	527	2,384.490	54	211.240
Bőrkeztyűk, kiszabva	—	—	40	135.025
Egyéb keztyű-árúk	489	1,124.700	41	93.840

A behozatali, illetőleg a kiviteli többlet mennyiségei és értékei az 1906. évben a főbb czikkeknél a következők voltak:

1. Bőröndös-árúk:

behozatal	5.199 q	2,863.025 kor.
kivitel	703 »	322.795 »
behozatali többlet	4.496 q	2,540.230 kor.

2. Díszműárúk bőrből, viaszosvászonból vagy durva kelméből:

behozatal	2.769 q	1,661.400 kor.
kivitel	93 »	55.800 »
behozatali többlet	2.676 q	1,605.600 kor.

3. Czipészárúk:

behozatal	25.206 q	18,166.225 kor.
kivitel	6.518 »	4,824.520 »
behozatali többlet	18.688 q	13,341.705 kor.

4. Bőrkeztyűk:

behozatal	408 q	1,889.000 kor.
kivitel	63 »	247.700 »
behozatali többlet	345 q	1,641.300 kor.

5. Kötszer és testegyenészeti czikkek:

behozatal	163 q	415.600 kor.
kivitel	12 »	30.600 »
behozatali többlet	151 q	385.000 kor.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

6. Fúvók:

behozatal	149 q	22.350 kor.
kivitel	271 »	35..230 »
kiviteli többlet ...	122 q	12.880 kor.

7. Egyéb bőrárúk:

behozatal	691 q	449.150 kor.
kivitel	151 »	98.150 »
behozatali többlet	540 q	351.000 kor.

8. Bőrárúk nemes fémekből való szereléssel (a nyergesés szíjgyártóárúk kivételével):

behozatal	1·28 q	12.800 kor.
kivitel	0·11 »	1.100 »
behozatali többlet	1·17 q	11.700 kor.

9. Géphajtószíj, ütközőszíj bőrből:

behozatal	1.333 q	819.795 kor.
kivitel	598 »	358.800 »
behozatali többlet	735 q	460.995 kor.

10. Egyéb műszaki czikk bőrből:

behozatal	116 q	46.400 kor.
kivitel	31 »	12.400 »
behozatali többlet	85 q	34.000 kor.

Az ide tartozó iparágak termeléséről pontos adataink nincsenek, de nem is igen lehetnek, mivel az ide vágó czikkek előállításában igen nagy rész jut a kisipari termelésnek, melyről speciális statisztika nem készült.

Csekély számú, gyárjellegű iparvállalataink termelése az ország szükségletét csak kis részben fedezi, sőt a bőrárúgyártás némely ágait, különösen a bőrből való finomabb, ú. n. portefeuilleárúk gyártását, hazánkban alig művelik.

A bőráruk készítése, mint kisipar, hazánkban ősrégi keletű. A magyarok, mint lovas és harczias nemzet, már az ősrégi időkben használták a szíjból készült lószerszámot és a bőrnyerget és ez iparczikkekben a nemzeti izlés, a magyar nyereg és a magyar lószerszám alakjában, máig is kedvelt, sajátos, eredeti stílust teremtett.

Ezek az iparágak a dolog természetéből kifolyólag első sorban magától a bőrgyártástól, — de, miután a legkülönbözőbb segédanyagokra szorulnak, az ezeket előállító iparágaktól is függenek. A finomabb minőségű bőröket, pl. a lakkbőröket, a disznóbőrt, a legfinomabb áruczikkekhez való

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

blank- (fény) bőrt stb. iparosaink jórészt külföldről kénytelenek beszerezni. Angol nyeregfák, fekete, lakkozott finom csattok, kulcsok stb. az országban még nem készülnek; a bőröndösáruk készítéséhez való veretek, lakatok, szegecsek, jelentékeny mennyiségben Ausztriából, és Németországból származnak. Míg a bőrárúk ipara minálunk még gyermekkorát éli, addig a szomszéd Ausztriában számos jelentékeny teleppel találkozunk. Az 1904. évi *Unfallstatistik* szerint Ausztriában 41 gyár foglalkozott bőrárúk készítésével és 1468 munkást foglalkoztatott, ha egymunkás évi termelésének számla értékét 8000 K-ára becsüljük; az előállított czikkek értéke közel 12 millió koronára rughat.

Bőröndös-árukban behozatali többletünk 1906-ban összesen 2,540.230 korona volt. A hazai termelés ezzel szemben elenyészően csekély, az összfogyasztásnak hozzávetőleges számítás szerint alig 10%-át teszi ki, úgy hogy ennek az iparnak nem annyira fejlesztéséről, mint inkább meghonosításáról kell gondoskodni.

Géphajtó szíjakban a behozatali többlet 1906-ban 460.995 koronát tett ki. Az összfogyasztás ebben a czikkben mindenesetre igen jelentékeny, de számokban ez a szükségletünk sem fejezhető ki, mivel termelési statisztikánk erre nézve támaszpontot nem nyujt.

> *Becslés szerint összfogyasztásunk körülbelül 3,600.000 korona értéket képviselhet. A szükséglet nagy részét a hazai gyártás fedezi. A behozatali többletnek megfelelő mennyiség előállítását egy oly gyár is magára vállalhatja, mely 200.000 koronát gyári berendezésekbe fektet, 200.000 korona forgótőkével rendelkezik és körülbelül 50 munkást foglalkoztat.*

Nyergekben és lószerszámokban a behozatali többlet 286.890 koronára rúg. Ez az összeg főleg finom árúra esik, a mi a behozatali és kiviteli statisztikából is kitünik, a mennyiben a súly és érték összehasonlításából az látható, hogy súly szerint számítva a kivitel mutat fel többletet, holott az értékben a behozatal nagyobb.

Termelési statisztikára ezeknél a czikkeknél sem támaszkodhatunk, mert a nyerges- és lószerszám-árúk előállításával hazánkban csak kisiparosok foglalkoznak.

Rendkívül fontos ipar a *finom bőrárúk* ipara. Ebben az iparban egyelőre még a versenyképes Ausztriára és a vámkülföldre, főleg Németországra szorulunk. A behozatali többlet ily fajta czikkekben 1906-ban 1,605.600 korona volt.

Termelésünk ezekben a czikkekben csekély. Mindössze egy ilyen üzemünk van, a mely 30 munkást foglalkoztat.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Ausztriában a bőrdiszmű-ipar magas szinvonalon álló iparág, mely azonban az utóbbi években a rohamosan fejlődő német ipar, főleg Berlin és Offenbach a/M., nagy versenye miatt erősen hanyatlott.

Ez az ipar erős támogatásra szorul, hogy a külföldi és az osztrák versenynyel sikeresen megküzdhessen, azonban jellege következtében mint kisipar, de főleg mint a gyáriparral kapcsolatos háziipar volna fejlesztendő. Erre vonatkozólag a kezdő lépések már meg is történtek.

Czipők, csizmák, czipőfelsőrészek. Az 1898. évi termelési statisztika kimutatja, hogy abban az időben összesen 19 ipartelepen 1,929.400 korona értékben csizmákat, férfi-, női- és gyermek-czipőket, bocskorokat, papucsot és kamáslit gyártottak. Azóta a telepek száma néhány nagyszabású gyárral szaporodott, úgy hogy hozzávetőleg jelenlegi termelésünk legalább 7 millió koronára becsülhető. Ezzel szemben áll azonban az óriási behozatali többlet, a mely czipőknél és csizmáknál 13,341.705 koronára, czipőfelsőrészeknél 1,507,500 koronára rúg.

Ennek a meglepő nagy behozatalnak főoka az, hogy a czipőipar külföldön már régóta, legalább a mi a közönséges kelendős árút illeti, a gyárosok kezébe ment át, a kik tömegesen gyártván, jóval olcsóbb árút vethetnek a piaczokra.

Óriási behozatali többletünk itthon való fedezésére, nemcsak a meglévő gyárakat kellene további támogatásban részesiteni, de ezeknek a gyáraknak száma is szaporitandó volna. A kisiparnak támogatására a szövetkezeti út kinálkozik.

Egy-egy munkás évi termelésének értékét 4000 K-ára becsülve a behozatali többlet előállításához kereken 3500 munkás kellene. A gyárakra összesen 4,900.000 álló és 9,100.000 K. forgó tőke befektetést és egyenként 500 munkást számítva, a szóban forgó czélra 7 gyár kellene.

Bőrkeztyűkben (készen és kiszabva) és egyéb keztyűs árúkban behozatali többletünk összesen kitesz 1,641.300 koronát.

Az 1898. évi termelési statisztika szerint ide tartozó árúkban 5 ipartelepen, a melyek a felvételnél figyelembe jöttek 332.600 korona értékű termelésünk volt és 213 munkást foglalkoztattak. A keztyűgyártás azóta némileg megerősödött; jelenlegi termelésünk értéke fél millió koronára rughat. Ezzel szemben áll azonban a fenti behozatali többlet, a miből következik, hogy a mi termelésünk még ma is a szükségletnek csak egy részét fedezi. A behozott bőrkeztyűk túlnyomó része Ausztriából, egy csekély része Németországból és Nagy-Britanniából származott.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Az összes behozatali többlet itthon való termeléséről (az egyéb kesztyűs árúkat is beleértve) a munkás hiány miatt egyelőre szó alig lehet. Itthon csak a jobb minőségű árúk gyártásának fejlesztése megokolt, ilyenek a glacé- és svédkeztyűk, becslés szerint 1,000.000 korona értékben. Ennek megfelelő mennyiség gyártásához kellene hozzávetőleg gyári berendezésekre: 600.000 korona forgótőkére: 1,000.000 korona. A munkások száma: 100 szabász, 200 varrónő.

Összesítve az elmondottakat a konfekcziói ipar fejlesztésére szükséges tőkebefektetések és munkáslétszám nagyságáról az alábbi táblázat tájékoztat.

Hivatkozás az alcsoportra	A létesítendő gyárak száma	A gyár jellege	A befektetendő tőke millió K-ban			A munkások száma	Az előállítandó czikkek értéke millió K-ban
			álló	forgó	összes		
A	10	Férfiruhák gyártása	2·00	20·00	22·00	6.000	20·00
	10	Nőiruhák gyártása	—	10·00	10·00		10·00
	5	Gallér és kézelő gyártás	2	3	5	4·500	3·50
	10	Fehérnemüek gyártása	—	15	15		15·00
	15	Kalap gyártás	8	10	18	2·500	11·00
B	1	Gépszijgyár	0·20	0·20	0·40	50	0·45
	7	Czipőgyár	4·90	9·10	14·00	3·500	18·00
	2	Keztyűgyár	0·60	1·00	1·60	300	1·00
Összesen	60	Konfekcziógyár	17·70	68·30	86·00	16.850	78·95

A munkások évi bére 10 millió koronára becsülhető.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

IX.

PAPIROSIPAR.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

IX. Papirosipar.

A papirosanyag- és a papirosgyáraink számát az 1871 évi első hivatalos iparstatisztikai felvétel 39-ben, az 1884. évi második felvétel pedig 33-ban állapította meg, tehát 1871-től 1884-ig a gyárak száma hattal fogyott. Az 1898. évi termelési statisztikai felvétel csak a 20-nál több munkást alkalmazó vállalatokra terjeszkedett ki s ennek valamint a hasonló alapon megejtett összeírásnak eredményeit az alábbi kimutatás tünteti föl.

Megnevezés	Papirosanyag-gyártás		Papiros-gyártás		Papirosárúk gyártása		Összesen	
	1898	1906	1898	1906	1898	1906	1898	1906
A gyárak száma	9	7	21	17	18	28	48	52
A befektetett tőke millió koronákban ...	—	—	—	—	—	—	15	20
A gyárakban alkalmazott lóerők száma	3.554	4.641	8.105	8.206	197	203	11.856	13.050
Az alkalmazott munkások létszáma	934	2.260	2.825	3.143	1.560	2.163	5.319	7.566
A kifizetett munkabérek összege millió koronákban	0·570	1·382	1·875	2·150	0·720	1·308	3·165	4·850
A termelés értéke millió koronákban	2·870	6·910	9·000	9·470	3·600	6·270	15·470	22·620

Papirosiparunk, a mint e táblázat mutatja, az utolsó hét év alatt nagy mértékben fejlődött. Aránylag a legnagyobb mértékű emelkedést papirosanyaggyártásunk mutatja; hogy ezen iparágra hazánkban mily kiváló tér kinálkozik, mutatja az is, hogy egyik felvidéki czellulozagyárunk, mely az 1 millió koronát jóval meghaladó álló befektetéssel csak a mult évben létesült, gyártmányainak máris oly nagy piaczot szerzett, hogy telepét legközelebb több mint 30%-kal megnagyobbítani szándékozza.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Papirosanyaggyártásunk, akár a munkáslétszámnak akár a termelés értékének növekedését vegyük is számításba, az utolsó öt év alatt majdnem megháromszorozódott. A régibb vállalatok gyártelepeiket megnagyobbították, felszerelésüket jobban kihasználták, végül új vállalatok is keletkeztek.

A papirosgyártás terén már csak kisebbmértékű fejlődést tapasztalhatunk; meg kell azonban jegyeznünk, hogy több nagyobb papirosgyárunkban éppen jelenleg vannak folyamatban olyan nagyobb mértékű gyártelepkibővítések, a melyek termelésünk jelentékeny megnövekedését fogják eredményezni. Papirosárúgyártásunk azonban a papirosgyártás fejlődéséhez viszonyítva igen nagymértékű fejlődésre mutat, a mennyiben az utolsó 5 év alatt majdnem megkétszereződött.

A közölt kimutatás azt is igazolja, hogy az ipar tömörödésének jelensége papirosiparunkon is észlelhető. Papirosanyaggyáraink száma az utolsó nyolcz év alatt 9-ről 7-re, papirosgyárainké 21-ről 17-re csökkent. Az ipar mai fejlettsége mellett többé nem versenyképes kisebb vállalatok, egymásután beolvadnak a nagyipari vállalatokba, melyek alacsony üzemköltségeik folytán egyedül birnak a modern versenyviszonyok mellett helytállani. Papirosárúgyáraink száma azonban 18-ról 28-ra növekedett.

Papirosipari termékekből való behozatalunk az összbehozatalnak ugyan csak 2%-a, de összfogyasztásunknak több mint felét a külföldi ipar termékeivel fedezzük, a mi kereken 40 millió korona összfogyasztásnál már elég jelentékeny összegre rúg.

A papirosiparra vonatkozó fontosabb termelési adatok a következők:

A gyártási ág megnevezése	Az alkalmazott munkások száma	Az évi termelés értéke koronákban	Az egy munkásra eső évi termelés értéke koronákban
A papirosanyaggyártásban	2.318	7,100.000	3.071
A papirosgyártásban	3.212	9,670.000	3.200
A papirosárúk gyártásában	2.283	6,600.000	2.900
Összesen	7.813	23,370.000	

Megjegyezzük, hogy a papirosárúgyártás körébe a könyvkötő-üzemek nincsenek felvéve. Tíz nagyobb könyvkötőműhelyünk összesen 440 munkást alkalmaz; minthogy azonban az ország összes könyvkötő-üzemeinek több mint 90%-a kisipari jellegű, a könyvkötő-iparunkban alkalmazottak száma legalább 800-ra tehető, úgy hogy a papirosiparban alkal-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

mazott munkások, napszámosok és tanonczok összes létszáma körülbelül 8613, kereken 8600-ra rug.

Ezen adatok szerint az 1906. évi papirosfogyasztásunk:

Termelésünk értéke	23,370.000	korona
Behozatalunké	28,242.596	»
Összesen.....	51,612.596	korona
Kivitelünk értéke.....	12,607.767	»
Marad.....	39,004.829	korona.

Az ország fogyasztása tehát kereken *39 millió K* értéket képvisel, melyből a *hazai termelés* csupán *60%*.

Ez a kedvező eredmény azonban csak látszólagos, mert a papirosanyaggyártás adatai is bele vannak számítva, pedig papirosanyagból a hazai fogyasztás *hétszeresére* rúgó kivitelünk van. Jóval kedvezőtlenebb azonban a helyzet a papirosgyártásban, melynél 13·5 millió korona értékű behozatali többlet áll szemben 9·67 millió korona termeléssel, ahol tehát *a hazai termelés a* 23.17 millió korona *összfogyasztásnak csak 42%-át fedezi.* A papirosárúgyártásnál ez az arányszám ismét 44%-ra emelkedik.

Tehát a papirosiparban is úgy állunk, hogy nyersanyagot, félgyártmányt exportálunk, míg a több munkás foglalkoztatására alkalmas, nagyobb munkabért jelentő készárúkban fogyasztásunknak több mint 50%-át a külföldről fedezzük. Hogy ez még mennyire visszamaradt állapotot jelent, azt pl. Németország ipara bizonyítja, mely faanyagtermelésének csak 1%-át, papiros és papiroslemez termelésének 12%-át, papirosárú termelésének azonban 40%-át helyezi el a külföldön, s ahol a papirosárúgyártásban alkalmazott munkások (kisiparosok) száma a papirosgyártással foglalkozókét *háromszorosan* fölülmúlja, míg nálunk e két számadat egymással majdnem megegyező.* Habár jóval kisebb arányokban, de mégis hasonló viszonyokra találunk Ausztriában is.

* A világ papirosipara 1904-ben (a Papiros-Unió kimutatása szerint):

	termelése q-ban	az összesnek %-ában	fejenkinti papiros-fogyasztás kg-ban
Ausztria	2,590.000	5·1%	10·00
Magyarország	550.000	1·1%	3·50
Egyesült-Államok	20,610.000	40·4%	—
Francziaország	3,800.000	7·5%	9·30
Kanada	1,400.000	2·8%	—
Nagy-Britannia	5,200.000	10·2%	16·90
Németország	8,500.000	16·6½	13·60
Olaszország	2,400.000	4·7%	7·00
Oroszország	1,300.000	2·5%	1·15
Egyéb államok	4,728.000	9·1%	—
Összesen	51,078.000	100·0%	—

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A behozatali többlet értékének és a hazai gyáripari termelés értékének összehasonlítása a főbb czikkekre vonatkozólag az alábbi táblázatban feltüntetett eredményekre vezet.

A gyártmány megnevezése	A behozatali többlet értéke koronákban	A hazai termelés mennyisége waggonokban	A gyártmány egységértéke	A hazai termelés értéke koronákban	Az összfogyasztás értéke koronákban	A behozatali többlet a hazai fogyasztásnak hány százaléka?	A hazai termelés a fogyasztásnak hány százaléka?
Durva csomagolópapiros	2,711.043	840	25	2,100.000	4,811.043	56%	44%
Finom csomagolópapiros	1,628.625	200	36	720.000	2,348.625	69%	31%
Durva papiroslemezek	1,022.395	240	13·5	326.000	1,348.395	75%	25%
Finom karton ivekben	225.520	30	73	219.000	444.520	50%	50%
Iró- és levélpapiros	2,970.000	900	50	4,500.000	7,470.000	39%	61%
Nyomdapapiros	4,944.800	1.190	32	3,800.000	8,744.800	56%	44%
Könyomatú stb. papirosárúk	1,253.785	17	165	280.000	1,533.785	81%	19%
Üzleti, másoló- és jegyzőkönyvek	796.320	8	178	142.000	938.320	87%	13%
Levélpapiros dobozokban stb. ...	1,325.160	37	135	500.000	1,825.160	72%	28%
Szivarkapapiros és szivarkahüvelyek	1,115.460	99	180	1,778.000	2,893.460	39%	61%
Formás művek és más papirosárúk	869.410	30	110	330.000	1,199.410	72%	28%
Papeteria- és cartonage árúk	810.300	15	300	450.000	1,260.300	64%	36%
Papirmachéárúk	1310	15	145	217.000	906.310	76%	24%

Noha papirosiparunk fejlődése egészségesnek mondható, összehasonlítva azt Ausztria vagy Németország iparával, mégis szerény keretben mozog.

Németország papirosiparát jellemzik a következő adatok:

	1882	1895	Növekedés	
Vállalatok száma	15.814	17.631	1.817	11·5%
Alkalmazottak (munkások) száma ...	100.156	152.909	52.753	52·7%

Ausztriában a mult év elején 695 papirosipari vállalat összesen *45.421 munkást* foglalkoztatott. Hogy e számok a papirosiparnak mekkora fejlettségére vallanak, azt eléggé

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

bizonyítja az, hogy Ausztriának köztudomásszerint szintén erősen fejlett más ipara, pl. a faipar és az ezzel rokon iparok együttvéve is csak 60.981 munkást, gép- és műszergyártási iparai pedig 94.987 munkást foglalkoztattak.

Az említett papirosipari telepek nagyságuk szerint a következőképen oszlottak meg:

1—20	munkást	foglalkoztatott	226	vállalat	2693 munkással,
21—50	»	»	241	»	7944 »
51—100	»	»	110	»	8018 »
101—300	»	»	89	»	14792 »
301—1000	»	»	29	»	11972 »

A kerekszámban 45.500 munkásból 31.600 foglalkozott a papirosanyag és a papiros-, 13.900 pedig a papirosáruk gyártásával.

Ausztria papirosiparának a fejlődését a következő számadatok tüntetik fel:

	A papirosanyag és papirosárúgyártásban	A papirosárúk gyártásában	Összesen
1900	29.229	10.232	39.461
1901	29.388	10.630	40.018
1902	29.811	11.296	41.107
1903	30.054	12.032	42.086
1904	31.184	13.048	44.232
1905	31.600	13.900	45.500

Ausztria papirosipari termelésének évi értéke 140 millió koronára becsülhető.

Papirosiparunk közvetlen államsegély nélkül is szépen fejlődött, ami különösen a papirosanyaggyártó iparra mondható. Papiros- és papirgyártó iparunk azonban a gyorsan növekvő fogyasztással alig bir lépést tartani. Így például papirosban az összszükségletnek a hazai termelés 1898-ban 43·98%-át, míg az 1906. évben már csak 42%-át fedezte. Különösen néhány nagyobb jelentőséggel biró czikkre nézve az osztrák gyárak a legnagyobb erőfeszítésekre is készek, hogy magyarországi piaczaikat továbbra is megtarthassák. Így például ennek folytán a fekete koczkaczukor-csomagoló papiros gyártását hazánkban eddig nem tudták meghonosítani.

A) Papirosanyag- és papirosgyártás.

1. Papirosanyag rongyokból és szalmából:

	Behozatal		Kivitel		Kiviteli többlet
Év	q	K	q	K	K
1901	9	360	19.677	669.018	668.658
1902	12	420	24.522	760.182	759.762
1903	13	455	29.771	922.901	922.446
1904	10	350	30.268	938.308	937.958
1905	296	10.360	31.265	969.215	958.855
Átlag ...	68	2.389	27.100	851.925	849.536
1906	237	14.280	31.872	988.032	973.752

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Ezekből az anyagokból a beltermelésnek alig felerészét használjuk fel itthon, a többit majdnem 95% erejéig. Ausztriába és 5%-nyi mennyiségben más országokba viszik ki. Rongyokból kivitelünk a 476.307 koronányi behozatallal szemben folyton növekvő irányzattal immár 2,510.118 korona értékben majdnem 1400 vaggonra emelkedett.

2. Papirosanyag fából (mechanikai úton előállítva, faanyag):

	Behozatal		Kivitel		Behozatali (+), kiviteli (—) többlet
Év	q	K	q	K	K
1901	6.093	85.302	8.224	115.136	— 29.834
1902	7.255	87.060	13.447	161.364	—274.304
1903	8.786	92.253	24.350	255.675	—163.342
1904	11.309	130.054	17.407	200.181	— 70.127
1905	11.156	131.641	10.780	127.204	+ 4.437
Átlag ...	8.914	125.262	15.862	171.912	— 46.650
1906	16·314	195·768	7·515	90·180	+105·588

A kivitel évi átlaga körülbelül fedi a behozatalét. Ebből a nyersanyagból a szükségletet a hazai papirosgyárosok maguk állítják elő. A belföldi termelés 1906-ban körülbelül 1500 vaggonra tehető, mely mennyiség egyszersmind papirosgyárainknak e nyersanyagban való szükségletét is megadja.

3. Papirosanyag fából, vegyi úton előállítva (czelluloza):

	Behozatal		Kivitel		Kiviteli többlet
Év	q	K	q	K	K
1901	31.656	890.054	101.163	2,600.059	1,710.005
1902	34.073	851.825	108.315	2,166.300	1,314.475
1903	37.841	946.025	127.916	2,430.404	1,484.379
1904	36.722	991.494	200.639	3,912.461	2,920.967
1905	35.639	997.892	232.360	4,647.200	3,649.308
Átlag ...	35.186	935.458	154.075	3,251.285	2,175.827
1906	31.835	891.380	330,778	6.615,560	5.724,180

E kimutatások szerint papirosanyagból való kivitelünk rohamosan növekedik. A fából mechanikai uton előállitott papirosanyagból még néhány év előtt kisebb kiviteli többletünk volt, mely azonban 1906-ban teljesen megszünt, illetőleg az emlitett év óta behozatali többlet mutatkozik. Rongyokból és szalmából készült papirosanyagból és czellulózából való kivitelünk azonban az 1901. évi 3,269.077 korona összértékről 1906-ban 7,693.592 koronára, vagyis 132 %-kal emelkedett.

Papirosanyag gyártással 11 gyárvállalatunk foglalkozik, melyben 2318 munkást alkalmaznak s 5208 lóerőt használnak. Ezek között 4 gyár húsznál kevesebb munkást alkalmaz; ezeket levonva, a munkások száma 2260, a hajtóerőé 4641 lóerő.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Megjegyezendő, hogy a mult évben s a folyó év elején ismét több hatalmas faanyaggyárunk létesült, s hogy ennek folytán ebből a czikkből a jövőben még nagyobb kivitelre számíthatunk.

Ennek a 11 gyárnak az évi termelése körülbelül 7,100.000 korona értékre tehető, a mi megfelel munkásonkint $\frac{7.100.000}{5208}$ = 3071 korona értékű termelésnek. Nincs hozzáadva e termeléshez az előbb említett új gyárak termelése, a mi pedig az 1906. évi kivitelben már erőteljesen szerepelt, s nincs hozzáadva az a mennyiség sem, melyet papirgyáraink termeltek, de melyet önmaguk nem tudván feldolgozni, szintén félgyártmány alakjában a külföldön értékesítettek.

A hazai termelés 6100 vaggonra tehető; minthogy kivitelünk 3308, behozatalunk pedig 318 vaggon, a hazai szükséglet 3110 vaggonra rug. Nagyarányú, s évente átlag több mint $1^1/_2$ millió koronával növekedő kivitelünknek csak 43%-a irányul Ausztriába, míg Német- és Olaszország egyenlőn 22—22% arányban részesednek. A behozatalnak legnagyobb része fehérített czellulozából áll.

a) *Durva csomagolópapiros:*

	Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet
Év	q	K	q	K	K
1901	113.548	2,952.248	19.203	441.669	2,510.579
1902	109.150	2,728.750	29.226	701.424	2,027.326
1903	117.474	2,936.850	28.976	695.424	2,241.426
1904	132.189	3,304.725	31.508	756.192	2,548.533
1905	116.285	3,081.553	44.085	1,102.125	1,979.428
Évi átlag	117.729	3,000.825	30.599	739.366	2,261.459
1906	146.448	4.100,544	51.463	1,389.501	2,711.043

E czikkből a behozatal állandóan a 3,000.000 korona körül mozgott, az 1906. évben azonban már 4 millió korona értékre szökött. Az utolsó években két nagyobb gyárunk e czikkek gyártását nagyobb mértékben karolta fel, úgy hogy kivitelünk jelentékeny emelkedést mutat s jelenleg az 1,400.000 koronát megközelítette. Míg behozatalunknak 99%-a Ausztriából származik, addig kivitelünknek csak 76%-a irányúl oda, míg 24%-kal a Balkánt és Ázsia néhány államát keressük fel. E kivitel főleg durvább czelluloza-papirosokból áll, mely anyagban a hazai gyárosok minden tekintetben versenybirók.

b) *Finom csomagolópapiros:*

	Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet
Év	q	K	q	K	K
1901	4.509	171.342	301	11.438	159.904
1902	18.031	631.085	266	9.310	621.775
1903	25.667	898.345	1.147	40.145	858.200
1904	28.055	981.925	1.917	67.095	914.830
1905	25.257	909.252	1.915	68.940	840.312
Átlag ...	20.304	718.389	1.109	39.385	679.004
1906	22.583	1,693.725	868	65.100	1,628.625

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Noha czellulozából való termelésünk örvendetesen fejlődik, e félgyártmányunknak kikészítésével már kevésbbé foglalkozunk, a mint azt a szóbanforgó czikkből való behozatalunknak gyors növekedése is igazolja. Az 1906. évi behozatalnak majdnem 700.000 koronával való emelkedését részben az okozta, hogy az 1906. évi statisztikában a finom csomagolópapirost a selyempapirosokkal ugyanazon tétel alá sorozták.

Behozatalunk a 1½ millió koronát meghaladja, mig *kivitelünk* csak lassan emelkedett alig *65.000 korona* értékre; a kivitt mennyiség azonban csak igen kis részben lehet hazai származású s inkább csak határforgalomból ered. Az első tételnek 98%-át, az utóbbinak 68%-át Ausztriával való forgalmunk adja.

E czikkből való szükségletünk egyre nagyobbodik, a minek okául gyümölcskivitelünk fejlődése és a papirosasztalkendők, valamint az ehhez hasonló egyéb czikkek használatának terjedése tekinthető; ennek folytán teljesen megokolt, hogy újabban egyik felvidéki gyárunk, csakis ebből a czikkből, 180—200 vaggon évi termelésre szándékozik berendezkedni.

c) *Itatós és szűrőpapiros:*

Kevésbbé jelentékeny czikk, melyből *behozatalunk* az utolsó 5 év átlagában csak 12 vaggonra, azaz 70.000 korona értékre rúgott s a mult évben is csak *79.800* korona értékre emelkedett, mig *kivitelünk* 2000 illetőleg *2160 korona* értékével teljesen elenyésző jelentőségű. A hazai termelés 5 vaggon körülbelül 30.000 K. értékben, úgy hogy a hazai szükséglet körülbelül 100.000 K. értékre tehető, a mi oly csekély, hogy e czikknek hazánkban való gyártása, — tekintettel arra, hogy e papirosok előállitása külön berendezéseket igényel — egyelőre nem mondható gazdaságosnak.

d) *Selyempapiros, szivarkapapiros ívekben:*

	Behozatal		Kivitel		Kiviteli többlet
Év	q	K	q	K	K
1901	1.304	135.100	1.870	187.000	51.900
1902	1.135	117.500	1.422	142.200	24.700
1903	1.414	146.300	1.801	180.100	33.800
1904	1.643	168.250	2.691	269.100	100.850
1905	2.305	244.560	3.755	394.275	149.715
Átlag ...	1.560	162.342	2.308	234.535	72.193
1906	1.231	221.580	3.292	592.560	370.980

Az 1906. évi adatok csakis a szivarkapapirosra vonatkoznak, mert a selyempapirost az 1906. évi statisztikában már a finom csomagolópapirosok közé sorozták.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Minthogy tehát e czikkben az utolsó évi adatok össze nem-hasonlíthatók, csak az 1901—1905 évi átlag szolgálhat a vizsgálódás alapjául. E szerint az 1905. évet megelőző öt év alatt mind a behozatalunk, mind a kivitelünk több mint 100%-kal emelkedett; így például az 5 év előtt 50.000 koronát kitévő kiviteli többletünk a mult évben már 150.000 koronára rúgott. Behozatalunknak 97%-a osztrák eredetű, míg kivitelünknek csak 19%-a irányul Ausztriába. A hazai gyártmányok a külföldiekhez minőség tekintetében is közelebb jöttek, mert a míg 1901-ben a behozatal egységértéke 103·60, a kivitelé 100, addig 1905-ben ezek az értékek 106·1 és 105·0 korona.

A kivitt mennyiség kizárólag a fiumei papirosgyár gyártmányaiból áll, mert Magyarországon a nevezett papirosgyáron kívül más gyár ily papirosok előállításával nem foglalkozik. A belszükséglet körülbelül 60 vaggon, mely mennyiséget a hazai termelés már most is fedezi.

e) *Durva papiroslemezek:*

	Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet
Év	q	K	q	K	K
1901	38.735	735.965	3.527	67.013	668.952
1902	49.730	845.410	3.656	62.152	783.258
1903	71.358	999.012	3.165	44.310	954.702
1904	72.385	977.198	3.233	43.646	933.552
1905	67.759	914.747	3.159	42.646	872.101
Átlag ...	59.993	894.466	3.348	51.953	842.513
1906	78.608	1,061.218	2.875	38.813	1,022.395

Kizárólag Ausztriából származó behozatalunk nem mutat jelentékenyebb változásra; kivitelünk a behozatalhoz képest jelentéktelennek mondható.

f) *Fényesítő-, tajtkő-, üveg-, homok- és más surlapapirosok és surlavászon:*

	Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet
Év	q	K	q	K	K
1901	2.898	130.410	119	5.355	125.055
1902	3.136	141.120	146	6.570	134.550
1903	3.140	141.300	227	10.215	131.085
1904	3.547	159.615	381	17.145	142.470
1905	3.307	148.815	1.144	51.480	97.335
Átlag ...	3.205	144.252	403	18.153	122.099
1906	776	73.240	502	40.160	33.080

A behozatalban Ausztria és Németország teljesen egyenlő arányban osztozkodnak. Aránylag gyorsan növekedő kivitelünk azonban majdnem kizárólag Ausztriába irányúl, a mi főleg annak köszönhető, hogy Magyarország egyik gyára

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

különösen azt tűzte ki feladatául, hogy Ausztriában létesítsen üzleti összeköttetéseket.

g) *Palapapiros és ebből készült táblák; nyers papirosfedéllemez:*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901	14.280	286.440	197	3.940	282.500
1902	15.752	289.336	399	7.182	282.154
1903	18.152	322.318	—	—	322.318
1904	20.939	370.015	—	—	370.015
1905	19.555	342.280	—	—	342.280
Átlag ...	17.736	322.076	—	—	—
1906	9.269	181,457	1.594	30.286	151.171

Majdnem kizárólag Ausztriából irányuló behozatalunk lassan csökken.

h) *Kátrányos papiroslemez, papirosfedéllemez kátrányozva.*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali (+) kiviteli (—) többlet K
1901	7.556	113.340	13.649	204.735	—91.395
1902	8.924	133.860	14.914	223.710	—89.850
1903	10.535	149.597	14.253	202.392	—52.795
1904	13.501	182.263	14.378	194.103	—11.840
1905	17.400	234.900	16.129	217.742	+17.158
Átlag ...	11.583	162.792	14.665	208.536	—45.744
1906	24.715	333.653	24.836	335.286	—1.633

E czikknél nem az öt évi átlagértékek, hanem az utolsó értékek jellemzők; termelésünk szükségletünket teljesen fedezi.

A kátrány-papiroslemez kátrány-nyerspapirosból és kátrányozott fedélpapirosból áll. Ebből a kivitelnek nagyobb részét kátrányozott fedélpapiros teszi, a melyet több hazai gyáros készít. A behozatal leginkább csak kátrány-nyerspapirosból áll, miután a belföldi gyártás nem fedezi a szükségletet.

Behozatalunknak 97%-a osztrák eredetű, míg kivitelünknek csak 64%-a irányul Ausztriába.

i) *Fényes papiroslemez (finom), bőrlemezpapiros.*

Kevébbé jelentékeny czikk, melyből behozatalunk átlagban a 790 q illetőleg 72.392 korona érték körül mozog, míg kivitelünk átlaga 881 q 67.612 korona értékben; az 1906. évben behozatalunk 497 q azaz 39.760 koronára, kivitelünk 502 q azaz 40.160 koronára csökkent. Egyik felvidéki papiros lemezgyárunk nemcsak a hazai szükségletet birja fedezni, hanem feleslegét Ausztriába is szállítja.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

j) *Finom karton ívekben, fényképtáblák:*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901	3.944	386.512	92	8.280	378.232
1902	3.323	295.747	174	14.094	281.653
1903	3.582	297.306	92	6.716	290.590
1904	3.609	310.374	52	3.776	306.578
1905	3.673	315.878	103	7.519	308.359
Átlag ...	3.626	321.163	103	8.081	313.082
1906	2908	232.640	89	7.120	225.520

A behozatal évi átlaga 321.163 korona értékre rúg, melynek nagy része a fényképészek által használt fényképtáblákból, továbbá névjegykartonokból, képeslevelezőlapkartonokból áll. Minthogy behozatalunk átlag 36 vaggon, termelésünk 30 vaggon, kivitelünk pedig 1 vaggon, a hazai szükséglet körülbelül 65 vaggonra rúg. Meglevő kisebb kartongyárainknak kibővítése, vagy berendezésüknek tökéletesítése által az egész hazai szükséglet könnyen fedezhető volna.

k) *Író- és levélpapiros:*

Év	Behozatal p	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901	26.203	1,703.195	3.750	225.000	1,478.195
1902	33.494	2,076.628	3.346	190.722	1,885.906
1903	33.013	1,980.780	5.914	325.270	1,655.510
1904	33.214	1,826.770	10.122	506.100	1,320.670
1905	33.407	1,837.385	9.204	460.200	1,377.185
Átlag ...	31.866	1,884.951	6.467	341.458	1,543.493
1906	67.300	3,701.500	13.300	731.500	2,970.000

Az 1906. évi eredmények itt sem szolgálhatnak összehasonlítás alapjául, mert az 1906. évi statisztikában az irópapirosok a finom nyomdapapirosokkal együtt ugyanazon tétel alá soroztattak; a behozatalnak majdnem 2 millió koronával való felszökése csakis innét magyarázható. Az 1901—1905. évek adatait egybevetve, a behozatali többlet évi átlagértéke 1·5 millió korona. Az ausztriai kivitelre nézve csakis a jobb minőségű papirosok jöhetnek számításba; ennek legnagyobb része a fiumei papirosgyár gyártmányaira esik. Újabban a nezsideri papirosgyár r.-t. péterfalvai papirosgyára szándékozik ezen czikkek előállítására nagyobb kibővítéseket létesiteni.

l) *Fehér- és indigómásolópapiros:*

A behozatal 157 q, 20.410 korona értékben, a kivitel 238 q, 30.940 korona értékben. Míg a behozatalban Ausztria 65%-kal, a kivitelben csak 38%-kal szerepel. A hazai termelés a szükségletet teljesen fedezi. Ezen tétel alatt a legkülön-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

bözőbb vegyészeti papirosok szerepelnek s így a behozott papirosok is oly különböző minőségeket jelentenek, hogy a behozatali érték így általánosságban számítások alapjául nem szolgálhat s a szükséglet megállapításánál sem lehet irányadó

m) *Viasz-, paraffin- és átrajzolópapiros:*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901	174	29.580	31	4.650	24.930
1902	920	156.400	57	8.550	147.850
1903	1.139	187.935	217	32.550	155.385
1904	964	125.320	267	30.705	94.615
1905	1.557	202.410	200	23.000	179.410
Átlag ...	951	140.329	154	19.891	120.438

E czikkek az 1906. évi statisztikában nincsenek külön kimutatva, s így csak az előző évek adataira támaszkodhatunk. Tisztán pergamentpapirosból az 1906. évben 2.341 q, 198.985 korona értékű behozatallal szemben 67 q, 5.695 korona értékű kivitel állott, a behozatali többlet értéke tehát 193.290 korona. A behozatalban Ausztria csak 58%-kal, Németország 38%-kal szerepel. Behozatalunk főleg az úgynevezett »pergament imitáczió« papirosból van, melyet hazánkban ezidőszerint még nem gyártanak, mert szükségletünk is csekély. A műszaki czélokra használt átlátszó papirosokat azonban 2—3 hazai gyárunk készíti s ezek az egész belszükségletet bőven el tudják látni.

n) *Tarka papiros, sima és másféle:*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901	3.098	263.330	211	17.935	245.395
1902	4.562	387.770	528	44.880	342.890
1903	4.344	369.240	576	48.960	320.280
1904	3.610	306.850	497	42.245	264.605
1905	3.795	322.575	402	34.170	288.405
Átlag ...	3.882	329.953	447	37.638	292.315
1906	5.158	437.485	70	6.130	431.355

A behozatal átlagértéke 330.000 korona, de az utolsó évben 25%-os emelkedés észlelhető. A behozatalnak 87%-a osztrák származású. E czím alatt igen sok apró papiroskülönlegesség szerepel, melyek itthon a szükséglet csekélysége miatt egyelőre még nem volnának haszonnal gyárthatók. Egyes fajtáknak, pl. a gyógyszerészeti tarka papirosoknak kisebb gyárak által való előállítása eredményesnek mutatkozott.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

o) *Rajzpapiros:*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali (+), kiviteli (—) többlet K
1901	1.303	163.650	262	34.060	+129.590
1902	886	109.940	291	36.375	+ 73.565
1903	870	106.100	406	48.720	+ 57.380
1904	803	101.330	1.079	129.480	— 28.150
1905	845	102.790	576	63.360	+ 39.430
Átlag	941	116.762	523	62.399	+ 54.363
1906	946	104.060	884	97.214	+ 6.820

A behozatalnak 42%-a osztrák, 40%-a német eredetű; kivitelünknek 89%-a irányúl Ausztriába. A belföldi gyártás körülbelül 20 vaggonra tehető, s minthogy behozatali többletünk mintegy 4 vaggonra rúg, szükségletünk immár 24 vaggonra emelkedett. A behozatalnál leginkább a réznyomó- és a finomabb tekercspapirosok szerepelnek, melyek a hazai szükséglet csekélysége miatt itthon egyelőre nem gyárthatók. A kivitelnek túlnyomó része a fiumei papirosgyár gyártmányaiból kerül ki.

p) *Albuminpapiros, fényképészeti célokra kikészített fényérzékeny, valamint nem fényérzékeny papiros:*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901	360	70.200	5	900	69.300
1902	529	102.500	6	1.080	101.420
1903	749	141.820	3	540	141.280
1904	749	143.300	15	2.700	140.600
1905	771	147.860	14	2.520	145.340
Átlag	632	121.136	9	1.548	119.588
1906	676	673.200	44	44.000	629.200

A behozatalnak 73%-a osztrák, 22%-a német eredetű. Fényképpapirosok gyártásával a mult évben a *Rigler* József Ede féle r. t. próbálkozott meg. E czikkből való fogyasztásunk oly rohamosan nő, hogy gyártásának fokozása immár jelentőséggel bírna.

q) *Nyomdapapiros:*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901	109.617	3,946.212	10.467	387.279	3,558.933
1902	116.171	3,833.643	9.687	329.358	3,504.285
1903	142.426	4,628.845	14.443	491.062	4,137.783
1904	166.956	5,342.592	13.970	467.995	4,874.597
1905	187.284	5,993.088	12.703	406.496	5,586.592
Átlag	144.491	4,748.876	12.258	416.438	4,332.438
1906	190.503	5,344.084	13.903	389.284	4,944.800

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Összes papirosgyártmányaink között a legnagyobb behozatalunk ebből a czikkből van, s különösebb jelentőséggel bir az a körülmény is, hogy e nagy behozatal *kizárólag osztrák eredetű.* A behozatali többlet évente átlag 800.000 korona értékkel növekszik. Az 1906. évi adatok szerint a behozatal látszólag csökkent, ami pedig csak onnét származik, hogy az ez évi statisztika a finom nyomdapapirosokat az író- és levélpapirosokkal egyazon tétel (k) alá sorozta. Az 1905.—1906. években a behozatali többlet az utóbbi czikkekből a $1^1/_2$ millió koronát megközelítette; sokszorosító és nyomdaiparunk rohamos fejlődése teljesen megokolttá teszi, ha e $1^1/_2$ millió koronát a nyomdapapiros tételéhez (q) adjuk. E szerint *nyomdapapirosból az 1906. évben 6·8 millió korona* behozatalunk, tehát 6·4 millió korona behozatali többletünk volt. Kivitelünknek 45%-a irányu. Ausztriába, 27%-a Kinába és Japánba. A hazai gyártás mintegy 1190 vaggon 3,800.000 korona értékben; a hazai gyártás hiánya tehát még mintegy 2300 vaggon 6,400.000 korona értékben.

Papirgyártással 23 gyártelepünk foglalkozik, melyek összesen 3212 munkást foglalkoztatnak és 8471 lóerővel dolgoznak. E gyártelepek között 6 olyan is szerepel, melyek 20 munkásnál kevesebbet alkalmaznak. Ezeket az előbbeniekből levonva, a munkás létszám 3143 főre, a hajtóerő pedig 8206 lőerőre rug.

Az elmondottak szerint mind az összfogyasztás, mind az 1906. évi külkereskedelmi forgalmunkban elfoglalt szerepük szempontjából a legnagyobb jelentőséggel biró papirosgyártmányok a következők:

Sorozat	A gyártmány megnevezése	Behozatal korona	Kivitel korona	Behozatali többlet
a	Durva csomagolópapiros	4,100.544	1,389.501	2,711.043
b	Finom csomagolópapiros, selyempapiros	1,693.725	65.100	1,628.625
e	Durva papiroslemezek	1,061.218	38.813	1,022.395
j	Finom karton ívekben	232.640	7.120	225.520
k	Író- és levélpapiros	3,701.500	731.500	2,970.000
q	Nyomdapapiros	5,334.084	389.284	4,944.800
	Összesen ...	16,123.711	2,621.318	13,502.383

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Összesítés.

a) Papirosanyaggyártás. Faanyag-, czelluloza- és szalmagyártásunk a szükségletet teljesen fedezi, s a behozatal csupán azon czikkekre szorítkozik (pl. czelluloze, fehérítve), a melyeknek kellő kikészítésére gyárainkban még hiányzik a megfelelő berendezkedés.

b) Papirosgyártmányok. Arra, hogy behozatali többletünk egész mennyiségét itthon állíthassuk elő, a következő bővítésekre volna szükségünk, mert egész papirszükségletünk a meglévő gyárak megfelelő kibővítésével fedezhető:

író- és levél-, valamint nyomtatópapirosok gyártására kell 5 papirosgép, évi 2000 vaggon termelőképességgel;

finom, középfinom és közönséges csomagolópapirosok gyártására kell 3 papirosgép évi 900 vaggon termelő képességgel;

szükséges még 1 papiroslemezgyár durva papiroslemezek és finom kartonok gyártására 600 vaggon termelőképességgel.

A szükségelt kibővítések létesítésére, esetleg új gyáraknak felépítésére, berendezésére és üzembehelyezésére a következő tőke volna szükséges:

a középfinom, finom (író- és levél-), és nyomtatópapirosok gyártásához	*circa*	$4^1/_2$	*millió korona*
a csomagolópapirosok gyártásához	»	$2^1/_2$	» »
a papiroslemezgyárhoz	»	$1^1/_2$	» »
Összesen		$8^1/_2$	*millió korona*
Ehhez még forgótőke	*circa*	$3^1/_2$	» »
Összesen		12	*millió korona.*

A szóban forgó mértékig kibővítendő, illetőleg újonnan létesítendő gyárak többlet gyanánt évenkint még mintegy 2000 vaggon fehér és barna köszörült faanyagot dolgoznának fel, melynek előállítására körülbelül 70.000 m³ fa és 2000 lóerő volna szükséges; maguk a papirosgyárak azután még külön 2000 lóerő vizi- vagy gőzerőt fognak igényelni.

A papirosgyárakhoz szükséges faanyaggyárak körülbelül 2 millió korona költséggel volnának felépíthetők és üzembe helyezhetők. A szükséges összes tőke tehát 14 millió koronára rug.

Czellulozafogyasztásunk is újabb körülbelül 700 vaggonnal növekednék, ez a többlet azonban már jelenlegi czellulozatermelésünkből is kielégítést nyerne. Azáltal

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

hogy rongyanyagszükségletünk circa évi 3—400 vaggonnal emelkednék, ismét egy értékes anyagunknak, a rongynak kivitele volna a legegészségesebb módon csökkenthető.

A létesítendő gyárak termelnének:

200.000 q finom, középfinom és nyomtató-papirost körülbelül ..... 7,000.000 korona értékben
90.000 q finom, középfinom és közönséges csomagolópapirost körülbelül ..... 2,500.000 » »
60.000 q papirlemezgyártmányt körülbelül ..... 800.000 » »
összesen..... 10,300.000 korona

értékben; a fejenkinti termelés a modern gyárakban 3184—3200 korona, tehát szükséges körülbelül 3200 munkás.

A szükségessé váló 200.000 q faanyag értéke á 11.8 korona = 2,3000.000 korona, melyhez egy-egy munkásnak 3071 korona értékű termelését véve számításba, ezen iparághoz további 750 munkásra lesz szükség.

A létesítendő gyárkibővítések, valamint az esetleg alapítandó gyárak által kiflzetendő munkabérek nagysága hozzávetőleges pontossággal szintén megállapítható az 1899-ben kifizetett munkabérek alapján. Ez év február végén a 3759 munkásnak kifizetett heti munkabér 47.035 koronára, egy évre átszámítva 2,445.000 koronara rugott. Ezen összegbe nincs befoglalva a tisztviselők és művezetők mintegy 300.000 koronára rugó javadalmazása. A körülbelül 3950 új munkás után az országban maradó munkabér, a bérdrágulás figyelembe vételével, kereken 3·5 millió koronára vehető.

B) Papirosáruk.

a) *Könyomatú-, nyomtatott-, vonalzott stb. papirosok, levelező-lapok:*

	Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet
Év	q	K	q	K	K
1901	6.280	1,570.000	1.869	355.110	1,214.890
1902	6.402	1,650.000	2.174	413.060	1,236.940
1903	6.302	1,417.950	1.764	299.880	1,118.070
1904	6.130	1,311.820	1.769	300.730	1,011.090
1905	7.234	1,482.970	1.865	307.725	1,175.245
Átlag	6.449	1,486.548	1.888	335.301	1,151.247
1906	7.319	1,683.610	2.283	429.825	1,253.785

A behozatalnak 80%-a osztrák eredetű, a kivitelnek 70%-a irányul Ausztriába. A behozatalnak egy része nyomtatott,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

vonalzott, litografált üzleti papirosokból áll, azonban nagyobb értékkel szerepelnek a főleg szászországi eredetű, finomabb kivitelű képes levelezőlapok is.

b) *Czímkék, üdvözlőjegyek:*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901	1.404	280.800	175	35.000	245.800
1902	893	178.600	148	29.600	149.000
1903	1.049	209.800	255	51.000	158.800
1904	1.260	252.000	228	45.600	206.400
1905	993	198.600	166	33.200	165.400
Átlag ..	1.120	223.960	194	38.880	185.080
1906	2.634	443.990	318	59.700	384.290

A behozatal túlnyomó részben a vámkülföld gyártmányaiból áll, s az osztrák behozatal is nagy részben csak a külföldi gyártmányok közvetítéséből keletkezett. Leginkább külföldi luxuspapiros gyárosok gyártmányai, melyeknek a hazai papirosipar szempontjából nincs nagyobb jelentőségük.

c) *Üzleti, másoló- és jegyzőkönyvek:*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901	3.719	818.180	308	58.520	759.660
1902	3.685	792.275	236	43.660	748.615
1903	4.154	893.110	303	56.055	837.055
1904	4.481	963.415	480	88.800	874.615
1905	4.559	948.272	435	77.430	870.842
Átlag ...	4.119	883.050	372	64.893	818.157
1906	4.446	889.200	516	92.880	796.330

Behozatalunk folyton növekszik, s kizárólag osztrák eredetű. Kivitelünknek $^1/_3$ része megy Ausztriába. A hazai termelés jelentéktelen. A behozatal az olcsó munkaerővel, modern berendezésekkel, olcsó üzemköltségekkel dolgozó nagy osztrák gyáraktól ered. Ha a már mintegy 900.000 koronára rúgó behozatali többletet is itthon készítenék, úgy ez évenkint 32 vaggon középfinom papiros előállítását jelentené.

d) *Írófüzetek:*

A mult évi behozatal értéke kereken 55.140 korona, a kivitelé 20.340 korona. A behozatal kizárólag Ausztriából származik és csakis igen olcsó füzetekből áll. Mind a behozatal, mind a kivitel értéke a nagy fogyasztáshoz képest jelentéktelennek mondható.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

e) *Papiroskárpitok:*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901	2.059	236.785	18	2.070	234.715
1902	2.006	230.690	13	1.495	229.195
1903	2.179	250.585	12	1.380	249.205
1904	2.277	261.855	16	1.840	260.015
1905	2.476	284.740	20	2.300	282.440
Átlag	2.199	252.937	15	1.817	251.114
1906	2.306	265.190	9	1.035	264.155

A behozatalnak 57%-a osztrák, 40%-a német származású és olyan különlegességekből áll, melyeknek hazánkban való előállítása, esekély fogyasztásunk miatt nem volna gazdaságos.

f) *Arany- és ezüstpapiros, sajtolt, áttört vagy szövetekkel bevont papiros:*

Behozatalunk 1906-ban 106.260 koronára, kivitelünk 900 koronára rúgott. Behozatalunk 78%-a osztrák eredetű. Iparfejlesztési szempontból e czikkekkel szemben is a papiroskárpitokra (e) vonatkozó álláspont foglalható el.

g) *Szobafestő minták:*

Behozatalunk az 1905. évben 35.000-, kivitelünk 784 koronára rúgott, mely értékek csekélységénél fogva e czikkek nem bírnak különösebb jelentőséggel; az 1906. évi statisztikában már nincsenek is külön kimutatva.

h) *Papiroszacskók:*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901	9.845	413.490	2.949	123.858	289.632
1902	8.860	376.320	3.448	144.816	231.504
1903	9.123	375.797	4.538	137.982	237.815
1904	8.331	324.909	5.205	202.995	121.914
1905	8.473	330.447	6.387	249.093	61.354
Átlag	8.966	364.192	4.285	171.748	192.444
1906	8.153	326.120	3.398	135.920	190.200

Hazai termelésünk gyorsan fejlődik s a behozatalt előreláthatólag néhány év alatt teljesen meg fogja szüntetni. A behozott mennyiség kizárólag osztrák eredetű, kivitelünknek azonban csak $^1/_4$ része irányul Ausztriába, míg 107.367 korona értékben, vagyis kivitelünknek majdnem fele részéig, Bulgáriában találtunk piaczot. A vám külföldről ma már leginkább a luxuspapiros-zacskókat hozzák be s Ausztriából is csak a sziléziai, a határhoz közel fekvő gyárak hoznak be közönségesebb gyártmányokat.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

i) *Levélpapiros dobozokban és borítékban, levélborítékok.*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901	7.408	1,037.120	645	90.300	946.820
1902	7.940	1,111.600	670	93.800	1,017.800
1903	8.351	1,127.385	632	85.320	1,042.065
1904	8.278	1,117.530	680	91.800	1,025.730
1905	9.366	1,264.815	1.008	136.080	1,128.735
Átlag	8.269	1,131.690	727	99.460	1,032.230
1906	10.839	1,463.265	1.023	138.105	1,325.160

Behozatalunk folyton növekszik s kizárólag osztrák eredetű. Kivitelünknek alig fele megy Ausztriába. Noha itt is a legkülönbözőbb különlegességekről van szó, a melyek még igen sokáig behozatal tárgyai lesznek, a szükségletnek legalább $^3/_4$-ed része az országban is előállítható volna.

j) *Dobozok, közönségesek papirosból, be nem vonva, vagy csak csomagoló papirossal bevonva:*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901	3.401	187.055	164	8.692	178.363
1902	4.857	267.135	321	17.013	250.122
1903	6.914	359.528	277	13.850	345.678
1904	8.578	446.056	915	45.750	400.306
1905	7.657	398.164	804	40.200	357.964
Átlag	6.281	331.587	496	25.101	306.486
1906	7.574	378.700	371	18.550	360.150

Mind a behozatal, mind a kivitel majdnem kizárólag Ausztriát illeti. Ezen czikkek gyártására több vállalatunk elég jól berendezkedett; a behozatali többlet ennek folytán előreláthatólag csökkenni fog, s így a most még létező behozatali értéknek nagyobb jelentőség nem tulajdonítható.

k) *Szivarszipkák papirosból:*

Szivarszipkák előállítására az utolsó években több nagyobb vállalatunk alakult, melyek a behozatalt már majdnem teljesen kiszorították. Behozatalunk a mult évben mindössze 72.400, kivitelünk 55.800 koronára rúgott.

l) *Lámpaernyők papirosból:*

Kivitelünk nem volt, s behozatalunk már az 1905. évben is mindössze 7560 korona értékre rúgott; így tehát ennek a czikknek iparfejlesztési szempontból semmiféle jelentősége nincs.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

m) *Szivarkapapiros csomagocskákban, szivarkahüvelyek:*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901	4.939	889.020	239	43.020	846.000
1902	5.283	950.940	623	112.140	838.800
1903	5.620	1,011.600	746	134.280	877.320
1904	5.873	1,057.140	455	81.900	975.240
1905	5.129	923.220	473	85.140	838.080
Átlag ...	5.369	966.384	507	91.296	875.088
1906	6.553	1,179.540	356	64.080	1,115.460

Behozatalunk állandó magasnak mondható s 98% erejéig Ausztriára vonatkozik. Kivitelünk növekvő irányzattal bír, s 64%-a megy Ausztriába. Szivarkapapirost a fiumei gyár elég nagy mennyiségben állit elő, a legfinomabb mennyiségből mindazonáltal nagyobb behozatalunk van. Szivarkahüvelyeket azonban nálunk is elég nagy mennyiségben gyártanak s több fiatal vállalatunk a behozatalnak, remélhetőleg ezen czikkben is, csakhamar gátat fog vetni. A behozatal nagy részét olyan speczialitások alkotják, melyek sokoldalúságánál fogva a behozatal sohasem lesz teljesen kiszorítható.

n) *Formás művek és más árúk papirosból és kőpapirospépből, closetpapirosok és fonóhüvelyek papirosból, valamint egyéb papirosárú:*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901	4.882	647.020	225	24.750	622.270
1902	3.676	404.360	216	23.760	380.600
1903	3.849	423.390	165	18.150	405.240
1904	4.404	484.440	145	15.950	468.490
1905	5.429	597.190	173	19.030	578.160
Átlag ...	4.648	511.280	185	20.328	490.952
1906	7.425	1,056.070	1.586	186.660	869.410

A behozatalnak 92%-a, a kivitelnek 94%-a vonatkozik Ausztriára. Behozatalunkban a fonóhüvelyek mintegy 150.000 korona értékkel szerepelnek, mely czikk gyártására egy hazai vállalat létesülése már a legközelebbi jövőben várható.

o) *Játékkártyák (ívekben is):*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901	1.079	463.970	66	28.380	435.590
1902	198	85.140	13	5.590	79.550
1903	110	47.300	23	9.890	37.410
1904	138	59.340	11	4.730	54.610
1905	128	55.040	18	7.740	47.300
Az utolsó 3 év átlaga	125	53.893	17	7.453	46.440
1906	109	46.870	26	11.180	35.690

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Behozatalunk már kizárólag csak Ausztriából van. Hazai játékkártyagyáraink a szükségletet teljesen kielégítik s így a még létező behozatalnak nagyobb jelentősége nincs.

p) *Papeteria- és cartonage-árúk, finomak, fehérnemű- és finom dobozok papirosból:*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901	1.542	462.600	56	16.800	445.800
1902	2.066	619.800	119	35.700	584.100
1903	2.577	773.100	163	48.900	724.200
1904	3.158	947.400	124	37.200	910.200
1905	3.231	969.300	172	51.600	917.700
Átlag	2.517	754.440	127	38.040	716.400
1906	3.213	963.900	512	153.600	810.300

Behozatalunknak 84%-a osztrák, a többi német származású. A kivitelnek 87%-a irányul Ausztriába. Hazánkban csak kisebb méretű finom dobozokat (gyógyszerészeti dobozokat stb.) gyártanak; minthogy dobozgyáraink csak a durvább dobozok előállítására vannak berendezve, a nagyobb méretű dobozokban (fehérnemű-, czukrász- stb. dobozokban) a külföldre vagyunk utalva.

r) *Áttört papirosdíszítések, művirágok és koszorúk papirosból, lampionok és levonható képek stb.:*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901	697	164.390	104	17.680	146.710
1902	939	159.630	138	23.460	136.170
1903	1.105	187.850	128	21.760	166.090
4904	1.300	221.200	164	27.880	193.320
1905	1.389	222.240	333	53.280	168.960
Átlag	1.086	191.062	173	28.812	162.250
1906	2.865	859.500	556	166.800	692.700

Ez is olyan tétel, a melyben igen sok papirosárú-különlegesség van egybefoglalva. Éppen e sokféleség okozza azután, hogy gyártásukra, hazánk szűkesebb piaczviszonyai mellett, nagyobb vállalat nem létesülhetett. Az 1906. évi külkereskedelmi statisztika e tétel alá sorol minden, a fényűzési papeteria, a papirosból készült fehérnemű, virág- és virágrész fogalma alá tartozó czikket, melyek némelyike az előző években más tételek alatt szerepelt.

s) *Papirmaché-árúk (a gyermekjátékszerek kivételével):*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901	841	75.690	58	5.220	70.470
1902	747	67.230	54	4.860	62.370
1903	963	86.670	45	4.050	82.620
1904	1.170	105.300	64	5.760	99.540
1905	1.244	111.960	49	4.410	107.550
Átlag	993	89.370	54	4.860	84.510
1906	1.346	121.140	89	8.010	113.130

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A behozatalnak 90%-a osztrák származású, s túlnyomórészben Csehország háziiparosaitól ered. Nálunk alig van ez az ipar képviselve.

t) *Gyermekjátékszerek papirosból:*

Év	Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
1901	955	171.900	38	5.040	166.860
1902	1.081	194.580	38	6.840	187.740
1903	917	165.060	48	8.640	156.420
1904	901	162.180	22	3.960	158.220
1905	1.086	195.480	82	14.760	180.720
Átlag	988	177.840	43	7.848	169.992
1906	3.239	583.020	38	6.840	576.180

A behozatalnak 91%-a osztrák, a többi német eredetű; e czikkre nézve is ugyanaz áll, mint az előbb tárgyalt papirmaché árúkra. E czikk gyártásának fejlődése egy eléggé jövedelmező háziipar fejlődését jelentené.

Papirosárúgyártó telepeink száma 37, melyek 2283 munkással és 322 lóerővel dolgoznak. Minthogy e gyártelepek között 9 olyan van, melyek 20-nál kevesebb munkást alkalmaznak, a munkáslétszám ezek kizárásával 2163-ra, a hajtóerő nagysága pedig 203 lóerőre rúg.

A legnagyobb papirosárúgyártmányok 1906. évi külkereskedelmi forgalmára vonatkozó adatokat az alábbi táblázat szemlélteti.

Sorozat	A gyártmány megnevezése	Behozatal korona	Kivitel korona	Behozatali többlet
a	Könyomatú stb. papirosok, levelezőlapok	1,683.610	429.825	1,253.785
c	Üzleti, másoló- és jegyzőkönyvek	889.200	92.880	796.320
i	Levélpapiros dobozokban és borítékban	1,463.265	138.105	1,325.160
m	Szivarkapapiros csomagocskákban, szivarkahüvelyek	1,179.540	64.080	1,115.460
n	Formás művek és más árúk papirosból	1.056.070	186.660	869.410
p	Papeteria- és kartonage-árúk (finom dobozok)	963.900	153.600	810.300
s-t	Papirmaché-árúk	704.160	14.850	689.310
	Összesen	7,939.745	1,080.000	6,859.745

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Összegezés.

A közölt adatok a legutóbbi (1904. év végén eszközölt) statisztikai felvétel adatainak s a jelenlegi adatoknak egybevetéséből álltak elő. A 2283 munkás munkája fejenkint átlag 2900 korona értékű termelést, összesen körülbelül 6,600.000 korona értékü termelést jelent. Ezen iparcsoportban a fejenkénti termelés értéke mind az egyes alcsoportok kűlönbözősége, mind a több-kevesebb gépmunka alkalmazása folytán esetről-esetre más és más.

A munkások évi bére összesen, becslés szerint, legalább is 5 millió koronára fog rugni.

Összesítés.

A papirosárúk gyártásában 1898 óta hatalmas fellendülés észlelhető. Papiroszacskók, durva és középfinom dobozárúk, szivarszipkák, durvább szivarkahüvelyekben, játékkártyákban stb. stb. termelésünk az ország fogyasztását már majdnem teljesen fedezi. Legnagyobb értékű behozatali többletünk a kőnyomatú, vonalazott, koczkázott stb. papirosárúkból, üzleti, másoló- és jegyzőkönyvekből, konfekczionált levélpapirosokból, a legfinomabb szivarkapapirosokból (csomagocskákban) és szivarkahüvelyekből s a finomabb papeteria és kartonage árúkból van. Ezeket együttesen véve számításba, kereken 8 millió korona értékű az a behozatali többlet, mely itthon volna előállítandó. Az ehhez szükséges munkáslétszám 2700 főre tehető. A 8 millió korona értékű termelésnek megfelelőleg legalább 5 nagy új vállalatra volna szükség, melyek létesítéséhez mintegy 4·5 millió korona álló- és kereken 3 millió korona forgó-, összesen mintegy 7·5 millió korona új tőkebefektetés volna szükséges.

Minthogy a munkabér a termelés értékének átlagban legalább 20%-ára tehető, a 8 millió korona értékű új termelés után ily czímen legalább 1,600.000 korona maradna az országban.

Összegezve a papirosipar két fő csoportjára nyert eredményeket, a papirosiparban szükséges új tőke, munkáslétszám és az ennek megfelelő munkabérértéke a következő:

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Hivatkozás az iparág csoportjára	A létesítendő gyárak száma	A gyár jellege	A befektetendő tőke millió K-ban			A munkások száma	A gyártandó iparczikkek értéke millió koronákban
			álló	forgó	összes		
A 1	1	Czelluloza gyár	1·5	1	2·5	750	2·3
A a	1	Csomagolópapirosgyár	2·5	1	3·5	750	2·5
A e	1	Durvapapiroslemezgyár	1·5	1	2·5	250	0·8
A k	1	Iró-, levél- és nyomtatópapirosgyár	4·5	1·5	6·0	2200	7·0
B a, e, i, m, p,	5	Könyomatos nyomdai vonalozott stb. papirosok, üzleti s más eféle könyvek konfekczionáló levélpapiros, szivarkapapiros, kartonage-áruk	4·5	3	7·5	2700	8·0
	9	Papiripari gyár	14·5	7·5	22·0	6650	20·6

Ha papirosiparunk a vázolt arányban fejlődnék, az abba befektetett tőke a jelenlegi körülbelül 20 millió korona értékről körülbelül 42 millió koronára, az ezen iparágban alkalmazott munkások létszáma 7900-ról 14.550-re (a könyvkötő-ipart beleszámítva kereken 15.500-ra) fogna emelkedni. Minthogy papirosipari gyáraink mai termelése a 23 millió koronát meghaladja, e termelés az emlitett befektetések és munkáslétszám mellett mintegy 44 millió koronára fog rugni, a minek megfelelelőleg a munkabérek a mai 5 millió koronáról 10 millió koronára fognak felszökni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

X.

KÉMIAI IPAR.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

X. Kémiai ipar.

E fejezet csak a szorosan vett kémiai szerek és nehány, a vámtarifa révén ide utalt s alább felsorolt gyártmány iparfejlesztési szempontból való részletesebb méltatására terjeszkedik ki.

Félgyártmányok:

1. Zsiradékok. 2. Zsíros olajok. 3. Kátrányfélék. 4. Cserző kivonatok. 5. Keményítő- és enyvfélék. 6. Lakk és firnisz. 7. Anorgános festékek. 8. Orgános festékek. 9. Elkészített festékek. 10. Illatos anyagok. 11. Anorgános savak. 12. Alkali vegyületek. 13. Egyéb anorgános anyagok. 14. Falepárlás orgános termékei. 15. Egyéb orgános vegyületek.

Készgyártmányok:

1. Ásványolaj, finomított. 2. Robbanó szerek. 3. Trágyaszerek. 4. Gyertya. 5. Szappan. 6. Kenőcsfélék. 7. Illatszerek. 8. Gyógyszerek. 9. Irodaianyagok. 10. Gyujtó szerek. 11. Egyéb kémiai árúk.

A felsorolt gyártmányokból külkereskedelmi forgalmunk 1901-től 1906-ig következően alakúlt:

Év	Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet
	q	K	q	K	K
1901	6,211.213	79,981.000	1,338.474	30,583.000	49,498.000
1902	5,888.035	75,962.000	1,339.147	32,055.000	43,907.000
1903	6,284.977	81,449.000	1,355.513	39,835.000	41,614.000
1904	6,300.470	89,716.000	1,618.556	46,837.000	42,879.000
1905	6,180.725	96,114.000	1,696.211	50,187.000	45,927.000
1906	6,006.330	93,386.000	1,771.590	54,903.000	38,483.000

A kivitel értéke csupán nehány gyártmánycsoportnál haladja meg a behozatal értékét. Ilyenek — a kiviteli többlet nagysága szerint a mult évre vonatkozólag fogyó sorrendben — a keményítő és enyvfélék, a robbanó szerek, a falepárlás orgános termékei, a cserző kivonatok, az anorgános savak és

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

a gyujtó szerek. E két utóbbi gyártmánycsoport kiviteli többlete jelentéktelen. A felsorolt hat csoport kiviteli többletének értéke összesen 21,210.000 K, míg a többi idetartozó gyártmánycsoport behozatali többletének értéke összesen 59,693.000 K Termelési hiányunkat helyesebben tehát ez utóbbi összeg tünteti fel.

Összes idevágó jelenlegi termelésünk értéke összesen 93,861.000 K értékre rúg, ebből a kiviteli gyártmánycsoportok összes termelésének értékét, 31,076.000 koronát leütve, marad a hiányos termelésű gyártmánycsoportok termelésének értékeként 62,785.000 K és evvel szemben áll az 1906. évi behozatali többlet 59,693.000 K értéke, vagyis azon czikkekben termelésünk a 122,478.000 korona értéket képviselő fogyasztásnak csupán 51·26%-a.

Ezek szerint kémiai iparunk erős fejlesztésre szorul.

Az ide sorolt iparágak közül legizmosabb az ásványolajfinomítás, azután terjedelemben jóval alatta következik a keményítő- és enyvfélék gyártása, a robbanó szerek ipara (főkép a puskapor- és a dynamitgyártás), a zsíros olajok (főkép repcze- és lenolaj) gyártása, a falepárlás, a koksztermelés, a cserző kivonatok (főkép tölgyfakivonat) gyártása, a mesterséges trágyaszerek, a gyujtószerek, a szappan, az alkali vegyületek (főkép szóda és hamúzsír), és végül a gyertya gyártása. Mindezen iparágak termelésének értéke csoportonként a 2 millió koronát meghaladja. A többi iparág termelésének értéke csoportonként jóval kisebb.

Ebből látható, hogy különösen a kémiai segédanyagokból gyártásunk még nagyon alacsony fokon áll, ami azonban természetes dolog, mivel ezen anyagok főfogyasztója, az egyéb szakbeli gyáripar és különösen a textilipar nálunk még csekély terjedelmű.

Kémiai iparunk általános fejletlenségét az a körülmény is mutatja, hogy az állati eredetű nyers anyagokból, szintúgy a cserző héjakból és gyökerekből, a nyers gyógynövényekből, gubacsból és pyritből tetemes kiviteli többletünk van, míg a tropikus növényi anyagokból behozatali többletünk nagyon kicsi, továbbá, hogy ásványi eredetű nyers anyagokból csupán a kén, a nyers foszfát és a nyers ásványolaj behozatala tesz számot még pedig e három anyag behozatali többletének értéke együtt 13·5 millió koronára rúg, míg az összes ásványi eredetű nyers anyagok behozatali többlete csupán 13·3 millió korona értéket képvisel.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A) Nyersanyagok.

A kémiai *nyersanyagokat.* illetőleg az 1906. évi külkereskedelmi forgalmunk következően alakult:

Termékek:	1906. évi Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali (+), kiviteli (—) többlet K
1. *Állati eredetüek:*					
Viasz	738	196.000	2.157	389.000	+ 193.000
Töpörtyű	141	4.000	1.754	53.000	+ 49.000
Vér	361	6.000	3.227	52.000	+ 46.000
Csont	43.059	421.000	71.224	585.000	+ 164.000
Enyvbőr	27.269	371.000	9.051	136.000	— 235.000
Összesen	71.568	998.000	87.413	1,215.000	+ 217.000
2. *Növényi eredetüek:*					
Borseprő	6.520	41.000	9.821	59.000	— 18.000
Mák	30.541	1,527.000	684	38.000	+ 1,489.000
Repcze	17.113	428.000	42.321	1,058.000	— 630.000
Lenmag	85.406	2,135.000	10.721	257.000	+ 1,878.000
Nyers gyanta	43.740	1,094.000	788	20.000	+ 1,074.000
Kopálgyanta	553	122.000	—	—	+ 122.000
Sellak	1.167	455.000	21	8.000	+ 447.000
Egyéb gyanták	1.174	218.000	94	17.000	+ 201.000
Héjak, gyökerek, festők	317	10.000	1.786	36.000	— 26.000
Héjak, gyökerek, cserzők	5.268	480.000	395.253	3,104.000	— 2,624.000
Gyümölcs., levelek, cserzők	231	6.000	—	—	+ 6.000
Gyógynövény	3.018	300.000	19.352	1,239.000	— 939.000
Egyéb szárított növények	1.920	97.000	772	27.000	+ 70.000
Festőfa	3.923	75.000	332	6.000	+ 69.000
Quebrachófa	2.290	33.000	—	—	+ 33.000
Mirabolana	6.707	103.000	90	1,000	+ 102.000
Gubacs	3.130	54.000	36.304	661.000	— 607.000
Vallonea	20.758	571.000	453	14.000	+ 557.000
Összesen	233.776	7,749.000	518.792	6,545.000	+ 1,204.000
3. *Ásványok:*					
Földviasz, nyers	276	49.000	5	1,000	+ 48.000
Foszfátok	366.407	1,690.000	—	—	+ 1,690.000
Konyhasó	100.300	221.000	69.492	80.000	+ 141.000
Pyrit	62.337	118.000	652.543	1,240.000	— 1,122.000
Fluoryt	6.742	19.000	—	—	+ 19.000
Baryt	11.644	74.000	1.584	8.000	+ 66.000
Kryolit	454	34.000	—	—	+ 34.000
Festékföldek	71.303	709.000	15.412	151.000	+ 558.000
Nyers kén	82.692	1,075.000	1,688	22.000	+ 1,053.000
Nyers ásványolaj	2,443.701	10,795.000	2.478	15.000	+10,780.000
Összesen	3,145.856	14,784.000	743.202	1,517.000	+13,267.000
1., 2. és 3. együtt	3,451.200	23,531.000	1,349.407	9,277.000	+14,254.000

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A *viasz* behozatalának értéke az 1901—1905. években 203.000 és 292.000 korona, míg kivitele 908.000 és 1,036.000 korona között hullámzott. A *csont*nak behozatala 1901-ben 419.000 K, 1902-ben 240.000 K, 1903-ban 151.000 K, 1904-ben 160.000 K és 1905-ben 330.000 K értékű, míg kivitele 1901-ben 559.000 K, 1902-ben 503.000 K, 1903-ban 377.000 K, 1904-ben 394.000 K és 1905-ben 482.000 K értékű volt. Az *enyvbőr* behozatalának értéke az 1901—1905. években 87.000 K és 299.000 K, kivitele pedig 159.000 K és 321.000 K között váltakozott.

A *mák*nak behozatala 1901-ben 789.000 K, 1902-ben 1,075.000 K, 1903-ban 317.000 K, 1904-ben 1,162.000 K és 1905-ben 719.200 K értékű, míg kivitele ugyanezen években mindössze 30.000 K — 116.000 K értékű volt. A *repcé*nek behozatala nagyon változó: 1901-ben 1,335.000 K, 1902-ben 149.000 K, 1903-ban 1,148.000 K, 1904-ben 172.000 K és 1905-ben 2,929.000 K értékű, míg kivitele 1901-ben 2,879.000 K, 1902-ben 4,289.000 K, 1903-ban 1,232.000 K, 1904-ben 2,075.000 K és 1905-ben 1,791.000 K értékű volt. A *lenmag* behozatala és kivitele már nem mutat ilyen nagy ugrásokat, amennyiben a behozatal értéke emelkedő irányzata a kivitel értéke pedig stagnál u. i. volt a behozatal értéke 1901-ben 193.000 K, 1902-ben 298.000 K, 1903-ban 1,321.000 K, 1904-ben 1,857.000 K. és 1905-ben 1,296.000 K, míg a kivitel értéke ugyanezen években mindössze 249.000 K és 346.000 K között hullámzott.

A *gyógynövények* behozatalának értéke fokozatosan az 1901. évi 323.000 K-ról az 1905. évi 423.000 K-ra, míg a kivitel értéke az 1901. évi 924.000 K-ról ugyancsak fokozatosan az 1905. évi 1,272.000 K-ra emelkedett. A *cserző héjak* behozatala és kivitele egyaránt stagnál, míg azonban az 1901—1905. években a behozatal értéke csupán 367.000 K és 452.000 K között, addig a kivitel értéke 3,019.000 K és 3,778.000 K között váltakozott. A *gubacs* behozatalának értéke jelentéktelen, míg kivitelének értéke 1901-ben 686.000 K, 1902-ben 965.000 K, 1903-ban 671.000 K, 1904-ben 437.000 K és 1905-ben 778.000 K volt. A *valloneánál* csak a behozatal tesz számot és ennek értéke 1901-ben 1,021.000 K, 1902-ben 1,337.000 K, 1903-ban 600.000 K, 1904-ben 789.000 és 1905-ben 653.000 K volt.

A *nyers gyanta* behozatalának értéke 1901-ben 765.000 K, 1902-ben 854.000 K, 1903-ban 673 000 K, 1904-ben 1,181.000 K és 1905-ben 906.000 K volt, míg kivitelének értéke az 1901. évi 135.000 K-ról 1905-ig fokozatosan 82.000 K-ra csökkent. A *sellak* kivitele egészen jelentéktelen, behozatalának értéke ellenben az 1901. évi 237.000 K-ról 1905-ig fokozatosan 465.000 K-ra növekedett.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A *pyrit* behozatalának értéke jelentéktelen: az 1901. és 1905. évek között 56.000 K és 222.000 K között hullámzott, míg kivitelének értéke 1901-ben 2,080.000 K, 1902-ben 1,425.000 K, 1903-ban 1,442.000 K, 1904-ben 1,271.000 K és 1905-ben 1,371.000 K volt. A *foszfátok*ból kivitelünk egyáltalában nem volt, míg behozataluknak értéke 1901-ben 796.000 K, 1902-ben 684.000 K, 1903-ban 1,149.000 K, 1904-ben 1,266.000 K és 1905-ben 1,265.000 K volt. A *festékföldek* behozatalának értéke kevés változást mutat és az 1901—1905. években 610.000 K — 687.000 K között hullámzott, míg a kivitel ezen cikkből jelentéktelen volt.

B) Félgyártmányok.

1. *Zsiradékok:*

Termék	1906. évi Behozatal		Kivitel		Behozatali (+), kiviteli (—) többlet
	q	K	q	K	K
Faggyú	30.564	1,647.000	35.592	2,573.000	— 926.000
Halzsír	24.103	1,036.000	451	19.000	+1,017.000
Csontzsír	25,172	1,057.000	2,037	92.000	+ 965.000
Stearin- és palmitinsav	2.386	250.000	155	16.000	+ 234.000
Margarin	8.994	899.000	13.041	1,258.000	— 359.000
Paraffin	9.549	544.000	29.522	1,693.000	—1,149.000
Czerezin	1.866	336.000	7	1.000	+ 335.000
Vazelin	2.320	139.000	764	40.000	+ 99.000
Pálmaolaj	35.530	2,066.000	217	13.000	+2,053.000
Kokuszdióolaj	30.665	1,901.000	44	3.000	+1,898.000
Elainsav	16.981	764.000	1.534	69.000	+ 695.000
Együtt	188.130	10,639.000	83.364	5,777.000	+4,862.000

A zsiradékokból jelentékeny kiviteli többletünk csupán a margarinnál, faggyúnál és a paraffinnál mutatkozik. Jelentékenyebb behozatali többletünk van a kokuszdióolajból, a pálmaolajból, halzsírból, elainsavból és a csontzsírból.

A *faggyú* behozatalának értéke 1901-ben 735.000 K, 1902-ben 981.000 K, 1903-ban 1,391.000 K, 1904-ben 1,890.000 K, 1905-ben 1,576.000 K, kivitelének értéke pedig 1901-ben 1,371.000 K, 1902-ben 2,777.000 K, 1903-ban 2,653.000 K, 1904-ben 1,331.000 K és 1905-ben 1,868.000 K volt. A *margarin* behozatala elenyésző, míg kivitelének értéke 1901-ben 877.000 K, 1902-ben 1,057.000 K, 1903-ban 970.000 K, 1904-ben 1 604.000 K és 1905-ben 1,343.000 K volt. A *paraffin* behozatalának értéke 1901-ben 705.000 K, 1902-ben 478,000 K, 1903-ban 343.000 K, 1004-ben 491.000 K és 1905-ben 276.000 K, míg kivitelének értéke 1901-ben 59.000 K, 1902-ben 206.000, 1903-ban 851.000 K, 1904-ben 2,302.000 K és 1905-ben 1,919.000 K volt. A *kókuszdióolaj* kivitele elenyésző míg, behozatalának értéke az 1901. évi 1,007.000 K-ról az 1905. évi 3,721.000 K-ra fokozatosan emel-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

kedett. A *pálmaolaj*ból kivitelünk egészen jelentéktelen, míg behozatalunk értéke állandóan 2,000.000 K körül hullámzik.

2. *Zsíros olajok:*

Termék	1906. évi Behozatal		Kivitel		Behozatali (+), kiviteli (—) többlet
	q	K	q	K	K
Földidióolaj	2.061	14.000	—	—	+ 144.000
Faolaj (olivaolaj)	37.623	4,036.000	977	197.000	+3,839.000
Pamutmagolaj	11.811	709.000	347	21.000	+ 688.000
Szézamolaj	11.655	769.000	26	2.000	+ 767.000
Repczeolaj	7.931	403.000	23.905	1,214.000	— 811.000
Lenolaj	15.648	704.000	22.388	1,007.000	— 303.000
Riczinusolaj	1.623	111.000	20	1.000	+ 110.000
Napraforgóolaj	—	—	1.031	60.000	— 60.000
Mákolaj	10	1.000	—	—	+ 1.000
Egyéb zsíros olajok	737	48.000	176	11.000	+ 37.000
Olajüledék	—	—	1.310	6.000	— 6.000
Együtt	89.099	6,795.000	50.180	2,519.000	+4,406.000

*Faolaj*ból behozatalunk értéke kevés változást mutat: az 1901. évi 2,151.000 K-ról az 1905. évi 2,705.000 K-ra emelkedett, míg a kivitelünk értéke 200.000 K körül mozog. A *pamutmagolaj* kivitele jelentéktelen, míg behozatalának értéke 1901-ben 690.000 K, 1902-ben 651.000 K, 1903-ban 1,037.000 K, 1904-ben 853.000 K és 1905-ben 988.000 K volt. A *repczeolaj* behozatalának értéke 1901-ben 392.000 K, 1902-ben 291,000 K, 1903-ban 318.000 K, 1904-ben 330.000 K és 1905-ben 340.000 K, míg kivitelének értéke 1901-ben 1,436.000 K, 1902-ben 1,601.000 K, 1903-ban 1,348.000 K, 1904-ben 1,415.000 K és 1905-ben 1,379.000 K volt. A *lenmagolaj* behozatalának értéke az 1901. évi 1,790.000 K-ról az 1905. évi 414,000 K-ra csökkent, míg kivitelének értéke 1901-ben 300.000 K, 1902-ben 322,000 K, 1903-ban 672.000 K, 1904-ben 1,028.000 K és 1905-ben 745.000 K volt.

Repczeolajból való kivitelünk csekély hullámzással stagnál, míg a lenolajé emelkedő. A faolaj, a pamutmagolaj és a szézamolaj behozatala fokozatosan nagyobbodik.

3. *Kátrányfélék:*

Termék neve	1906. évi Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet
	q	K	q	K	K
Növényi kátrány	4.795	38.000	2.336	19.000	19.000
Egyéb kátrány	54.644	257.000	7.546	45.000	212.000
Kőszénkátrányszurok	145.698	947.000	6.904	45.000	902.000
Koksz	3,449.595	8,152.000	94.319	306.000	7,846.000
Aszfalt, aszfaltmasztix	71.000	692.000	19.913	187.000	505.000
Kőszénkátrányolaj	5.277	95.000	2.604	18.000	77.000
Szurokolaj	896	29.000	344	11.000	18.000
Együtt	3,731.905	10,210.000	133.966	631.000	9,579.000

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A *kőszénkátrányszurok* behozatalának értéke 1901-ben 347.000 K, 1902-ben 424.000 K 1903-ban 510.000 K, 1904-ben 727.000 K és 1905-ben 699.000 K, míg kivitelének értéke ugyanezen években jelentéktelen volt.

4. *Cserző kivonatok:*

Termék neve	1906. évi Behozatal		1906. évi Kivitel		Behozatali (+), kiviteli (—) többlet
	q	K	q	K	K
Gesztenyefakivonat ...	12.480	349.000	65	2.000	+ 347.000
Tölgyfakivonat	461	10.000	245.084	5,269.000	—5,259.000
Fenyőkéregkivonat ...	2.172	49.000	2.345	53.000	— 4.000
Quebrachokivonat ...	32.735	1,136.000	242	12.000	+1,124.000
Egyéb cserző kivonat	1.212	36.000	—	—	+ 36.000
Együtt	49.060	1,580.000	247.736	5,336.000	—3,756.000

A külkereskedelmi mérleg a megelőző 3 csoporttal ellentétben erősen aktív, bár csakis a tölgyfakivonatból van kiviteli többletünk. A tölgyfakivonat behozatala elenyésző, míg kivitelének értéke az 1901—1905. években 5,684.000 K és 6,670.000 K között mozgott. A quebrachokivonat kivitele egészen jelentéktelen, míg behozatalának értéke az 1901. évi 386.000 K-ról az 1905. évi 1,251.000 K-ra rohamosan emelkedett.

5. *Keményítő, enyvfélék:*

Termék neve	1906. évi Behozatal		1906. évi Kivitel		Behozatali (+), kiviteli (—) többlet
	q	K	q	K	K
Enyv	14.661	846.000	33.783	1,559.000	— 713.000
Gelatin	408	90.000	13	3.000	+ 87.000
Vizahólyag	42	76.000	1	2.000	+ 74.000
Fehérje	728	131.000	1.042	208.000	— 77.000
Kazein	434	30.000	697	49.000	— 19.000
Keményítő	12.399	413.000	180.156	.5,881000	—5,468.000
Dextrin	1.726	62.000	17.684	637.000	— 575.000
Csiriz	3.861	182.000	5.167	252.000	— 70.000
Üvegtapasz	3.453	47.000	4.938	67.000	— 20.000
Együtt	37.712	1,877.000	243.481	8,658.000	—6,781.000

A *gelatin* és a *vizahólyag* kivételével valamennyi ide tartozó gyártmány kiviteli többletet tüntet fel, mely különösen nagy a keményitőnél és számbavehető az enyvnél, úgyszintén a dextrinnél.

A *keményítő* behozatalának értéke 1901-ben 274.000 K, 1902-ben 370.000 K, 1903-ban 559.000 K, 1904-ben 591.000 K, 1905-ben 583.000 K, míg kivitelének értéke 1901-en 5,858.000 K, 1902-ben 4,813.000 K, 1903-ban 5,472.000 K, 1904-ben 7,260.000 K és 1905-ben 4,827.000 K volt. Az *enyv* behozatalának értéke az 1901—1905. években állandóan 600.000 K körül, kivitele pedig ugyanezen években 1,500.000 K körül hullámzott.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

6. *Lakk és firnisz:*

	1906 évi Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
Lakk	14.957	2,121.000	1.355	191.000	1,930.000
Olajfirnisz	17.221	792.000	4.296	198.000	594.000
Együtt	32.178	2,913.000	5.651	389.000	2,524.000

A lakk és a firnisz egyaránt tetemes behozatali többletet mutat. A *lakk* kivitele jelentéktelen, míg behozatalának értéke 1901-ben 3,397.000 K, 1902-ben 3,521.000 K, 1903-ban 3,649.000 K, 1904-ben 2,003.000 K és 1905-ben 2,022.000 K volt. Az *olajfirnisz* kivitele szintén jelentéktelen, behozatalának értéke azonban az 1901—1905. években állandóan az 1,000.000 K érték körül mozgott.

7. *Anorgános festékek:*

	1906 évi Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
Ólomfehér	2.269	102.000	49	2.000	100.000
Ólomgelét	7.126	314.000	1.142	50.000	264.000
Czinkfehér	12.458	847.000	377	26.000	821.000
Ólomhamu, ónhamu, czinkhamu	2.325	371.000	16	2.000	369.000
Minium	6.062	321.000	73	4.000	317.000
Vörös czinóber	75	34.000	10	4.000	30.000
Ultramarin	5.447	490.000	205	18.000	472.000
Rézhamu	45	8.000	6	1.000	7.000
Együtt	35.807	2,487.000	1.878	107.000	2,380.000

Az ide tartozó összes gyártmányoknak behozatali többletük van, mely főkép jelentékeny a czinkfehérnél és az ultramarinnál. A behozatal általában valamennyi czikknél növekedő irányzatot mutat.

8. *Orgános festékek:*

	1906 évi Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali (+) kiteli (—) többlet K
Növényi festékek	3.611	817.000	231	19.000	+ 798.000
Indigó	2.181	1,126.000	33	21.000	+1,105.000
Kátrányfestékek	5.682	2,841.000	183	92.000	+2,749.000
Nitronaphtalin	109	11.000	613	61.000	— 50.000
Együtt	11.583	4,795.000	1.060	193.000	+4,602.000

A növényi festékek, az indigo és a kátrányfestékek kivitele a nagy behozatal mellett egészen elenyésző. *Nitronaphtalin*ból a behozatal és a kivitel elenyészően kicsi. A kátrányfestékek behozatalának értéke az 1901. évi 1,873.000 koronáról az 1905. évi 2,540.000 K-ra emelkedett, míg az *indigó* behozatalának értéke ugyanezen időszakban 1.987.000 K-ról 1,003.000 K-ra esett.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

9. *Elkészített festékek:*

	1906 évi Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
Koromfestékek	4.077	242.000	325	20.000	222.000
Száraz festékek	2.403	87.000	124	4.000	83.000
Üvegfestékek	459	37.000	—	—	37.000
Olajfestékek	2.207	132.000	710	43.000	89.000
Vizfestékek	7.463	512.000	579	82.000	430.000
Együtt	16.609	1,010.000	1.738	149.000	861.000

Valamennyi ebben a csoportban felsorolt árúczikk behozatali többletet mutat. A behozatal növekszik a *koromfestékn*él és az *üvegfestékn*él, stagnál az *olaj-* és a *vízfestékn*él. A kivitel általában jelentéktelen.

10. *Illatos anyagok.*

	1906. évi Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali (+), kiviteli (—) többlet Korona
Kámfor	209	154.000	11	9.000	+ 145.000
Borókaolaj	9	3.000	168	39.000	— 36.000
Finom illóolajok	365	593.000	14	22.000	+ 571.000
Terpentin	20.176	1,259.000	1.184	31.000	+ 1,228.000
Illatos vizek	30	2.000	—	—	+ 2.000
Illatszerzsirok	2.104	463.000	—	—	+ 463.000
Együtt	22.893	2.474.000	1.377	101.000	+ 2,373.000

Kiviteli többletet csupán a *borókaolaj* mutat. Különösen nagy a behozatali többlet a *terpentin*nél és jelentékeny a *finom illó olajok*nál. A terpentinolaj behozatalának értéke az 1901. évi 802.000 K-ról az 1905 évben 1,107.000 K-ra, a finom illóolajok behozatalának értéke pedig ugyanezen időszakban 444,000 K-ról 526,000 K-ra emelkedett.

11. *Anorgános savak.*

	1906. évi Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali (+), kiviteli (—) többlet Korona
Bórsav	294	17.000	11	1.000	+ 16.000
Kénsav	64.856	506.000	96.000	798.000	— 292.000
Salétromsav	2.835	91.000	8.283	257.000	— 166.000
Sósav	37.603	226.000	1.026	6.000	+ 220.000
Szénsav	152	2.000	2.059	24.000	— 22.000
Foszforsav	34	3.000	—	—	+ 3.000
Folysav	387	46.000	—	—	+ 46.000
Együtt	106.161	891.000	107.379	1,086.000	— 195.000

Kiviteli többletünk ezen csoportban a *kénsav*nál, a *salétromsav*nál és a *szénsav*nál, némileg számbavehető behozatali többletünk csupán a sósavnál van. A kénsav és a salétromsav behozatala, úgyszintén kivitele egyaránt növekszik. A sósav behozatala, csökkenő kivitel mellett, gyarapszik.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

12. *Alkali vegyületek.*

	1906. évi Behozatal		Kivitel		Behozatali (+) kiviteli (—) többlet
	q	K	q	K	Korona
Szóda	85.616	1,015.000	141.065	2,071.000	— 1,056.000
Marónátron	61.400	1,842.000	462	14.000	+ 1,828.000
Nátronlúg	772	12.000	3.207	51.000	— 39.000
Ammoniák	8.042	216.000	2.460	520.000	— 304.000
Hamuzsír	4.715	131.000	27.558	766.000	— 635.000
Nátronsalétrom	70.629	1,766.000	853	21.000	+ 1,745.000
Kálisalétrom	2.139	107.000	195	10.000	+ 97.000
Glaubersó	40.865	245.000	8.858	44.000	+ 201.000
Kénsavas káli	269	6.000	205	4.000	+ 2.000
Ammoniasók	4.400	255.000	9.138	294.000	— 39.000
Vizüveg	16.994	130.000	935	7.000	+ 123.000
Bikarbonátok	2.044	45.000	70	2.000	+ 43.000
Chlorsavas káli	2.175	185.000	160	14.000	+ 171.000
Együtt	300.060	5,955.000	195.166	3,818.000	+ 2,137.000

Kiviteli többletünk a szódánál, a hamuzsírnál és az ammoniáknál jelentékeny. Behozatali többletünk nagy a nátronsalétromnál és a marónátronnál. A *szóda* behozatalának értéke az 1901. évi 667.000 K-ról az 1905. évi 854.000 K-ra fokozatosan emelkedett, míg kivitelének értéke az 1901. évi 1,468.000 K-ról az 1902. évi 1,22300 K-ra esett majd fokozatosan az 1905. évi 1,918.000 K-ra emelkedett. A *maró nátron* behozatalának értéke — elenyésző kivitel mellett — az 1901—1905. években 1,791.000 K és 2,106.00 K között hullámzott. A *nátronsalétrom* kivitele jelentéktelen, míg beozatalának értéke 1901-ben 2,099.000 K, 1902-ben 930.000 K, 1904-ben 2.099.000 és 1905-ben 2,081.000 volt.

13. *Egyéb anorgános anyagok.*

	1906. évi Behozatal		Kivitel		Behozatali (+), kiviteli (—) többlet
	q	K	q	K	Korona
Hordókén, kénmáj	3.369	111.000	441	13.000	+ 98.000
Arzén	449	36.000	—	—	+ 36.000
Foszfor	718	190.000	54	17.000	+ 173.000
Jód és bróm	5	9.000	—	—	+ 9.000
Jód- és bróm-vegyületek	292	207.000	17	21.000	+ 186.000
Kénesö-szerek	57	30.000	2	1000	+ 29.000
Szénkéneg	21	1.000	4.880	171.000	— 170.000
Czinkchlorid	148	3.000	—	—	+ 3.000
Salétromsavas baryt	3.119	94.000	20	1.000	+ 93.000
Calcium carbid	30.801	862.000	906	25.000	+ 837.000
Borax, boraxmész	8.925	402.000	372	20.000	+ 382.000
Kénsavas magnézia	2.552	32.000	106	1.000	+ 31.000
Mangánsavas alkáliák	258	23.000	43	4.000	+ 19.000

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

	1906. évi Behozatal		Kivitel		Behozatali (+), kiviteli (—) többlet
	q	K	q	K	Korona
Ólomczukor	288	21.000	100	7.000	+ 14.000
Chromsavas alkáliák	1.321	89.000	646	43.000	+ 46.000
Timsók	5.748	95.000	14.453	186.000	— 91.000
Rézgálicz	31.249	1,625.000	1.854	96.000	+ 1,529.000
Vaspácz	335	4.000	521	5.000	— 1.000
Ónsó	87	17.000	—	—	+ 17.000
Chlórmész	18.205	291.000	167	3.000	+ 288.000
Vasgálicz	4.217	21.000	5.404	27.000	— 6.000
Együtt	112.164	4,163.000	29.986	641.000	— 3,522.000

A vaspácznál és a vasgálicznál egészen csekély, a timsónál valamivel nagyobb és a szénkénegnél már némileg számbavehető kiviteli többlet, a többi czikknél pedig kivétel nélkül behozatali többlet mutatkozik. Legnagyobb a behozatali többlet a rézgálicznál. Jelentékeny a behozatali többlet a calcium carbidnál, számbavehető a boraxnál, a jód- és brómvegyületeknél és a chlórmésznél. A *calcium carbid* kivitele elenyésző, behozatalának értéke 1901. évi 320,000 K-ról az 1905. évi 575,000 K-ra fokozatosan emelkedett. A *rézgálicz* behozatalának értéke az 1901. évi 1,237.000 K-ról az 1904. évi 2,101.000 K-ra fokozatosan emelkedett, majd az 1905. 1,798.000 K-ra sülyedt, kivitelének értéke ugyanekkor 296.000 K-ról 128.000 K-ra esett.

14. *Falepárlás orgános termékei.*

	1906. évi Behozatal		Kivitel		Behozatali (+), Kiviteli (—) többlet
	q	K	q	K	Korona
Famész	24.909	573.000	9.700	223.000	+ 350.000
Eczetsav	5.132	249.000	23.447	1,157.000	— 908.000
Aceton	4	1.000	10.488	1,580.000	— 1,579.000
Faszesz	5.127	564.000	28.414	3,126.000	— 2,562.000
Együtt	35.172	1,387.000	72.049	6.086.000	— 4,699.000

Behozatali többlet csak a famésznél van. Nagy a kiviteli többlet az acetonnál és faszesznél, az eczetsavnál is eléggé tetemes. A *faszesz* behozatalának értéke az 1901. évi 132.000 K-ról az 1905. évi 266.000 K-ra emelkedett, míg kivitelének értéke 1901-ben 1,499.000 K, 1902-ben 2,131.000 K, 1903-ban 1,582.000 K, 1904-ben 2,234.000 K és 1905-ben 2,493.000 K volt. Az *aceton* behozatalának értéke az 1901. évi 314.000 K-ról az 1905. évi 2000 K-ra csökkent, míg kivitelének értéke ugyanezen időközben 749.000 K-ról rohamosan 2,729.000 K-ra emelkedett.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

15. *Egyéb orgános vegyületek.*

	1906. évi Behozatal		Kivitel		Behozatali (+), Kiviteli (—) többlet
	q	K	q	K	Korona
Karbolmész	120	1.000	—	—	+ 1.000
Karbolsav	175	26.000	15	2.000	+ 24.000
Aether	383	90.000	846	199.000	— 109.000
Collodium	54	8.000	—	—	+ 8.000
Chloroform	199	38.000	8	2.000	+ 36.000
Cyankalium	98	13.000	—	—	+ 13.000
Tannin, tiszta	209	59.000	—	—	+ 59.000
Borkősav	761	198.000	3.725	931.000	— 733.000
Borkősavas sók	203	23.000	1.808	163.000	— 140.000
Czitromsav	112	35.000	—	—	+ 35.000
Salicylsav	218	62.000	3	1.000	+ 61.000
Naphtalin	2.918	79.000	1,262	11.000	+ 68.000
Oxálsav	274	19.000	—	—	+ 19.000
Glycerin	7.759	671.000	6.703	110.000	+ 561.000
Vérlúgsó	599	69.000	—	—	+ 69.000
Anilinolaj	414	43.000	—	—	+ 43.000
Nitrobenzol	34	4.000	118	12.000	— 8.000
Együtt	14.530	1,438.000	14.488	1,431.000	+ 7.000

Kiviteli többlete csak a borkősavnak és sóinak, az aethernek és a nitrobenzolnak van, még pedig ez utóbbinak csak nagyon kis mértékben. Jelentékeny behozatali többlete csupán a glycerinnek van. A borkősavnak és sóinak, az aethernek és a nitrobenzolnak kivitele emelkedik. A glycerin behozatala és kivitele nagyon ingadozik, míg a többi czikk behozatala, bár csak kis mértékben, de egyre fokozódik.

Összesítve az egyes termékek külkereskedelmi forgalmának tételeit, a következő kimutatás tünteti elő az összforgalmat:

	Behozatal		Kivitel		Behozatali (+), Kiviteli (—) többlet
Termékbehozatal	q	K	q	K	Korona
Zsiradékok	188.130	10,639.000	83.364	5,777.000	+ 4,862.000
Zsíros olajok	89.099	6,925.000	50.150	2,519.000	+ 4,406.000
Kátrányfélék	3,731.905	10,210.000	133.966	631.000	+ 9,579.000
Cserzőkivonatok	48.060	1,580.000	247.736	5,336.000	— 3,756.000
Keményítő- és enyvfélék	37.712	1,877.000	243.481	8,658.000	+ 6,781.000
Lakk és firnisz	32.172	2,913.000	5.651	389.000	+ 2,524.000
Anorgános festékek	35.807	2,487.000	1.878	107.000	+ 2,380.000
Orgános festékek	11.583	4,795.000	1.060	193.000	+ 4,602.000
Elkészitett festékek	16.609	1,010.000	1.738	149.000	+ 861.000
Illatos anyagok	22.893	2,474.000	1.377	101.000	+ 2,373.000
Anorgános savak	106.161	891.000	107.368	1,086.000	— 195.000
Alkáli vegyületek	300.060	5,955.000	195.166	3,818.000	+ 2,137.000
Egyéb anorgános anyagok	117.164	4,163.000	29.986	641.000	+ 3,522.000
Falepárlás orgános termékei	35.172	1,387.000	72.449	6,086.000	— 4,699.000
Egyéb orgános vegyületek	14.530	1,438.000	14.488	1,431.000	+ 7.000
összesen	4,787.063	58,744.000	1,189.858	36,922.000	+21,822.000

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

C) Kész gyártmányok.

1. *Finomított ásványolaj.*

	1906. évi Behozatal		Kivitel		Behozatali (+), Kiviteli (—) többlet
	q	K	q	K	Korona
Petroleum	268.226	5,565.000	267.408	3,431.000	+ 2,134.000
Benzin	65.299	1,094.000	27.257	388.000	+ 706.000
Kenőolaj	147.103	3,324.000	119.105	2,676.000	+ 648.000
Kékolaj	5.440	23.000	10.643	45.000	— 22.000
Karbolineum	2.594	35.000	372	5.000	+ 30.000
Együtt	488.662	10,041.000	424.785	6,545.000	+ 3,496.000

Kiviteli többlet csupán a kékolajnál mutatkozik. Jelentékeny a behozatali többlet a petroleumnál és számbavehető a benzinnél és a kenőolajnál. A petroleum behozatalának értéke az 1901—1905. években 4,173.000 K és 6,353.000 K között ingadozik. A legkisebb behozatal 1903-ban és a legnagyobb behozatal 1904-ben mutatkozott. A *petroleum* kivitelének értéke az 1901. évre 1,610.000 K-ról az 1902. évi 1,473.000 K-ra esett, majd fokozatosan az 1905. évi 3,380.000 K-ra emelkedett. A *benzin* behozatalának értéke az 1901. évi 308.000 K-ról az 1904. évi 884.000 K-ra folytonosan emelkedett, majd az 1905. évi 697.000 K-ra esett, míg kivitelének értéke 1901-ben 679.000 K, 1902-ben 324.000 K, 1904-ban 392.000 K és 1905-ben 1,218.000 K volt. A *kenőolaj* behozatalának értéke az 1901. évi 2,761.000 K-ról az 1902. évi 1,992.000 K-ra esett, majd az 1904. évi 4.006.000 K-ra szökött fel, azután pedig az 1905. évi 3,021.000 K-ra csökkent.

2. *Robbanó szerek.*

	1906. évi Behozatal		Kivitel		Behozatali (+), kiviteli (—) többlet
	q	K	q	K	Korona
Puskapor	72	18.000	14	4.000	+ 14.000
Töltények, töltve	4.873	1,085.000	34.446	4,298.000	— 3,213.000
Robbantó szerek	99	23.000	13.596	2,445.000	— 2,422.000
Együtt	5.044	1,126.000	48.056	6,747.000	— 5,621.000

A puskapor elenyésző behozatali többletétől eltekintve mind a töltött töltények, mind a robbantó szerek tetemes kiviteli többletet tüntetnek fel. A *töltött töltények* behozatalának értéke az 1901. évi 1,220.000 K-ról az 1902. évi 1,299.000 K-ra emelkedett, azután hirtelen az 1903. évi 589.000 K-ra sülyedt, majd az 1905. évi 1,340.000 K-ra szökött fel, míg kivitelének értéke az 1901. évi csekély 81.000 K-ról az 1903. évben 4,546.000 K-ra emelkedett, majd az 1904. évi 1,563.000 K-ra esett, végül az 1905. évi 6,155.000 K-ra szökött fel. A *robbantó szerek* behozatala jelentéktelen, kivitele ellen-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

ben 1901-ben 1,567.000 K, 1902-ben 1,250.000 K, 1903-ban 1,322.000 K, 1904-ben 2,340.000 K és 1905-ben 2,152.000 K volt.

3. *Trágyaszerek.*

	1906. évi Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet Korona
Műtrágya	461.165	3,320.000	35.710	257.000	3,063.000
Trágyasók	23.742	.202000	5.381	46.000	156.000
Trágyagipsz	8.067	16.000	8.134	16.000	—
Együtt	492.974	3,538.000	49.225	319.000	3,219.000

Trágyasókban és trágyagipszben külforgalmi mérlegünk kissé aktív, de műtrágyában erősen passzív. A *műtrágya* behozatalának értéke az 1901. évi 1,677.000 K-ról az 1905. évi 3,140.000 K-ra fokozatosan emelkedett, míg kivitelének értéke ugyanezen időszakban 207.000 K és 312.000 K között ingadozott.

4. *Gyertya.*

	1906. évi Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet korona
Faggyúgyertya	111	10.000	33	3.000	7.000
Viaszgyertya	273	68.000	87	22.000	46.000
Éjjeli mécsek	417	115.000	17	5.000	110.000
Stearingyertya	30.469	2,874.000	4.573	395.000	2,479.000
Együtt	31.270	3,067.000	4.710	425.000	2,642.000

Valamennyi itt felsorolt czikk behozatala meghaladja kivitelét. A legnagyobb és magában is nagyon tetemes a stearingyertya behozatali többlete. A *stearingyertya* behozatalának értéke az 1901. évi 2,554.000 K-ról az 1905. évi 3,463.000 K-ra folytonosan emelkedett, míg kivitelének értéke 1901-ben 207.000 K, 1902-ben 157.000 K, 1903-ban és 1904-ben 173,000 K és 1905-ben 388.000 K volt.

5. *Szappan.*

	1906 évi Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali többlet K
Közönséges szappan	95.632	5,434.000	10.640	475.000	4,959.000
Finom szappan	8.928	1,063.000	1.068	181.000	882.000
Együtt	104.560	6,497.000	11.708	656.000	5,841.000

Mindkét fajta szappan behozatali többletet mutat, különösen nagy a közönséges szappané. A *közönséges szappan* behozatalának értéke az 1901. évi 2,554.000 K-ról az 1905. 3,463.000 K-ra folytonosan emelkedett, míg kivitelének értéke ugyanezen időközben 377.000 K és 420.000 K között ingadozott. A *finom szappan* behozatalának értéke 1901-ben 963.000 K,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

1902-ben 1,020.000 K, 1903-ban 1,036.000 K, 1904-ben 988.000 K és 1905-ben 996.000 K volt, míg kivitelének értéke az 1901. évi 115.000 K-ról az 1905. évi 331,000 K-ra fokozatosan emelkedett.

6. *Kenőcsfélék.*

	1906 évi Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet
	q	K	q	K	K
Bőrzsír	13.815	803.000	1.650	80.000	723.000
Czipőmáz	14.078	436.000	518	13.000	423.000
Tisztító paszták	2.058	152.000	91	7.000	145.000
Kocsikenőcs	18.781	338.000	2.565	38.000	300.000
Együtt	48.732	1,729.000	4.824	138.000	1,591.000

Ezen csoportnak külforgalmi mérlege tisztán passzív. A bőrzsírnak, a czipőmáznak és a kocsikenőcsnek behozatali többlete jelentékeny. A behozatalban csupán a czipőmáz és a bőrzsír mutat emelkedő irányzatot.

7. *Illatszerek.*

Behozatal	3.007 q	3,634.000 kor.
Kivitel	1.993 »	790.000 »
Behozatali többlet	1.014 q	2,844.000 kor.

A behozatali többlet elég jelentékeny. Az illatszerek behozatalának, úgyszintén kivitelének értéke az 1901. évtől az 1905. évig folytonosan emelkedett még pedig a behozatalal értéke 1,109.000 K-ról 1,561.000 K-ra, a kivitel értéke pedig 209.000 K-ról 791.000 K-ra.

8. *Gyógyszerek.*

	1906 évi Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet
	q	K	q	K	K
Elkészített gyógyszerek	6.502	2,046.000	3.415	1,023.000	1,023.000
Fürdősók	424	106.000	78	16.000	90.000
Alkaloidok	109	654.000	6	36.000	618.000
Tejczukor	48	7.000	—	—	7.000
Állatgyógyszerek	949	95.000	23	1.000	94.000
Együtt	8.032	2,908.000	3.522	1,076.000	1,832.000

Ezen csoport külforgalmi mérlege egészen passzív. Nagy a behozatali többlet az elkészített gyógyszereknél és jelentékeny az alkaloidoknál. Az elkészített *gyógyszerek* behozatalának értéke az 1901. évi 2,035.000 K-ról az 1902. évi 1,821.000 K-ra apadt, majd fokozatosan az 1905. évi 2,715.000 K-ra emelkedett, mig a gyógyszerek kivitelének értéke az 1901. évi 582.000 K-ról az 1905. évi 1,355.000 K-ra folytonosan gyarapodott.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

9. *Tintafélék.*

	1906. évi Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet
	q	K	q	K	K
Irótinta	3.297	164.000	2.013	121.000	43.000
Czeruza, rajzkréta	1.214	461.000	358	101.000	360.000
Pecsétviasz	374	37.000	377	34.000	3.000
Kékítő	7.195	432.000	383	23.000	409.000
Együtt	12,080	1,094.000	3.131	279.000	815.000

Itt is passzív a külforgalmi mérleg. A behozatali többlet különösen a kékítőnél és a czeruzánál számottevő. Az írótintánál a behozatal és a kivitel egyaránt emelkedik. A czeruzánál stagnáló értékű behozatal mellett csak a kivitel emelkedik.

10. *Gyujtószerek.*

	1906. évi Behozatal		Kivitel		Behozatali (+), kiviteli (—) többlet
	q	K	q	K	K
Gyujtók	17.271	698.000	24.803	899.000	— 201.000
Alágyujtók	121	3.000	35	1.000	+ 2.000
Tüzijátékszerek	107	16.000	—	—	+ 16.000
Kanóczok	133	32.000	54	8.000	+ 24.000
Együtt	17.632	749.000	24.892	908.000	— 159.000

Csupán a gyujtókból van kiviteli többletünk, a többi czikk ugyan behozatali többletet tüntet fel, de ez mindannyinál jelentéktelen. A *gyujtók* behozatalának értéke az 1901. évtől az 1903. évig 783.000 K-ról 610.000 K-ra esett, majd az 1905. évig 723.000 K-ra emelkedett. A gyufák kivitelének értéke pedig az 1901 évi 930.000 K-ról az 1903-ig 874.000 K-ra csökkent, 1904-ben 1,041.000 K és 1905-ben 1,008.000 K volt.

11. *Egyéb kémiai árúk.*

Gyártmány	1906. évi Behozatal		Kivitel		Behozatali többlet
	q	K	q	K	K
Kazánkő elleni szerek	410	12.000	391	12.000	—
Csontszén	4.148	84.000	3.172	67.000	17.000
Külön meg nem nevezett kémiai segédanyagok és termékek	2.716	163.000	323	19.000	144.000
Együtt	7.274	259.000	3.886	98.000	161.000

Számbavehető behozatali többletet csupán a külön meg nem nevezett kémiai segédanyagok és termékek tételénél találunk.

Összesítve az egyes termékek külkereskedelmi forgalmának, tételeit a következő kimutatás tünteti elő a csoport összforgalmát.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Termék	1906. évi Behozatal q	Behozatal K	Kivitel q	Kivitel K	Behozatali (+), kiviteli (—) többlet K
Asványolaj, finomított	488.662	10,041.000	424.785	6,545.000	+ 3,496.000
Robbanószerek	5.044	1,126.000	48.056	6,747.000	— 5,621.000
Trágyaszerek	492.974	3,538.000	49.225	319.000	+ 3,219.000
Gyertya	31.270	3,067.000	4.710	425,000	+ 2,642.000
Szappan	104.560	6,497.000	11.708	656.000	+ 5,841.000
Kenőcsfélék	48.732	1,729.000	5.824	138.000	+ 1,591.000
Illatszerek	3.007	3,634.000	1.993	790.000	+ 2,844.000
Gyógyszerek	8.032	2,908.000	3.522	1,076.000	+ 1,832.000
Irodai anyagok	12.080	1,094.000	3.131	279.000	+ 815.000
Gyujtószerek	17.632	749.000	24.892	908.000	— 159.000
Egyéb kémiai árúk	7.274	259.000	3.886	98.000	+ 161.000
Összesen	1,219.267	34,642.000	581.732	17,981.000	+16,661.000

Megbízható termelési adatok hiányában az 1898. évi termelési statisztika, az 1901. évi üzemi statisztika és az 1901—1906. évi külkereskedelmi statisztika segélyével hozzávetőlegesen megbecsülve s a nyert adatokat a nagyobb gyáraktól beszerzett információk alapján helyesbítve, iparunk 1906. évi termelése közel 44 millió koronára tehető.

A termelés és a fogyasztás nagyságát meghatározó egyéb adatokat az alábbi kimutatás tünteti elő:

Termék	Az alkalmazott munkások száma	lóerők	Termelés értéke K	Behozatali (+), Kiviteli (—) többlet K	Fogyasztás értéke K
Zsiradékok	845	369	5,329.000	+ 4,862.000	10,191.000
Zsiros olajok	485	418	7,335.000	+ 4,406.000	11,741.000
Kátrányfélék	909	194	5,182.000	+ 9,579.000	14,761.000
Cserzőkivonatok	676	1.760	4,601.000	— 3,756.000	845.000
Keményítő- és enyvfélék	1.122	1.615	8,078.000	— 6,781.000	1,297.000
Lakk és firnisz	73	—	769.000	+ 2,524.000	3,293.000
Anorgános festékek	163	123	326.000	+ 2,380.000	2,706.000
Orgános festékek	—	—	—	+ 4,602.000	4,602.000
Elkészitett festékek	63	72	327.000	+ 861.000	1,188.000
Illatos anyagok	10	—	20.000	+ 2,373.000	2,393.000
Anorgános savak	530	246	1,590.000	— 195.000	1,395.000
Alkali vegyületek	600	369	2,283.000	+ 2,137.000	4,420.000
Egyéb anorgános anyagok	354	250	1,582.000	+ 3,522.000	5,104.000
Falepárlás orgános termékei	1.078	307	5,821.000	— 4,699.000	1,122.000
Egyéb orgános vegyületek	192	74	732.000	+ 7.000	739.000
Összesen	7.100	5,797	43,975.000	+21,822.000	65,797.000

Kiválóan kiviteli iparágaink a cserzőkivonatok, úgyszintén a keményítő és enyvfélék gyártása és a falepárlás.

Különös jelenség, hogy bár Magyarország fogyasztása a *keményítő-* és *enyv*félékben csupán 1·3 millió korona és ezen árúczikkekből kivitelünk ellenben 8·7 millió koronára

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

rúg, behozatalunk ezen czikkekből mégis 1·9 millió korona értéket képvisel. Jellemző kereskedelmünkre és iparunkra, hogy míg ezen czikkek Angliában, Ausztriában, Német- és Francziaországban piaczra találnak, addig kereskedőink és iparosaink ebbeli fogyasztásukat főkép Ausztriából fedezik. Innen magyarázható, hogy ezen iparunk termelése stagnál.

Cserzőkivonat-gyártásunk kilátásai sem kedvezőek, s ezért ezen iparunk stagnál. A quebrachokivonat, úgyszintén az előre törő chromcserzés mind nehezebbé teszik a tölgyfakivonatnak a versenyt.

A harmadik kiviteli iparcsoport, a falepárlás azonban gyarapodik, az *aceton* iránti kereslet igen megnövekedett és még ma is nagyarányú.

*Anorgános savak*ban termelésünk fogyasztásunkat fedezi.

A termelés nagysága szerint félgyártmányokban első helyet foglal el a *keményítő-* és *enyv*félék gyártása, azután következik a *zsíros olajok* gyártása, a *falepárlás,* a *zsiradékok* és a *kátrányfélék* gyártása. Mindezek termelése csoportonként az 5 millió korona értéket meghaladja. A cserzőkivonatok termelésének értéke 4 és 5 millió korona, az alkali vegyületek, az anorgános savak és az egyéb anorgános anyagok termelésének értéke 1 és 3 millió korona között van.

A termelési hiány értéke 4—8 millió korona: a kátrányfélék, a zsiradékok, a zsíros olajok és az orgános festékek csoportjában; 2—4 millió korona: az egyéb anorgános anyagok, az anorgános festékek, a lakk és firnisz, az illatos anyagok, úgyszintén az alkali vegyületek csoportjában.

A készgyártmányok termelése és a fogyasztás értékére vonatkozó 1906. évi adatokat a B) fejezet kapcsán említettek szerint összeállítva az alábbi kimutatás tünteti elő.

Termék	Az alkalmazott munkások száma	lóerők	Termelés értéke K	Behozatali (+), kiviteli (—) többlet K	Fogyasztás értéke K
Ásványolaj, finomított	1.161	420	23,600.000	+ 3,496.000	27,096.000
Robbanószerek	1.484	1.375	7,419.000	— 5,621.000	1,798.000
Trágyaszerek	347	740	3,744.000	+ 3,219.000	6,963.000
Gyertya	628	220	2,198.000	+ 2,642.000	4,840.000
Szappan	546	425	2,844.000	+ 5,841.000	8,685.000
Kenőcsfélék	576	150	1,420.000	+ 1,591.000	3,011.000
Illatszerek	295	5	499.000	+ 2,844.000	3,343.000
Gyógyszerek	120	150	500.000	+ 1,832.000	2,332.000
Irodai anyagok	191	80	410.000	+ 815.000	1,225.000
Gyujtószerek	1.908	440	3,567.000	— 159.000	3,408.000
Egyéb kémiai árúk	1.929	895	3,685.000	+ 161.000	3,846.000
Összesen	9.185	4.900	49,886.000	+ 16,661.000	66,547.000

A készgyártmányokat előállító iparágaink közül kiválóan kiviteli ipar a robbanószerek gyártása. A gyujtószerekből a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

fogyasztás értékénél szintén többet termelünk, de ez a többlet elenyésző.

A termelés nagysága szerint messze kimagaslik a finomított ásványolaj gyártása, melynek termelése közel 24 millió korona értékű. Azután következik a robbanószerek gyártása, melynek termelése 7·4 millió korona értékre rúg. A trágyaszerek, gyujtószerek és egyéb kémiai árúk termelésének értéke 3 és 4 millió korona között van. A gyertya és a szappan termelésének értéke 2—3 millió korona értékű. A kenőcsfélékből 1·4 millió korona, a többi czikkből csoportonként jóval kevesebb értéküt gyártunk.

A termelési hiány 2—6 millió korona értékre rúg a szappan, a gyertya, a trágyaszerek, a finomított ásványolaj és az illatszerek csoportjában; 1—2 millió korona értékű a kenőcs-félék és a gyógyszerek csoportjában; az irodai anyagok csoportjában a 0·8 millió korona értéket föléri, míg az egyéb kémiai árúk csoportjában elenyésző.

Mindkét termelési főcsoport a következő összképet mutatja:

	Az alkalmazott munkások száma	lóerők	Termelés értéke K	Behozatali többlet K	Fogyasztás értéke K
Félgyártmány	7.100	5.797	43,975.000	21,822.000	65,797.000
Készgyártmány ...	9.185	4.900	49,886.000	16,661.000	66,547.000
Összesen	16.285	10.697	93,861.000	38,483.000	132,344.000

Az egész behozatali többlet a fogyasztásnak 29·07%-a, szóval az itt tárgyalt kémiai iparágak együttesen a fogyasztásnak mintegy $^2/_3$ részét fedeznék általában. A termelés és fogyasztás viszonya így nem tünik ki azonban a maga valóságában, helyesebb, ha a kiviteli iparágakat a többi iparágtól elkülönítjük, s mindkét így elválasztott főcsoportban mutatjuk ki a termelés és a fogyasztás viszonyát.

	Termelés értéke K	Fogyasztás értéke K
Kiviteli iparágak	31,076.000	9,966.000
Egyéb iparágak	62,785.000	122,378.000
Együtt	93,861.000	132,344.000

Ebből kitünik, hogy kiviteli iparágaink termelése az ország ebbeli fogyasztásánál több mint háromszorta nagyobb, míg az egyéb iparágaknál a termelés a fogyasztás felénél csak valamivel nagyobb (a fogyasztásnak 51·30%-a).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Fejlesztést igénylő iparágak.

Már az előbbi fejezetben kimutattuk, hogy a termelési hiány egészen másnak mutatkozik, ha az egész termelést az egész fogyasztással szembe állítjuk és egészen más, ha ezt külön a kiviteli és külön a többi iparágcsoportnál tesszük. Nyilvánvaló, hogy mert a félgyártmányok és a készgyártmányok minden csoportján belül is van részint behozatali többletet, részint kiviteli többletet mutató árúczikkünk, a termelési hiányról csak úgy alkothatunk magunknak tiszta képet, ha ezt a hiányt czikkenként mutatjuk ki. Erre szolgál az alábbi táblázat. Minden hasábban legfelül a legnagyobb termelési hiányt mutató gyártási czikkek vannak, s ezek alá sorakoznak a fokozatosan kisebb hiányt feltüntető áruk.

Termék	Termelési hiány értéke				
	5—7	3—5	2—3	1—2	0·5—1
	millió korona				
Félgyártmány	Koksz	Kátrány festékek (indigó is) Faolaj Kókuszolaj	Pálmaolaj	Lakk Marónátron Nátronsalétrom Rézgálicz Terpentin Quebracho kivonat Halzsír	Csontzsír Kőszénkátrányszurok Calcium carbid Czinkfehér Növ. festékek Szézámolaj Elainsav Pamutmagolaj Firnisz Finom illó olajok Glycerin Aszfalt
Kész gyártmány	—	Közönséges szappan	Műtrágya Illatszerek Stearingyertya Petroleum	Elkészített gyógyszerek	Finom szappan Bőrzsír Benzin Kenőolaj Alkaloidok

Koksz. Kisebb mértékben négy kokszoló gyárunk állítja elő ezen terméket, még pedig vaskohók czéljaira. Kettő ezen gyárak közül elavult berendezését modernné alakítja át, amennyiben ezentúl az eddig elégetett kátrányt külön felfogja, s a kátrányvízből ammoniasókat állít elő, a kátrányt pedig értékesíti, s így üzemét gazdaságosabbá teszi. Arra való tekin-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

tettel, hogy kevés a kokszolható szenünk, a hazai szénből való koksztermelés a kivánt mértékben nem fejleszthető.

Kókuszolaj. Termelési hiányunk 1·9 millió korona értékű volt. Minthogy kókuszzsír-gyáraink, melyek csupán a nyers kókuszolaj finomításával foglalkoznak, rohamosan szaporodnak, a termelési hiány kókuszolajban évről-évre előrelátható-lag tetemesen szaporodni fog. Kókuszolajtermelésünk jelentéktelen és ezért kivánatos volna, hogy ezen egyre fontosabbá váló czikket a kókuszdió zsiros belséből (a coprahból) nálunk is nagyobb mértékben gyártsák. A gyártás fokozása azonban, sertéstenyésztésünk érdekeire való tekintettel, ezideig támogatásban nem részesült.

Kátrányfestékek. Az indigót is beleértve, mely máris nagyobbrészt mesterségesen készül, termelési hiányunk 3·8 millió korona. Ennek fedezésére *oly gyár létesítése volna szükséges, mely legalább 2 milló korona álló és ugyanannyi forgótőke befektetése mellett 400 munkást foglalkoztatna. Ilynemű gyártásunk még nincs.*

Faolaj (olivaolaj, táblaolaj). Termelési hiányunk 3·8 millió korona értékre rúg. Faolajat nálunk még nem gyártanak. A hazai szükséglet fedezésére *oly gyár volna létesítendő, melybe legalább 1 millió korona álló- és 2·0 millió korona forgótőkét fektetnének be és abban 200 munkást foglalkoztatnának.*

Közönséges szappan. Termelési hiányunk 5·0 millió korona értéket tesz ki.

Ennek gyári fedezésére legalább 1 millió korona állótőke, 1·6 millió korona forgótőke és 500 munkás volna szükséges.

Nátron-salétrom. Eddig ezen árúczikkben egészen a Chile-ben előforduló nyers salétromra voltunk utalva. Ujabb időben már több eljárást ismerünk, melyek a levegőbeli nitrogént alakítják át több egymásra következő folyamatban salétromsavvá, illetőleg salétrommá. Ezen eljárások alapján már gyári vállalatok is létesültek. Nálunk is létesülőben van egy ily nagyarányú vállalat Fiuméban. Egyelőre tehát ezen czikk gyártása állami fejlesztést nem igényel, bár a termelési hiány, illetőleg az ország szükséglete 1·7 millió korona értéket képvisel.

Műtrágya. Termelésünk ezen czikkben mintegy 3·3 millió korona, fogyasztásunk 6·4 millió korona értéket tesz ki, s igy a termelési hiány értéke 3·1 millió korona. Szabadkán most kezdi meg működését egy nagyobbszabású műtrágyagyár és két nagyszabású ilyen gyár Fiuméban fog legközelebb létesülni; a zsolnai és a budapesti műtrágyagyár is bővíti üzemét, s igy remény van arra, hogy nemsokára a termelési hiány eltünik.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Stearin-gyertya. Termelési hiányunk 2·5 millió korona, vagyis a fogyasztásnak mintegy 44%-a. Gyertyaiparunk az erős osztrák versenynyel szemben csak nagyon lassan bír piaczunkon terjeszkedni. A termelési hiány fedezésére *ezen ipar még mintegy további 1 millió korona álló- és 1·2 millió korona forgótőke befektetését és 550 munkás alkalmazását igényelné.*

Lakk és firnisz. Termelésünk ezen czikkekből alig 0·8 millió korona, míg fogyasztásunk 3·3 millió korona értéket tesz ki. Firniszfőzőnk több van, de ezek mind kis méretüek. Jobb fajta lakkokat, illetőleg jobb minőségű lakkfirniszt előállító gyárunk csak egy van.

Szükségünk volna nagyobbszabású olajfirnisz-és lakkfirniszkészítő újabb gyárakra, melyek 260 munkás foglalkoztatása mellett legalább 1 milló korona álló- és 3 millió korona forgótőkét igényelnek

Marónátron. Termelésünk egyáltalában nincsen. Az ország szükségletének értéke 1·8 millió koronára rúg. Ezen czikk gyártását két hazai czég óhajtja nálunk meghonosítani.

Pálmaolaj. Ezt a czikket még nem gyártják nálunk. A szappangyártás egyik legfőbb alapanyaga. A szükséglet 2·1 millió korona értékre rúg.

Egy gyár teljesen fedezhetné ezen szükségletet mintegy 1 millió korona álló- és 0·9 millió korona forgótőke befektetése és 90 munkás alkalmazása mellett.

Rézgálicz. Bár több nagyobb gyár foglalkozik nálunk ezen czikk előállításával, termelési hiányunk mégis 1·5 millió korona értéket tesz ki. A kereslet nagyobbodása folytán az ár javulván, gyáraink meglehetős élénken fokozzák maguktól termelésüket, s így a termelésnek az állam részéről való támogatása ez idő szerint nem szükséges.

Quebracho-kivonat. Termelésünk még nincs. A szükséglet értéke 1·1 millió korona. Ezen cserzőkivonat egyre nagyobb keresletnek örvend és nagy versenyt támaszt tölgyfakivonatgyárainknak.

Csontzsír. A termelési hiány 0·97 millió korona értéket képvisel. Ezen czikk gyártása az enyvgyártással szoros kapcsolatban lévén, magában nem fejleszthető. Enyvgyártásunk pedig, stagnál, s így a csontzsírszükségletnek a hazai gyáripar révén való fedezésére egyelőre kilátás nincs.

Terpentin. Egy gyárunk van, melyet hosszabb szünet után nemrég ismét üzembe helyeztek. A terpentingyártáshoz szükséges nyers fenyőgyanta hazánkban, a nagy fenyvesek ellenére, még nem szerezhető meg. Az orosz párolt fenyőgyanta megszerzése pedig, bár időközben a vámbeli akadályok megszüntek, rendkivüli nehézségekbe ütközik. Ezen iparág csupán a megfelelő erdőgazdaság kapcsolatos beren-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

dezése mellett volna megfelelően fejleszthető. Behozatali többletünk ezen czikkből 1·2 millió korona értéket tesz ki.

Elkészített gyógyszerek. Termelési hiányunk 1·0 millió korona értékre rúg. Többnyire speczialitásokról lévén szó, a nagymértékű behozatalnak csupán a gyógyszerészek és az orvosok karöltve indítandó erélyes akcziója vethetne véget.

Pamutmagolaj és szézámolaj. E két czikkből gyártásunk még nincsen. A termelési hiány 1·5 millió korona értéket tesz ki. E két czikk gyártására Fiumében két gyár is létesül, melyek várható termelése a szükségletet valószinüleg fedezni fogja.

Czinkfehér. Nem gyártják hazánkban. Ezen czikk gyártásával már két izben próbálkoztak meg nálunk, de mindkét esetben siker nélkül. Szükségletünk összesen 0·8 millió korona értékre rúg.

Ezen mennyiség gyártására mintegy 1·2 millió korona álló- és 0·8 millió korona forgótőkére, továbbá 100 munkásra volna szükség.

Növényi festékek. Ezen festékkivonatok gyártásával nálunk még nem foglalkoznak.

Szükségletünk a 0·8 millió korona értékét föléri, melyet 0·3 millió korona álló- és ugyanannyi forgótőkével létesített gyárban 100 munkással állíthatnának elő.

Elain. A termelési hiány 0·7 millió korona értékű. Fennálló elaingyáraink ezen hiányt némi kibővítéssel könnyen fedezhetnék.

A kibővítés összesen mintegy 0·2 millió korona álló- és 0·3 millió korona forgótőkét kivánna és 50 új munkás alkalmazását igényelné.

Aszfalt. A termelési hiány értéke 0·5 millió korona. A termelési hiány ez esetben múló jelenség, mely az 1906-ik évben csak kivételesen mutatkozott.

Finom illóolajok. Termelésünk egészen jelentéktelen. Termelési hiányunk 0·6 millió korona értéket tesz ki. A nagyon sokféle és egészben véve az aránylag nem nagy mértékű szükségletünk teljes fedezésére, egy gyárat alapitani nem volna érdemes, azonban kivánatos egy oly nagy illóolajgyár létesitését támogatni, mely egyúttal bizonyos illóolajok alapanyagául szolgáló növények gazdaságos termesztését is meghonositaná és főkép kivitelre dolgozna.

Egy ily gyár legalább 1 millió korona álló- és 3 millió forgótőkével, mintegy 150 munkás foglalkoztatása mellett 3 millió korona értékű illóolajat állíthatna elő s e mellett legalább 600 mezei munkásnak biztosíthatna keresetet.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Calcium carbid. Csupán kis arányú, de sikertelen gyártási kisérletek folytak nálunk. Termelésünk nincs. Aránylag csekély, mindössze 0·8 millió korona értékre rúgó szükségletünk nem volna képes még egyetlen egy, csupán nagy, legalább 2 millió korona tőkebefektetéssel észszerüen létesíthető carbidgyárnak boldogulását is biztosítani.

Abban az esetben, ha az acetilenvilágítás nagyobb mértékben terjedne és ennek következtében a kalium carbid fogyasztása is növekednék, ilyen gyárnak rendkivüli eszközökkel való létesítése megokolttá lesz.

Glycerin. Termelési hiányunk 0·6 millió korona értéket tesz ki. Szappangyáraink, különösen az újabb, bevált zsirbontó eljárások alkalmazása révén, az eddiginél nagyobb mértékben terjeszkedhetnének ki a glycerin finomítására.

Mintegy 200.000 korona álló- és 250.000 korona újabb forgótőke befektetése, úgyszintén 40 újabb munkás foglalkoztatása mellett az ország egész szükségletét fedezhetnék.

Kenőolaj, ásványi. Termelési hiányunk egyre fogy, 1906-ban 0·6 millió korona értéket tett ki. Nagyobb petroleumfinomító gyáraink prima árúikkal lépésről-lépésre szorítják ki piaczunkról az idegen árút.

Finom szappan. A termelési hiány 0·9 millió korona értékre rúg. A behozatal már régebb idő óta 1 millió korona értékkel stagnál és kivitelünk, bár lassan, fokozódik. A termelés is lassacskán emelkedik. Egyik budapesti gyárunk most bővítette ki üzemét, s valószinű, hogy térfoglalása következtében a behozatal csökkenni fog.

Alkaloidok. Termelésünk nincs. A szükséglet 0·6 millió korona értéket tesz ki.

Alkaloidok és egyéb egészen finom kémiai szerek gyártására, melyekben szükségletünk a 3 millió korona értéket feléri, érdemes volna nálunk legalább 800.000 korona álló- és 1·5 millió korona forgótőke befektetése, úgyszintén 120 munkás foglalkoztatása mellett egy gyárat létesíteni.

Bőrzsír. Termelési hiányunk mindössze 0·7 millió korona értékre rúg. Fennálló gyáraink ezen hiányt is képesek volnának fedezni, ha bőrgyárosaink bizonyos osztrák márkákhoz szivósan nem ragaszkodnának. De így is gyáraink térfoglalása szemmelláthatő. A behozatal csökken és a kivitel emelkedik. Támogatásra alig van szükség.

A szükségesnek mutatkozó újabb befektetéseket a következő kimutatásban foglaljuk egybe.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Hivatkozás az alcsoportra	A létesítendő gyárak száma	A létesítendő gyárak jellege	A befektetendő tőke millió K-ban			A munkások száma	Az évi termelés becslés szerinti értéke millió K-ban.
			álló	forgó	összes		
B 1	1	Pálmaolaj-gyár	1·0	0·9	1·9	90	2·1
B 1	1	Elain-gyár	0·2	0·3	0·5	50	0·7
B 2	1	Faolaj-gyár	1·0	2·0	3·0	200	3·8
B 6	1	Lakk- és firniszgyár	1·0	3·0	4·0	260	2·5
B 7	1	Czinkfehér és ultramarin-gyár	1·2	0·8	2·0	100	2·4
B 8	1	Növényi festékek gyára	0·3	0·3	0·6	100	0·8
B 8	1	Kátrány festékek gyára	2·0	2·0	4·0	400	3·8
B 10	1	Finom illóolaj-gyár	1·0	3·00	4·0	150	3·0
B 15	1	Gliczerin-gyár	0·2	0·25	0·45	40	0·6
C 4	1	Stearingyertya-gyár	1·0	1·2	2·2	550	2·6
C 5	1	Szappan-gyár	1·0	1·6	2·6	500	5·8
C 8	1	Alkaloidok gyára	0·8	1·5	2·3	120	1·8
	12	Kemiai-gyár	10·7	16·85	27·55	2.560	29·9

Egy-egy munkás évi bérét 800 K-ában számítva, becslés szerint a munkások összes bére kereken 20·5 millió K lenne.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

XI.

KISIPAR.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

OROSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
1866

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

XI. Kisipar.

Hazánk ipari vállalatai — bár a világszerte érvényesülő ipari konczentráczió nálunk is erősen éreztette hatását — számszerint kiválóan kisipariak. A legutolsó népszámlálás szolgáltatta adatok tanusítják, hogy az összes tulajdonképeni ipari (nagyipari és kisipari) 469.559 vállalat közül 467.298 (99·52%) kisipari és csak 2.261 (0·48%) nagyipari, vagyis 20 segédszemélynél többet foglalkoztató ipari vállalat. A vállalatok ezen két nemének aránytalansága nyilvánvalóvá lesz, ha pl. a vonatkozó egyesült-államokbeli adatokat vesszük szemügyre. Ipari vállalataink száma megközeliti az iparilag rendkivül fejlett északamerikai Egyesült-Államok 512.276 ipari vállalatának számát, de az utóbbi vállatoknak 11·11%-a (56.931) nagyipari vállalat. holott nálunk csupán 0·48%. A Magyarbirodalom nagy- és kisipari vállalataiban tényleg foglalkoztatott 592.306 segédszemély közül 361.665 (61·06%) dolgozik a kisiparban és 230.641 (38.94%) a nagyiparban. Az arány tehát itt is, bár a kétrendbeli vállalatok számánál mutatkozó arányhoz képest tetemesen kisebb mértékben, a kisipar javára billenti a mérleget. Nevezetes, hogy Horvát-Szlavonországokban az aránylag kisebb kereső ipari népesség mellett a nagyiparban aránylag több a segédszemély, mint Magyarországon. Horvát-Szlavonországok 2,416.304 főnyi népessége az összes 19,254.559 főnyi népességnek ugyanis 12·55%-a, a kis- és nagyipari horvát-szlavon 84.356 főnyi kereső népesség pedig az összes ide vágó kereső népességnek csak 7·83%-a, mig a nagyipari vállalatok 230.641 segédszemélye közül már 18.544, vagyis 8·04% esik Horvát-Szlavonországokra.

Ez utóbbi országokban tehát, Magyarországhoz képest, a kisipar a nagyiparral szemben valamivel nagyobb mértékben háttérbe szorult. Ez a jelenség még inkább kitünik, ha Magyarországra és Horvát-Szlavonországokra külön-külön ki-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

számoljuk a kisiparban és a nagyiparban foglalkoztatott segédszemélyek arányszámát. Magyarországon a segédszemélyzetnek 61·16%-a kisipari és 38·84%-a nagyipari, míg Horvát-Szlavonországokban a segélyszemélyzetnek 59·87-%-a kisipari 40·13%-a nagyipari vállalatokban van alkalmazva, miként ezt az alábbi táblázat is mutatja.

	Összes vállalatok száma	Összes segédszemélyek száma	Kisipari*)		Nagyipari**)		Kisipari		Nagyipari	
			vállalatok				vállalatok segédszemélyzetének			
			száma	%	száma	%	száma	%	száma	%
Magyarország	426.090	546.095	424.041	99·52	2.049	0·48	333.998	61·16	212.097	38·84
Horvát-Szlavonországok ...	43.469	46.211	43.257	99·51	212	0·49	27.667	59·87	18.544	40·13
Magyarbirodalom	469.559	592.306	467.298	99·52	2.261	0 48	361.665	61·06	230.641	38·94

*) 20 segédszemélynél kevesebbet foglalkoztató vállalatok. — **) 20 segédszemélynél többet foglalkoztató vállalatok.

A Magyarbirodalom adatainak %-ában kifejezett arányszámokkal a most közölt táblázat következően módosul:

	Összes vállalatok		Összes segédszemélyek		Kisipari		Nagyipari		Kisipari		Nagyipari	
					vállalatok				vállalatok segédszemélyzetének			
	száma	%	száma	%	száma	%	száma	%	száma	%	száma	%
Magyarország	426.090	90·74	546.095	92·20	424.041	90·74	2.049	90·62	333.998	92·35	212.097	91·96
Horvát-Szlavonország	43.469	9·26	46.211	7·80	43.257	9·26	212	9·38	27.667	7·65	18.544	8·04
Magyar-birodalom	469.559	100·00	592.306	100 00	467.298	100.00	2.261	100·00	361.665	100·00	230.641	100·00

A kisipari vállalatok terjedelmének közelebbi vizsgálata azzal a szomorú jelenséggel ismertet meg bennünket, hogy a tulajdonképeni iparhoz tartozó összes vállalatok közül Magyarországon 63·8% és Horvát-Szlavonországokban 67·6% segédszemélyzet nélkül működik. Ha tekintetbe vesszük, hogy az északamerikai Egyesült-Államokban az összes ipari vállalatoknak csupán 21·57%-a segédnélküli, kétségtelenné válik kisiparunk erősen hanyatlott volta. De a magyarbirodalmi összes nagyipari vállalatra eső 0·5% és a segédnélküliekre eső 64·2% levonása után fennmaradó 35·3%-ból is 18·7% csupán egy segéddel dolgozó vállalat, s így mindössze 16·6%, vagyis 469.559 közül csak 78.272 vállalat tekinthető nálunk életrevalóbb kisipari vállalatnak. A különböző terjedelmű kisipari vállalatoknak közjogi alkotó részenként magukban való, úgyszintén aránylagos megoszlását az alábbi kimutatás szemlélteti.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

	Ipar-vállalatok		Ebből dolgozott													
			segéd nélkül		1		2		3—5		6—10		11—20		20-nál több	
	összes száma	%			segéddel											
			szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
Magyarország	426.090	100·0	271.642	63·8	80.023	18·8	35.481	8·3	27.866	6·5	6.562	1·5	2.467	0·6	2.049	0·5
Horvát-Szlavonorsz.	43.469	100·0	29.383	67·6	7.978	18·3	3.117	7·2	2.150	4·9	463	1·1	166	0·4	212	0·5
Magyar-birodalom	469.559	100·0	301.025	64·2	88.001	18·7	38.598	8·2	30.016	6·4	7.025	1·5	2.633	0·5	2.261	0·5

Ezen kimutatásból kitünik, hogy Horvát-Szlavonországokban a nagyipari vállalatok aránya a magyarországi aránynyal megegyezik ugyan, de már a segédnélküli vállalatok aránya nagyobb, a többi kisipari vállalat-kategoria aránya pedig a magyarországi aránynál kisebb. Az illető segédszemélyzet számának a nagy- és a kisipari vállalatok számához mért arányából, illetőleg az egyes vállalati kategoriák egymásközti arányából megállapitható igy, hogy a segédszemélyzet tömörülése tekintetében Horvát-Szavonországokban a nagyipar a Magyarországon mutatkozóhoz hasonló, sőt kissé nagyobb fejlettséget mutat, mig a kisipar Horvát-Szlavonországokban határozottan fejletlenebb a magyarországi kisiparnál.

A fejlődés folyamatát megvilágitja az a statisztikai eredmény, hogy az összes népesség 1890-től 1900-ig Magyarországon 10·32%-kal, Horvát-Szlavonországokban 9·73%-kal, s ugyanezen időszakban a kis- és nagyipari összes kereső népesség Magyarországon 27·89%-kal, Horvát-Szlavonországokban pedig csak 7·44%-kal szaporodott. A kis- és nagyipari kereső népesség tehát Magyarországon aránylag jóval megszaporodott, mig Horvát-Szlavonországokban aránylag megfogyott. A kis- és nagyipari keresők (ide nem számitva természetesen a házi- és népipari, úgyszintén a vándoripari keresőket) 1890-ben az összes népességnek Magyarországon 5·08%-át, Horvát-Szlavonországokban 3·56%-át, 1900-ban Magyarországon 5·89%-át, Horvát-Szlavonországokban pedig 3·49%-át tették ki. Ebből világos, hogy mig a tulajdonképeni ipari keresők aránya az összes népességhez képest Magyarországon számbavehetőleg emelkedett (+0·81%), Horvát-Szlavonországokban hanyatlott (—0·07%). Még világosabb lesz a kép, ha az önállók szaporodási arányát a segédszemélyzetével állitjuk szembe. Az 1890. évtől az 1900. évig az önállók Magyarországon 2·09%-kal, Horvát-Szlavonországokban csak 1·69%-kal, a segédszemélyzet Magyarországon 48·15-%-kal, Horvát-Szlavonországokban pedig mindössze 11·49%-kal szaporodott. Az iparnak Magyarországon tetemesebb arányokban való izmosodása tehát kétségtelen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Ha már most számba vesszük, hogy a tulajdonképeni iparban az önállók 1890-ben az összes keresőknek Magyarországon 43·94%-át, Horvát-Szlavonországokban 41·31%-át, 1900-ban pedig Magyarországon 35·11%-át, Horvát-Szlavonországokban 39·10%-át tették ki, vagy még egyszerűbben kifejezve, hogy száz önállóra 1890-ben Magyarországon 127, Horvát-Szlavonországokban 142, 1900-ban pedig Magyarországon már 185 és Horvát-Szlavonországokban csak 156 segédszemély jutott, kitünik, hogy bár az általános ipari konczentrácziő 1890-ben, Magyarországhoz képest, Horvát-Szlavorországokban emelkedett nagyobb fokra, 1900-ig az ipari tömörülés mégis Magyarországon öltött nagyobb arányokat. Minderre részletesebb tájékozást nyujt az alábbi két táblázat.

	Összes népesség					Kis- és nagyipari keresők						
	1890-ben		1900-ban		szaporodás	1890-ben		1900-ban		szaporodás	az összes népesség %-ában	
	száma	%	száma	%	%	száma	%	száma	%	%	1890	1900
Magyarország	15,261.864	87·39	16,838.255	87·45	10·32	776.313	90·81	992.870	92·17	27·89	5·08	5·89
Horvát-Szlavonorsz	2,201.927	12·61	2,416.304	12·55	9·73	78.509	9·19	84.356	7·83	7·44	3·56	3·49
Magyarbirodalom	17,463.791	100·00	19,254.559	100·00	10·25	854.822	100·00	1,077.226	100·00	26·01	4·89	5·59

	Kis- és nagyipari keresők													
	önállók					segédszemélyzet					önállók az összes keresők %-ában		száz önállóra esett segédszemély	
	1890-ben		1900-ban		szaporodás	1890-ben		1900-ban		szaporodás				
	száma	%	száma	%	%	száma	%	száma	%	%	1890	1900	1890-ben	1900-ban
Magyarország	341.514	91·33	348.682	91·36	2·09	434.799	90·42	644.188	92·62	48·15	43·94	35·11	127	185
Horvát-Szlavonorsz.	32.431	8·67	32.982	8·64	1·69	46.078	9·58	51.374	7·38	11·49	41·31	39·10	142	156
Magyarbirodalom	373.945	100·00	381.664	100·00	2·06	480·877	100·00	695.562	100·00	44·64	43·74	35·43	129	182

Az utolsó népszámlálás alkalmával megkisérlette a Központi Statisztikai Hivatal, hogy az idegen számlára dolgozó iparosok számát is megállapitsa. Mindössze 13,996 ily iparost volt képes megállapitani, holott tudvalevő dolog, hogy az iparosoknak, enyhén számitva, legalább is 20%-a csak látszólag önálló, valójában pedig majdnem kizárólag idegen számlára dolgozó, tehát más vállalattól függő iparos, vagyis a munkaadó vállalatának segédszemélye. Az idegen számlára dolgozó iparosok megállapított számának több mint fele (7.228) a szabókra és majdnem egyharmada (4.206) a czipészekre és a csizmadiákra esik.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Örvendetes jelenség, hogy a kisipar körében mind inkább tért foglal a mótorok használata. 1900-ban már 23.975 kisipari (20 segédszemélynél kevesebbet foglalkoztató) vállalatban 24.787 mótort használtak. Ezek között 3828 gőzgép, 223 gázgép, 130 villamos mótor, 212 kőolaj- és benzinmótor, 17.745 vizikerék és turbina, úgyszintén 2.649 lóhajtotta járgány volt. A mótoros kisipari vállalatokban összesen 31.979 segédszemély volt alkalmazva.

Mindezek az adatok az utolsó két népszámlálás évére (1890 és 1900), illetőleg ezen két népszámlálás közt eltelt évtizedre vonatkoznak. Hasonló, általános adatokat a legújabb időről majd csak a legközelebbi (1910-iki) népszámlálás lesz képes nyujtani. Addig is módunkban van azonban egyes, bár töredékes adatokkal megvilágítani iparunk, illetőleg kisiparunk fejlődését az 1900. évi népszámlálás felvétele óta.

A hazai kereskedelmi és iparkamarák ipari törzskönyvei szerint az 1905. évben 25.513 iparvállalat létesült, mivel szemben a megszünt iparvállalatok száma 10·266. Kétségtelenül jelentékeny szaporodását mutatja ez az iparűzőknek, még ha tekintetbe vesszük is, hogy a megszünt vállalatok száma a valóságban jóval nagyobb, minthogy a haláleset és elköltözés következtében megszünt iparvállalatok egy része nem jut az iparhatóságok tudomására.

Az évenként keletkező iparvállalatok számára következtetést enged a kereskedelmi és iparkamaráknál évről-évre bejelentett iparigazolványok és iparengedélyek számának ismerete is. Az idevágó adatok szerint a magyarországi kamaráknál

1902-ben	27.067
1903-ban	26.248
1904-ben	26.309
1905-ben	25.246

iparigazolványt és iparengedélyt jelentetettek be, ami összevág a kamarák törzskönyvi nyilvántartása alapján fentebb közölt adattal, s arról tanuskodik, hogy a vállalkozási kedv évről-évre az iparvállalatok nagy számának ad életet, ami abból is kitünik, hogy csupán a törvényszékileg bejegyzett új ipari cégek száma

1903-ban	652
1904-ben	665
1905-ben	715 volt.

Ha már most pusztán a kisiparra fordítjuk tekintetünket, a kisiparosok legfontosabb érdekképviseleteinek, az ipartestületeknek jelentékeny izmosodásáról számolhatunk be az utolsó nehány esztendőben. 1898-ban 319 ipartestület kötelékébe 99.862 mester és 116.084 segéd tartozott, 1905-ben pedig 342 ipartestület kötelékében 115.339 mester és 146.475

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

segéd tömörült, a mi a mesterek sorában 15·5%-os, a segédekében 26·1%-os gyarapodásnak felel meg e hét esztendő alatt. S hogy az ipartestületek nem csak tagjaik számában erősödtek, hanem a czéljaik elérésére szükséges anyagi eszközök tekintetében is, arról az tanuskodik, hogy 1898-ban bevételük 1,002.426 K, kiadásuk 810.628 K volt, 1905-ben pedig bevételük 1,317.909 K, kiadásuk 1,103.607 K, vagyis 31·5%, illetőleg 36·1%-kal több, vagyonuk pedig az 1899. évi 3,748.548 K-ról (1898-ról ezen adat nem áll rendelkezésre) 1905-ben 5,470.699 K-ra nőtt, a mi 45.9%-os gyarapodásnak felel meg.

A kisipar ezen általános statisztikai jellemzése után lássuk már most a Magyarbirodalom mindazon népesebb iparágainak adatait, a melyekben nálunk a kisipar még jelentékenyebb helyet foglal el, illetőleg a melyekben a kisipar dominál.

Huszonöt olyan termelő iparágunk van, a melyekben a keresők száma a 4000 főt meghaladja és a melyben a foglalkoztatott összes segédszemélyzetnek több mint fele kisipari vállalatokban dolgozik.

A 4000 keresőnél számosabb termelő iparágak közül tizben vagy egészen, vagy a segéderők tekintetében nagyobbrészt a nagyipar uralkodik. A vasgyártást, a vaggongyártást, a czukorgyártást és a dohánygyártást nálunk csakis nagyipari telepeken folytatják. Az üveggyártásban az összes segédszemélyzetnek 97·8%-a, a fűrészárúgyártásban 88·0%-a, a szövőiparban 75·2%-a, a nyomdaiparban 66·5%-a és az épitő vállalatoknál 50·7%-a dolgozik nagyipari vállalatokban. E tiz iparágban tehát a nagyipar a kisipart nálunk már túlszárnyalta.

A varrással foglalkozó vállalatok mind, kivétel nélkül kisipariak. A kovács-, a szijgyártó és nyerges-, a szabó-, a szűcs-, a czipész és csizmadia-, a hentes-, a mészáros-, a kőműves- és a kocsigyártó-iparban az alkalmazott segédszemélyzetnek több mint 95%-a, az ács-, a kádár-, a fazekas-, a szobafestő- és a pékiparban a segédszemélyetnek 90—95%-a, a lakatos-, az asztalos- és a kalaposiparban a segédszemélyzetnek 80—90%-a, a bádogos- és a malomiparban a segédszemélyzetnek 70—80-%-a, a kötélverőiparban a segédszemélyzetnek 69·3%-a, a timár-, a téglagyártó-, a szeszfőző- és a kőfaragóiparban a segédszemélyzetnek 50—60%-a dolgozik kisipari műhelyekben. Ez a megoszlás arra vall, hogy sorrendszerint fogyó mértékben a timár-, a téglagyártó-, a szeszfőző-, a kőfaragó-, a kötélverő- és a malomiparban érvényesül legerősebben a konczentráczió, mi mellett bizonyit az a jelenség is, hogy a felsorolt hat iparágban aránylag kevés a segédnélküli vállalatok száma.

A kisipari vállalatok közül segédnélküli 30—40% a téglagyártó- és a pékiparban, 40—50% a bádogos- és a lakatosiparban, 50—60% a timár-, a szeszfőző-, a kötélverő-,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

a malom-, a kalapos-, az asztalos-, a szobafestő-, a kovács-, a hentes-, a szíjgyártó és nyerges-, úgyszintén a mészárosiparban, 60—70% a kőfaragó-. a fazekas-, a kocsigyártó-, a szabó-, a czipész és csizmadia-, úgyszintén a szűcsiparban, 70—80% a kádár- és a kőművesiparban, végre 80%-nál több a varró- és az ácsiparban.

A hajtó mótorok használata a kisipar körében egyre terjed. A kisipari vállalatok közül a malomipariak valamennyiében, a lakatosipariakban 253, a kovácsipariakban 210, a szeszfőző kisipari vállalatokban 177, az asztalosipariakban 57, a kisipari téglagyártó vállalatokban 48, a timáripariakban és a hentesipariakban egyaránt 30, a kötélverőipariakban 12, a kocsigyártóipariakban 9, a bádogos- és a fazekasipariakban 8—8, a pékipariakban 6, a kalapos-, úgyszintén a kőfaragó- és a kádáripariakban 4—4, a szobafestőipariakban 3, a szíjgyártó- és a szabóipariakban 2—2, végül a mészáros- és az ácsiparainkban 1—1 mótor van alkalmazásban.

Mindezekre vonatkozólag az alábbi táblázat nyújt részletes felvilágosítást.

Iparág	Összes		20-nál kevesebb segéddel dolgozó (kisipari) vállalatok					
	vállalat	segédszemélyzet		szegédszemélyzet		segéd nélküli vállalatok		mótoros vállalatok
	számа		számа	számа	az összes segédszemélyzet %-ában	számа	a kisipari vállalatok %-ában	számа
Varrás	26.070	3.110	26.070	3.110	100·0	23.853	91·5	—
Mészáros	11.776	9.502	11.773	9.425	99·2	6.722	57·1	1
Szűcs	5.927	3.185	5.925	3.132	98·3	4.105	69·2	—
Czipész és csizmadia	67.600	44.574	67.576	43.751	98·2	45.183	66·9	—
Szíjgyártó és nyerges	3.206	2.392	3.204	2.343	98·0	1.881	58·7	2
Kőmüves	15.702	7.516	15.694	7.304	97·2	12.162	77·4	—
Hentes	5.997	5.430	5.991	5.240	96·5	3.488	58·2	30
Szabó	40.688	32.700	40.653	31.469	96·2	26.223	64·5	2
Kovács	33.292	23.582	33.271	22.535	95·6	18.046	55·9	210
Kocsigyártó	17.746	8.557	17.737	8.141	95.1	12.371	69·7	9
Pék	5.990	12.095	5.971	11.437	94·6	2·049	34·3	6
Szobafestő	2.191	2.459	2.187	2.322	94·4	1.159	53·0	3
Fazekas	4.779	3.206	4.774	3.001	93·6	3.032	63·5	8
Kádár	5.303	2.913	5.296	2.700	92·7	3.754	70·9	4
Ács	16.956	5.649	16.944	5.177	91·6	14.218	83·9	1
Asztalos	21.630	24.472	21.566	21.754	88·9	12.322	57·1	57
Lakatos	5.436	10.480	5.395	8.677	82 8	2.461	45·6	253
Kalapos	2.014	1.866	2.009	1.504	80·6	1.146	57·0	4
Bádogos	2.972	5.020	2·954	3.956	78·8	1·267	42·8	8
Molnár	21.089	30.265	20.983	21.286	70·3	11.323	54·0	20.983
Kötélverő	2.324	2.963	2.309	2.054	69·3	1.165	50·4	12
Kőfaragó	1.046	2.867	1.021	1.626	56·7	655	64·1	4
Szeszfőző	1.462	5.867	1.424	3.138	53·5	835	58·6	177
Téglagyártó	2.954	13.447	2.828	7.123	52·9	966	34·1	48
Timár	2.386	4.864	2.355	2.537	52·2	1.252	53·1	30

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Abban a nagy küzdelemben, a mit jelenleg a főkép kézimunkára utalt és kereskedelmileg visszamaradt kisipar a nagyrészt géppel termelő és kereskedelmileg fejlett nagyiparral vív, az egyes iparágak keresőinek létszáma is aránylag módosult. A népesebb iparágak közül nyolczban apadt meg a keresők létszáma, mivel a nagyipar gazdaságosabb munkája, fokozódó termelés mellett aránylag mind kevesebb munkáskéz igénybevételével oly olcsó gyártmányokat vet a piaczra, hogy a kisipari termelés egészen háttérbe szorulni kénytelen. A nagyipar leginkább megritkította kisiparosaink sorait a kalapos-, a kádár-, a szűcs-, a timár- és a fazekasiparban. Egy évtized alatt (1890—1900) a kalaposipar keresőinek száma 23·6%-kal, a kádáripariaké 23·3%-kal, a szűcsipariaké 20·0%-kal, a timáripariaké 12·4%-kal és a fazekasipariaké 10·3%-kal csökkent. Szintén csökkent, de jóval kisebb mértékben a varróipari keresők száma még pedig 4·4%-kal, úgyszintén a szíjgyártó és a nyergesipariaké 1·1%-kal, végül a czipész és csizmadiaipariaké 0·2%-kal. Hét iparágban aránylag kevéssel emelkedett a keresők száma: a malomiparban 0·1%-kal, az ácsiparban 4·1%-kal, a kovácsiparban 4·7%-kal, a kocsigyártóiparban 6·7%-kal, a hentesmeg a mészárosiparban együttesen 7·4%-kal, a kötélverőiparban 8·1%-kal és a szeszgyártásban 11·0%-kal. Nagy arányban emelkedett a keresők száma az ácsipar kivételével, az építőiparral szoros összefüggésben álló iparágakban, úgyszintén a pék- és a szabóiparban, még pedig: a szabóipar keresőinek száma 21·8%-kal, a pékipariaké 27·2%-kal, továbbá az asztalosipari keresőké 23·3%-kal, a lakatosipariaké 32·9%-kal, a bádogosipariaké 44·1%-kal, a kőműveseké 45·4%-kal, a kőfaragóké 48·5%-kal, a szobafestőké 76·4%-kal és a téglagyártásbelieké 88·2%-kal növekedett 1890-től 1900-ig. Különösen erős fejlődést mutat a lakatos-, a bádogos-, a kőműves-, a kőfaragó-, a szobafestő- és a téglagyártóipar, a mennyiben ezek 1900-ban 1890-hez képest az összes tulajdonképeni ipari keresőkhöz viszonyítva is kedvezőbb arányszámot értek el, míg a többi népesebb és főkép kisipari iparágak arányszáma megapadt. A tulajdonképeni ipari keresőknek 1890-ben 0·3%-a volt kőfaragó, 0·4%-a szobafestő, 0·7%-a bádogos, 1·1%-a téglagyártó, 1·8%-a lakatos és 4·4%-a kőműves, míg 1900-ban már 0·4%-a volt kőfaragó, 0·6%-a szobafestő, 0·8%-a bádogos, 1·6%-a téglagyártó, 1·9%-a lakatos és 5·1%-a kőműves.

Mindezt rendszeresen egybeállítva az alábbi táblázat szemlélteti:

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Iparág	Keresők száma		10 évi szaporodás (+) vagy apadás (—) %-ban	Keresők az összes tulajdonképeni ipari keresők %-ában	
	1890	1900		1890	1900
Téglagyártás	9.394	17.687	+ 88·2	1·1	1·6
Szobafestő	3.710	6.546	+ 76·4	0·4	0·6
Kőfaragó	2.890	4.293	+ 48·5	0·3	0·4
Kőműves	37.482	54.517	+ 45·4	4·4	5·1
Bádogos	6.134	8.843	+ 44·1	0·7	0·8
Lakatos	15.499	20·596	+ 32·9	1·8	1·9
Pék	14.872	18.924	+ 27·2	1·7	1·7
Asztalos	40.972	50·502	+ 23·3	4·8	4·7
Szabó	61.059	74.352	+ 21·8	7·1	6·9
Szeszgyártás	5.238	5.816	+ 11·0	0·6	0·5
Kötélverő	4.862	5.256	+ 8·1	0·5	0·5
Hentes és mészáros	27.085	29.098	+ 7·4	3·1	2·7
Kocsigyártó	23.446	25.027	+ 6·7	2·7	2·3
Kovács	54.240	56.773	+ 4·7	6·3	5·3
Ács	24.570	25.587	+ 4·1	2·9	2·3
Molnár	45.625	45.665	+ 0·1	5·3	4·2
Czipész és csizmadia	111.686	111.476	— 0·2	13·1	10·3
Szijgyártó és nyerges	6.054	5.982	— 1·1	0·7	0·5
Varrás	27.585	26.369	— 4·4	3·2	2·4
Fazekas	8.225	7.376	— 10·3	0·9	0·7
Timár	8.416	7.368	— 12·4	1·0	0·7
Szűcs	10.419	8.332	— 20·0	1·2	0·8
Kádár	10.042	7.699	— 23·3	1·2	0·7
Kalapos	5.261	4.016	— 23·6	0·6	0·4

A tárgyalt népesebb iparágak viszonyait közelebbről megvizsgálva, az tapasztalható, hogy általában a fiatal munkások száma az inasokhoz képest nagyon csekély, e két kategoriának egyesített száma pedig a felnőtt munkásokkal szemben csupán a varróiparban nagyobb, a mi onnan ered, hogy sok leány csupán átmenetileg képezi ki magát varrónők mellett, s ha kitanult, vagy a szabóiparra tér át, vagy saját háztartásában értékesíti szerzett tudását. Az inasok és fiatal munkások összes száma erősen megközelíti a felnőtt munkások számát a kovács-, a czipész és csizmadia-, a lakatos-, a bádogos-, úgyszintén a szijgyártó és nyerges- valamint a kocsigyártóiparban. Az inasok a fiatal munkásokkal együtt mintegy felét teszik a felnőtt munkásoknak a szabóiparban, az asztalos-, a szűcs-, a hentes-, a szobafestő-, a kádár- a pék-, a kötélverő- és a mészárosiparban. Mélyen leszáll az inasok és fiatal munkások száma a felnőtt munkásokéval szemben a fazekas-, a kőfaragó-, a kalapos-, a timár-, a kőműves-, az ács-, a téglagyártó- és a szeszfőzőiparban.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Ezek közül az első négyre, úgyszintén a téglagyártó- és a szeszfőzőiparra vonatkozólag az inasok csekély volta érthető, mivel mind a hat iparág kisipari vállalatai pusztulófélben vannak. A kőműves- és az ácsiparra vonatkozólag ez csak kisebb mértékben állhat meg s a hiba bizonyára onnan ered, hogy a népszámlálást 1900-ban is tél közepén ejtették meg, a mikor tudvalevőleg a kőművesipar egészen és az ácsipar nagyobbrészt szünetel.

A részletes adatokat, a teljesség kedveért az önállók számával kiegészítve, az alábbi kimutatás foglalja egybe:

Iparág	Önállók	Felnőtt munkások	Fiatal munkások	Inasok	Fiatal munkások és inasok
	s z á m a				
Varrás	21.366	2.058	293	1.940	2.233
Kovács	29.864	13.113	248	10.506	10.754
Czipész és csizmadia	61.671	26.735	302	19.824	20.126
Lakatos	5.080	8.694	97	6.606	6.703
Bádogos	2.867	3.632	39	1.988	2.027
Szijgyártó és nyerges	3.021	1.616	28	1.143	1.171
Kocsigyártó	15.317	5.116	63	3.560	3.623
Szabó	35.958	22.147	461	12.930	13.391
Asztalos	19.518	19.382	132	10.014	10.146
Szűcs	4.936	1.846	18	995	1.013
Hentes	4.594	2.618	15	1.527	1.542
Szobafestő	2.115	3.133	27	1.195	1.222
Kádár	4.474	1.988	14	893	907
Pék	5.315	7.319	52	2.978	3.030
Kötélverő	2.111	1.827	105	723	828
Mészáros	8.117	5.727	52	2.236	2.288
Fazekas	4.091	2.023	29	710	739
Kőfaragó	744	2.689	17	613	630
Kalapos	1.939	1.460	40	288	328
Timár	2.204	3.903	62	628	690
Kőmüves	12.267	36.500	547	4.271	4.818
Ács	10.729	12.418	56	1.485	1.541
Téglagyártó	1.232	13.211	852	58	910
Szeszfőző	211	3.766	42	59	101

Az egyes iparágak boldogulásának fokát az illető iparágban fizetett munkabérekből is megállapíthatjuk. Ha a bőrgyártásban foglalkoztatott timároktól eltekintünk, a kik majdnem felerészben oszlanak meg a nagyipari és a kisipari vállalatok között, miért is az egész iparágra kimutatott bérfizetési adatok a kisipari bőrgyártó telepekre vonatkozólag figyelembe nem vehetők, a statisztikai adatokból — az eddigi megállapításokkal egyezően — az a tanulság meríthető, hogy nálunk mindenekelőtt az építőiparral kapcsola-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

tos mesterségek, majd az élelmezési iparbeliek haladnak a kisipari fejlődés élén, a mennyiben ezen iparágak fizetik aránylag legjobban munkásaikat. Tizennégy koronánál több hetibért kap a felnőtt munkások 54·5%-a a szobafestő-iparban, 40—50%-a a kőfaragó-, a kőműves-, a bádogos-, a lakatos- és az ácsiparban, 30—40%-a az asztalos-, a pék- és a mészáros-iparban, 25—30%-a a malom-, a szabó- és a hentesiparban, 20—25%-a a téglagyártó-, a szeszfőző-, a kovács-, a szijgyártó és nyerges-, a kádár-, a kalapos- és a kocsigyártó-iparban, 15—20%-a a fazekas- és a szűcsiparban, 13·5%-a a kötélverő-iparban és 8·4%-a a czipész és csizmadiaiparban.

Némely iparágban a húsz koronánál több hetibért élvező felnőtt munkások száma is aránylag tetemes mértékre emelkedett. Így a szobafestőiparban a felnőtt munkások 15·8%-a, a pékiparban 12·7%-a, a bádogos- és a mészáros-iparban egyaránt 10·8%-a, a lakatosiparban 9·8%-a és a kőfaragóiparban 9·2%-a élvez 20 koronánál nagyobb hetibért.

A fentiekre vonatkozólag az abszolut számadatok kimutatásával az alábbi táblázat nyújt kimerítő felvilágosítást:

Iparág	Felnőtt munkások					
	összesen *)	14—20 K	%	20 K-nál több	%	%-ban együtt 14 K-nál több
	hetibért kapnak					
Szobafestő	1.018	394	38·7	161	15·8	54·5
Kőfaragó	1.421	487	36·6	131	9·2	45·8
Kőműves	8.875	3.609	40·5	372	4·2	44·7
Bádogos	2.110	664	31·4	229	10·8	42·2
Lakatos	3 411	1.104	32·3	335	9·8	42·1
Ács	4.212	1.533	36·4	153	3·6	40·0
Timár	2.632	906	34·4	125	4·7	39·1
Asztalos	9.931	2.824	28·4	394	3·9	32·3
Pék	3.799	731	19·3	484	12·7	32·0
Mészáros	2.467	506	20·6	266	10·8	31·4
Molnár	9.913	2.506	25·2	439	4·4	29·6
Szabó	9.831	2.139	21·7	640	6·5	28·2
Hentes	1.428	258	18·1	99	6·9	25·0
Téglagyártó	3.765	687	18·2	227	6·0	24·2
Szeszfőző	2.180	399	18·3	128	5·9	24·2
Kovács	5.098	554	10·9	122	2·4	23·3
Szijgyártó és nyerges	692	117	16·9	43	6·2	23·1
Kádár	1.113	227	20·4	25	2·3	22·7
Kalapos	634	113	17·8	27	4·2	22·0
Kocsigyártó	2.433	428	17·6	106	4·3	21·9
Fazekas	997	161	16.2	30	3·0	19·2
Szűcs	894	121	13·5	29	3·2	16·7
Kötélverő	942	95	10·0	33	3.5	13·5
Cipész és csizmadia	14.997	1.117	7·4	149	1·0	8·4

*) Ennyiről van adat.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A kisipar helyzetének jellemzésére szolgál az alábbi táblázat is, mely az egyes iparágak aránylag legnagyobb munkáscsoportjának munkaidejét, csupán a felnőtt munkásokra vonatkozólag tünteti fel.

Iparág	Hány munkásra van adat	A maximális népességű csoportok munkásainak száma	A maximális népességű csoportok munkásainak %	dolgoztak hány órát naponként
Lakatos	3.720	1.966	52·8	9—10
Bádogos	2.318	1.129	48·7	»
Szobafestő	1.063	504	47·5	»
Asztalos	10.833	5.061	46·7	»
Timár	2.661	1.246	46·7	»
Kalapos	737	322	43·7	»
Kőfaragó	1.441	620	43·1	»
Ács	4.136	1.625	39.3	»
Kádár	1.198	467	39·1	»
Kötélverő	949	369	38·9	»
Fazekas	1.264	481	38·0	»
Téglagyártó	3.440	1.279	37·1	»
Kőműves	8.672	3.190	36·8	»
Kovács	6.178	2 263	36·6	»
Hentes	1.584	536	33·8	»
Mészáros	2.856	879	30·8	»
Pék	4.382	1.187	27·1	»
Szabó	10.170	3.445	33·8	11—12
Kocsigyártó	2.790	967	34·8	»
Szűcs	1.075	384	35·7	»
Czipész és csizmadia	15.770	5.712	36·2	»
Szijgyártó és nyerges	837	309	37·0	»
Szeszfőző	2.022	852	42·1	»
Molnár	8.881	4.441	50·0	»

A népesebb és főkép kisipari jellegű iparágaknak az utolsó népszámlálás óta való mikénti fejlődésére az illető iparágakra vonatkozó árúk külkereskedelmi forgalma enged következtetést. Az alábbiakban csupán oly árúkról lesz szó, amelyek a kisipar termelésében is szerepelnek. A gabonalisztre vonatkozó adatok, minthogy a malomipar kisipari vállalatai még közvetítők útján sem termelnek kivitelre, szintén mellőzve vannak.

A *kovácsárúk* behozatalának értéke az 1901. évi 4,921.000 K-ról az 1904. évi 6,752.000 K-ra emelkedett és azóta az 1906. évi 6,062.000 K-ra csökkent. Ezen árúk kivitelének értéke pedig az 1901. évi 315.000 K-ról az 1906. évi 705.000 K-ra fokozatosan emelkedett.

A *lakatosárúk* behozatalának értéke az 1901. évi 950.000 K-ról az 1904. évi 1,232.000 K-ra emelkedett s azóta csekély

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

változással ezen magasságon megmaradt. A lakatosárúk kivitelének értéke pedig az 1901. évi 380.000 K-ról az 1906. évi 649.000 K-ra folytonosan emelkedett.

A *bádogosárúk* behozatalának értéke az 1901. évi 1,211.000 K-ról némi hullámzással az 1906. évi 2,372.000 K-ra szökött fel. Ugyanezen árúk kivitelének értéke az 1901. évi 246.000 K-ról az 1906. évi 454,000 K-ra egyre emelkedett.

A *fazekasárúk* behozatalának értéke az 1901—1906. években 356.000 és 634.000 K közt, a kivitel értéke pedig 70.000 K és 118.000 K közt hullámzott.

A *téglaárú* behozatala az 1901. évi 1,226.000 K értékről 1904-ig 2,119.000 K értékre emelkedett s azóta közel ezen a szinten maradt, kivitele ellenbennagyon változatos képet mutat, a mennyiben a kivitel értéke 1901-től 1903-ig 497.000 K-ról 733.000 K-ra emelkedett, azután 1904-ben 422.000 K-ra csökkent, majd 1905-ben hirtelen 1,589.000 K-ra felszökött és 1906-ban 279.000 K-ra esett.

A *kőfaragóárúk* behozatala 1901-től 1906-ig 1,731.000 K értékről 2,713.000 K értékre folytonosan emelkedett, míg a kivitel értéke jelentéktelen összegek: 42.000—58.000 K közt ingadozott

Az *asztalosárúk* behozatalának értéke szintén tetemesen emelkedett és pedig az 1901. évi 3,391.000 K-ról az 1906. évi 4,892.000 K-ra, ellenben a kivitel értéke csak 1904-ig emelkedett 2,454.000 K-ról 3,136.000 K-ra és azután 1906-ig 2,830.000 K-ra csökkent.

A *kádárárúk* behozatala 1901-től 1906-ig 160,000 K értékről 550.000 K értékre, a kivitel pedig ugyanezen időszakban 335.000 K-ról 677.000 K-ra emelkedett.

A *hintók és szánok* behozatalának értéke az 1901. évi 415.000 K-ról az 1906. évi 793.000 K-ra fokozatosan emelkedett, míg a kivitel értéke ugyanakkor, némi hullámzással, csak csekély mértékben, 242.000 K-ról 348.000 K-ra gyarapodott.

A *bőrárúk* kivitele 1901-től 1906-ig tartósan és nagy arányban, de ezen árúk behozatala, sajnos, szintoly tartósan és még nagyobb arányban fokozódott, nevezetesen a behozatal értéke 17,618.000 K-ról 27,747.000 K-ra, a kivitel értéke pedig 9,480.000 K-ról 15,057.000 K-ra emelkedett.

A *czipőárúk* behozatalának értéke az 1901. évi 20,619.000 K-ról 1902-ben hirtelen 14,918.000 K-ra esett s azóta 1906-ig fokozatosan 18,159.000 K-ra emelkedett. Ugyancsak a czipőárúk kivitelének értéke az 1901. évi 2,425.000 K-ról az 1906. évi 4,820.000 K-ra szökött fel.

A *szíjgyártó- és nyergesárúk* behozatala majdnem változatlan és értéke az 1901—1906. éviidőszakban mindössze 2.123.000 és 2,428.000 K közt mozgott, míg ugyanakkor a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

kivitel értéke — az 1905. évi sporadikus emelkedéstől eltekintve — 862.000 K-ról 247.000 K-ra esett.

A *szűcsárúk* behozatalának értéke az 1901. évi 6,669.000 K-ról 1902-ben 5,623.000 K-ra csökkent, majd 1905-ig 8,611.000 K-ra emelkedett és 1906-ban 7,243.000 K-ra apadt. Ezen árúk kivitelének értéke pedig az 1901. évi 1,368.000 K-ról az 1903. évi 878.000 K-ra csökkent, majd az 1905. évi 1,116.000 K-ra emelkedett és 1906-ban 968.000 K-ra ismét csökkent.

A *szabóárúk* behozatala az 1901. évi 36.659.000 K értékről 1903-ig 30,762.000 K értékre morzsolódott le, de azóta az 1906. évi 34,323.000 K értékre ismét emelkedett, míg a kivitel értéke 1901-től 1906-ig 7,199.000 K-ról 2,626.000 K-ra lesülyedt.

A *kalaposárúk* behozata és kivitele egyaránt emelkedő tendenciát mutat: 1901-től 1906-ig a behozatal értéke 7,657.000 K-ról 9,605.000 K-ra, a kivitel értéke pedig 804.000 K-ról 1,106.000 K-ra emelkedett.

A *kötélverőárúk* behozatalának értéke az 1901. évi 765.000 K-ról 1904-ig 1,127.000 K-ra gyarapodott, majd 1906-ig 803.000 K-ra csökkent. Ugyanezen árúk kivitelének értéke pedig az 1901. évi 677.000 K-ról 1904-ig 1,004.000 K-ra emelkedett s azután 1906-ig 660.000 K-ra fogyott.

A *hentesárúk* behozatala 1901-től 1905-ig 2,720.000 K értékről 6,976.000 K értékre szökött fel, majd 1906-ban 4,869.000 K értékre esett, míg ezen árúk kivitelének értéke az 1901. évi 25,731.000 K-ról 1902-ben 28,663.000 K-ra gyarapodott, majd 1905-ig 22,262.000 K-ra csökkent és 1906-ban 24,644.000 K-ra emelkedett.

A *szesz* és *pálinka* behozatalának értéke az 1901. évi 3,862.000 K-ról 1902-ben 4,474.000 K-ra gyarapodott, azután 1905-ig 3,623.000 K-ra esett és 1906-ban 4,846.000 K-ra ismét emelkedett, ellenben ezen czikkek kivitelének értéke 1901-től 1904-ig 3,922.000 K-ról 6,692.000 K-ra szökött fel, majd az 1906. évi 4,766.000 K-ra apadt.

A most ismertetett külkereskedelmi forgalom részletes adatait az alábbi táblázatok foglalják magukba:

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Iparczikk	Behozatal					
	1901	1902	1903	1904	1905	1906
	korona					
Kovácsárú (szerszámok)	4,921.000	5,657.000	6,110.000	6,752.000	6,577.000	6,062.000
Lakatosárú (kályhák és tűzhelyek bádogból, vasbútorok, vasredőnyök)	950.000	1,070.000	1,142.000	1,232.000	1,244.000	1,240.000
Bádogosárú	1,211.000	911.000	1,338.000	1,397.000	1,522.000	2,372.000
Fazekasárú	474.000	356.000	365.000	377.000	455.000	634.000
Téglaárú (agyagtégla és tetőcserép)	1,226.000	1,325.000	1,221.000	2,119.000	2,018.000	2,059.000
Kőfaragóárú	1,731.000	1,513.000	1,846.000	1,852.000	2,081.000	2,713.000
Asztalosárú (asztalosbútor, tekeasztal stb.)	3,391.000	3,876.000	3,971.000	4,665.000	4,770.000	4,892.000
Kádárárú (hordó)	160.000	257.000	349.000	348.000	507.000	550.000
Hintó és szán	415.000	497.000	525.000	565.000	653.000	793.000
Bőrárú (közönséges talpbőr, felsőbőr és bélésbőr)	17,618.000	20,440.000	21,608.000	23,154.000	24,086.000	27,747.000
Czipőárú (czipő, csizma és czipőfelsőrész bőrből)	20,619.000	14,918.000	14,941.000	16,380.000	17,302.000	18,159.000
Szijgyártó- és nyergesárú (lószerszám, nyereg stb.)	2,123.000	2,335.000	2,209.000	2,415.000	2,428.000	2,324.000
Szűcsárú	6,669.000	5,623.000	6,889.000	7,619.000	8,611.000	7,243.000
Szabóárú (felső ruha)	36,659.000	32,489.000	30,762.000	31,826.000	31,369.000	34,323.000
Kalaposárú	7,656.000	7,217.000	7,623.000	8,223.000	8,339.000	9,605.000
Kötélverőárú (a zsinegek kivételével)	765.000	767.000	1,009.000	1,127.000	991.000	803.000
Hentesárú (disznózsír, háj, szalonna, sertéshús, sonka, és kolbász)	2,720.000	3,542.000	4,273.000	4,976.000	6,976.000	4,869.000
Szesz és pálinka	3,862.000	4,474.000	3,901.000	3,871.000	3,623.000	4,846.000
	Kivitel					
Kovácsárú (szerszámok)	315.000	420.000	420.000	454.000	595.000	705.000
Lakatosárú (kályhák és tűzhelyek bádogból, vasbútorok, vasredőnyök)	380.000	375.000	447.000	600.000	644.000	649.000
Bádogosárú	246.000	261.000	324.000	312.000	377.000	454.000
Fazekasárú	118.000	87.000	70.000	84.000	109.000	96.000
Téglaárú (agyagtégla és tetőcserép)	497.000	558.000	733.000	422.000	1,589.000	279.000

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Iparczikk	Kivitel					
	1901	1902	1903	1904	1905	1906
	korona					
Kőfaragóárú	52.000	42.000	47.000	50.000	58.000	44.000
Asztalosárú (asztalosbútor, tekeasztal stb.)	2,454.000	2,919.000	2,997.000	3,136.000	2,908.000	2,830.000
Kádárárú (hordó)	335.000	347.000	378.000	567.000	489.000	677.000
Hintó és szán	242.000	297.000	268.000	276.000	314.000	348.000
Bőrárú (közönséges talpbőr, felsőbőr és bélésbőr)	9,480·000	10,472.000	11,808.000	12,619.000	14,125.000	15,057.000
Czipőárú (czipő, csizma és czipőfelsőrész bőrből)	2,425.000	3,112.000	3,681.000	3,599.000	4,196.000	4.820.000
Szíjgyártó- és nyergesárú, (lószerszám, nyereg stb.)	862.000	310.000	286.000	259.000	518.000	247.000
Szűcsárú	1,368.000	1,034.000	878.000	908.000	1,116.000	968.000
Szabóárú (felső ruha)	7.199.000	5,534.000	3,195.000	3,158.000	3,460.000	2,626.000
Kalaposárú	804.000	832.000	750.000	868.000	1,129.000	1,106.000
Kötélverőárú (a zsinegek kivételével)	677.000	736.000	1,003.000	1,004.000	995.000	660.000
Hentesárú (disznózsír, háj, szalonna, sertéshús, sonka és kolbász)	25,731.000	28,663.000	24,687 000	22,828.000	22,262.000	24,644.000
Szesz és pálinka	3,922.000	3,978.000	5.992.000	6,692.000	5,888.000	4,766.000

Kisiparosaink általában tanusított gyönge ellenálló képességét három okra vezethetjük vissza, úgymint: a technikai elmaradottságra, a kereskedelmi szervezet hiányára és a tőkeszegénységre. A kereskedelemügyi kormány mind e három eredendő bajnak kiküszöbölésére széleskörű tevékenységet fejt ki, hogy a kisipar előmozdítása révén is a hazai közgazdasági viszonyokat megjavítsa. Bár a kereskedelmi kormánynak ez irányú törekvését, különösen a kereskedelmi szervezetek létesítése tekintetében, erősen gátolja még a kisiparosok nagy részének a haladás iránt tanusított közömbössége, ami abból is kitünik, hogy a legnagyobb erőfeszítéssel Magyarországon mindeddig csupán 129 ipari szövetkezetet és ezek kebelében mindössze 60 szakcsoportot lehetett létesíteni, az elért és egyre fokozódó eredmények a czélravezetőnek bizonyult csapás nagyobb mértékű kiszélesítésére buzditanak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A kereskedelmi kormány a kisipar fejlesztésére az 1900—1906. években a következő segélyösszegeket engedélyezte:

É v	Engedélyezett munkagépek értéke	Kisipari szövetkezeteknek engedélyezett segély	Mester-, segéd- és inasképzés és ösztöndíjak	Egyéb kisipari czélokra	Összesen
	koronákban				
1900	251.265	181.058	82.940	76.000	591.263
1901	359.110	171.621	32.825	27.200	590.756
1902	207.477	123.940	11.113	7.961	350.491
1903	128.012	270.100	56.155	9.811	464.078
1904	215.629	72.587	31.962	—	320.178
1005	335.487	108.300	93.563	12.470	549.820
1906	282.029	42.000	112.024	38.545	474.598
1907 október 1-éig	907.996	369.000	137.012	84.870	1,498.878

A kisipar javára fordított összegek kisipari műhelyek modern berendezésére, kisipari szövetkezetek támogatására mesterek, segédek és inasok kiképeztetésére, illetve ösztöndíjaira vétettek igénybe. Ez összegek aránylag legnagyobb része gépadományozások révén a kisipari műhelyek modern berendezésére fordíttatott.

A kisipar helyzetének javítására irányuló gépadományozási akczió az 1899. évben vette kezdetét. Az előző években is történtek ugyan egyes kivételes esetekben gépadományozások, rendszeresen azonban csak az 1899. év óta támogattatnak a kisiparosok gépekkel és munkaeszközökkel.

A gépadományozások ellenőrzésével megbízott kereskedelmi és iparkamarák, valamint a kerületi kir. iparfelügyelők jelentéseiből kitünik, hogy a gépadományozási akczió eredményesnek mondható, a legtöbb segélyzett kisiparos ugyanis tetemesen nagyobbította üzemét és termelőképességét fokozta, továbbá iparczikkeinek minőségét javította s ezáltal a megrendeléseinek száma növekedett.

A legtöbb kamara és iparfelügyelő az iparosoknak gépekkel és munkaeszközökkel való támogatását továbbra is fentartandónak véli még pedig az e czélra fordítandó évi segélyösszeg tetemes emelése által oly módon, hogy a segélyezés szélesebb körben kiterjeszthető legyen és ïgy minden jogosult igény kielégítést nyerjen.

Az 1899—1906. években 490 kisiparos, 29 ipari szövetkezet, 13 ipartársulat és egyesület, 9 alkalmi csoport, úgyszintén 5 iskola részesült gépadományozásban 1,422.564 K értékű gépekkel és ezek közül 107 kisiparos, 6 ipari szövetkezet, egy egyesület és 3 iskola a gépeket 296.646 K értékben az 1906.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

év folyamán kapta meg. Az adományozások alkalmával kikötött feltételek betartattak és csupán 38 esetben vált szükségessé az adományozott gépeknek visszavétele a feltételek be nem tartása miatt, ami a segélyezett kisiparosok 7·7%-át teszi. 112 kisiparosnak, mivel kötelezettségeinek eleget tett, s mert a gépadományozás alkalmával kikötött azon időtartam, a meddig a gépek az állam tulajdonát képezik, lejárt, az adott gépek végleg tulajdonukba bocsáttattak. Ezen kisiparosok száma az összeseknek 22·8%-át teszi.

A még ellenőrzés alatt álló kisiparosoknál a gépadományozások alkalmával 271 esetben lett a foglalkoztatandó munkáslétszám kikötve, még pedig foglalkoztatandó volt összesen 1145 segéd, 616 inas és 195 háziiparos, ezzel szemben az 1906. évben tényleg foglalkoztattak 1549 segédet, 652 inast és 327 háziiparost, vagyis 404 segéddel 36 inassal és 132 háziiparossal többet, mint a mennyire kötelezve voltak, ezen többlet 32·5%, 5·8%, illetőleg 67·6%-nak felel meg.

Kisipari czélokra az 1907. év első 9 hónapjában engedélyezett 1.309,886 koronából szövetkezetek segélyezésére esik 369.000 korona, mely összeg 18 szövetkezet és szövetkezeti szakcsoport közt oszlik meg. A 907.996 korona értékű gépsegélyből jut 310 kisiparos részére 579.687 korona értékű, 20 szövetkezet részére 267.825 korona értékű, 4 ipartestület részére 24.750 korona értékű és 5 alkalmi csoport részére 34.734 korona értékű. Hozzáadva a szövetkezetek részére engedélyezett gépsegélyt a pénzsegélyhez, kitünik, hogy az 1907. év első 9 hónapjában 636.825 korona fordittatott szövetkezetek segélyezésére.

A gépadományozások által a kisiparosok versenyképessé lettek, jobb árút olcsóbban tudnak előállítani, egyes kisiparosok, kik a gépek használata nélkül a gyáripari verseny következtében tönkre mentek volna, iparukat szépen fellendítették s termelésüket minőségileg megjavították, mennyiségileg megsokszorozták. Sok kisiparos a gépadományozás következtében oly kedvező anyagi helyzetbe jutott, hogy újabb gépeket szerzett be, műhelyét megnagyobbitotta, saját házába tette át telepét, üzemét mótoros erőre rendezte be sőt a kisipar köréből a gyáripar körébe emelkedett; különösen említésre méltó ez utóbbiak közül két lakatos, egy gépjavító, ki kisebb mezőgazdasági gépeket is állit már elő, két kocsigyártó, két fésűs, egy tímár stb. Némelyik kisiparos üzemébe oly czikk előállitását vette fel, melyet eddig csak külföldön állitottak elő, s most szaktársai ezen czikkeket az illetőtől szerzik be.

A gépadományozás alkalmával rendesen kiköttetett, hogy az illető segélyezettek a gépeket szaktársaiknak a kereskedelmi és iparkamara által meghatározott mérsékelt

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

díjért tartoznak a jelentkezés sorrendjében rendelkezésükre bocsátani, vagy a gépeken részükre munkát elvégezni. Ez azonban a kívánt eredményre nem vezetett eddig, a mennyiben, miként az a jelentésekből kitűnik, a gépeket más kisiparosok csak nagy ritkán veszik igénybe.

A kisipar hatékonyabb fejlesztése czéljából a kereskedelmi kormány, egyelőre a Székelyföldön, tiz különböző kisipari mintaműhely létesítését határozta el, melyek elnyerhetése végett a pályázat már ki is iratott.

Az 1907. év elejétől október hó végeig a gépsegélyben részesült kisiparosok a következők: 33 lakatos, 6 kovács, 8 bádogos, 5 rézműves, 2 sodronyszövő, 1 szerszámkovács, 3 reszelővágó, 2 ötvös, 2 kolompkészítő. 3 késes, 1 sarkantyukovács, 2 köszörüs, 1 villanyos órakészítő, 3 órás, 2 puskaműves, 6 kerékgyártó, 1 elektrotechnikus, 6 kocsigyártó, 1 regattacsónak-készítő, 1 mehanikus, 2 hangszerkészítő, 2 orgonaépítő, 6 bognár, 1 üveges, 2 kőfaragó, 15 fazekas és kályhás, 1 tükörborító, 39 asztalos, 1 kádár, 3 fajátékkészítő, 3 faszobrász, 5 esztergályos, 4 kaptafavágó, 1 hintalókészítő, 3 fésüs, 2 faszerszámkészítő és 1 faárúkészítő, 3 timár, 9 szíjgyártó, 1 bőrdiszműves, 1 bőröndös, 1 nyerges, 1 táskakészítő, 10 műszövő, 3 műhimző, 1 gyapjúfésülő, 2 szűcs, 1 kelmefestő, 6 harisnyakötő. 1 köteles, 1 kötszerész, 1 paszományos, 1 szövetgombkészítő, 3 kárpitos, 2 posztós. 45 czipész, 8 szabó, 5 kalapos, 1 művirágkészítő, 1 festőmintakészítő, 1 kártyaverő, 10 könyvkötő, 2 dobozkészítő, 1 mészáros, 1 gyertyaöntő, 2 szappanos és végül 1 könyvnyomdász. Öt kisiparos részére pedig 15.400 korona segély engedélyeztetett tanonczoknak szakszerű kiképzésére.

Gépadományozásban részesült a fentebb említett időpontig összesen 800 kisiparos, még pedig iparcsoportonként és mesterségenként a következő megoszlással:

I. Vas- és fémiparos: 185

Kovács	16
Szerszámkovács	2
Sarkantyús	1
Puskaműves	4
Lakatos	79
Reszelővágó	10
Késes	10
Köszörűs és csiszoló	5
Sodronyszövő	10
Bádogos	30
Rézöntő és ércznyomó	10
Harang-, kolomp- és csengőkészítő	4
Ötvös	3
Irótollkészítő	1

II. Gépész és műszerész: 24

Gépjavító	7
Mérlegkészítő	1
Műszerész	9
Órás	6
Kerékpárkészítő	1

III. Hangszeriparos: 12

IV. Kő-, agyag- és üvegiparos: 62

Fazekas	49
Kőfaragó	3
Üvegiparos	4
Pipakészítő	2
Porczellánfestő	1
Műkőkészítő	2
Csiszoló-korongkészítő	1

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

V. Fa-, csont- és sörteiparos: 192

Asztalos	88
Redőnykészítő	1
Esztergályos	18
Kaptafavágó	11
Kerékgyártó	14
Kádár	3
Játékkészítő	7
Szobrász	4
Szerszámkészítő	3
Tokkészítő	1
Szitás	5
Kosárkötő	5
Fésüs	12
Kefekötő	6
Csónakkészítő	1
Kocsigyártó	13

VI. Bőriparos: 60

Timár	28
Szíjgyártó	18
Nyerges	1
Bőröndös	6
Díszműves	5
Szőnyegkészítő	1
Hengerkészítő	1

VII. Textiliparos: 71

Műszövő	16
Gyapjúfonó és fésülő	4
Posztós	10
Kötszövő	16
Gombkötő	5
Festő	12
Műhímző	5
Köteles	3

VIII. Konfekczió iparos: 126

Czipész	88
Szűcs	3
Keztyűs és kötszerész	6
Kalapos és sapkás	7
Szabó	13
Kárpitos	4
Művirágkészítő	2
Díszműves	2
Paplanos	1

IX. Papiriparos: 39

Könyvkötő	33
Dobozkészítő	4
Mintakészítő	2

X. Kémiai iparos: 11

Szappanos	5
Mázkészítő	3
Gyertyaöntő	1
Illóolajkészítő	2

XI. Élelmezési iparos: 9

Mészáros	1
Hentes	4
Pék	1
Konzervkészítő	1
Mézeskalácsos	1
Magpergető	1

XII. Sokszorosító iparos: 8

Nyomdász	6
Vésnök	1
Fényképész	1

XIII. Építő iparos: 1

Szobafestő és mázoló	1

A felsoroltakon kívül segélyben részesült még 49 szövetkezet, 16 ipartestület, 15 alkalmi csoport, úgyszintén 6 iskola és egyesület. Nevezetesen 5 agyagipari szövetkezet, 14 bőripari szövetkezet, 2 posztósszövetkezet, 5 szabószövetkezet, 5 czipészipari szövetkezet, 2 kalaposipari szövetkezet, 1 hentesszövetkezet, 14 faipari- és 1 órásiparíszövetkezet, úgyszintén 1 sodronyszövő-, 3 fazekas-, 7 timár-, 2 csizmadia-, 2 szabó- és 1 asztalos-ipartársulat, nemkülönben 3 faiparos-, egy-egy kefekötő-, bádogos-, posztós, czipészipari- és 8 timár-alkalmi-csoport, végül 3 faipari, egy bőr- és czipészipari, meg egy fonó- és szövőipari iskola, valamint egy órás-egyesület.

A gépadományozásokról a foglalkozási csoportok szerint elkülönítve a következő táblázat nyújt felvilágosítást:

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Iparcsoport	Gépadományozásban részesültek az 1899—1906. években: száma	Gépadományozásban részesültek az 1899—1906. években: az adott gépek értéke korona	Ezek közül: a gépeket az 1906. évben kapták meg: iparosok száma	Ezek közül: a gépeket az 1906. évben kapták meg: a gépek értéke korona	Ezek közül: a gépek visszavétettek: iparosok száma	Ezek közül: a gépek tulajdonukba bocsátattak: iparosok száma
Kisiparosok:						
I. Vas- és fémipar	112	283.602	19	44.611	8	28
II. Gépgyártás, közlekedési eszközök gyártása, villamossági ipar, hangszeripar, műszerek, tudományos eszközök és hangszerek gyártása	35	126.857	3	4.800	2	9
III. Kő-, föld-, agyag- és üvegipar	43	44.518	12	12.451	2	3
IV. Fa- és csontipar	95	239.626	18	40.082	11	23
V. Bőr-, sörte-, szőr-, toll-, viaszosvászon- és ruggyantaipar	50	109.901	14	35.837	8	12
VI. Fonó- és szövőipar	46	140.912	8	13.164	1	13
VII. Ruházati ipar	60	52.283	22	15.542	4	11
VIII. Papirosipar	25	54.709	5	12.590	2	7
IX. Élelmezési és élvezeti czikkek gyártása	7	34.457	2	18.051	—	2
X. Vegyészeti ipar	9	33.501	4	22.124	—	2
XI. Építőipar	1	2.879	—	—	—	—
XII. Sokszorosító- és műipar	7	19.314	—	—	—	2
Kisiparosok összesen	490	1,142.559	107	219.252	38	112
Szövetkezetek:						
I. Vas- és fémipar	1	3.500	1	3.500	—	—
III. Kő-, föld-, agyag- és üvegipar	5	16.471	—	—	1	2
IV. Fa- és csontipar	5	96.031	3	50.760	—	—
V. Bőr-, sörte-, szőr-, toll-, viaszosvászon- és ruggyantaipar	9	43.001	2	15.984	1	1
VI. Fonó- és szövőipar	1	10.776	—	—	—	—
VII. Ruházati ipar	7	48.911	—	—	—	1
IX. Élelmezési és élvezeti czikkek gyártása	1	12.500	—	—	1	—
Szövetkezetek összesen	29	231.190	6	70.244	3	4
Ipartársulatok és egyesületek:						
I. Vas- és fémipar	1	702	—	—	—	—
II. Gépgyártás, közlekedési eszközök gyártása, villamossági ipar, hangszeripar, műszerek, tudományos eszközök és hangszerek gyártása	1	3.000	1	3.000	—	—
III. Kő-, föld-, agyag- és üvegipar	3	5.960	—	—	—	—
V. Bőr-, sörte-, szőr-, toll-, viaszosvászon- és ruggyantaipar	7	15.350	—	—	1	—
VII. Ruházati ipar	1	620	—	—	—	1
Ipartársulatok és egyes. összesen	13	25.632	1	3.000	1	1
Alkalmi csoportok:						
IV. Fa- és csontipar	1	466	—	—	1	—
V. Bőr-, sörte-, szőr-, toll-, viaszosvászon- és ruggyantaipar	8	14.688	—	—	—	—
Alkalmi csoportok összesen	9	15.154	—	—	1	—
Iskolák:						
IV. Fa- és csontipar	3	4.150	3	4.150	—	—
V. Bőr-, sörte-, szőr-, toll-, viaszosvászon- és ruggyantaipar	1	1.155	—	—	—	—
VI. Fonó- és szövőipar	1	2.724	—	—	—	—
Iskolák összesen	5	8.029	3	4.150	—	—

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A kisipari szövetkezetek támogatása az 1899. évben az 1898. évi XXIII. t.-cz. alapján létesült Országos Központi Hitelszövetkezet működése folytán új stádiumba lépett. Az iparos szövetkezetek ügyének egységes irányítása végett az államilag támogatott régi szövetkezetek, s a támogatásért ez idő óta folyamodó új szövetkezetek a nevezett intézet kötelékébe való belépésre szoríttattak.

A kisipari szövetkezeteknek az Országos Központi Hitelszövetkezet kötelékében való alakulásáról, illetőleg a már régebben alakult kisipari szövetkezeteknek ezen kötelékbe való felvételéről a következő kimutatás tájékoztat:

Év	Alakult uj szövetkezet és szakcsoport illetőleg felvétetett régebbi szövetkezett	Tagok száma	Jegyzett üzletrészek értéke K
1899	25	2.424	424.864
1900	25	2.738	432.130
1901	57	3.265	558.065
1902	34	2.546	346.000
1903	41	1.481	255.150
1904	20	1.256	194.080
1905	10	1.016	122.650
1906	8	417	66.400
1907 X/1-ig	18	1.056	129.100

Ezen szövetkezetek, illetőleg szakcsoportok közül időközben megszünt 32 és fennáll 146 kisipari szövetkezet 60 szakcsoporttal. Jóllehet mindeddig a kézműiparosságnak csupán csekély része tömörült szövetkezetekbe, mégis a fenti számadatok értékes fejlődési folyamatnak tanuságai. Néhány szövetkezetünk, így p. o. a budapesti szabóiparosok szövetkezete 3—400.000 koronát, sőt a budapesti asztalosipartestület szövetkezete ma már 1,000.000 koronát forgalmányoz egy évben. De mind ezen örvendetes haladás eltörpül a külföldnek az ipari szövetkezetek terén elért eredményeivel szemben. Nagybritánniában p. o. csak az egyesült királysági termelő szövetkezetek szövetségének kötelékébe tartozó szabó- és czipész-kisipari szövetkezetek évi termelése a 10,000.000 K értéket feléri. Németországban pedig 1906-ig közel 200.000 kisiparos egyesült 229 anyagbeszerző-, 122 anyagbeszerző és raktár-, 70 kizárólagos raktár-, 210 termelő- és 206 gépműhely szövetkezetbe.

A tulajdonképeni kisipari szövetkezeteknek, az anyagbeszerző-, a raktár-, a gépműhely- és a valamennyit betetőző termelőszövetkezetek nagyobb arányú fejlődését és boldogulását leginkább a kisiparosok közömbössége hátráltatja.

A mesterek szakképzettségének emelésére nagyon hatékony eszköznek bizonyult a gyakorlati mestertanfolyamok rendezése és a vándortanítói intézmény. Mindazonáltal ez úton,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

az iparosságnak nagy számához képest, aránylag csak nagyon kis körökre terjedhet ki ezen intézmények nevelő hatása. Mindinkább érezhető annak a hiánya, hogy sem a műipari jellegű kisipar (építő-, kárpitos-, asztalos-, műlakatosipar s. t. e.), sem pedig a tömegtermelő kisipar (timár-, géplakatos-, bádogos-, könyvkötő-, kalapos-, fésűs-, keztyűsipar s. t. e.) egészének rendszeres és tervszerű fejlesztésére, működésének irányítására megfelelő intézmények nem állanak rendelkezésre.

A műipari jellegű kézműipar művészi, még pedig speciális magyar irányú fejlesztésére* kellő anyagi eszközökkel ellátott központi szervről kell gondoskodni és ennek az ügynek szolgálatába kell állítani az egész ipari szakoktatást, élén az erre első sorban hivatott, de egészen gyakorlati irányba terelendő iparművészeti iskolával és muzeummal.

Épen úgy, mint a műipari irányú kézműiparnak, megfelelő központra van szüksége a tömegtermelő kézműiparnak is, csakhogy itt a fenforgó nagy igényeket nem elégíti ki egy intézet, hanem több ily intézet szükséges, melyek a kézműiparosok képzettségét emelnék; a melyekhez az iparosok szaktanácsért folyamodhatnának, a melyek számukra ingyen kisérleteket végeznének és a melyekben az újabb gépeket, szerszámokat, műveleteket, nemkülönben kész mintákat és azoknak szerkezetét megismerhetnék. E czélból országos központtá lesz teendő a budapesti technologiai iparmúzeum, mellyel, minthogy a feladat sokkal nagyobb, semhogy az egy központból elvégezhető lenne, az ország nehány nagyobb városában az ottani ipariskolákkal kapcsolatosan kisebb központok fognak berendeztetni.

A jövő iparosnemzedék megfelelő nevelése érdekében az 1907. év szeptember hó végéig 276 kisiparos részesült inasképzés kötelezettsége mellett segélyben, mely úton 658 inas szakszerű kiképzése biztosíttatott. Hogy az általánosan tapasztalt inas- és segédhiány miatt a kisipar haladásában ne gátoltassék, szükséges, hogy a jobb mesterek, a kik rendszerint nem akarnak inasképzéssel foglalkozni, műhelybeli berendezésük hiányainak pótlására szükséges munkagépek és szerszámok kilátásba helyezésével inastartásra ösztönöztessenek. Ily irányú pályázat íratott ki egyelőre a székelyföldi fejlődésképességgel bíró iparágak űzői részére.

Ugyancsak a jövő iparosnemzedék hathatósabb kiképzése végett a tehetséges, törekvő iparossegédek, ha szakmá-

* A műipari jellegű kézműipar fejlesztése czéljából az Iparművészeti Társulat részesült az 1905 és 1906. években az »Egyéb kisipari czélok« rovatban fentebb kitüntetett segélyösszegekben.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

jukban nehány évig már itthon dolgoztak és őket ipartestületük, úgyszintén az illetékes kereskedelmi és iparkamara arra érdemesnek nyilvánította, és ha katonai kötelezettségüknek már eleget tettek, az 1905. évtől kezdve rendszeresen nagyobb számban részesülnek ösztöndíjban, hogy tanulmányaikat a külföldön folytathassák.

Végül megemlítendő még, hogy a benzinmotorral bíró kisiparosok érdekében sikerült a hazai ásványolajgyárakkal oly megállapodást létesíteni, hogy az adómentes benzint háromhavonkint előre megállapítandó kedvezményes árért fogják adni. Ezen megállapodásból kifolyólag az iparfejlesztési hitelt mintegy évi 50.000 K kiadás fogja terhelni, minek ellenében a kisiparosok mintegy évi 30.000 q kedvezményes árú benzinhez jutnak. Ezen megállapodás a jövőben is fenn fog tartatni. Egyátalán a kisipar támogatására minden alkalmas eszköz fel karolandó, hogy annak életre való ágai a jövő nagy gazdasági átalakulásaira kellően előkészülhessenek, mert az uj iparok alapjait a meglévő iparok megerősödése alkotja s a legtöbb gyáripar csak kisiparból fejlődött azzá.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A FEJLESZTENDŐ IPARÁGAK SEGÉLYEZÉSE.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
1866

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A fejlesztendő iparágak segélyezése.

Az I—X. fejezetben tárgyalt gyáriparokra vonatkozó adatokat az alábbi táblázat foglalja össze:

A létesítendő gyárak száma	Az iparcsoport neve	A befektetendő			A munkások száma	Az évi termelés becslés szerinti értéke millió K-ban
		álló	forgó	összes		
		tőke millió K-ban				
27	Vas- és fémipar	19·30	14·40	33·70	6.710	32·350
25	Gépgyártás és rokoniparok	17·10	14·80	31·90	10.400	43·400
9	Hangszeripar	4·00	3·00	7·00	2.000	4·500
32	Kő-, agyag- és üvegipar	22·15	12·95	35·10	8.250	24·050
126	Faipar és rokoniparágak	14·51	19·32	33·83	20.985	50·165
8	Bőripar	5·15	7·89	13·04	1.870	21·325
130	Fonó- és szövőipar	233·00	197·80	430·80	67.900	114·275
60	Konfekcióipar	17·70	68·30	86·00	16.850	78·950
9	Papirosipar	14·50	7·50	22·00	6.650	20·600
12	Kémiai ipar	10·70	16·85	27·55	2.560	29·900
438	Összesen	358·11	362·81	720·92	144.175	419·515

A táblázat adatai arra vallanak, hogy ez időszerint legfontosabb Magyarországra nézve a textilipar fejlesztése,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

ezután következnek fogyó sorrendben a konfekcióipar, a gépészet, a vas- és fémipar, a faipar, a kémiai ipar, a kő-, agyag- és üvegipar, a bőripar, a papiripar és végül a hangszeripar.

Arról, hogy mennyire szükséges és megokolt a hazai ipar rendkívüli eszközökkel való fejlesztése, már ez Emlékirat bevezető részében volt szó. Az ott felsorolt adatok s ezekből levont következtetések nyilvánvalóvá teszik, hogy még a legfejlettebb mező- és erdőgazdaság sem biztosíthat a modern szükségleteknek megfelelő szilárd gazdasági önállóságot. Ennek elengedhetetlen feltétele az, hogy e kettő mellé társuljon harmadiknak az ipar.

Mivel Magyarország tulnyomólag agrár állam, ipari fejlődésünk előmozdításának nehéz feladata az államra hárul, annál is inkább, mert a modern ipari termelésből legnagyobb rész a szükséges tőkével és kereskedelmi szervezettel leginkább rendelkező gyáriparra jut, ez pedig egy pár iparcsoporttól (így a vas- és fémipartól) eltekintve, vagy újabb keletű, illetőleg nem gyökeredzik százados mult tapasztalatain és tradición, mint a kisipar, vagy alapját nem hazai nyerstermékek alkotják, mint a liszt-, czukor- és szeszipart, vagy pedig elmulasztották egyik-másik iparágnak kellő időben való meghonosítását, illetőleg fejlesztését.

Az állam iparfejlesztő tevékenysége tulajdonképen az 1881. évi XLIV. t.-czikk megalkotásával vette kezdetét s kisebb pénzsegélyek engedélyezéséből és az említett t.-cz. biztosította adó- és illetékmentességből állott. Eladdig vagyis 1868-tól 1880-ig összesen 416.414 koronát és 86 fillért fordított az állam, kezdetben csak a házi-, később már a kézműiparok támogatására is.

1868-ban	128	korona	28	fillért.
1869-ben	14.751	»	22	»
1870-ben	12.010	»	04	»
1871-ben	24.129	»	88	»
1872-ben	111.080	»	60	»
1873-ban	10.263	»	88	»
1874-ben	14.566	»	—	»
1875-ben	17.460	»	—	»
1876-ban	29.434	»	92	»
1877-ben	19.670	»	20	»
1878-ban	23.046	»	—	»
1879-ben	25.320	»	—	»
1880-ban	114.559	»	84	»
13 év	416.420	korona	86	fillért.

Tehát egy évre átlag és kereken *csak 32.000 K* jutott.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Noha mindjobban és jobban tért hódított az az elv, hogy az iparfejlesztést általános közgazdasági szempontok teszik szükségessé, egészen 1890-ig, midőn a törvényhozás a XIII. t.-cz. megalkotásával az adó- és illetékmentesség kereteit kiterjesztette, iparunk még mindig nem részesült nagy fontosságához mért támogatásban.

Ugyanis a szorosan vett iparfejlesztésre a magyar állam

1881-ben.....	129.910	korona	16	fillért	fordított
1882-ben.....	160.245	»	78	»	»
1883-ban.....	188.700	»	04	»	»
1884-ben.....	148.073	»	92	»	»
1885-ben.....	110.253	»	48	»	»
1886-ban.....	126.505	»	58	»	»
1887-ben.....	115.816	»	16	»	»
1888-ban.....	107.641	»	14	»	»
1889-ben.....	71.960	»	42	»	»
1890-ben.....	100.423	»	56	»	»

vagyis 10 év alatt 1,259.530 korona 24 fillért.

Tehát egy évre jut kereken 126.000 korona.

Az 1881. évi XLIV. t.-cz. hatálya alatt 280 új gyár keletkezett, 4 gyár pedig új iparággal gyarapította üzemét. Régi gyárak közül az állami kedvezményeket 195 vette igénybe. Azonban e t.-cz. a tulajdonképpeni gyáriparra még sem volt érezhető hatással, mert a 280 új gyár közül kereken 81 % (227) mezőgazdasági szeszfőző volt.

A következő 9 évben, vagyis az 1899. évi XLIX. t.-cz. megalkotásáig már kedvezőbbé alakul a helyzet, azonban a hozott áldozatok még korántsem állottak arányban iparunk nemzeti, földművelési, vagyonosodási és állampénzügyi szempontból való fontosságához.

Ugyanis a szorosan vett iparfejlesztésre az állam

1891-ben.....	116.652	korona	—	fillért	fordított
1892-ben.....	146.791	»	90	»	»
1893-ban.....	297.760	»	78	»	»
1894-ben.....	466.882	»	16	»	»
1895-ben.....	559.998	»	76	»	»
1896-ban.....	519.999	»	28	»	»
1897-ben.....	611.605	»	78	»	»
1898-ban.....	669.402	»	64	»	»
1899-ben.....	997.319	»	22	»	»

vagyis 9 év alatt 4,386.412 korona 52 fillért.

Tehát egy évre jut átlag 487.379 korona.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Az 1890. évi XIII. t.-cz.-nek a hatása már nagyobb volt, mint az 1881. évi XLIV. t.-cz.-é. A 9 évi cziklus alatt keletkezett 360 új gyár, 13 régi gyár új üzemágakat vett fel, 200 pedig üzemét bővítette ki jelentékenyebb mértékben. A helyzet javulását bizonyítja az is, hogy a 360 új gyár közül már csak mintegy 50% (177) volt mezőgazdasági szeszgyár s ugyancsak ezekre a 200 üzemi bővítésből kereken 33%(65) jut.

Az 1899. évi XLIX. t.-cz. azzal, hogy a gyáriparon kívül felölelte a kisiparokat, illetőleg ezek termelő szövetkezeteit, valamint a mezőgazdasági és háziiparokat is, nagy haladást jelentett az előzőkkel szemben; azonban új korszakot csak az 1907. évi III. t.-cz. nyit meg, mely szakított a kedvezményezhető iparágak felsorolásával s egyben kimondotta azt is, hogy általános közgazdasági érdekekből kívánatos iparvállalatok létesítésére, vagy ilyenek kibővítésére és fentartására a kereskedelemügyi minister, a hazai ipari termelés fokozása vagy biztosítása czéljából, az iparfejlesztési czélokra rendelkezésére bocsátott fedezet terhére akár egyszer s mindenkorra, akár pedig több évre elosztva államsegélyt engedélyezhet vagy ilyen vállalatok létesítését állami részesedés útján mozdíthatja elő s ugyancsak a szóban forgó fedezet terhére a házi és kisipart is megfelelően támogathatja.

A magyar állam a szorosan vett iparfejlesztési czélokra ezen törvény szentesítéséig, illetőleg az 1906. év bezártáig

1900-ban	1,250.000	koronát
1901-ben	1,637.076	»
1902-ben	1.857.506	»
1903-ban	3,350.446	»
1904-ben	1,931.533	»
1905-ben	3,612.562	»
1906-ban	7,050.061	»
vagyis 7 év alatt	20,689.184	

koronát engedélyezett, tehát évenként átlag közel három millió koronát, mely fejenkint csak 15 fillér megterheltetést jelent.

Az 1899. évi XLIX. t.-cz. hatásának tudható be 198 új gyár keletkezése, ezeken kívül 26 gyár új üzemágakat vett fel és 13 régi gyár vette igénybe a törvénybiztosította állami kedvezményeket. A 198 új gyárnak már csak 15%-a (28) volt mezőgazdasági szeszgyár.

Az idézett 3 első törvényczikk hatálya alatt keletkezett tehát 838 új gyár, köztük 432 mezőgazdasági szeszgyár (kereken 50%), 43 régi gyár új üzemágakat vett fel, 408 már fennálló gyár pedig a törvény biztosította kedvezményeket vette igénybe. Az utóbbiak között 140 mezőgazdasági szeszgyár volt. A főbb iparágak szerint az említett gyárak az alábbi táblázatban kitüntetett módon oszlottak meg.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Az iparcsoport neve	A gyár jellege	Az állami kedvezményekről szóló			
		1881: XLIV. t.-cz.	1890: XIII. t.-cz.	1899: XLIX. t.-cz.	összesen
Vas- és fémipar	A keletkezett uj gyárak száma	6	33	19	58
	Uj üzeméggel kibővített gyárak száma	4	1	10	15
	A kedvezményezett régi gyárak száma	3	19	1	23
Gépgyártás	A keletkezett uj gyárak száma	6	18	18	42
	Uj üzeméggel kibővített gyárak száma	—	—	2	2
	A kedvezményezett régi gyárak száma	27	17	1	45
Kő-, agyag- és üvegipar	A keletkezett uj gyárak száma	4	21	24	49
	Uj üzeméggel kibővített gyárak száma	—	2	—	2
	A kedvezményezett régi gyárak száma	22	29	—	51
Fa- és csontipar	A keletkezett uj gyárak száma	4	15	7	26
	Uj üzeméggel kibővített gyárak száma	—	—	1	1
	A kedvezményezett régi gyárak száma	2	6	—	8
Bőripar	A keletkezett uj gyárak száma	1	2	—	3
	Uj üzeméggel kibővített gyárak száma	—	—	2	2
	A kedvezményezett régi gyárak száma	—	—	—	—
Fonó- és szövőipar	A keletkezett uj gyárak száma	7	31	45	83
	Uj üzeméggel kibővített gyárak száma	—	—	4	4
	A kedvezményezett régi gyárak száma	46	11	—	57
Ruházati-ipar	A keletkezett uj gyárak száma	1	2	5	8
	Uj üzeméggel kibővített gyárak száma	—	1	1	2
	A kedvezményezett régi gyárak száma	—	—	—	—
Papiros-ipar	A keletkezett uj gyárak száma	4	4	2	10
	Uj üzeméggel kibővitett gyárak száma	—	—	1	1
	A kedvezményezett régi gyárak száma	1	9	11	21
Élelmezési- és élvezeti-ipar	A keletkezett uj gyárak száma	229[1])	203[2])	44[3])	476
	Uj üzeméggel kibővített gyárak száma	—	4	1	5
	A kedvezményezett régi gyárak száma	83[1])	77[2])	—	160

[1]) Ebből 227 illetőleg 75 mezőgazdasági szeszgyár.
[2]) » 177 » 65 » »
[3]) » 28 » — » »
Együtt 432 illetőleg 140 mezőgazdasági szeszgyár.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Az iparcsoport neve	A gyár jellege	Az állami kedvezményekről szóló			
		1881 : XLIV. t.-cz.	1890 : XIII. t.-cz.	1899 : XLIX. t.-cz.	összesen
Vegyészeti-ipar	A keletkezett uj gyárak száma	18	31	34	83
	Uj üzemággal kibővitett gyárak száma	—	5	4	9
	A kedvezményezett régi gyárak száma	11	30	—	41
Sokszorositó-ipar	A keletkezett uj gyárak száma	—	—	—	—
	Uj üzemággal kibővitett gyárak száma	—	—	—	—
	A kedvezményezett régi gyárak száma	—	2	—	2
Összesen	A keletkezett uj gyárak száma	280	360	198	838
	Uj üzemággal kibővitett gyárak száma	4	13	26	43
	A kedvezményezett régi gyárak száma	195	200	13	408

A kedvezményezett összes 1289 gyári vállalat közül 1906. év végéig, a forgótőke hiánya, a gyár kedvezőtlen fekvése, az egészségtelen versenyviszonyok, vagy pedig az üzem korlátolt, szinte kisiparszerű volta miatt 83 vagyis 6·5% szünt meg. Ez a csekély hányad arra vall, hogy az állam iparfejlesztési akciójának eredménye általában kedvező volt. Ezt és az eredmények nagy közgazdasági fontosságát megvilágítja még az az adat is, hogy kereken 70.000 munkást foglalkoztatott az a 630 működő gyártelep, mely 1890-től 1906. év végéig állami kedvezményekben, állami kölcsönben, vagy vissza nem fizetendő állami segélyben, illetőleg ezek közül kettőben vagy mind a háromban részesült. Egy-egy munkás évi bérét átlag 700 K-ban állapitva meg, ez kereken 50 millió korona évi keresetet jelent.

Jellemző az évi termelés fokozása is. Elég legyen e tekintetben a fonó-szövőiparunkra utalni, mely állami támogatás nélkül nem egyhamar érte volna el fejlődésének mai fokát. Még 1898-ban ez az iparcsoport 13.024 munkás foglalkoztatásával 52·7 millió korona értékű árút termelt, jelenleg 28.780 munkást foglalkoztat és 115 millió korona értékű árút állit elő; tehát a munkásszám 120%-kal és a termelés 110%-kal növekedett.

Már szó volt arról, hogy az állam iparfejlesztési akciója a jelen kormány alatt érte el a tetőpontját, hogy minő eredménynyel, ezt az 1906 végéig biztosított új gyárak és gyári kibővítések száma és az azokba fektetendő álló tőke nagysága, valamint a foglalkoztatandó munkások száma igazolja.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Gyáripari czélokra az 1906. évi új engedélyezés 6,347.507 K-ra rugott, ha az inasképzésre fordított 24.000 K-át is betudjuk. A fennmaradó 6,323.507 koronából 5,873.000 K-át tesznek ki a pénzsegélyek és 450.507 K-át a gépadományozások.

Az engedélyezett segélyösszeg túlnyomó része, több évre felosztott részletekben akkor kerül kifizetésre, ha a segélyben részesülő új gyárakat már üzembe hozták, illetőleg a régi gyárak kibővítését befejezték.

A segélyben részesülő gyárak megoszlásáról az alábbi kimutatás tájékoztat:

Az iparcsoport megnevezése	Pénzsegélyben részesülő gyárak		Gépsegélyben részesült gyárak száma
	A létesülő új gyárak száma	A kibővítendő régi gyárak sz.	
Vas- és fémipar	1	—	8
Gépgyártás	—	—	3
Kő-, föld-, agyag- és üvegipar	1	—	5
Faipar és rokon iparok	—	1	1
Bőr- és viaszosvászongyártás	1	2	1
Fonó- és szövőipar	6	9	5
Ruházati ipar	—	1	1
Papirosipar	—	—	5
Élelmezési és élvezeti ipar	—	—	3
Vegyészeti ipar	6	—	4
Sokszorosító ipar	—	—	2
összesen	15	13	38

A 15 új gyár létesitése 17 millió állótőkét kíván s azok rendszeres üzem esetén 3000 munkást foglalkoztatnának. A gyári kibővitésekre előirányzott állótőke 6·2 millió korona s a szükséges munkások száma 2200.

Az 1899. évi XLIX. t.-cz. alapján véglegesen engedélyezett állami kedvezmények száma 26 — és az előzetesen biztositottak száma 25 volt; ezeken kívül 10 vállalat részére a már korábban engedélyezett állami kedvezmények meghosszabbittattak.

Amint már emlitve volt, a helyzet 1907-ben, az 1907. évi III. t.-cz. 9. §-a következtében tetemesen javult.

Ez év január hó elsejétől október hó 1-éig összesen 11,907.990 koronára rug az engedélyezett összeg. Ebből a

gyáripar czéljaira

segélyek:

1. Új gyárak létesitésére	6,189.800
2. Gyárkibővitésekre	2,763.000
Segélyek összesen	8,952.800
Gépadományozások	940.569
Tanonczképzés	28.500
Gyáripar összesen	9,921.869

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Kisipar czéljaira.

Szövetkezetek		369.000
Gépadományozások		907.996
Tanonczképzés		15.400
Mesterek, segédek, tanonczok stb. továbbképzésére	1. Tanfolyamok	2.590
	2. Vándortanitás	14.900
	Kisipar összesen	1,309.886

Háziipar czéljaira.

Vállalatok	278.240
Bizottságok, egyletek stb.	83.411
Gyakorlóműhelyek	8.600
Háziiparosok továbbképzése	2.600
Gépadományozások	45.940
Háziipar összesen	418.791

Ezekhez járul még *kiállításokra* 68.452- *ösztöndíjakra* 104.122 és *egyéb ipari czélokra* 84.870, tehát összesen 257.444 K. A 3 első tétel összege 11,640.546 K.

Az említett kereken 12 millió korona 12 év alatt kerül kifizetésre.

A gyáripari czélokra engedélyezett összegből 29 új gyár létesítését sikerült biztositani. Ezek:

egy lámpa-, egy fűrészpenge-, egy szerszám-, egy vas- és aczélárú-, egy óra-, egy irógép-, egy automobil-, egy kötőgép-, két szolinüveg-, egy grafittégely-, egy bélhártya-, egy fésüs-gyapjú divatszöveteket szövő és kikészitő-, egy kötöttárú-, egy pamutfonó-, egy finom pamutbélésszövet-, egy makkópamutfonó-, egy kötszövő-, egy bérfestő- és kikészitő-, egy lenszövő-, egy paszomány- és szalagárú-, egy szőnyeg- és butorszövet-, két czukorka- és csokoládé-, egy konzerv-, egy halkonzerv, két olaj- és végül egy sürített oxigén- és hidrogéngyár. Ebben a 29 gyárban legalább 22,000.000 K állótőke fektetendő be s azokban 4.600 munkás talál alkalmazást.

A nagyobb szabású kibővítésekre engedélyezett 2,763.000 K segély 27 gyár között oszlik meg. Ezek:

egy bádogárú-, egy ezüstárú-, egy vas- és aczélárú-, egy vasgyár, egy lópatkógyár, egy márványfeldolgozó-telep, egy kályhagyár, egy üveghajlító- és csiszoló-telep, két palaczkgyár, egy viaszosvászon-, egy chevreauxbőr-, két posztó-, egy pamutfonó- és szövő-, egy szövött és kötött árúkat előállitó- egy gyapjúfonó-, egy gyapjúfonó- és szövő-, egy szövőgyár, egy kékfestő-, egy ruhaneműgy szivarkahüvely-, két teasütemény-, egy burgonyakeményitő- és szörp-, egy faárú- és egy tanszergyár.

Ezen gyárkibővítésekbe legalább 10,000.000 K új állótőke fektetendő be és azokban legalább 2750 új munkás talál alkalmazást.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Összesen 61 gyár 940.569 K értékű állami gépek adományozásával részesült támogatásban.

Ezek 1208 munkás és 590 tanoncz állandó foglalkoztatására kötelezték magukat.

Gépek engedélyeztettek: egy fémgomb-, egy bádog-, egy fémárú-, egy kés-, egy eke-, egy lakatos- és lemezárú-, két szerszámgyár-, egy hámoros-, egy tanszergyár, két gépgyár, két kocsigyár, 6 kőfaragó-telep, egy pipa-, egy kályha-, egy falécz-, egy faárú-, bot- és czipősarok-, egy szalmahüvely-, két műbútor, egy fésű, egy nádfonó-gyár, egy oltárépitő-, öt bőr-, egy bőrönd ösárú-, három kötöttárú-, egy posztó-, egy paszomány és szalag-, három czipő-, egy kesztyű-, két papirdoboz-, egy szivarkahüvely-, egy konzerv-, egy czukorka-, egy tojáspótló szer-, egy festék-, két illóolaj-, két gyertya-, három szappan- és egy gyógynövényt feldolgozó gyár, végül egy könyvnyomda részére.

Kimutatásba foglalva a következő eredményeket kapjuk:

Az iparcsoport megnevezése	Pénzsegélyben részesülő gyárak: A létesülő új gyárak száma	Pénzsegélyben részesülő gyárak: A kibővítendő régi gyárak sz.	Gépsegélyben részesült gyárak száma
Vas- és fémipar	4	5	9
Gépgyártás	4	1	5
Kő-, föld-, agyag- és üvegipar	3	5	8
Faipar és rokoniparok	—	1	8
Bőr- és viaszosvászongyár	1	2	6
Fonó- és szövőipar	10	8	5
Ruházati ipar	—	1	4
Papirosipar	—	1	3
Élelmezési és élvezeti ipar	5	2	3
Vegyészeti ipar	3	1	9
Sokszorositó ipar	—	—	1
Összesen	29	27	61

A gyáripar körében végül összesen 28.500 korona engedélyeztetett két gyáros részére tanonczok szakszerű kiképeztetése végett.

Állami kedvezmények végleg engedélyeztettek az 1907. év első 9 hónapjában 12 gyár részére. Ezek között van egy csavar és egy fémből készült apróárúgyár, egy műhely és raktártelep, egy faszeg-, egy fehérítő-teleppel kapcsolatos kenderfonó-, egy czellulóza-, egy hengerturó- és vaj-, három mezőgazdasági szesz-, egy asbestoidárú- és végül egy vért feldolgozó gyár.

Ezen gyárakban legalább 4.000,000 korona tőke fektetendő be és legalább 770 munkás alkalmazandó.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Előzetesen biztosíttattak az állami kedvezmények 19 gyár részére, még pedig: egy tengeri hajógyár, egy irószer- és irógépgyár, egy erőátviteli célokra szolgáló villamtelep, egy optikai műszer-, két faárú-, egy bélhártya-, egy bérfehérítő-, festő- és kikészítő-, egy makkópamutfonó-, két gyapjufonó-, egy posztó-, egy kenderfonó- és kötélverő-, egy papirosárú-, két papirosanyag-, egy ruggyanta-, egy kénsav- és műtrágya- és végül egy maró nátron- és szódagyár részére. Ezekbe a gyárakba befektetendő tőke 15 millió koronára, a foglalkoztatandó munkások száma pedig 2400-ra rug.

Meghosszabbíttattak egy fémlemez, egy elektrotechnikai czikk-, egy csiszoló korong-, egy keményítő-, dextrin-, ragasztógummi- és egy kávéhámozó-mosó- és csiszológyár állami kedvezményei.

Háziipari czélokra összesen 418.791 korona engedélyeztetett, ebből a 21 háziipari vállalat segélyezésére jut 278,240 korona. Ezek a vállalatok legalább 4.000 háziiparost tartoznak állandóan munkával ellátni, illetőleg részükre állandó keresetet biztosítani.

Gépsegélyben 45 háziiparos részesült 19.310 korona és 9 iskolaegyesület és tanfolyam 26.630 korona értékben.

Gépadományozásban részesült háziiparosok a következők

Egy czirokseprükészítő, 21 kötszövő, 18 műszövő, 4 varrónő és 1 szalmakalapvarrónő.

Megjegyzendő, hogy a vizsgálatok tanusága szerint a segélyezés a czélnak megfelelő volt. A gyárak további fenmaradása és üzemképessége biztosítva van, a segély engedélyezése alkalmával a kikötött feltételeknek mind megfeleltek sőt egy-kettő a köteles állótőkének kétszeresét fektette már be iparvállalatába, valamint a foglalkoztatott munkáslétszám is legtöbb gyárnál felülhaladja a köteles munkáslétszámot noha összes gyárosaink és kisiparosaink munkáshiányról panaszkodnak.

A tört úton tovább haladva, most már azon feladat vár megoldásra, hogy a még szükséges nagy számú gyár fokozatosan, de lehető gyorsan, minden esetre 1917 előtt létesüljön.

A gyáriparok segélyezését az eddigi módon, vagyis az álló tőke alapján ennek 20—33, kereken 27%-a erejéig állapítván meg, kellene az állami hozzájárulás czímén $358{\cdot}4 \times 0{\cdot}27 = 97{\cdot}7$, kereken 100 millió korona; vagyis tíz évre elosztva, tíz-tíz millió korona évenkint. Ehhez számítandó még a kis- és háziipar segélyezésére fordítandó összeg, mely az 1907. év első kilencz hónapjában folyósított összeg után ítélve kereken évi 2 millióra rug. Fél millió koronára becsülve az iparfejlesztés kapcsán fölmerülő egyéb kiadásokat (ösztöndíjak, kiállítások stb.), évenkint kellene

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

10·0+2·0+0·5=12·5 millió, vagyis **az állami befektetés 10 éven át összesen 125 millióra rugna. Ezzel az összeggel szemben állana az a 720 millió korona, melyet a vállalkozók álló- és forgó-tőke czímén befektetnének. A foglalkoztatandó munkások száma lenne kereken 144.000, a kik munkabérek czímén évenkint legalább 100 millió koronát keresnének.**

Megjegyzendő, hogy az iparfejlesztéshez szükségesnek jelzett évenkinti 12·5 millió koronához számítandó még az iparfejlesztés fontos tényezőjének, az *iparoktatási intézetek*nek szükséglete is. E czímen a kereskedelemügyi tárcza javára az 1906. évi állami költségvetésben 2·111 millió korona szerepel, mely az 1907. évre 2·372 millió K-ban irányoztatott elő.

Iparunk fejlesztésére irányuló mozgalmakban fontos faktorként szerepelnek a kereskedelmi és iparkamarák, melyek, a mint az alábbi táblázat előtünteti, 1906-ban összesen 128.748 K 73 fillért fordítottak a szóban forgó czélra.

A kereskedelmi és iparkamarák, ipari és kereskedelmi czélokra fordított kiadásai 1906. évben.

Kamara	Szakoktatási segélyek	Ipari és kereskedelmi ösztöndíjak	Iparfejlesztési czélok	Munkásjóléti ügyek	Egyéb ipari és kereskedelmi czélokra	Kiállítások és muzeumok	Összesen
Arad	8.322·—	600·—	—	400	—	—	9.322·—
Besztercze-bánya	3.054·—			—	—	—	3.054·—
Budapest	400·—	8.100·—	—	—	4·058·—	—	12.558·—
Brassó	1.400·—	1.960·—	200·—	—	—	1.981·—	5 541·—
Debreczen	4.590·—	3.285·40	2.049·—	304	—	—	10.228·40
Fiume	—	—	—	—	—	—	—
Győr	2.000·—	360·—	—	—	1.790·—	—	4.150·—
Kassa	8.200·—	3.850·—	1.500·—	—	—	—	13.550·—
Kolozsvár	8·097·36	1.200·—	—	—	—	—	9.297·36
Marosvásár-hely	—	—	—	—	100·—	—	100·—
Miskolcz	5.600·—	—	—	—	—	—	5.600·—
Nagyvárad	1.805·—	1.260·—	—	—	490·—	—	3.555·—
Pécs	680·—	450·24	—	—	—	—	1.130·24
Pozsony	2.900·—	3.730·25	—	500	526·29	—	7.656·54
Sopron	1.800·—	1.600·—	—	—	—	200·—	3.600·—
Szeged	2.400·—	—	920·20	—	628·20	—	3.948·40
Temesvár	18.200·—	—	—	2.000	—	2.000·—	22.200·—
Eszék	1.000·—	1.200·—	—	—	—	—	2.200·—
Zágráb	1.200·—	600·—	—	—	—	9.257·79	11.057·79
Zeng	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	68.594·36	31.249·89	4.669·20	3.204	7.592·49	13.438·79	128.748·73

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A modern kulturállamok élén haladó Poroszország iparát is hasonló eszközökkel akarta Nagy Frigyes megalapítani. Jellemző adatként jegyezték fel, hogy 1786-ban csak az iparosok részére 260.000 tallért ajándékozott s azok boldogulását még monopoliumokkal, be- és kiviteli tilalmakkal, alacsony kamatlábú kölcsönökkel és nemcsak a munkabérek, hanem a munkaidő szabályozásával is előmozdította.

A porosz királyi iparfelügyelők főfeladata akkor nem a munkások, hanem a vállalkozók jólétének istápolása volt s egyben arra is kellett vigyázniok, hogy a gyáros, miután éveken át élvezte az állam támogatását, más országba ne költözzék.

Ezzel a céltudatos akcióval sikerült is Poroszország ipari nagyságához az alapokat lerakni.

Poroszország iparát ma is jelentékeny mértékben támogatja, még pedig közvetve az iparoktatási intézetek útján. Az 1905. évi *Verwaltungsbericht der königlich preussischen Landesgewerbeamts* szerint e czímen az állam évi kiadásai közel 8 millió koronára rugtak, a mi fejenként 37·7 millió lakos után kereken 21 fillér megterheltetést jelent.

Iparoktatására Ausztria is jelentékeny összeget fordít. E czímen az 1906. évi költségvetésben 10,248.390 K és az 1907. éviben 10,804.096 K szerepel, a mi fejenként 27 millió lakos után 40 fillért tesz.

Összehasonlítás czéljából megemlítjük, hogy a m. kir. kereskedelmügyi ministerium és a m. kir. vallás- és közoktatásügyi ministerium költségvetésében iparoktatási czélokra előirányzott összegek 1906-ban (2·111 + 0·492 =) 2·603, és 1907-ben (2·372 + 0·606 =) 2·978 K-t tesznek ki, a mi a magyar birodalom kereken 20 millió lakosára fejenkint 1906-ban 13 fillér és 1907-ben 14 fillér megterhelést jelent.

Az osztrák kormány a kisipar közvetetlen támogatására is jelentékeny összeget fordít. Igy az 1906. évi költségvetés szerint 769.907 és az 1907. évi szerint 782.950 K-t.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

TÁRGYMUTATÓ.

Lap

Alkáli vegyületek ... 26
Alkaloidok ... 282
Aluminium és aluminium árúk gyártása ... 54
Anorgános anyagok ... 268
Agyagárúk. Külkereskedelmi forgalom és a hazai termelés 95
Agyagcsövek külkereskedelmi forgalma ... 96
Agyagpipák. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak 97, 100
Apró árúk gyártása fémekből 59
Aranyárúk gyártása ... 52
Aranyozó ipar. Külkereskedelmi forgalom, hazai termelés és a szükséges új gyárak 121
Aranyozott fémárúk gyártása 59
Aranypapiros ... 250
Ásványolaj (finomitott) ... 271
Aszfalt ... 281
Asztalneműek pamutból ... 193
Asztalosmunkák (közönségesek) külkereskedelmi forgalma ... 116
Automobilok. Külkereskedelmi forgalom és a szükséges új gyárak ... 77, 137

Bádogosipar ... 59
Bányafa külkereskedelmi forgalma ... 113
Bélésbőrök gyártása. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyár ... 170, 171, 173, 178
Bélésszövetek pamutból ... 192
Bognármunkák. Külkereskedelmi forgalma és a hazai termelés ... 135

Lap

Borostyánkő ipar (Lásd: Dohányzószerek.)
Botgyártás. Külkereskedelmi forgalom, hazai termelés és a szükséges új gyárak ... 126
Bőr árak ... 168
Bőráruk ... 227, 228
Bőripar. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak 169—175, 181
Bőröndösárúk ... 226, 228
Bronzöntőipar ... 56
Bútorok fából (finomak és durvák). Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak 116—120
Bútorok (hajlitott fából). Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak ... 121, 122
Bútorok (vasból) ... 38

Calcium carbid ... 282
Csattok (vasból) ... 36
Csavarok (vasból) ... 35
Cserző héjak ... 262
Cserző kivonatok ... 265
Csillárok gyártása ... 58
Csont ... 262
Csontárúk gyártása. Külkereskedelmi forgalom és a hazai termelés ... 129
Csontzsír ... 280
Czimbalmok külkereskedelmi forgalma ... 83
Czimkék papirosból ... 249
Czinkfehér ... 281

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Lap

Czinkhengerlés ... 54
Czirokseprűgyártás. Külkereskedelmi forgalom, a hazai gyártás és a szükséges új gyár ... 156
Czipészárúk. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak ... 226, 229
Cziterák, dobok stb. Külkereskedelmi forgalom és a hazai termelés ... 84, 86

Díszítmények papirosból ... 253
Díszműárúk bőrből ... 226
Disznóbőr. Külkereskedelmi forgalom ... 170, 172
Dobozok papirosból ... 251, 253
Dohányzószerek gyártása fából s egyéb faragó anyagokból. Külkereskedelmi forgalom és a hazai termelés ... 127
Dongafa külkereskedelmi forgalma ... 112
Drótgyártás (vasból) fejlesztésére új gyár ... 24

Ecsetgyár (lásd: *kefekötő* ipar.)
Ékszerárúk gyártása ... 59
Elain ... 281
Elektrotechnikai czikkek. Külkereskedelmi forgalom és a hazai termelés ... 73, 76
Élelmezési és élvezeti ipar ... 11
Emlékirat az iparfejlesztésről ... 10
Enyvbőr ... 262
Enyvfélék ... 265
Építőipar ... 12
Épület- és műfa külkereskedelmi forgalma ... 111
Érczkoporsógyártás ... 59
Esztergályosipar. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak ... 125
Explóziós motorok külkereskedelmi forgalma ... 66, 67
Ezüstárúk gyártása ... 52
Ezüstözött fémárúk gyártása 59
Ezüstpapiros ... 250

Fadobozgyártás ... 143
Fadrótgyártás ... 142
Fafaragás. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak ... 123
Faipar. Külkereskedelmi forgalom és a szükséges új gyárak ... 110, 164
Fakanalak gyártása ... 115
Falepárlás orgános termékei 269
Faolaj ... 279
Fapipák (lásd: Dohányzószerek).
Faszén külkereskedelmi forgalma ... 114
Faszíjkorongok gyártása ... 149
Faszipkák (lásd: Dohányzószerek).
Faszegek gyártása ... 143
Fazsindely. Külkereskedelmi forgalom és a gyártás fejlesztése ... 113—114
Fegyverek ... 37, 72
Fehérnemüek ... 223
Felsőbőrök gyártása. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak ... 169, 171, 173, 176
Fémipar fejlesztendő ágai 40—62
Fémipari czikkek külkereskedelmi forgalma ... 43
Fémtermelés Magyarországban és a világon ... 41
Fénybőr, szíjgyártóbőr, nyergesbőr. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyár 170, 174, 181
Festékek (anorgánosak) ... 266
Festékek (elkészitettek) ... 267
Festékek (növényiek) ... 281
Festékek (orgánosak) ... 266
Festékföldek ... 263
Fésűipar ... 129
Firniszek ... 266, 280
Fonalak (gyapjuból) ... 196, 198
Fonalak (jutából) ... 207
Fonalak (kenderből) ... 203
Fonalak (lenből) ... 203
Fonalak (pamutból) 188, 190, 191
Fonó- és szövőipar. Általános jellemzés; külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés nagysága és a szükséges új gyárak ... 185—187, 217
Forgácsok külkereskedelmi forgalma ... 111
Formásárúk papirosból ... 252
Foszfátok ... 263
Furnirgyártás. Külkereskedelmi forgalom és a hazai termelés ... 141
Fuvóhangszerek külkereskedelmi forgalma ... 83
Fuvók bőrből ... 227

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Lap

Fürészelt fenyőfa külkereskedelmi forgalma ... 113
Füzvessző külkereskedelmi forgalma ... 114

Gép- és műszergyártás ... 65—78
Gépgyártás (általános). Külkereskedelmi forgalom és a hazai termelés ... 66, 75
Gépgyártás (mezőgazdasági). Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak ... 67, 75, 77
Géphajtószíj bőrből ... 227, 228
Gépszíjbőrök gyártása. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyár ... 170, 174, 180
Gombkötőárúk ... 212
Glyczerin ... 282
Gőzgépek (stabilok) és hajógépek külkereskedelmi forgalma ... 66, 67
Gubacs ... 262
Gyanta (nyers) ... 262
Gyapjú és gyapjúhulladék 196, 197
Gyapjúipar. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak 195—201
Gyapjúszövetek ... 196, 199
Gyékények gyártása ... 153
Gyermekkocsik gyártása (lásd: Kosárkötőipar)
Gyertya ... 272, 280
Gyógynövények ... 262
Gyógyszerek ... 273, 281
Gyujtószerek ... 274

Hajók külkereskedelmi forgalma ... 71, 139
Háncs-, káka- és sásipar. Külkereskedelmi forgalom és a hazai termelés ... 153, 154
Hangszeriparunk fejlődése 1898-tól 1906-ig ... 82
Hangszeriparunk fejlesztése ... 86
Harisnyák pamutból ... 216
Harmoniumok, külkereskedelmi forgalma ... 82
Hetibérek (általában) ... 297
Himzőipar ... 217
Hordógyártás. Külkereskedelmi forgalom és a hazai termelés ... 133

Iparoktatás külföldön és nálunk ... 324
Irófüzetek ... 249

Lap

Irógépek. Külkereskedelmi forgalma és a szükséges új gyár ... 72, 77
Irószerek (fából) gyártása ... 144
Irótollak ... 39
Illatos anyagok ... 267
Illatszerek ... 273
Illóolajok (finomak) ... 281

Játékkártyák ... 252
Játékszerek fából. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak ... 143
Játékszerek papirosból ... 254
Járóművek. Külkereskedelmi forgalom ... 71, 135
Jutaipar. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak ... 206—208

Kádáripar. Külkereskedelmi forgalom és a hazai termelés ... 132
Kalapok (férfi és női) ... 223
Kályhák külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak ... 97, 98
Kapcsok (vasból) ... 36
Kaptafa ipar. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak ... 145
Kárpitok papirosból ... 250
Kátrányfélék ... 264
Kátrányfestékek ... 279
Kefefa ... 149
Kefekötő ipar. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges ecsetgyár ... 157
Keményítők ... 265
Kémiai árúk ... 274
Kémiai félgyártmányok. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak ... 263—270, 283
Kémiai ipar. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak 259, 260, 278—283
Kémiai kész gyártmányok. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges uj gyárak ... 271—277, 283
Kémiai nyersanyagok. Külkereskedelmi forgalom és a hazai termelés ... 261—263
Kenőcsök ... 273

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Lap

Kender nyers ... 203
Kendők gyapjuból ... 200
Kenőolaj ásványi ... 282
Kerékpárok. Külkereskedelmi forgalom és a szükséges új gyár ... 71, 77, 137
Kereskedelmi és iparkamarák tevékenysége 1906-ban ... 323
Keresőképesség (a különböző államokban) ... 10
Késművesárúk ... 37
Keztyűbőr gyártása. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak ... 169, 172, 173, 176
Keztyük bőrből ... 226, 229
Kisipar és nagyipar a magyar birodalomban ... 287—298
Kisipar fejlesztése ... 303—308
Kisipari munkások száma 296—297
Kisipari szövetkezetek ... 306—308
Kisiparosok száma ... 296, 298
Kivándorlás Magyarországból 6
Kocsigyártó ipar ... 135
Kocsitakarók gyártása ... 153
Koksz ... 278
Kókuszolaj ... 279
Konfekczió iparokban szükséges gyárak ... 230
Kordován és szattyán bőrök gyártása. Külkereskedelmi forgalom és a hazai termelés ... 170, 171, 173, 179
Kosarak, táskák, szatyorok gyártása ... 153
Kosárkötő ipar. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges gyárak 147
Kovácsolt vasárúk ... 32
Kő-, agyag- és üvegiparunk. Külkereskedelmi forgalom és a szükséges új gyárak 91, 105
Kőanyagárúk külkereskedelmi forgalma ... 98
Kőanyagcsövekben hazai termelés ... 97
Kőfaragó árúk. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak ... 93, 94, 104
Kőnyomatú-, nyomtatott, vonalozott stb. papirosok ... 248
Könyvek, üzletiek s másfélék 249
Kötő- és kötszövő ipar. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak ... 215—217
Kötőgépek. Külkereskedelmi forgalom és a szükséges új gyár ... 72, 77
Kövek (nyersek). Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak ... 92, 94
Közúti járóművek. Külkereskedelmi forgalom és a hazai termelés ... 71, 135—140

Lábtörlők (háncsból és kókuszból) gyártása ... 153, 154
Ladikgyártás. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyár ... 139
Ládagyártás ... 149
Lakkbőrök gyártása. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyár ... 170, 172, 174, 180
Lakkok ... 266, 280
Lámpások gyártása ... 58
Lámpaernyő papirosból ... 251
Len- és kenderipar. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak ... 202—206
Lenmag ... 262
Len nyers ... 203
Leoni áruk ... 213
Levélpapiros és — boríték ... 251
Levelező lapok ... 248
Lószerszámok bőrből ... 228
Lószőrfonó ipar. Külkereskedelmi forgalom és a hazai termelés ... 161
Lövedékek gyártása ... 58

Magyarország külkereskedelmi forgalma 1901-től 1905-ig 3
Magyarország külkereskedelmi forgalmában a legfontosabb czikkek ... 4, 8, 298—302
Majolika- és fayence-árúk. Külkereskedelmi forgalom és a hazai termelés ... 98, 99
Mák ... 262
Marónátron ... 280
Mérlegek. Külkereskedelmi forgalom és a hazai termelés 72, 76
Meszelők gyártása ... 159, 161
Műszaki czikkek bőrből ... 227
Műtrágya ... 279

Nádszövetgyártás ... 150
Nagyipar a magyar birodalomban (lásd: Kisipar)
Nagyipar fejlesztése 1868-tól 1905 végeig ... 314—318

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Lap

Nagyipar fejlesztése 1906-ban és 1907-ben ... ... 318—322
Nagyipar fejlesztendő ágai és a szükséges új gyárak száma 313
Nagyipar fejlesztésére szükséges befektetések 313, 323
Nátron salétrom 279
Németország vagyonosodása és fogyasztóképessége 7, 9
Nyergek bőrből 228
Nyergesbőr (lásd Fénybőr)
Nyersvas termelés (a világon) 17

Ólomárúk gyártása 54
Ónárú gyártás 59
Órák és műszerek. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak 73, 76, 77
Orgános vegyületek 270
Orgonák. Külkereskedelmi forgalom és a hazai termelés 82, 85
Ostornyélgyártás 127
Öntöttvasárúk 27

Palaczküvegek. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak ... ... 102—103
Pálmaolaj 280
Pamutipar. Külkereskedelmi forgalom, hazai a termelés és a szükséges új gyárak 187—195
Pamutmagolaj 281
Pamutszövetek ... ... 189—191
Pamutvatta ... ... 188—189
Papeteria és cartonage árúk 253
Papirmaché-árúk 253
Papiros (csomagoló) 239, 247
» (itatós és szűrő) 240
» (selyem- és szivarka-) 240
» (lemez és karton) 241, 242, 243, 247
» (fényesítő) 241
» (pala-) 242
» (fedéllemez-) 242
» (író- és levél-) ... 243, 247
» (másoló-) 243
» (viasz-, paraffin- és átátrajzoló-) 244
» (tarka) 244
» (rajz-, albumin-) 245
» (nyomda-) 245, 247
Papirosárúk. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges gyárak 248—255
Papirosanyag gyártás. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak ... ... 237—239, 247
Papirosgyártás. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak ... ... 239—248
Papirosipar. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges gyárak 233, 237, 256
Parafaipar. Külkereskedelmi forgalom és a szükséges új gyár 148
Parkettaipar. Külkereskedelmi forgalom és a hazai termelés 140
Paszományárúk 211
Pénzszekrények (vasból) 38
Pipák (l. agyagpipák és fapipák)
Pléhárúk (vasból) 24
Porczellánárúk. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak ... ... 99—101
Poroszország iparfejlesztése ... 324
» városi lakossága és ipari népessége 7
Pyrit 263

Quebracho-kivonat 280

Rajzszerek (fából) gyártása ... 144
Redőnygyártás 149
Repcze 262
Rézgálicz 280
Rézhámor ipar 54
Rézhengerlés 54
Rézművesség 56
Robbanó szerek 271
Ruhák férfiak számára 223; — nők számára 223; — kötöttek 216
Ruhaszövetek gyapjuból 199, 200; — pamutból 192
Ruházati ipar külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak (textil) 221—225; — (bőr) 225—230

Sárgarézöntő ipar 56
Sámfaipar (Lásd: Kaptafaipar)
Savak (anorgánosak) 267
Sellak 262
Selyemipar. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak 208, 210
Sodronyárúk (vasból) 26
Sokszorosító ipar 11
Spanyolnádipar. Külkereske-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Lap

delmi forgalom és a szükséges uj gyár ... 154
Szalagárúk ... 212
Szalaggyártás. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak ... 210—215
Szalmacsipkegyártás ... 151
Szalmafonadék gyártás ... 152
Szalmafeldolgozó iparok. Külkereskedelmi forgalom és a hazai termelés ... 150—153
Szalmahüvely gyártás ... 150
Szalmakalapipar ... 152
Szalmakötél gyártás ... 150
Szalmaszalag gyártás ... 151
Szappan ... 272, 282
Szattyánbőrök gyártása (lásd: Kordován)
Szegek és szegecsek (vasból) 35
Szerszám- és egyéb munkagépek. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak 69, 75, 77
Szerszámok ... 28, 145
Szézámolaj ... 281
Szíjgyártó bőr (lásd: fénybőr)
Szitakávák (fából) gyártása ... 115
Szitakötő ipar. Külkereskedelmi forgalom és a hazai termelés ... 162
Szivarkahüvely ... 252
Szivarkapapiros ... 252
Szivarszipka papirosból ... 251
Szobafestő minták papirosból 250
Szőnyegek gyapjuból ... 201
Szőnyegek jutából ... 208
Szőnyegek kókuszból ... 154
Szövetek gyapjuból ... 196, 199
Szövetek jutából ... 207
Szövetek lenből és kenderből 203
Szövetek pamutból ... 189—191
Szövetkezetek (lásd: Kisipari szövetkezetek)

Tajtékipar (lásd: Dohányzószerek)
Talpbőrök gyártása. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyár ... 169, 170, 172, 175
Templomi asztalosság (Lásd: Fafaragás)
Terpentin ... 280
Textilipari gépek. Külkereskedelmi forgalom és a szükséges új gyár ... 70, 77
Tinták ... 274

Lap

Töltények gyártása ... 58
Töltény hüvelyek gyártása ... 58
Trágyaszerek ... 272
Tükör- és táblaüvegek. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges gyárak ... 102, 103
Tűzálló kövek, téglák s más efélék. Külkereskedelmi forgalom és a hazai termelés ... 96
Tűzifa külkereskedelmi forgalma ... 110

Üveg és üvegárúk. Külkereskedelmi forgalom és a szükséges új gyárak ... 101, 104

Vallonea ... 262
Varrógépek. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyár 72, 76, 77
Varrótűk (vasból) ... 36
Vas- és acélgyártás ... 22
Vasgyártmányok külkereskedelmi forgalma ... 19
Vasipar fejlesztendő ágai 20, 40
Vasipar Magyarországban és Ausztriában ... 21
Vas- és fémkohók (magyarországiak) termelése 1901-től 1905-ig ... 15
Vasúti, lóvasuti és villamos-közúti kocsik. Külkereskedelmi forgalom és a hazai termelés ... 71, 138
Vasúti talpfa külkereskedelmi forgalma ... 112
Viasz ... 262
Vonós hangszerek. Külkereskedelmi forgalom és a hazai termelés ... 84, 86

Zacskók papirosból ... 250
Zongorák, pianinók és ezek részei. Külkereskedelmi forgalom ... 82
Zongorákban a hazai termelés 85
Zsákok jutából ... 208
Zsebkendők lenből ... 204
Zsebkendők pamutból ... 192
Zsineg ... 204
Zsinór-, gombkötő- és paszomántárú ipar. Külkereskedelmi forgalom, a hazai termelés és a szükséges új gyárak ... 210, 215
Zsiradékok ... 263
Zsiros olajok ... 264

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

MAGYAR ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
1866
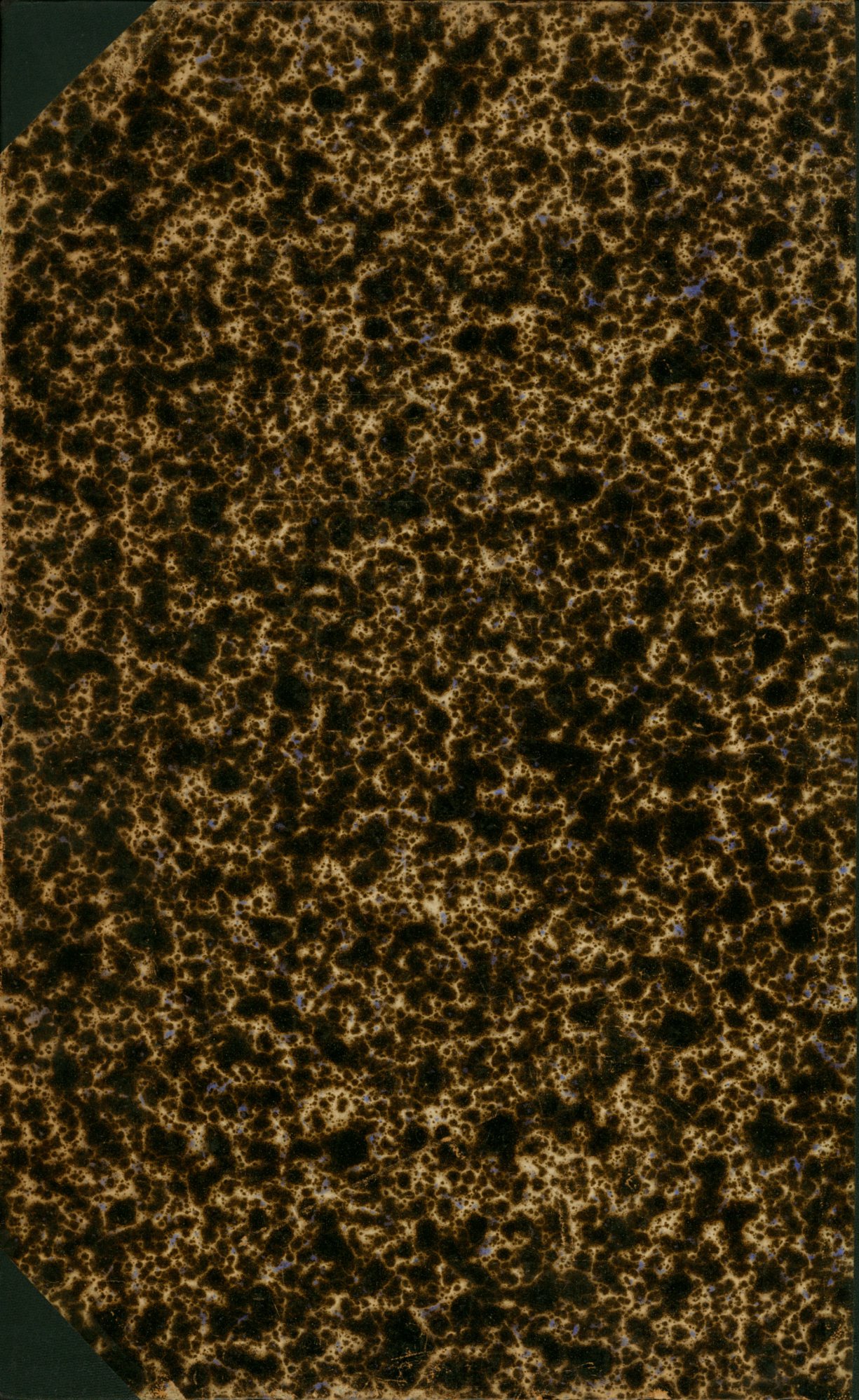
© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.